

ГУЦУЛЬЩИНА

НАПИСАВ

Проф. Володимир Шухевич.

ПЯТА ЧАСТЬ.

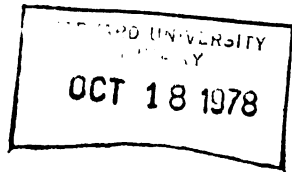

Ex libris
Bohdan Krawcziw

У ЛЬВОВІ, 1908.

З „Загальної Друкарні“, Академічна вулиця ч. 8.

WID-LC
DK
34
.H8
S58
X
L ch. 5]
✓

SHUKHEVYCH
=
"HUTSUL'SHCHYNA
5"

077*323
KRAWCIW GIFT

Передмова.

Кінчаючи сим мою публікацію про Гуцульщину, вважаю конечним сказати з сеї нагоди кілька слів.

Як се у передмові до I-ої части було зазначено, загадував я оперти мою працю виключно на тім, *що сам бачив, чув, зібрав або списав.*

Коли-ж опісля за світлою порадою горячого заступника домашнього промислу, нині вже покійного Володимира гр. Дідушицького, — котрий зрозумів, що тільки піднесенем домашнього промислу можна витворити як найбільший гурт свідомих і вольних горожан, а не великим капіталом, що витворює невольників, — я рішив ся вже по виданю першої части „Гуцульщини“ (1900 р.) подати в другій части увесь зібраний матеріал про гуцульський домашній промисл, (призначений зразу до осібної більшої публікації: „Промисл домашній на Русі“), вийшла II-а часть далеко инакше, ніж було зразу задумано. Представивши в ній відділ про домашній промисл як найобширніше, мусів я вже по виданю єї (1902 р.) подбати про доповнене й дальших відділів, аби тим по зможі подати повний образ життя й бутя Гуцулів. В тій цілі мусів я придбати новий матеріал, а через те зросла значно ся, первісно на менші розміри задумана, публікація і тим самим опізнило ся і видане дальших єї частий.

З придбанем нового матеріалу мусів змінити ся і з гори оповіщуваний зміст дальших частий, що однако, гадаю, вийшло тільки в користь цілости.

Річ ясна, що етнольоґічна публікація в 73 аркуші друку про нарід, проживаючий в просторій гірській країні, була би немислима для одиниці, вже з огляду на терен розслідів і з причини незвичайно утяжливих комунікаційних і житєвих условин, наколи би не безінтересовна поміч Земляків, котрим я обовязаний подякувати за те прилюдно.

Тож дякую найперше Вп. Добродійці Климентині Лисинецькій, жінці о. Емануїла, пароха з Космача, котра, знаючи

добре звичаї й обичаї Гуцулів, доставила мені не лише багато цінного матеріалу, але й була для мене живим жерелом, до якого я звертав ся без перестанку і з якого діставав в усіх сумнівах найдокладніші і в повні вдоволяючі пояснення.

Дякую даьше учителям гуцульських сіл: Добродіям Луці Гарматієви, Дмитрови Єндикови, І. Сеникови й Теофілеви Кисилевському, від яких я дістав чимало гуцульських пісень, коляд і приказок, уміщених у трьох послідних частях сеї публікації.

Не менче дякую Др. Володимирови Кобринському з Львова, котрий лікарював довгі роки у Гуцульщині, за те, що провірив мої записки про „Гуцульське лічництво“ і подавав до них свої цінні уваги.

Дякую й „Науковому Товариству ім. Шевченка“, котре не лише що видало своїм коштом перші чотири части „Гуцульщини“, але й орудуючи запомогами, призначеними Соємом на етнографічні розсьліди, підпирало ними збиранє матеріалу, а надто спільними коштами з „Музеєм ім. Дідушицьких“ у Львові піднесло вартість видавництва великим богацтвом образків, виконаних із моїх фотографічних знімок і з оказів власности „Музея ім. Дідушицьких“,— з виїмком образків чч. 18, 27—30, 35 і 36 части I-ої, зроблених з узорів, поміщених у праці д-ра Р. Кайндля.

Особливо-ж дякую Вп. Добродієви Тадеєви гр. Дідушицькому, властителеви Музея, за єго незвичайну прихильність для моєї праці, доказану жертвоуанєм 1000 корон на виданє V-ої части „Гуцульщини“; се мушу піднести прилюдно з тим більшою вдячностію, що тота жертва вийшла з власної ініціятиви Сьвітлого Мецената, котрий вже і так своїми фондами покриває й ціле се давництво в польській мові.

Не менше як тим Добродіям і Інституціям дякую всім добрим людям, що мині допомогли чи то матеріалами, чи порадою й поясненнями, а врешті й гостинністю підчас мого побуту в Гуцульщині, складаючи їм за се прилюдно щироруське: Спаси-Біг!

Мою особисту працю при сій публікації не вважаю за якусь особлившу свою заслугу, а лише за довг, виплачений мною гуцульському народови за ті красоти єго чудової країни тай єго власної вдачі, якими я тільки налюбубав ся і якими певно любувати ме ся всякий, хто щиро й безсторонно просьлідить усе те бодай з отсеї моєї публікації; а що таких безсторонних людей найде ся у нас чимало, се видко з тих голосів, які вже попередні части сеї публікації оцінили критично, з'умівши „відріжнити річеву критику від простої ординарної клевети“.

Сею публікацією сповняю по спроможі лише мій народний обовязок, який і був одинокою провідною гадкою, що присьвічувала мині при моїй довголітній праці.

У Львові, 24. падолиста 1907.

Володимир Шухевич.

XVIII. Гуцульські приказки. *)

1. Про сотворене світа.

З первовіку була лиш вода, облаки і Бог сийтий. У облаках спав Алей, дух Божий, — а Бог ходив по воді. Раз зробила си на воді шум, йикийс купак, йик кавалок дерева, що крутила си по воді йик живий! Бог се вздрів тай питає: Що ти є? — А воно відповіло: Я не знаю! Живий сме, а не можу ні ходити, ні що будь робити. — Це був Триюда-Арідник. Бог не знав з чого він походить, бо чорт був так йик Бог з первовіку. Але що Богови кучилос самому ходити по воді, поблагословив Бог тот шум, тай питає: Хочеш мати голову? — Хочу. — А руки? — Хочу. — А ноги? — Хочу! — Тогди дав Бог Арідникови руки, ноги, очи, гет усе. Вони стали собі побратимами. Бог знав усе на світі, але нічого не міг зробити, а Триюда мав силу до усього. Бог мусів у него все вімудровувати або украсти, йик що хотів мати. Бог знав, що на присподнім у глибині моря є глина, та хотів від Арідника вімудровувати, аби тот ї вініс з присподного, з тридевйитого моря, що є так глібоко три рази йик сес світ. Раз вони у двох собі гуторили, що добре би було, йик би була земљи, бо було би на чім припочьити. Триюда питат: А що би зробити, аби була земљи? — Бог кажет: Я би зробив земљу, коби лиш глина була. — А деж ї взьити? питає Арідник. — Вона є гет у присподнім. — Я бих туди пронир, каже тот. — Пронри, каже Бог; а йик меш зачерати земљу руков, кажи: в имйи моє! — Коли се Арідник почув, кинув си у *бульбон* (се таке місце, де море боїт си) та аж у тридевйитім найшов глину. Набрал ї у жменю, та віхопив си у гору. Але заки віринув, вода усу глину вімулила з его руки. Приходи він перед Бога, а той питат: А де глина? — Я набрав повну жменю, та, ади, нема! — Бос не казав в имйи моє! Пронри ще раз, та скажи так! — Він верг си в друге, — так само стало си! Аж за третим разом вініс він тільки глини, що лишило си

*) Приказками називають Гуцули всякого рода оповідні твори.

трішки за нігтем. Бог вішкробав глину з під нігтьи, зробив з неї пальничку тай кинув ї на воду, а пальничка розросла си, тай з того стала земля. Вона була зразу дуже тонка, йик шкаралуца з горобйичого йийцьи. Алей Божий пробудив си, уздрів землю, спудив си, верг си, тай затрьис облаками обома руками так, що тот край, що він до него лежъив лицем, здрігнув си, повалив си, земля на нїм поломила си; з сего зробили си гори й скали. Зараз Бог прикував одну руку Алеєви, аби так дуже не тръис землев; рука одна і доси прикована; тепер гремит Алей лиш однов руков, другу руку роскує єму Бог при кінци сьвіта.

Тепер льиг Бог спати, утомлений, а Триюда не вснув; він спудив си грому, та мудрости Божої. За тот чъис, йик Бог спав, вігадав Арідник стратити Бога; він хотів сам жити на сьвітї. Прийшов до спйичого Бога, тай хотів его скотити у море, аби утопив си. Він став Бога кочъити у воду, але земля росла усе у тот бік, куди він покотив Бога, — аж Бог пробудив си, та дав так, що Арідник сам завалив си у воду, а вода за ним зараз замерзла. Бог гадав, що Арідник вже з неї не вілзе, а він йик розігнав си з присподного, йик утьив головов у лід, то провалив лід; за ним пішла пара з під леду, а мрака з неї пішла у гору. Зимов і тепер, йик на дворї люто, іде пара з під леду, де прорізана полонка. Мрака пішла у гору, та з сего стали хмари. Йик Арідник проломив лід, стали з него криги, а з них зробила си печера; Арідник бойив си Бога та сховав си під криги, що збили си у гору, тай каже: Оце буде для мене хата! — Але сонце загірло, хата ростопила си, та вже нікуди було єму сховати си. З сего чъису вони оба з Богом стали розпобратимами; жили оба на землі, але вже не разом, лише дес колис заходили до себе.

Йик уже була земля поросла, на ній дерева та трави, було води лиш тільки, що з моря набігало жилами, та йик дощ упав. Триюда поробив собі вівці та кози, та зробив собі скрипку; він вігадав усю музику, лиш фльойиру та трембіту вігадав Бог. Арідник став у скрипку грати, тай пасе вівці. Бог учув се, приходи до него тай дивит си. Арідник питає: Що дивиш си, побратиме? — Дивю си, йик ти, розпобратиме, йграєш. Я би ту скрипку у тебе узьив! — Ні, не озмеш, каже Арідник. — Не лиш скрипку, але й вівці бих узьив, каже Бог. — Хиба украдеш, то тобі дарую, а взъити не озмеш; я не дам, каже Арідник. — Якос пішов Арідник у лїс з вівцьими, сїв на вівороти (смерецї, віверненій горі коренем), тай грає. Вівці поснули, польгали, тай Арідник уснув. Бог підійшов туди, узьив скрипку тай вівці, тай пішов гет! Пробудив си Арідник, а тут ні скрипки ні овец! Догадав си, що Бог єму украв; приходит до Бога, тай каже: Чекай! Украв ти минї вівці, але я ще таке маю, чого ти минї не украдеш! — А що ти маєш? питає Бог. — Кози, каже Триюда! — Овва, каже Бог, кози легче украсти! — Тай розійшлиси. Арідник став лютий на Бога; він зробив собі дудку, забрав кози тай пішов у лїс; грав на дудці, кілько грав, припер си до вівороти тай задрімав,

а Бог прийшов, ухопив дудку, приніс соли, тай загулив кози сілю за собов. — Пробудив си Триюда. Нема ні дудки ні кіз. Він до Бог., дивит си, а кози на задвірку їдьи з жолоба сіль; Юда ухопив бук, лапнув козу тай став буком у коліно товчи; кров почуріла, а він каже: Най у тебе будут ноги хоть по коліна дїтьчі. — З того чьису від крові у кіз шерсть на колінах жовта, а коза усюди полїзе, бо у неї по коліна дїтьчі ноги!

З гнїву на Бога вігадав Арїдник дуже великого вовка, аби си Бог его напудив. Але Бог прийшов, пообзирає его тай пішов. Як раз проснув си Алей, та йик уздрів вовка, спудив си, бо вовк був страшенно великий. Він став Бога просити, аби вовк був малий. Бог узьив сокиру та став обрубувати вовка; що упале трїска на землю, то учинит си кїнь, корова, поросьи; котра трїска полетїла у вітер, то зробила си з неї птаха, а з маленької трїсочки, що полетїла, учинила си муха, а що маціцьке упало на землю, то з того зробив си червачок. Так зчинила си уся диханя на сьвітї.

Йик уже була уся диханя на сьвітї, зробив Триюда хату. У тій хатї було гет усе, йик має бути, лиш вікон не було; через розколїбинку сьвітїло трїшки сонїчко у хату. Арїдник узьив мїх, вїйшов на двір тай гребе у тот мїх днини, аби занести у хату, бо там було темно. Приходить Бог тай питає: А ти шо робиш, розпобратиме? — Ади! Поклав-сми хату, каже чорт, а не можу днини покласти у хату! — Бог каже: Пожди, я так зробю, що у хатї буде днина! — Йик так робиш, каже Триюда, я тобі хату дарую! — Бог узьив пилку, перепилив два протеси, поклав два варцаби і зробив рамці; уходьи у хату, а там є днина! Бог каже: Се буде добре людем! — З того чьису ув-одно Бог так казав, йик шо вїмудрував у Арїдника. — Тот каже: Чекай, коли ти у мене вїмудрував сесу хату, я зробю у нїй таке, що ти его у мене не вїмудруєш! — Зроби, каже Бог, тай пішов.

Арїдник зробив у хатї віз, та не мїг его з неї вїнести. Приходить Бог, а Арїдник упрїв, що аж чурит з него, а воза вїнести не годен. Бог питає: Що ти робиш? — Дай ми поки, каже тот, я зробив добру річ, але не бізую ї вїнести з хати на двір. — А Бог каже: Що минї даш, я вїнесу на двір, тай буду їхати. — Арїдник каже: Віз буде твїй! — Бог узьив віз, розїбрав его до чиста, вїніс на двір, склав назад і каже: Сїдай, розпобратиме. — Потьнг Бог тай каже: Видиш, уже їхає віз!

Пішов чорт. На дворї упала зима; він змерз, став вігадувати, що тут робити, аби загрїти си, тай вігадав ватру; вона була тогди без диму. Приходить Бог, питає: Що се? — Ватра, каже тот. Добре грїти си. — Шо би ти хотїв, каже Бог, абис минї ту ватру дав! — О ні, каже Триюда, не дам! Усе ти у мене вїмудрував або таки украв, а ватри не вїмудруєш і не украдеш! — Пішов Бог, улунав з бука губку, вїсушив на сонци, розколов паличку зі споду, вложив губку у розколїбину, тай приходить знов до Триюди, сїв коло ватри і говорит шос собі з Арїдником. За

тот чьис штухав Бог в-одно паличков у *наклад*, аж губка утліла си в паличці; тепер встав Бог, тай пішов, підпираючиси паличков. Триюда вснув. Спав він шо спав, а за тот чьис наклав Бог богато дров та позапалював ватри. Тот проснув си, схопив си, а у Бога ватра! Пішов до неї і пирснув (плюнув) у ватру, а з неї закурило си. — А Бог каже: Най, коли вже палит си, най і закурит си! — Тому тепер є у ватрі дим.

З того чьису розлютив си Триюда дуже на Бога, та зі злости хотів збавити Бога! Він вігадав млин, але такий, що треба було ногов кивати валок, аби зерно ишло з коритцьи у камінь, та мололо си на муку; коло того валка зробив він капкан, бо хотів, аби Бог, йик прийде кивати ногов валок, упав у тот капкан, а Триюда его заланцував. Але Бог мудрий, каже до него: Иди ти перший, а я потому піду, йик буду видіти, йик ти тото робиш. — Лише зачъив Триюда ногов кивати, але так, що не докивав си капкана, кинув Бог каменцем, вцілив у капкан, зрушив его, а капкан имив Триюду. Капкан був зроблений з зеліза; воно було спершу таке мйике, йик гріте, йик дрить відпущена, але Бог зараз подув на него і воно застило, стало дуже тверде, тай з того чьису і тепер воно таке є. Від тогди прикований Арідник, лиш дес колис уриває си; він почъив таргати си, а земля була тонка тай з того завалила си; Арідник потъиг млин на тридевітту землю, у пекло! — Земљи стоїт на мори, а в тім мори є друга земля, відтак знов море, а потім знов земљи; се вже земљи Арідникова — пекло; туди він потъиг млин.

Тепер, коли вже було усе на землі, зачъив Бог розплоджувати люде. Бог шос робив та мав . . . у удерту; Бог відорвав тоту шкірочку, вона скотила си у трубочку. Бог верг тоту шкірочку на землю, вітер повіяв тай кинув тов шкірочков, вона що покотит си, — то стане більша; Богови було тогди прикро самому; він дав так, що із тої шкірочки, що вже була дуже уросла, зробив си Адам! — Адам був зразу чистий; в середині нічого не було. — Жили вони оба з Богом, доки жили, ходили по всім сьвіту та гуторили собі. За тот чьис сіпав си Триюда ув-одно на ланци, аж урвав си, тай вйшов на землю. Йик раз був тогди ранок холодний; Адам *надрéi* (змерз) і зачъив си тръисти. Бог наклав ватру, так каже: Грій си! — Сів Адам коло ватри, гріє си; Триюда уздрів ватру тай біжит туди; дивит си, а коло неї гріє си Адам, а він, шез-би, обхаркав Адама, йик тоту ватру! Приходе Бог, а ту Адам нехарний, курит си з него. Бог узъив перевернув его обризганим у середину, та від того чьису і чоловік у середині нечистий, з него курит си, йик з ватри. — Тепер наказав Бог Алеєви, тот загремів дуже люто, аж Арідник напудив си, шез; зі страху сховав си назад у тридевітту землю.

Адам став чоловіком; Бог передав єму усе добро, що було на сьвіті, лишив собі лиш одну йиблінку — *зварчівку* (паперівку), вона вже є на Івана; у горах ї мало. Сих йиблук вольно було лиш Богови їсти.

Раз льиг Адам спати. Бог узьив галузку йиви (верба) тай поклав коло него, а занїм Адам проспав си, стала вже з тої галузки жінка, Йива. — Другі приповідають, що Бог вїймив ребро Адамови, тай з сего стала жінка. Може й так! — Тота Йива пішла раз у сад, рвала йиблука і їла, а зваричівки не рушала. Триюда вїйшов знов на сьвіт, переверг си у гадину та їст собі зваричівку; йик Йива прийшла подивитис, що се сидит на йиблинці, — вона була цїкава, бо гадини ше тогди не було на сьвітї, — Триюда нарвала йиблук тай каже до неї: На, їж сї, вони лїпші, йик усї. — Набрала Йива йиблук тай приносить Адамови, але не каже, що се зваричівки. Адам укусив та лиш пролигати, — спїзнав, що се йикіс инші йиблука, нагадав собі, що се певно зваричівки, що не вольно їх їсти, притримав кусок у горлі, там він застрьиг і відси у чоловіка кістка у горлі.

Приходить Бог тай каже: Ви тепер стали грїшні; до того чьису не треба було вам нї робити нї убирати си; від тепер мете робити, мете убирати си. — Шкіра у Адама була поросла, йик у барана, а на ногах були ратиці. Зараз спали з Адама ратиці, лишили си нігті, а волосьї обпало гет!

Тепер каже Бог до Адама: Я тобі дам плуг, воли, гет усе; меш орати, сїяти, робити аж до смерти! — В йшов Адам на поле і став орати; проборознив поле з одного кінцьї у друге; оре він, оре, а поле сцїлює си назад. — Приходить він до Бога тай каже: Я орю, а поле сцїлює си назад! — А Бог каже: Иди, здойми капелюх, перехристи си тай проси у Бога, аби він тобі помїг. — Пішов Адам, помолив си і вже орав йик треба. — Відси є молитва. Бог сам навчив ї Адама.

З того чьису, йик Адам и Йива согрїшили, стали люде розплоджувати си. Триюда приходив на землю та юдив їх проти Бога; Бог бив его громом, тогди крив си тот йикийс чьис у пекло, а відколи з сих людий, що его слухали, намножили си юдники, сидит Триюда ув-одно у пеклі та вісилає лиш юдників на землю. Вони сходьї си раз у рік до него; він їм дає розкази, котрий, шо і йик має юдити людий, потїм кождий їде до sweї служби на цїлий рік.

Йик уродила си перша дитина Йивї, приходит Бог, д' неї тай каже: Озми дитину та вержи ї почerez хату! — Йива узьила йигньї, вергла его, а дитину нї. Від того чьису ходит йигньї зараз, йик си учинит, а жінка за непослух кутає си через три роки коло дитини за кару, доки дитина не зачне ходити. Від того чьису мусит кожда жінка присьїгати чоловікови послушенство, инакше би не послушала.

Чим бїльше розплоджували си люде на землі, тим бїльше не ставало їм їсти та пити. Бог жив ще тогди з людьми на землі. Приходить до него старец тай просит їсти; а Бог каже: Иди до дрозда, проси у него молока. — Йик Бог забрав був вївцї у Арїдника, дав їх дроздови; тот пас вївцї. — Приходить старец до дрозда, а він доїт вївцу; старец став просити молока, а дрїзд

каже: Шуру, буру, та почерез гору, пів дійниці лиш шуму, а молока нема; прийдеш в осени. — Пішов старец до Бога, розказав усе, а Бог каже: Іди в осени. — Приходить старец в осени до дрозда, а тот каже: Тогди був шум з молока, а тепер кленц-покленц, де цьип там прилип; дою і дою а молока нема! — Пішов старец знов до Бога тай розказує, що єму дрозд казав. Коли так, каже Бог, то ти вже більше у дрозда не будеш молока просити. — Дрізд попоїв, тай сїв на дуба спати, а вівці польгали тиж. Приходить Бог из старцем, дав єму фльойиру тай каже: Грай, тай иди до дому. — Старец зачыв грати у фльойиру, вівці проснулиси тай пішли за голосом фльойири. А Бог заклыв дрозда; дрозд пробудив си, а овец нема! Він зачыв фітькати, а їх йик нема, так нема; тому він і доси фітькає, кличе за ними. Так йик тот дрізд, так кличе і чоловік тепер до овец, йик хоче їх завертати: фіть-тю-тю, фіть-тю-тю! — Від того чьису є у людий вівці і люде забогатіли.

Бог жив довго на землі; поки людий було мало та не було між ними ненависти та прогнівку, ходив Бог по землі, а йик вони забогатіли та намножило си їх багато, стали слухати юдників, грішили дуже, не міг Бог між ними остати, він злинув на облаки на висину. Відти видит він усе.

З того чьису став Арідник правити землев через своїх юдників; чьисто і сам приходив на землю; Бог страшив єго громом, але він увик вже до него та й не бойив си грому, через то став він *корити* вже самому Богови, пускав си і до неба, на висину, летіти; тогди дав Бог Алеєви до помочи Пантелія. Йик лиш Арідник начнет вікривльитиси Богови, прогнівит єго дуже, а чьисом і г . . . . . єму покаже, то Бог наказує, аби Алей гримав на Арідника; тогди Алей сипле кременем; ним бє він у Арідника; йик єго поцілит, то Пантелій зараз палит, кремень ловит си тай горит; від того горит усе, хоть би йике сире було, йик Арідник сидит на нїм, а йик він утече, то не име си, хоть у него бє Алей, бо вже там Арідника нема.

Явиди пробуває на землі у тих хатах, де си дїє *пустиньство*, *крадька*, шахрайство і недбалість на Бога. Юдники є навіть у церкві у маковици; вони відти юдьи людий, аби в церкві спали, говорили та сьмійили си. — Звичайно сидьи вони під виворотьми у лісі, та на межах або бігають селом гет усюди; тому кладут люде на воротах, на дверех, на сволоці хрести, аби юда у хату не пхав си.

Явиди (юди, чорти, дітьки, пекуни, невмиті) повстают з дітйи страчених, йиких через сїм літ ніхто не зирстит, і з *сукровища*, місця, де убито чоловіка і заховано без опроводів; йик страчений там перестоїт через 7 літ і ніхто не відає за него, не даст опроводу, тогди єго убиває юда.

Йик віхопит си чьисом з пекла сам Арідник-Триюда, то настає бурьи; він міркує, коли Алей-божий на твердо всне, шо єго розбудити не мож; від того буває багато шкоди; багато людий,

худоби забере плова, позавалює хати та несе гет, а він, шез-би, іде у тумані, у тімі, музика грає страх! Прийде над ріку, забере відти воду: хоть яка була повинь, то ріка стане йик зарінок сухий, він і перенесе у другий бік. — Раз він спочивав у Довгополи, та забув там люльку; люлька була така велика, що і 12 коний не потьигло, а чибук був йик платва. Третого дньи прийшов і забрав ї.

(З оповідань Юри Шеребурьика з Бервінкової, Юри Бендейчука і Мих. Гутинюка з Жабя.)

2. Початок сьвіта і боротьба Сатани з Богом.

Земні зразу ни було, лиш море ціле. На мори був шум. З верхи, з воздухів падала роса. З роси став дух — йико Бог від віка до віка. З шуму став Ирод. Чорт то є послужник, Ирод, то первовичний йик Бог; Ирод но не знає гадок Божих. Бог знаєт усі Ирода змисли. Ирод ни знає гадок чоловіка, сумліньни докив ни заговорит, а Бог знаєт увсе.

Ходили оба по мори. Але треба було говорити до себе. То Бог єму казав: Розпобрати', — а він Богови: Побрати'! — Біда все зачинала и за все зачіплювала. Ирод кажет до Бога: — Побрати', що би то було, аби на цим мори була земля? — Господь знав, шо маєт бути, то си ни питав, а вин ни знав, тому все си питав. Тепер Бог єму кажет: — Розпобрати', иди в море, та вінеси трохи земні. Йик меш казати на моє имньи, то вінесеш, а йик на своє, то ни вінесеш.

Тепер йик Ирод пишов у спид за землев, то вин казав: Я на своє имньи несу! — Але докив війшов то Господь так зробив, шо му вода все сподокала. Йик війшов без нічого, Бог єму кажет: — Ти лихо гадав! Иди другий раз, розпобрати', и кажи на моє имньи! — Але вин знов на своє имньи брав земні и знов ни вініс нічо. Аж третий раз кажет: — Най буде на Боже имньи, але і на моє! — Тогди вин найшов там у мори плиту, и вже мав гадку тогди, шо вна єму си придасть письмо з Адамом там заховати, запрятати. Третий раз вініс за нігтьими земні. З тої земні сотворив Бог земню. Але тої земні була крішка, мала кицка. Йик земньи вже була, тогди ходили оба по ній, и нічого на ний ни було, но вни два, йико первовічні.

Раз на тий земни поклали си спати. Господь Бог заснув, а вин подумав, йик Бога стратити на тий крішці. Господь люто вснув, але все знав, шо тот гадав. Ирод-сатана йив Бога тручьити в воду тай втопити. Але йик Бога потрутив в один бік, а Бог си покотив, а й земньи туди ширшала шо раз бирше, вин тручьие в другий бік, а Бог ни спадат у воду, но земньи ше ширшала й туди; а вин так на вси сторони, на штири сторони сьвіта тру-

чыв и так земњи розширила си. Йик Бог си прошумав, то каже напротив него: Розпобрати', мні си приснило, шо я хотїв падати в воду, тай си топити. — А вин кажет: Я-же так тверто спав, шо нічо-сми ни видїв, побрати'! — Вже збрехав! — Вид того чысу вже сон є, бо дотив сон не снів си. Тепер вже люде сньи сні напротив того, аби знати з того, ци виходит добре, ци лихе. Ади, ворожьи тай богато є з того правди, шо можна знати наперед.

Вони но два ходили по земни, так йик кождий тепер чоловік. Йик була земня, то Господь тогда вже сам сотворив царство для себе, шоби трону мав без него. У тім царстві зробив для себе чоловіка, Адама. Йик зробив го з глини, то Ирод на него плюнув, а Бог тогда перевернув его тим опльованим до середини и з того типер кождий чоловік в середині має болу (слабість), бо вин, сатана, був до сотвореня чоловіка у спивці з Богом. Адам задумав си, шо сам в раї чоловік, а Господь дав єму поміч и з его кости, з его ребра сотворив му Йиву.

Сатана заходив и до царства; назирив Бога, шо Бог робит. Вин думав йикби то Адама и Йиву з царства на подол, то є на цю нижню, першу земню поза царством, забрати. Вин сказав Адамови и Йиві: Ви зробіт блуд; ви, вже сотворені, робіт собі, шо хочите. — А Бог казав Адамови и Йиві, аби дерева з гріхом не кивали. А вин знав, шо йик они зробльи блуд, то Бог їх вінесет з царства свого, шо дльи него. Тогда вни зробили гріх, блудство. За то Бог си вгнівив и вігнав їх и казав: Будете з кровйов и потом поживати обід і вичьирю.

Йик вони прийшли на подол, учинила си дитина, сотона підміньила; виттак Адам підписав си и запродав всій свій рід, то сотона мала велику силу своїх помічників. Вин тогда зачыв будувати на свої люде ад-пекло.

Адам на земли робив собі всьике для вігоди, а Бог ходив и по земни и всьо вигів. Сотона клав хату, але хата була темна. Вин носив днини-сонцьи жменьими. Вин брав днини пригорщами и носив в середину а тото нема нічо з того. Бог тогда кажет: Дай мені се! — Вин дав, а Бог прорубав викна, поблагословив и хата стала ясна. Хата до сегодньи стала Божа. Вин всьики робив гешефти, а Бог то все перебрав на своє имньи. З того народу вин мав велику силу пидручники (чорти). Йики вин штудерації робив, то все Бог перебрав на свою користь: хату, скрипки, млин, віз, кози, смерече з сучем. Так, шо вони були в спивці з Богом до земні, а не мав користи всеї. Розсердив си тай кажет: Побрати', тепер будем тримати войну. Я маю велику силу на земни и Тебе не хочу за співника. Будет война! — Его ше потішило, шо йик Бог намножив в своїм царстві ангелів та вни зогрішили, збунтували си, а Бог сказав Архстрагтителеви Михаілови струтити їх з неба, то одні попадали на скали, на ліси, на воду, то всі побили си тай потратили си, але богато впало на земню мйику, на подол, то всі були его и стали чортами. Мав з них велику

поміч. Вин собі напротив Бога поробив тогди стрівби, пушки, армати; такі, шо типер є всьікі до войны мудраціі, то вин вже тогди знав. Гадав, шо Бог ни знає, шо вин робит. Вин гадав, шо Бог мат царство, нех йдет собі там, а его земньи, бо вин на ний силу мат. И відали собі пляц, йик типер царі. Вин став з свойов силов, а Бог прийшов з палицев на тот пляц, де вни си візвали. Кажет Богу: Побрати'! Оттепер ми си два розвйижемо! — Господь кажет: Розпобрати! бугім тримати! — Стало его восько зглідоване. А Бог казав Илії блиснути! Блисло. Так вин забув за восько, в очих му стемніло. На Боже слово другий раз Илія блис. Острах лиш давав. За третим Божим словом Илія йик блис, блиснуло, йик загриміло, земньи задрижьила, Илія пустив кулю з вогнем, все его восько згоріло, вин си верг, аж занімів. Илія так впалив, шо земньи мало не розсіла си, попукала, но вин та Бог, сами два лишили си. Біду первовічну таки не вбив. Бог упав на праве коліно и причык одним коліном на земни. Тогди Бог сказав до Илії: Одну руку и одну ногу вид типер тобі замикаю до паліньи до кінцьи сьвіта. Тогди будет тобі аж друга рука и нога до громів вітворена, йик будет конец сьвіта. — Бо и тепер Илія палит громами, шо аж земньи нераз дрижит, але вин не все палит з цілої сили, бо но з одной руки, з половини сили. А йик будет конец сьвіта, то так впалит громами, шо земньи розсипит си и спалит си. А то шо мет си палити, то чистилище земні будет из его криви! По тім гromі, вин Сатана-Ирод уздрів, шо з Богом ни жьирт тай кажет: Розпобрати'! — и пишов до аду, а но лишыет тут на земни свої слуги-чорти. А вин там в аді закований, бо йик хотів Бога в сіти замкнути, то Бог его загулив и з ланцив стали шини и в то крісло его до сегодньи ймили. А Илія типер, де заздрит чорта то бет, ци в скалі, ци пид скалов, ци дебудь пид деревом, бет, палит. Чорт ходит цев землев, але в страсі великім. Богато їх морскает, але шьи си богато віховуєт. Вид того чьису стало блискати, гриміти, а вид того є Илія. Вид того чьису стали війни на світі и стрівби, бо зо страху вин, сатана, їх на сьвіті лишив, йик пишов до ада.

(Голови, 27/4 1902, від Олекси Шекирьика записав Лука Гарматій.)

3. Перші явидники.

Йик уже була земля, дав ї Бог Арідникови, аби тот коло неї ходив. А він, шез-би, хотів старшувати над Богом, тай каже: Дав єс мині, побратиме, землю, дай і помочників, аби я мав з ким на земли порьидкувати. — Бог каже: Добре; иди и мий си, — та шо ухопиш руку від лица, то зараз стрісай назад себе на відлів. З тих крапок будут ставати тобі помочники. — Так стали перші явидники. Йик Бог уздрів, шо вони не уміли утримувати порьидку

на землі, то мусів від них вімудрувати назад землю. Прийшов Бог до Арідника, тай каже: Шкода тої землі, що вона *заверлує* (пусто стоїт). — А Явида каже: А шож з нев робити? — Сіймо наспів хліб. — Добре, каже Явида; коли наспів то наспів. Твоє буде верхне, моє буде спідне. — Добре, каже Бог, тай засяв бурьішку; Явид зібрав гичьи, а Бог вікопав бурьішку. — Ти мене перехитрив. Стривай, каже Явида, на-рік не так будемо робити: твоє буде верхне, а моє спідне. — Добре, каже Бог. — На весні посіяв Бог пшеницу, та йик уродила си, зібрав зерно, а Явида коріне!

З того чьису став Арідник ще лютїщий на Бога, та усьике відумував, аби Бога стратити.

(Від Мих. Гутинюка з Жабя-Слупейки.)

4. Йик біда з Богом хотїла тримати вийну і йик собі наробила бідий.

Біда була дуже смутна, шо Бог наробив собі ангилій, а в неї ни було шьи бідий. Бог зрік: Бери та вмивай си, та шо си вмнеш, то стріпуй пальцьими, а з краплий тих будут біди и кажи: во имя боже, а йик ни меш так казати, то ни буде. — Біда зачьила си вмивати та ни кажи: во имя боже, но: во имя моє! А то з тих его крапель ни ставало си нічо. Вин тогди кажет Богови: Ти брешеш, з того нічо нима, шо ти казав! — Бог тогди кажет: А ти йик казав? — Я казав: во имя моє! — Я тобі раз казав, шо ни кажи во имя моє, но во имя Боже! — Біда видтак зачьила си вмивати тай каже: Во имя моє! — а відтак: во имя Боже! Та аж так зачьили си ставати біди. Потому біда таке того наробила, йик фої та листу, шо тому ни було рахунку. Тай тогди зибрала вси біди и хотїла з Богом стати на войну. Вна хотїла бути старшев вид Бога. Біда кажет Богови: Йик я Тебе перебю, то я буду старша, а йик ти мене, то йик йис був старший, так будеш старший! — А в неї було бирше бідий, йик у Бога ангелий. Бог зрік, шо добре. Біда прийшла на войну, а Бог зрік до Ілії: Иди та бий си! — Ілія йик загремів громом, то аж сам Бог упав на колїна, тай Ілія вібив всі чьорти.

А тогди Бог сказав до Ілії: Йик ти так дужьи гримиш, шо аж я сам упав на колїна, то ти вібив би усі люде на землі. — Тогди приковав Бог Ілії праву руку до грудий. Тай почерез то тепер вже поволїйши гримит.

(Голови, 11/5 1902, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

5. За старшого Сатану-Ирода і Бога.

Сатана-Ирод робив на Бога такі ланци, шо, аби єго замок. А тоти ланци він робив сім років і такі-то ланци, шо йик за одну гачку покыгнеш, всі замкнут си. І так він тоти ланци вробив тай у середині ланців крісло дзелізне вробив. А він гадав, шо Бога здурит, тай Бог сьидет у то крісло, аби він замок Бога. Тай каже до Бога: Ий, побратимку, ходи-ко суда! — А Бог прийшов, але Бог знає всі єго гадки. А він тогди кажет до Бога: Ану сьидьте ви у се крісло, ци добре у ним сигіти? — А Бог кажет: Ану сьидь ти, нйя я вижу, йик тобі будет пасувати! — А Сатана гадав, шо Бог ни знає, йик єго замкнути, тай сів. А Бог ни кивав ничо за ланци, лиш сказав: Замкнітси, ланци! — А ланци нараз си замкли. А Бог кажет єму: Ти си радував, шо мене замкнеш, а то тебе моє слово замкло. — А Сатана-Ирод заплакав так, йик вів забутів тай кажет: Йик-бих-си урвав, то йик-бл-сми штрик на земню, то-бих земню провалив аж до самого морья! А йик-бих штрик на небо, то-бих небо провалив. — А Бог кажет: А видиш, ти хотів мене замкнути, а то тебе я замкнув! — Там стало пекло негасиме. А він тогди кажет: Господи! а коли Ти мене вітси пустиш? — А Бог кажет: При кінци сьвіта, Ироде, сатано проклята!

А тепер кілько раз ударит ковач по наковани пусто клевецем, тільки раз він того Ирода-Сатану прокляту тужит у тих ланцах. А він, йик хто умрет грішний, тай піде до пекла, питає си: Ци шьи пишут писанки? ци є шьи великдень? — Бо йик би лишили писанки писати, и йик би ни було великодњи, то вже би тогди був конец сьвіта тай він би тогди виліз з тих ланців. Али тото пишут писанки, а є тай буде до кинца сьвіта великдень, то ше він не вілізе футко з тих ланців. А то шьи єго богато тужьит в тих ланцох.

Оттак Сатана-Ирод сидит у кріслах.

(Голови, 23/4 1902, записав від Петра Шекирьика Лука Гарматій.)

6. Триюда у ланцах і як він урвав ся.

Триюда-Арідник, йик би урвав си з дванацьоти ланців, то си сьвіт скінчыєт. Раз він був си урвав і хотів цілком сьвіт зігнати до купи. А Господь Бог, отец наш, каже єму: Стій! Я маю білшу путеру від тебе. Я не хочу сьвіт тратити; я хочу, аби ти знов був присилений так, абис си нікуда не ввихнув. — І в тім чьисі нараз земля розступила си а Ирод потав у землю по саму шию. А Господь каже до него: Видиш, шо я маю білшу путеру від тебе! Ти аж тогди маєш си з ланців урвати, йик діти ни мут

ходити у живний четвер за кукуцями, а парубки йик ни мут ходити на великдень за писанками по дівках!

Сам Триюда прикований; він зсїлає на землю своїх явидників; вони сидьї під віворотев; того дерева не вольно ані рубати ані ковбки класти; явидники перебігають границьими сел, дорожищами (де з дорозї сходьї си), або де три плоти у купі; йик вони шо несут, то припочивають на такім плоту або на острові порожній, йик з неї заберут сїно, а вона літує порожна; він каже, шо того для него лишено; там припочиває явидник, йик хапає жида на судний день. Йик сїно кладут у стїг, зараз остреву витьгають, та кладут на опліт.

Буде тому яких двацьцьть рокив, або й бїльше, йик він знов був урвав си. Гуцули присьигають, шо его видїли йик він летїв попід облаки конем бїлим, сам такий великий, такий чорний, такий страшний, такий поганий, шо пуду давало! Люде гадали, шо вже сьвіт си кїнчьїст. Він йик летїв облаками, то громи били і блиски били; де він ишов поверх лїсїв, то лїс упав йик від коси трава падаєт, а смєречьї таки терло, а так шос фївкало, шо люде си перепудили, шо гадали, шо гинєт сьвіт. Де ишов поверх хатїй, цалком дах йик урвало в хатї, то занєсло Бог знат куда. На Красноилї є на вігодї така маленька церковцьї, шо називають каплицьї. Отжеж йик він ишов, то з тої каплички з обрубини урвало дах тай занєсло до Білоберезки з хрєстами зовсїм. Отже щїстьї від Бога, шо Бог так дав, шо ти дванайцьцьт ланцьїв ймили его назад і вже ни пустьї, поки дїти мут ходити на кукуци у живнїй четвер.

(Яворїв, від Мик. Кобчука.)

7. За шо Юда прикований.

Юда прикований за то, шо він на Бога приключку мав! — Господь вїбрав спершу нарїд из пекла, коли Христос муками его вїкупив. Три дни і три ночи ишов нарїд з пекла, доки не вїйшов. Юда рув за тим народом вїбраним.

Бог каже: Не плач! Буде пекло! Я тобі дам самї вїйти, начальники, великі пани і царїв! — Але він (Юда) жде того чьїсу; кує ланци, аби йик Бога имити, а потїм сам старшувати. Бог питає: На кого то? Йик то буде в ним сидїти? — А він каже: Ануко, сїдайте и спробуйте, йик то воно буде! — Бог каже: Не знаю йик сїдати, ануко покажи, сьїдь сам уперїдь! — Він сїв, поклав ланци собї на руки, а Бог перєхрєстив, поблагословив ланци тому на руках, а ланци злїпили си, сковали си, а він йик зарув, то всьї фоя обпала д'землї і землї затрїсла си.

Від тогди він сидит у ланцах.

(Ростоки, записав Лука Гарматїй.)

8. Запродане роду людського Адамом і кінець світа.

Йик Адам и Йива жили в раї, то сотана скусила їх до блудства и вни вінец ни дотримали. Тогди Господь Бо вігнав их з раю, шоби потавали в спид. А на земни біда ходила за ними в сьлїд, аби зробила на своїм. Тай на земни учинила си перша дитина а біда хотїла видобрати длїи себе всий плид людский тай вікрала цю дитину. Тогди в тот чьис не сьвітили сьвітла в ночи при дитинї і біда підмінила. Взьила дитину цю собі з однов головов а підміньила з сіма головами. Від цього чьису, докив шьи дитина ни ршьина, то вже люде в'одно сьвітїи сьвітло тай ни держьи довго нершьиноного, бо ни всокотили би або ни все сьвітило мож удержьити, а йик би, ни дай Боже, вгасло, а ни є (нема) сьвічки, сирники, тай пропала би душьи пусто-дурно.

Тота дитина дуже гірко ссала. Сім головів так ї нуждали, шо аж кров чурїла йик вужї ссали, бо то були покуси. Вин в'одно до них приходив. Йива скаржила си Адамови, шо ни годна тому терпїти, бо приходило си вмєрати. Сотана приходила и казала, шо цєму порадит, йик му запишут си із своим плодом, йик вробльи контрат и вин зробит з сімох одну но голову. Адам ни хотїв на це пристати, но йик зачьила перед ним Йива плакати, то мусїв. Тепєр жи, йик вони стали до того контрату, то Адам пидписав си, а сотана кажет: Цєсе письмо ни можєт нїхто скасувати, хїба такий, шоби си народив, вмєр і оскрес, тогди цєс контрат ниважний. — Цєсе письмо понїс вин в море и пид таку плиту поклав велику, шо там є. Вин, сотана-Ирод, ни гадав, шо такий си найдет, народит си, вмєрєт і оскреснет тай вікупит рїд и плїд всий людський. То письмо стояло штири тисїч лїт в мори. За той чьис всий нарїд ишов до аду, ци грїшний був, ци нї. Аж Христос си народив, вмєр и оскрес, пишов до ада и віпустив всїх, шо були там, до неба. Тогди сотана-Ирод зарїдав, шо аж пєкло-ад задрижьили, мало си ни розсїв з жьїлю за тильким народом, шо стратив. А Христос кажет: Ни рїдай, сатано-Ироди, твое пєкло будєт у послїдним верємю наймудрїщими людьми, панами, вїйтами, тими гоноровими, шо-си величают над мїру, довершенє в верх! — А йик то си станєт? — При кїнци сьвіта, сім років ни будєт жадного плоду нї межї людьми, нї межї маржинов, нї межї збїжом, хлїбом, нї пашї; будєт голод ужьисний. В тот чьис сотана будєт віпущєний и будєт сьвітом ходити и питати людїй: Хто си минї пидпише, то ни-мє бїдувати; мєт мати хлїб, їсти, пити, курити! — В такий бїдї богато єму пидпишєт си и так мєт мати повнє пєкло до верха, шо пукати будєт. Але будут дєс и такі, шо будут мєрти а єму ни запишут си, ни пидпишут си. Але на небєсах є шє сїйтий Илїя з тїлом и душев, на облїках, шо громом орудуєт. Тепєр шє є такий вїв, буйвол, дєс на котрїс полонинї пасєт си тепєр, ни знаю на котрїй. Перед страшним судом Илїя зийдєт з небєс и маюєт си з Иродом-сатанов справати

перед судом Божим. Илія заріжет того вола, а на єго шкирі будут си бороти. Ирод-сатана побідит Ілію, шо вбєт го на тий шкирі. Тогди кров з Ілії почурит по тий шкирі. А шкира та велика, бо вів вид віка пасет но сам на одний полонині. Шкирі міри нима. Кров Ілії праведна така, шо вид неї земньи имет си. Кров трафит на вугрик, шо є на шкирах и кріз тот вугрик почурит на земню. А шо то кров праведна, то вса земньи вид неї имет си и згорит на сїм латрів, бо так за товсто грїхами запорошена, грїхом з'осквернена. Йик згорит, тогди стане спуза за сїм латрів товсто за груба верства. Типер є такі сїм вітрив, шо ше ни вїйили, аж тогди знимут си, звієт си дужи бура вилика и звієт ті спузи на Сафатову долину. Йик Сус Христос тогди зийдет на су земню и своим духом дунет на цу спузу, то з цей спузи станет нарід всий, шо був на земни, докив Христос ни вмер. Бо ті всі, до штири тисічі літ, шо були в аді, ті вже свою муку відбули; на суді ни будут. З тих спузів станут з тілами и душьими но ті, шо по Христї померли. Всий нарід станет до ладу, всий нарід познаст свий грїх и станут одні на право, другі на лїво, йик вівці на струнці з козами. Нїйикої говорки тогди не будет, грїшні заставати-мут свої очі від Христа сьвітлости. Нїйких бесід ни будет, бо кождий мет знати свою вину, свий грїх, конец. Илія, йик ломрет на шкирі, то підет до царства.

(Голови, 27/4 1902, від Леся Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

9. Велити.

Велити то була найпередна верства людий від Адама. Вони давали си дуже юдити, тому, то шо верства, то вже шо раз менча була, тай жила коротше. Йики велити були великі та йик довго вони жили, видко ось з чого. Раз ишла дївка найстарша тих велитів полем; на тім поли орало троє людий: поводїнник, шо водив воли, — погонїнник, шо погонив, — та плугатор, шо за плугом ходив; вони орали двома парами волів; дївка забрала тих троє людий з волами та плугом на долоню, принесла татови до дому тай каже: Ади, йики чьирвачки точут землю! Через то хлїб не родит си! — А велит каже: Понеси назад відкис узьила і покладь там, де вони були; се люде, шо з нас перевели си. — Люде будут колис такі, шо їх 12 буде у печи молотити, а йик рубати будут дерево маленьке йик сїрничок, будут кликати: Клейло! Тїкай, бо паде бук!

(Яворів.)

10. Перший млин.

Йик уже було зерно на землі, не було чим єго молоти. Люде терли зерно руками камінь до каменя, та з тої муки робили хліб. Тота робота дуже їм допекла. Вони приходили до Бога тай питали: Господи, шо робити, аби була мука, аби не терти камінь до каменя? — А Бог кажет: Шос мем мудрувати, аби укласти млин. — Бог знав, шо треба млина, але не умів єго скласти. Люде ждали довго на млин, бідкали си дуже, а в тім стали нарікати на Бога. Почув се Ирод, та віслав до людей свого явидника, а тот каже: Йик ви запишете си до мене, я вам складу млин! — Дали си люде з'юдити, позаписували си! — Явидник пішов у ліс, нарубав дров, зніс у долину тай поклав млин. Але млин не хоче молоти, бо води ни було. Бере він решето, тай носить воду з потоку на колесо. Заки принесе, вода вічурит з решета. Носит він так воду, шо носить, а млин йик не молов, так не мелет. — Іде Бог коло того млина, тай питає: Шо ти, розпобратиме, робиш? — Ади, каже, побратиме, поклав сме млин, та не можу води внести, аби молов. — А Бог каже: Дай мині млин, а я зробю так, шо він буде молов! — Бачит Юда, шо нічого не вдіє, вже и умучив си, тай каже: Бери собі, але я хочу дивити си, йик ти води наносиш! — Добре, каже Бог, диви си! — Бог пішов до потоку, загатив єго, звернув воду ид млинови, а вода надбігла, ухопила чорта, понесла через колесо під камінь, де він і доси тре си. З того чьису став млин молоти тай людьим з того велика пільга.

(Від Леся Ковбчука з Яворова.)

11. Жертва.

Йик намножило си людей, шо давали си дуже юдити, пішов Бог на висину і вібрав собі повірницю — *жертву*. Вона була зразу така йик чоловік. На горі, високо межи небом і землев, де вона сиділа, росли лиш афини; жертва живила си ними; від того була вона чиста. Бог послав ї на землю, аби вона повістувала, шо діє си на землі; нераз зсилав ї Бог на землю карати людей вогнем. Йик Бог послав ї на землю, та вона прокидала си у гадину з крилами, а на кінци фоста ї була пацьирка, шо на увес сьвіт сьвітила. Бог зіслав ї раз на землю, аби дивила си, ци мольи си люде; жертва спустила си на землю, возила си довго помежи люде, аби дивити си, ци вони си мольи, а йик зголодніла, нажерла си йикоїс *мерші* (*кардашини* = стерва), шо по потопі лишила си. Пісьльи того вона притьигла си на гору на череві; летіти не могла, бо була дуже наїджена. — Бог питає: Булас на зе-

мли? — Була! — А чо так си забарила? — Я була слаба, ледви шо притьигла си суда. — Доки сего віку, абис си так сувала, — сказав Бог. З того чьису не посилав і Бог на землю, бо вона вже стала не чиста, їла мершу; але шо вона довго служила Богови вірно, заставив і Бог стеречи кирниці з водов, відкив вона рушити си не могла. Аби людий за їх гріхи карати, позволив Бог, аби жертва пускала лиш тогди воду, йик і принесуг люде живого чоловіка, дівку ци хлопцьи. Йик довго жертва була голодна і не доставала живого чоловіка, не пускала води, через то не ставало нераз людьим води; вони тото зміркували, та кидали і хлопцьи ци дівку, доки не найшов си такий чоловік-сйитець, шо і убив і з того чьису стало богато води на земли.

(Від Юри Шеребурьика з Бервінкової.)

12. Потопа.

Велити давали си дуже юдити; через них полинув Бог на висину; відти не міг він дивити си на їх гріхи; тому розказав він жертві, аби пустила усу воду; він зіслав на велитів потопа, шо в ній гет усе затопило си, лише Ной ні. Сес знав, шо буде потопа, бо він читав Божий лист; він зробив ковч, а робив єго 7 років; тот ковч качьив си по воді; у него забрав Ной усего по парі; взяв і пару велитів; лиш одна зьвірина на сьвітї розумна не хотїла туда їти; се був однорїг; він ходив так водов йик мостом; він мав один рїг серед голови, на нїм 12 пасемків, на кождїм пасемку ще 12 пасемків менчих. Ной каже до него: Иди у ковч, бо утопиш си! — А він ні. Йик уже стала велика потопа, вілетїла з ковча птаха; вона лїтала попід небеса, а йик зболїли і крила, не мала де дїти си, бо відлетїла гет від ковча, уздрїла однорога, сїла єму на роги і затопила єго. — Йик уже потопа минула, віпустив Ной усу диханю з ковча, вїйшли і велити; від них розплодило си богато людий, а чим бїлше їх було, було жити тьижше, тому шо верства, то шо раз менча. Будут колис такі малї люде, шо йик зїтнут, ади, бодьик, то будут кликати, шо ялицьи паде! — З диханї, йика була у ковчи, наплодила си тота, шо тепер є. Перед потопов була і диханя инша йик тепер; мож ше найти кости і у земли.

(Жабє, від Юри Бендейчука.)

13. Ной і одноріг.

Йик мала бути потопа сьвіта, то Ной будував ковч. Але Ноя жінка мала любасів, а вона ни вірила, шо буде потопа тай намовльила їх тот ковч розбивати. Ной все, шо збудує, а вони розібють; ледви вин неледви той ковч збудував. Йик збудував, казав зьвірам по парі у тот ковч заходити. Всі зьвірі позаходили, а був одноріг, шо ни хотів. Ной казав єму, шо си утопит, а одноріг казав: Я дужий, ни бою си, я з гори з ковча видіти му все, шо си діє. Тай такий ни зайшов. Йик настала потопа, то одноріг сів зверху на ковч, але йик на него насідало птахи та вської зьвіри, то вин не відужьив тому, звалив си в воду тай втонув. За це типер є всьика зьвір, но однорога нима, бо ни хотів у ковч заходити, а вин уперід потопа був.

(Голови 11/6 1902, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

14. Соломон і єго мати.

Соломон, коли мав сїм рік, пишов раз на двір тай почьив важити розум бабинцький з розумом дитиньчим, тай розум дитиньчий переважив бабинцький розум. Коли вїйшла єго мати за ним на двір, то дивила си, шо вин робив. Тай зачьила питати си в него: А шо ти робиш, Соломоне? — Та видите, мамо, шо! Вазу дитиньчий розум з бабинцьким, тай дитиньчий розум переважив бабинцький розум! — Мати розгнівала си тай кажет: Иди собі гет вид мене, аби ти си вже ни находив у моїм домі! — А Соломон пишов тай був сьвітами. Коли він мав вже двацьцьвісім рік, повернув назад до того міста, відкив вин був, запровадив собі склеп, але такий, шо на ціле місто ни було славнішого склепу над єго. Раз прийшла Соломонова сестра до єго склепу тай уздріла дзеркало. А вна не виділа ше дотив дзеркала николи тай кажет: — Шо би ви хотіли за це дзеркало? — А вин відповів: Иди до хати, най прийдет твоя мати, тай я продам. — Вона пишла тай сказала: Я виділа таке дзеркало, шо я сама себе уздріла. — А мати питаєт: А чьиму ти ни купила? — А вона кажет: Бо вин казав, шо йик ви прийдете, то вин вам продаст! — А мати Соломона збрала си тай пишла до склепу тай уздріла то дзеркало тай кажет: Шо ви мете хотіти за оце дзеркало? — А вин усьміхнув си тай кажет: Йик мете спати зо мною то я вам дам. — А мати єго зрікла: То добре! — Тай у вечер льигла вона коло него. А вин поставив меч присилений на волосі тай кажет: Я цес меч поставив, шо йик би я до вас посьгил руков, то мині цес меч би втьив руку, а йик би ви посьгили до мене, то вам втьив би меч руку! — І так льигли. Коли

льигли, то вин до неї ни сьигав, але вна до него посьигла, тай меч утьив ї палец. А вона другий день кажет до него: На шо ви поклали меч, а я посьигла до вас руков тай утьила собі палец? А вин ї на то кажет: А ви ци знаєте, шо ви моя мати? — А вона здивована на то каже: А ти видки взыв си? — А ви ни знаєте, мамо, — кажет Соломон, — йик я важив бабинцкий розум з дитьичим, тай дитьичий розум переважив бабинцкий, тай я вам сказав, а ви на мене розсердили си, тай мене пригнали!?

(Голови 22/4 1902, від Петра Шекирьюка записав Лука Гарматій.)

15. Соломон і Біда.

Соломон був зразу німий, шо ни говорив, але чути чув. І Бог сказав: Йик дерево заговори, тогди і ти, Соломоне, заговориш! — А Соломон був німий, докив був, довгий чьис. І раз Біда здибала Соломона тай кажет: Знаєш шо, Соломоне, зробім собі скрипку. — А Соломон справльє Бідї, шо не знає, йик зробити скрипку. Біда кажет: Я тобі дам плян на скрипку! — а Соломон справльє, шо добре. І дала Біда Соломонови плян. А Соломон по пляну зробив скрипку. А йик вробив тай зачьив іграти, а Біда кажет: Соломоне! ни бери смичком на поперек струн, але бери смичком за струнами! — І так Біда з Соломоном зачьила си вадити. А Біда, йик уздріла, шо з Соломоном ничо ни вдїє, лишила Соломона тай пишла. А Соломон зачьив іграти тай пишов. А Причиста Дїва зачьила просити Господа Бога, аби Господь Бог его рознімив. А Господь Бог вислухав молитву Пречистої Дїви тай рознімив Соломона.

(Голови, 22/4 1902, від Петра Шекирьюка записав Лука Гарматій.)

16. Соломон і баба, що хотїла віддавати си.

Баба стара мала віддану доньку в себе тай зьитьи. Зьить та донька надївали си дістати маєток бабин. Та нараз баба загадала си віддавати и маєток від дітий забрати, дітям нічо не лишити. То зьить і донька журили си, йик бабі заперечити. Аж прийшов ид ним Соломон, та вони розповітували єму, шо баба наперла си віддавати а вони ни знають, йик ї від того відговорити. Соломон каже: Що дасте, я вам поражу! — Вони дали Соломонови двацьцять рублів, а він каже, шо буде ї сватати. Прийшов він тай сватає бабу. Баба си втішила, але Соломон каже: Я те-

бе вісватаю, але йик вістоїш на морозі цілу ніч у мокрій сорочці. — Баба пристала. Йик надїла мокру сорочку на сьї та стала на дворі, то йило на нїй замерзати, а вна си тішит, та потїшьїє си кажучи: Сего вечера „цор-цорконьки“, а завтра будут „цмо-цмоконьки“! а що то був виликий мороз, що трищило, то баба поволи замерзла і перестала казати: „Цор-цорконьки“, „цмо-цмоконьки“! — Відтак зьїть та донька збули си баби та сами посїли маєток.

(Голови 25/5 1902 від Петра Шекирьїка записав Лука Гарматїй.)

17. Соломон і слабїсть его.

Соломон ходив по світі тай робив всьїкі шпікулації, а на кожде помагав Господь Бог... І раз Соломон трафив на одну файну жидівку і охїчну. Тай Соломон пристав из нев бути і на-коли из нев був, на тогди та мудрость его відпала. І сказав Бог до Соломона: — Соломоне! Я тобі на кожде помагав, а тепер тобі ни буду помагати; я тобі за це дам кару, бо ти аби ни був з тов жидївков, то ти би мав мудрїсть тай славу а так тепер будеш лежїти в постели. І так будеш лижїти сорок лїт, що нїйїкі мудрости ни будут тай ни будеш никуда ходити, та що будут тобі в постели їсти давати. І так Соломон лежїв сорок рїк ув постели, що его тїло черви точили невгасимо. І так мудрость Соломона пропала через марне дїло. А коли ти хотїв, Соломоне, далї мудрость робити, було з *жсьивров* напротив заповідї божїї ни робити. І так Соломона слава пропала і всї его мудрости, лиш за него лишили си проповідки.

(Голови 22/4 1902 від Петра Шекирьїка записав Лука Гарматїй.)

18. Йик Соломон мїрьив землю.

Хоть йїкий примудрий був Соломон, а він ни знав йик земля за велика, хоть це він знав, що вона стоїт на водї, йик йїйце. Єму забавло си змїрьити землю, та йик високо небо від землі. Приходи він до вірла тай каже: Я хочу знати, йик високо небо від землі. Понеси мене у гору. — Орел оден мїг це знати, бо він оден мїг так високо злетїти; він може злетїти аж на райскї дверї тай там сїсти, далї нї! Орел пішов Бога питати, ци мож-на Соломона нести у гору. А Бог каже: Неси, але йик він прийде у саму гору та подивит си у долину, то зараз упаде і розїбе си. — Бог знав, що він не змїрьїє землі, йик не подивит си у долину; а Бог не хотїв, аби Соломон це знав. Орел взїв

Соломона на крила, підніс його у гору тай каже, щоби не дивив си у долину, бо єму буде дуже страшно, що він так високо, тай зі страху упаде. Не вітримав Соломон, подивив си у долину, упав і забив си на смерть. Від тогди вже нема его на сьвітї. З того чьису став і орел грїшний, бо він згубив душу Соломона. Орел не був зразу грїшний; Бог до него говорив, посилав листи свої на землю. Орел зразу розказував усе Богови, що дійило си на земли. Він був подібний у Господа Бога; тому кладут его у церкві на образах, на грошах, на урьдах.

(Жабє — від Мих. Гутенюка.)

19. Смерть Соломона.

Соломон був такий мудрий, що понад него ни було. Єго смерть шукала сто років тай ни могла го найти нїгде, шоби его сьтила, бо він мав чоботи тим, шо на перед, то на зад, а тим, шо назад, то наперед. Він йик ишов в долину, то смерть ишла за его слїдом д'горї, а йик він ишов до гори, то смерть ишла за слїдом до долини. Він раз обернув чоботи так, йик мают бути і смерть его подибала. І йик его подибала смерть, тай кажет: Шукала я тебе сто років тай не могла я тебе нїгде найти. Я тебе хочу стинати типер. — А вин кажет: Чекай, панно, ньяй я зроблю на себе домовину, тай віттак умру. — А смерть кажет: Но, роби. — Соломон вробив домовину таку, шо мурашок ни вилїз би из неї тай кажет: Знаєти що, ану льїгайти ви, ньяй я вижу, йик вам буде пасувати, тай я тогди льїжу. — Смерть льїгла, а Соломон хапнув борше тай замок смерть. Тай йик замок і у домовину, закопав у земню, тай смерть у домовинї закопав. І так смерть була у земни сімсот років а в сімсот років відкопав тай верг у воду. А видтак вибрав з води тай пустив, а смерть его тогди сьтила.

(Голови 22/4 1902 від Петра Шекерьика записав Лука Гарматїй.)

20. Конець сьвіта.

Так йик велитам та премудрому Соломонови був конец, так буде і щїлому сьвітови. Бог пустит другу руку Алеєву, приковану. Алей розкує жертву та Ирода, вода пустит си з печерї та затопит сьвіт, а Ирода пустит такий дош, шо де капне, там згорит усе; шо не затопит си, то спалит си; потїм завїє дух Божий та занесе увес попів на вїчну розправу. Письльи того загремит Алей, земляи піде у преисподне назад, відки вона є, тогди сьвіт си скінчьїє.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика.)

21. Конець світа.

Півтретью року перед кончинов світа має си урвати тот присилений Гаргон і Ілія зийде на земню. Лиш ни знати, де він присилений тот Гаргон? Ви, може знаєте, де? А може це пусте, байка! Два роки мут вони воба ходити по цім світі і ни мут здибати си, аж у тім півроці. Гаргон тогди буде намовльити, аби люде ни вірили Ілїї. Тогди буде голод, люде мут падати з голоду, мерти. Вин буде возити пите і їду. Хто буде їсти в него і пити, тот буде его. Ілія буде казати людем: І перетерпіт, будете збавлені, йик умрете, будете щысливі, абисте ни відважили си їсти. — У тім півроці здивають си з Ілійов. Гаргон убе Ілію, заріже на цій землі, а тогди настане темнота від 6-тої до 9-тої (не можу знати, ци з раньи, ци пополудни, так читає у Вангелї); то стане си у велике пушчїне. Від тої крови світ име си і перегорит земня, громи заgrimїи, земня потрґьсе си, вмерлі мають встати. Тогди йивльит си чотири янгелї, на чотири чысти світа затрубїи у труби і на цес голос встанут вмерлі. Гаргон пиде до свого раю, де пекло нарід збудував, що нарід го сам розширьє і звужує. Потім йивит ся Бог, Сус Христос і скаже: (це має бути на лонї Авраама, або на Сафацкій долині, це все одно). Бог ме казати: Був - сме голоден, босий і т. д. — а люде мут си одзивати: Ни видїлисме Ты, Господи! — Вам праведним пісьнь подабає а вам грїшникам в піч огненну, де скрежет зубов на віки, амінь! — Тогди кип - кип (метушня) си зробит, впаде сонце, місьиць, зорї, стане темнота, а ніхто ни знає, що потим.

Від Лучки Полька з Ростік записав 14/3 1903Л. Гарматїй.)

22. Смерть Мойсея.

Йик були у пушци а не було води, то Бог сказав Мойсеєви, аби з каменї дав народови води за имїим Божим. Але було три каменї. Мойсей приступив до одного каменї і трутив паличков уводин: За имїим Божим, дай, камінь, води! — А то ні! — Він подумав: Бог мене дурит. — А він не знав, котрий камінь мав дати води. Тогди Бог его мав за непослух — нивіру покарати. Але ше цоркнув у другий камінь, і тот ні, аж у третий: Дай, камінь води за имїим Божим! Аж бухнула вода, мало не затопила нарід. Нарід пив воду. — Аж Бог післав смерть; смерть була сильна, але і Мойсей мав силу. Йик прийшла смерть, то Мойсей сидів за столом і читав. Йик наблизила си ид нему, то йик тупнув, то відштрикла на сто миль. Але відтак потім знов прийшла. Він знов тупнув а вона залетїла аж під трон Божий.

Тогди сам Бог пішов до Мойсея і каже: Ти не ссав поганцку кров, твої губи не ссали ї, варта їх поцілувати. — Поцілувавай тай тогди душу взьив. Штири ангели взьили душу а штири тіло. Єго тіло лежит у трунві а кожда душы, що умирає, видит єго тіло, та хоче си наблизити і здаєт си, шо воно гезди, а воно отьик (от як) утікає. Так си діє до кінцьи віку и ніколи не наблизит си.

(Ростоки, від Лучки Польвика — записав Л. Гарматій.)

23. За Юду Скарупійского.

Юда мав тата и маму. Мама Юди снила раз, шо породи сина і почерез того сина має умерти сам Исус Христос. Наколи дитина си вчинила и поклали єму имйи Юда, взьили тай прибили пичьитку на праве стегно ноги і зробили таку скриньку, шо єго там забрили тай обпичьитали скриньку тай вергли Юду в скрини у воду. І так плив він водов, докив ни приплив до села Скарупії. І так раз пишов єден пан купати си тай вздрів, аж пливет скриня обкована, обпичьитана на воді. Тай поплив до тої скрині тай имив і викьиг на беріг. Розпичьитав, тай дивит си, аж там дитина шыи жива. Пан дужи си втїшив, каже: Господови дькувати, шо є цес хлопец, а є в мене один, тай буде пара. І так вігодував хлопцьи до сїм лїт, а в сїм рік післав свого хлопцьи и єго до шків. І так були школами, докив ни мали по вісімнадцїт років, а в вісімнадцїт років посварили си тай Юда вбив того хлопцьи, свого товаришыи і йик вбив, так втік. І вийшов до того аж села відкив він був. І йик вийшов, так став у єдного пана за писаря. І каже він тому пану: Я прийшов тилький світ, али я ни їв таких добрих йиблок, йик ув отого чоловіка. — А пан єму каже: Аби ти до того чоловіка не йшов, бо тот сокотит йиблука з пушков, тай убив би тьи. А Юда ни зважьив на слова пана, али пішов у ночи до того чоловіка в йиблука. І влїз до саду тай вилїз у йиблїнь тай урвав троє йиблук. А чоловік тот учув тай хотїв стрільити до него, а Юда каже: Йї, чоловічи, ни стрільий до мени; я злїзаю тай подаю тобі ці троє йиблук. — Тай слїз, тай з одной руки подає йиблука а другов руков йик имив того чоловіка за груди, тай йик ударив ним по йиблуни, тай на смерть вбив. А сам утік тай лїг на своє місце. А на другий день прийшла до пана мандатора жинка того вбитого чоловіка. А пан взьив тай закликав Юду до себе тай кажет: Ни тай си, али признай си! — А Юда кажет: Та прошу пана, я вбив, бо вин мене хотїв вбити, а я єго вбив. — Но, — пан кажет, — коли йис єго вбив, то типер бери йїї за жинку! — А вин зрік: Добре! — І так вони си звінчьили, тай

були, докив були. Аж раз вони йшли до купелю тай вона си вдвила, шо в него є на правій нозі їх печытка, сама та, шо ему прибили до ноги. І каже: А ти відкив? — А вин кажет: — Я з Скарупії. Мине єден пан имив на воді у скрини. — А вона кажет: Та ти мій син. Ти убив свого рідного тата. — І вона пішла до того пана на право. А пан кажет: Идїт до Суса Христа на сповідь! — А Сус Христос лиш тогди мав трийцїт лїт. И пішли на сповідь до Исуса Христа. А Ісус кажет: Так но ти иди до дому, а ти будиш в мени за апостола. — І потим в три роки він продав Исуса Христа!

(Голови 23 4 1902 від Петра Шекирька записав Лука Гарматій.)

24. Як Ісус перед Жидами ховав си.

Йик Сус Христос си породив на цес сьвіт, мучили его жиди; вони хотїли его стратити, аби его не було. Вони прибили его до дерева; але йинче дерево Суса Христа не ймло, лишень имила его червива ива. Мати Божа пішла терновов горов, ніжки бодаючи, кривцу проливаючи и прийшла до золотої брами, гръинула у ню нїжков правов, вона си отворила, тай Суса Христа там мати вздрїла. Сим чысом Суса Христа жиди на хрест розпинали, у нїгтьи усьике били а не могли его стратити. Сус Христос утік з перед жидів і забїг до жинки у хату. Жинка викройила хлїб зи споду, лиш шкірка си лишила з верхи і під тот хлїб Суса сховала. И вни шукали, не могли его там найти і пішли собі. Відійшли на бїк, сховали си і сокотили, ци він відти вібігне ци ні. Уздрїли вони, аж він вібігає. Вони сї за ним займили а Сус Христос утікав помеже хати пометками, а на них були кури; Сус Христос уздрів, шо жиди за ним біжут, тай каже курем: Я туг залїзу під пометки, а ви мене борзо загрібайте; я вам признаку дам, поки буде цего сьвіта! — Кури борше его пригребли, жиди шукали, не могли найти тай пішли. Сус Христос віфатив си з під пометків тай каже курем: Я вам за це дам признаку. — Прийшов Господь Бог і каже курем: За то, шосте сина мого, Суса Христа, пригребли, шо погана віра, жиди, его не найшли, то покїв сьвіта від вас писанки мут си писати, на моего сина Суса Христа, на сьвітита на великдень. — Сус Христос біг, его жиди знов засїли; свинї рили на поли а він каже: Пририйте мене тут; покив сьвіта я з вас признаку дам. — За то дав так Бог, шо тепер кладе си солонина у дору та сьвітит си.

(Яворів, від Мик. Ковчука.)

25. Сус Христос і Петро.

Раз Сус Христос ишли з Петром тай прийшли на місце, де затоплені Содома і Гомора. Св. Петро питаєт: Господи! Чо ти через кілька винних душ усі люде там затопив? — Сус Христос єму на то нічо ни казав, тай пішли далі. Але прийшли над море і пішли морем і не потавали. Надлетів рій бджіл і сів Петрови на руку а одна бджола вкусила Петра в руку. Петро бацнув руков у море тай всі бджоли затопив. А Сус Христос питаєт: А ти чо затопив всі бджоли? — Ай, Господи, так мене вкусила одна бджола, шосме не міг усім стерпіти! — А видиш, — каже Христос, — так, йик ти одній бджолі не міг стерпіти, тай єс усі бджоли затопив, так Бог ни міг билше терпіти і усі в тих містах люде вітопив.

(В Головах, 8/6 1902, від Петра Шекирьика, записав Лука Гарматій.)

26. Мандрівка Суса Христа і сьв. Петра.

Вони йик ходили по сьвіті, прийшли раз до богачьи на ніч і просьби си. Богач не хоче приймати и вимовльєе си, шо нема де. Він був рідний бідному брат. Пішов Христос до другого просити и трафив на того бідного брата богачевого. Зайшли з Петром а бідний відмок хату й просит до середини. Він не знав, шо то Христос і Петро. Каже: Не маю вас чим приймати. Маю лиш одну козу. — Вони в него не хотіли нічо вечерьити. Бідний відступив їм постіль а сам поклав си на землі. Рано встали и питают го, чим би єго обдарити, шо заплатити. Бідний зачьив до них казати: Маю дрантиву хату; хотівбих, аби мині було ліпше. — Зараз зробили си з тої обваленої хати мури з уським добром, аж тот богач чудував си і завидів. Пішли вони від бідного. Йик ті мури уздрів брат, каже жінці: Ади, йики має мури брат! не хтілас приймати подорожних на встид нам. — Зачинаєт си сварити! Каже жінці сідлати коньи тай гонити за тими подорожними. Пішов запитати си брата, хто в так короткім чьисі такі мури поклав? А тот каже: Я не знаю, бо не видів хто. Йик були подорожні, то си так стало; я си тогди туди був не дивив. — Подоганьєе богач подорожних тай просит їх завертати до себе. Вони кажут до богачьи: Гадай, гадай, а шо хочеш, тото тобі си стане! —

Йик він си вернув від них до дому, то був дурний без пайити. Прийшов до дому, а дома жінка не може до него промовити — німа! Увес маєток єго став попелом, ані сьліду, де він був! — Пішли вони далі. Приходьи на ніч до бідної вдови, шо не мала муки, лиш на один чир і вона приймила їх на ніч.

Христос казав ї наносити лайників, посаджвити у піч і заперти. Потім сказав відтворити: а там такі хліби повірастали, шо аж у чилюсти уперли. З того всего хліба взьили оден з собов і пішли далі. Приходьи до одного удівцьи — бідного, слабого, шо гинув з голоду. Сказали єму напалити у печи і кинути скілька зерен пшениці. З тих зерен повірастали колоси дозрілі, а з тих колосів зробила си мука і хліб. Тот чоловік си зачудував, шо посеред такої поломіни таке си стало. Він сказав зачудований до них: Ви мусите бути Богом, шо ви такі чуда робите! — Христос сказав: За то, шо ти віриш у правдивого Бога, то шо си жьидаєш, то най ти си стане! — Я би хтїв мати поміч, газдиню! — Та в короткім чьису так му си стало, мав газдиню!

Потім Петро говорив по дорозі далі до Христа: Чому то богаті люде не приймают? Ци вони си бойит, аби подорожні їм не зашкодили на маєтку? — Христос відповів: Богач дуфає в свій маєток, а за подорожних і не хоче чути, бідний у своїх клопотах хотївби мати пораду у людей. —

(Ростоки від Н. Сивчука — записав Л. Гарматій.)

27. Христос і Петро молотїльниками.

Ходив Петро і Господь Бог при купі робітниками. Прийшли до одного пана, тай мильдуют си, шо вни молотники, питают роботи. Кажет пан: Чиму; в мене є молотьба, будете молотити. Ци схочете молотити на міру, ци на днину? — Господь Бог кажет: Я хочу молотити на міру; лиш я вас покличю, абисте йшли зараз перебрати збіже. — Пишов до стодоли Господь Бог из Петром, узьив вогню и запалив усі стирти, то всьо, хліб горит, солома и полова окроми си розлітаєт, хліб чистий у стріп єден. А Петро собі позавидїв: — Я би цу штуку сам не зробив? — Посилає Бог Петра за паном перебрати збіже. Приходить Петро за паном: Ідіт, перебирайте собі збіже! — А йдеш ти, чоловіче! лише єдна година, йик исте зачьили молотити, а ти мене дуриш?! — Прийшов пан, збіже готове, всьо зложено. Заплатив їм, вни пішли собі. Петро гадаєт: На шо нас два мают брати гроші, я сам потрафлю! Відлучив си Петро від Бога, пішов собі сам. Прийшов до другого пана, мильдуйит си йико змолотник. Пан кажет: Добре, мені змолотників треба. Йик хочеш молотити, на міру, ци на деньку? — Я хочу гуртом! — Взьив Петро вогию, поклав у стирти, стирти горьи, цілком панцке гумно, а то си нічо ни розлучьєт, усе гуртом горит. Пустили си, Петра злапали! — Шо ти зробив? — Загнали Петра до криміналу. Сидит Петро в криміналі. Зачьив суд судити, Петра засудили; підсудив суд: Петра підвєсити! Вєзут Петра пид шибиницу, а Господь Бог приходит чоловіком. —

Прошу Божої волі і суду, — каже Бог — ви би мині ни дозволили сего чоловіка, абесте го ни стратили, йик би він цу панцку шкоду поповнив? — Суд каже: Чому! йик би то си так стало, тоби си єму здарувало. — Кажет Господь Бог: Ану, йдіт си там, подивіт, шо там є в гумні! — Пішли, подивили си, а там усьо так, йик маєт бути, змолочено, поскладано, вся шкода панцка поповнена. Тогди аж Петро увірів, шо ни мож без Божої волі зробити доброго, йик Бог вібрав го спид шибениці, а Петро дав слово, шо без волі Божої ни ме робити.

(Голови 28/6. 1902. від Федора Кітлярука записав Лука Гарматій.)

28. Жовнїр старий, Господь Бог, Петро і Павло.

Один жовнїр служив дві капеляції. Дужи він любив си наживати. Шо гроший мав, усї пропив. Віслужив собі дві капеляції і пишов собі на вурльоп. Ни має бірши гроший в кишені, йно три грейцарі. Йдет дорогов, здибали его три вбогі люде. Шо то за люде? То Господь Бог, Петро и Павло. Просьи в него альмужну. Вин узьив, вітьиг одного грейциря и питаєт си: Котрий 'сте старший? — Господь Бог відповідає: Ми всі три однакі! — На-теж вам оцес грейцір, лиш по правді поділіт си! — Пішли собі далі. Господь каже: Йдім ше раз просити альмужну. Переходьи го на другим місци, просьи знов в него альмужну. Він то само питає: — Котрий 'сте старший? — Господь відповідає: Ми всі три однакі! — Дает грейцір и каже: По правді лиш си поділіт! — Кажит Господь Бог: Йдім шьи раз просити! — а Петро и Павло кажут: Йй, Божи, та вин лиш маєт шьи оден грейцар! — Переходьит его третий раз на дорозі, просьи у него альмужну, вітьигає він грейцар тот и питаєт їх: Котрий 'сте старший? Господь каже: Ми всі три однакі! — По правді цесим грейцаром си поділіт лиш, и тепер най будет Господь Бог сьвідок, шо ни маю вже шо другим дати і ни маю вжьи чим навітити. —

Йдет він собі дорогов и вздрів гет далеко-далеко вперід себе другого жовнїра. Зачьив вин борши йти, циби ни подогонив; подогоньіе, аж ни знав си, се самий его камрат. А то сам Господь Бог си перекинув на жовнїря. Тот подогонив и дуже файно си повитали, йико камраті знакомі. Йдут собі дорогов тай говорьи всьике. Кажет Господь Бог до жовнїра: Шо би ти собі, камрате, хотів у Господа просити? — Гай, коби Господь був ласкав мою просьбу віслухати. Нічобим собі ни просив, но шоби Господь був ласкав, дав мині тоту таністру, гвер, шом посив у компанії, — у кишени файку и капчук з тютюном и такі карти, аби в них ни годен нікто мене перейграти а в таністру,

шо свойов руков покладу, аби то ніхто ни міг вібрати, доки ни пущу. — Идут дорогов, идут, а Господь си з ним пращьет: Будь здоров, камрате, бо я вже йду до цього села. — Господь Бог собі пишов, а він далі сам... Идет дорогов и видит, делеко на дорогі коршма. Идет коло тої коршми и гадат: Ий, Господи, йик у мене є багато кишенів, ци нима де йикого грейцара, щоби я за него ни знав? — Шукает по всих кишнях, аж найшов карти. Дуже вин си втішив, такі красні карти, шо ниможна свої очи з них спустити. Входит в коршму. Там панове дуже великі грают в карти. Панове, ни зайграв би я з вами в карти? — А маєш гроші? — Ні, я гроший ни маю, я маю лиш карти! — Покажи карти! — Йик зачъив вин из панами йграти, так пани поприйгравали з себе и сорочки. Жовнір трохи си піднапив и пишов поза коршму і виригав, заснув... Прошумует си, коло него лежит и гвир и таністра и файка и капшук з тютюном у кишени. — Ай Господу Богу сьйитому дькиую вдячне, щосми собі вид Господа Бога просив; дькиую Богу, Бог міні тото дав. — Взъив собі и пишов. Гроший у кишени доста має. Ходит він так сьвітом, аж приходит до єдного міста, де мешкає пан цїсар. Дивит си, а місто у жалобі, уппушене чорним сукном. Питаєт вин у коршмарьї: Шо тото є за смуток такий? — Відповідає коршмар: Най Пан Бог боронит, шо тут си стало; нашого пана цїсаря біда з столиці вийгнала. — Вин доконче хочет піти, и мильдуєт си там. Приходит вин, зараз его пан цїсар пизнав. Питаєт си вин у пана цїсаря: Шо то таке є в ваших палацах? Пустїт мене там! — Царевї-ж ни хотїло си з него зробити попив (попіл), ни позволїєт. Але вин си напер: Пустїт мене доконче! — Взъили его там, запровадили. Сїдаєт вин собі коло цїсарского стола и свїтит свїчку. Набігаєт чорт: Шо хоч тут робити? — Хочу ночувати! — Ой ні, не меш! Перший раз пи-ди зо мнов в данец, тогдн меш ночувати! — — Ні, я з тобов в данец ни піду. Зайграй ти зо мнов в карти, тогди я буду з тобов данцувати. — Питаєт чьорт: А ти маєш гроши? — Ні, я гроший ни маю! — Чьорт скочив, принїс бочку гроший. прийрав чорт. Узъив чорта за чюпер тай до ташки (тайністри) гїнає. Йик зачъили всі йграти, дванацїт їх було, и всіх дванацїт запхав до танїстри. Тепер він собі льигаєт спати. Рано йдут дивити си и й з него вимїтатн кости й порох; дивїит си кріз дирку вид ключа, а вин собі й спит на лушку. Кажет ему, йик рано принесли йму там воду вмивати си, цар: Шо ти хочеш за цесе вид мене, шо ти минї обчистив паляци? — Набрал собі того срібла й золота, шо виграв, кїлько ему потрібно и пишов собі. Від цара нічо ни взъив, шьї свого, шо виграв, царевї лишъив. Идет собі, килько йдет и шукаєт стодоли, аби дванацїт змолотників молотило. Найшов собі змолотників и просит, аби ему молотили годину дзигарову тайністру. А змолотники кажут; Бери собі онде цїпа тай молоти собі сам, бо ми ни маємо часу. — — Ий ні, я дурно не хочу, я даю кождому по черво-

ному. — А господар кажет: То є мої робітники; я йик скажу, то мут бити цілий день, дай гроші мені! — Вибили годину дзигарову тайністру ціпами. Вин узьив собі тайністру тай пишов. Идет далі, шукаєт такої кузьні, аби дванайцїт ковалів било на одний наковани. Найшов таку кузьню тай просит, аби годину дзигарову побили єму тайністру молотками, клевцьими. Ковалі кажут єму: Бери собі онде молоток тай бий! — — Ай ні, я дурно ни хочу, я даю по червонному! — Майстер кажет: Дай суда, то мої чельидники, будут бити цалий день! — Узьили ковалі, бют! Так чьорти в тайністрі пищьи! Питают єго ковалі: Шьо то то є? — — Ой то грїхи! — А вни то тим дужче бют! Вибили! Взьив вин собі тайністру на плече, тай пишов.

Але на одний толоці каже старший чьорт з тайністри: Доки ти меш нас носити? — Буду вас доти носити, докив шьи десїть рази не будете биті. Два рази вже сми вас бив а десїть шьи маю бити. — — Ий, чоловіче! бій си Бога! Розийдїм ми си! Зробим письмо, аби ти не мав рації до нас, ні ми до тебе, ні до того дому, вітквив ти нас взьив, тїлько ти нас пусти! — И зробили собі письмо и вісипав вин тоти каліки вже на заринку, кажет: Найшов сми си гаразд, типер иду шукати біди. Иду до пекла. — Идет, а там тих самих чортив сидит на варті один. Уздрів єго, пізнав, крикнув на свої товариші: Гезди наша біда йдет! — иик набігли чьорти, брамов луснули, ни допустили єго в пекло. — Коли мњи ни пустили в пекло, йду до царства, йду до Бога. — Приходить. Там сидит Петро и Павло на варті. — Павле, пусти мене туди сидіти, де ти сидиш! — Ий, ні, ни пущу! — — То заграймо собі в карти! Йик пройграєш, то мене пустиш сидіти. — — Добре! — Прийграв Павло. Сїдаєт жовнїр там, де сидів Павло. Идет до Петра: Пусти ньи сидіти там, де ти сидиш! — — Ні, не пущу! — — То зайграймо, Петре, в карти! — Прийграв и Петро. Сїв вин там, де Петро сидів. Идет тогди вишьше, до Господа Бога. Господь Бог сидит на троні. Вин просит: Пустїт мене, Господи, там, де ви сидите! — Кажет Господь Бог: Я тебе ни пущу тутечки, а тиму, бо ти тому ни витримаєш, шо я витримаю. — — То зайграймо, Господи, в карти! — Зайграли а Господь такжи пройграв. Пустив єго Господь на свою трону; сидит вин на Господній троні. Усьо вин то то видит, шо Господь Бог видїв. Але уздрів вин, шо богач берет на ниві вид удовиці колосьи из збижя, тай носит на свою ниву. Вин тому ни миг витерпіти, та зачьив фївкати та гїкати: Злодію, шьо ти робиш? — А Господь тогди кажет до него: А видиш, я тобі казав, шо ни витримаєш тому, шо я витримую! — Узьив єго відтив, зсадив и питаєт: Ци хочь тут бути з душев и тїлом, ци хочь тїло там лишити, видквивс ту принїс, а душу тут лишити? — Узьив, віднїс своє тїло на землю. Єму си видїло, шьо був в царстві три годині, а вин там був триста років. На земли ни пізнав вже, йик

то було, самі ліси та степи! Відніс тіло на землю, а душу Бог приймив у царство. Тай він є типер у царстві.

(Голови 28/6. 1902. від Федора Кітлярюка записав Лука Гарматій).

29. Сьв. Павло.

Павло сьв. був єдноралом під Иродом поганцким. Сказав єму Ирод: Павле! Иди в тото а тото місто, а хто ме класти крест во имній Отца и Сина и сьв. Духа, амінь, абис єму шию стьив! — Павло ши тогди сьвйитим ни був, послухав Ирода и пишов у тото місто почerez високу гору. Тото місто давало найбилшу офіру Христови и єму си хрестили. Вийшов вин на тоту гору а grim блиснув и гръинув, шо кінь упав пид ним на колінки. Вин собі гадає: Господи сьвйитий, може я иду йки гріхи робити? Видколи я жию на світі сим и є єдноралом у Ирода, то я такого грому и блиску ни чув и кінь пидо мнов на колінки ни падав! — Небо си отворило а Христос предвічний до него заговорив, сказав: Павле, не будь невірний, але вірний, абис того не робив, шо йдеш робити; котрий ме класти на себе офіру-крест, абис того ни рубав. Котрий ни ме на себе крест класти, офіру ни ме так давати, то ти абис увсі вистинав. — Павло на Боже слово сказав: Мині шо даси за тото? — Бог сьвйитий сказав на це єму: Шо око ни виділо а ухо ни чуло, таку заплату дістанеш в небі! Идиж оттуда, куда идеш, та там си найдеш на дорозі з Сином Моім, Сусом Христом. — Павло доходит до того міста, дав собі коньи на квартиру. В місто пишов без коньи. Ходит містом и питаєт си: Яку офіру Богу виддаєте? — Там серед міста був жовнір поганій у таких дратвах (кратях) обгороджених, в зелізних піках, називаєт си Илія. Тот Лія, котрий кладет крест на себе, берет єго і мечет на тоти спиці, на піки. Богато католицкої віри вин стратив увже.

Ходит Павло містом і питаєт си, яку офіру кождий на себе кладет, котрий перехрестит си, вин си дивит. Перепитав си, в котрім арешті сидить сьв. Николай. Дотив вин ходив, докив не допитав си, аби з сьв. Николаєм вин заговорив. Каже Николай: В мене коруну відобрали и мают третого дньи голов стьити. — А тот — каже Павло — тот Лія, шо так народ католицкий трагит, мене кортит ид нему йти, заговорити і побороти си з ним! Николай кажет: — Иди! Бог тобі таку путерию даст, шо ти єго побідеш. — Пишов Павло туда. Лія каєт Павлови: Пане єднорал, ближ си ид мині! — Павло, йик ид нему штрик, та си лапнули, тоти пики зелізні поломили і вбив Лію на смерть. Йик си Павло видти від Лії вихопив, питав си кождого чоловіка: Яку

офіру даєш Богови? — Котрий си хрестив, того лишив, котрий си не хотів хрестити, голов єму стьив. Місто увсе си збунтувало: шо то за пан, таку біду в місті наробив. Той пан (Павло) тільки Жидів вістинав. Павло зрештов тікав з міста, бо збойив си і за себе. Идет вин з того міста, аж люде сидьи в стріпку (купою) на дорозі. Сус Христос из апостолами вже засіли єго на дорозі, знають шо вин вробив. Сус Христос кажет: Павле, бігай борше коня свого продай, коня продай тай підеш з нами в товаристві. Павле, в одно мете мати з Петром одпуст: Петра-Павла. Сьвйитки будете вурочисті и зостанете сьвйитими. Одпуст буде єдної днини, за обох а Павла буде другої днини по Петрі за того, шос тих людий ни калічив, шо клали офіру — хрест на себе. Так у купі ходили і сьвйитими зостали. За того Павло сьвйитим зостав, що Ирода ни послухав.

(Голови 4/6 1902 від Федора Микитейчука записав Лука Гарматій.)

30. Як із крови св. Івана вийшла патеруха.

Поганий цар любив си з свойов невістков а св. Іван заказував їм того. Тот цар раз спровадив собі бай. На тот бай прийшов сьв. Іван і заказував царови, аби з тов невістков ни данцував. Цар за то на сьв. Івана розсердив си, тай забив го до пивниці в арешт. Та невістка по балеви, йик ше гості си ни розийшли були, запросила, аби з Івана сьвйитого здиймити голов за то, шо на ню поберав. Пишла вна рано з катом до пивниці і кат стьив сьв. Іванови голов. Наколи стьив, натоґди з усіх їдий і питий у того царьи стала си кров. Усі си дуже з того чудували а вна з радости взьила ту голов на тарель и вийшла на місто підскакуючи и підкидаючи голов. З тої голови сцьила кров і бризкала. Вна 75 разів підвергла тов головов, 75 разів порсла кров з голови. Та на котрих та кров порсла з тих 70 разів, то дистали патеруху; али вони си вилічуют і тепер, а на котрих порсла з тих пїить разив поверх сімдєсєти, тоти тоґди си ни вилічили, і тепер си ни вилічуют. Так з того чьису, з крови сьвйитого Івана голови вийшла патеруха за кару на тих, шо жиють у блудстві; хоть сьв. Івана вже нима, то патеруха по ним їх карає. Та сімдєсєть вилічуют си а пїить ни вилічуют си з неї.

(Голови. Розповідав Федір Микитейчук. Записав Лука Гарматій.)

31. Сьв. Николай і Антосій.

В малій Азії був сьв. Николай і Антосій. Вони прийшли до церкви тай сіли вперідь образа Суса Христа. Сьв. Николай каже: Хоть Пречиста Діва вмерла а і образ однако файний в церкві. — Антосій кажет: Шо Пречиста Діва варт, коли вже ни має коло себе Йисуса Христа? — Николай кажет: Чиму би ни була варт? — Антосій: Бо таки так, вібери з мошенки гроші, шо мошенка варт без гроший? — Николай кажет: Пречиста Діва то ни є мошенка! — Почали си сварити а Антосій вхопив сьвічку і підпалив Николаєви бороду. І від того чьису у Николая борода кучирьива. Відтак там сказали, шо на кого ангелі покладут коруну, тот з межи них двох будет владиков. Сьв. Николай пишов коло порога і зачьив си молити. Антосій вкльик вперідь самих райских дверей. Ангелі йик несли коруну, то Антосія поминули а поклати на сьв. Николая. І з того чьису сьв. Николай став владиков а Антосій ні.

(Голови, 3/5 1902 від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій).

32. Сьв. Николай і Якуб.

Сьвйитий Отец Николай жив в однім місті з Якубом. Вони оба хотіли си висьвйичувати на сьвйитого владика; Якуб хотів, аби вин був владиков а ни Николай, тай борше поїхав вихрещувати си, висьвйичувати си. За ним поїхав сьв. Николай. В дорозі захопила їх ніч. Якуб ночує на переді а Николай на заді, а в однім заїзднім домі. Якуб сказав свому фірманови, аби Николаєвим коньим усім чотиром шиї повтинати в ночи. Над раном Николаїв фірман пишов коні футрувати, а в коний голови пообтинані. Він біжит і каже: Николаю сьвйитий, нашим усім чьотиром коньим голови пообтинані! — Иди, прикладай білі голови до черлених голубів! — Фірман пишов и поприкладав и сказав: Я вже поприкладав! — Николай кажет: Иди тепер та подиви си! — Вин пишов до стайні, а коні у йисел: го-го-го-го! Біжит фірман і кажет Николаєви: Уже коні встали! — Николай кажет: Иди, футруй, бо зараз їдимо! — Фірман пішов, нафутрував тай пішли, упрьйгли коні тай пішли. Ану, фірмане, упрьйгаймо коні, бо сьвйитий Николай їде, — кажет Якуб і собі зібрали си тай пішли за Николаєм. Приходьи до води а вода така велика, шо би ни переїхав. Сьвйитий Николай йик прибіг, нараз у воду заїхав, а вода стала (ни плила), а сьвйитий Николай перебіг сухим зарінком. Якуб не міг води переїхати тай лишив си. Сьвйитий Николай віхрестив си на владика, тиму він називає си: Сьвйитий Отец Николай Чудотворец.

Голови, 3/5 1902, від Івана Дідушка, записав Лука Гарматій).

33. Св. Николай безгрішний і грішний.

Св. Николай, йик був малий, то жив у пуші без дьиді і без нені, но одна олениця була з ним, що го годувала. Вин ни знав тогди нійуки молитви, но мав дві колоді. Почерез ті колоді він штрикав. Йик почерез більшу штрик, то казав: То Тобі Боже! — а йик почерез меншу штрик, то казав: То мені, Боже! — Так жив довгий чьис. Аж раз почерез ту пушу їхав піп на друге село паски сьвітити, тай слухає, щос говорить. Вин наблизив си, дивит си а то йикис чоловік. — Що ти тут робиш? — Він, Николай, кажет: — Мені тут так назначено, аби я тут був. — Що ти так штрикаєш і таке говориш: то Тобі, Боже, то мені, Боже? — Я так си Богу молю! — каже Николай. — То ти так си Богу молиш? — каже піп. Зачьив му проводити, а вин такий пам'ятливий, що раз му проведеш молитву, а вин то все вікажет. Миколай питає: Ви куда йдете? — Иду там а там паски сьвітити! — Я би йшов з вами! — Чьиму, йди. — Пішли вони і приходьї до води. Пип зачьив брести а Миколай каже: Чо ви бридете, коли такі красні молитви знаєте? — Пип каже: Ни знаю! — Миколай пишов за попом водов, але ни потавав. Прийшли до церкви. Миколай став у церкві и видит вьсо. Люде и пип ни виділи нічо. Миколай си диви, а то чьорт возит шкуру з буйвола за ногу (волочить за собою) и стає перед людьми, а хто си засьміє або заговорит, то записує на тий шкирі. Вин приходив з пару раз до Миколая и вішкірив си, циби си Миколай ни засьміив; але Миколай ни засьміив си. Аж чьортови хтос ту шкуру приступив, а чьорт йик сїпнув аж перднув, а тогди Миколай засьміив си, тай чьорт го записав на шкирі межи грішники. Аж пришло з церкви вертати си, то пип брив тай Миколай уже потавав, бо грішний з церкви вийшов і мусів брести.

(Голови 8. VI. 1902. записав від Михайла Маротчака Лука Гарматій.)

34. Св. Николай і стрільці.

Були три братьї, всі три стрільці. Всі три подавно були си звінчьили і мали молоді жінки. Раз вібрали си вни були на стрілецтво, али жінки хотіли, аби вони ни ночували там на стрілецтві тай повікрадали в них кремені, аби не мали з чим ватри розкладати, тай аби вертали на ніч д'хаті. Пішли вони у ліс і ніч їх там захопила. Розкладати би ватру а нима з чим. Вони до кременів, а кременів нима. Идут вони далі, аж з недалека вздріли посьвіт. Старший брат виріджьїє найменшого, циби ни взьив з тої хати посьвіту. Приходит вин до тої хатчьини і застає там

старенького діда, що Богу си молив. Слава Богу! — Слава на віки! — Чього ти прийшов? — Ци би ви ни дали мині ватерки? — Він каже: Є дам, але йди на двір, поворожи, йка завтра буде година, ци вереме, ци дощ? —

Пишов вин на двір и вертає тай каже: Буде вереме! — Сьвйитий Миколай узьив тогди прут, вдарив ним того стрільцьи тай зрік: Гей бик! — Вин став биком а вин его загнав у хлів. Пислав другий раз брат найстарший менчого за ватров. Тот так само застає сьв. Миколая молити си. Але вин ни знав, що то сьв. Миколай. Просит ватри а сьв. Миколай зрік: Иди на двір, поворожи, ци завтра буде дощ ци погода, вереме ци година? — Пишов тот на двір і вертає а сьв. Миколай питає си. Тот каже: Буде дощ! — Тогди сьв. Миколай вдарив и того прутом и зрік: Гей бик! — И тот став биком і сьв. Миколай загнав его в стайню.

На третий раз пишов тот старший. Вин був віщун розумніщий. Сьв. Миколай посилає го ворожити, йка буде година на завтра, а тот відрік: Бог сьвйитий знає, йка завтра буде година; ми не можем знати! —

Тогди дідо вдарив прутом тоти бики а вони стали людьми. Каже їм то ди сьв. Миколай: Абисте ніколи не ворожили, йка завтра буде година, абисте казали: Бог знає, йка буде година! — Дав їм видтак кременя тай огниво і вони аж у дві неділи вернули д'хаті.

(Голови 5/VI. 1902 від Петра Шекурьика записав Лука Гарматій.)

35. Сьв. Николай и Елена Константина.

Сьв. Николай був нижонатий давно; пішов до Бога, (тогди ще люде ходили до Бога), тай каже: Я не жонатий і не маю охоти си женити; не знаю, ци не маю долі, ци шо? — Каже ему Бог: Ти маєш долю; є на скльинній горі Елена Константина, ти і озмеш, то твоя долі! — Він прийшов собі до дому тай злагодив си йти в тоту дорогу, і пішов. Тай ішов, тай не міг нігде на ніч си упросити, аж его сонце приймало на ніч. Там переночував він, і відтив узьив си тай сонце его поправило, куда йти на скльинну гору. Там, каже, прийдеши, але меш уперед ночувати у місьицьи а від него прийдеши на скльинну гору. — И він прийшов до місьицьи на ніч і переночував і питає си у місьицьи, йк то за далеко скльинна гора? Місьиць каже: Ти, чоловіче, і за сто років не годен єс вийти на скльинну гору; я на увес сьвіт сьвічу, а на скльинну гору лиш трішки. Але, каже, йди, прийдеши до млина и скажеш мельникови, аби тебе присипали у муку у міх, шо жертва має брати; і то жертва має прийти за тов муков від самої Елени Константини із скльинної гори, тай так прийдеши

на скльинну гору, инак ні; але абис тихо сидів у місї, бо жертва тебе ззіст. — Пішов, найшов млин, уліз у міх, вінесла єго на скльинну гору, там слуги розйизали міх, — уздріли єго у місї і напудили си; пішли слуги до Єлени Константиної і кажут: Ми таке і таке найшли в муці. — Але Єлена Константина знала, що то ї дольи у муці прийшла. Вони си там повінчџили; вона передала єму ключі від всіх скриний, коморий, пивниций а відтак каже: Абис всюда ходив і дивив си, але в оцу пивницю, що цес ключ від неї, абис не дивив си. — Він скрізь дивив си, а потому погадав собі: Шо би я у ту пивницю не дивив си? — І він узьив, тай розімок пивницю оту, а там найстарший Ирода сидит, скований у тій пивниці; він ольик си, йик уздрів єго, а Ирод каже: Не бій си, але дай минї води! — Він узьив тай дав води, Ирод напив си води і став дужий, і тогди йик си торгнув, та всі ланци з него обпали, а він вїшов на волю, Ирода взьив Єлену Константину і утік з нев из скльинної гори на тридевїту землю. Св. Николай зажури си: не знати, йик відобрати свою Єлену. Але пішов Николай сьв., говорит сам з собов: Купю за двасто ринских конї, тай йик ї украду, тай утечу з нев. — Але у Триюди був кїнь такий, що скоро хто шо з перед Ирода украв, то тот кїнь зараз Иродови показував. Сьв. Николай украв Єлену, а тот кїнь зачъив тогди гримати ногами. Ирода спав і учув, а йик пробудив си, питає: Ци не украли Єлену Константину? — Украли! — Він борше сїв на свого коньї і пішов за нев, вдогонив, тай каже: Ти вкрав у мене Єлену Константину, але йик другий раз ти менї це зробиш, то тьї розщибу! Відобрав Єлену і вернув назад на тридевїту землю. Сьв. Николай купив собі за 500 ринских конї і пішов і украв другий раз Єлену Константину тай пішов. Кїнь зачъив гримати, Ирода схопив си і питає: Ци не вкрали Єлену Константину? — Украли. — Ирода сїв на коньї, догонив, відобрав Єлену Константину від Николая сьвїитого. Николай сьвїитий ішов тепер сам піше ногами. Закрав си якос і взьив Єлену на бїк і зачъив питати у неї, йиким би способом ї відтив украв з перед Триюди. Вона чула, йик Триюда ішов конем з нев, шо хоть би за 1000 ринских купив конї, то не годен украсти Єлену Константину; але є, казав кїнь Иродів, три братьї ше у мене, дужчі від мене; він би тими украв, инак ні. Тогди пішов св. Николай питаючиси, де є тоті конї. І пішов і приходит до одной баби, що вона мала ті конї; баба тота мала три кобилї і каже: Йик цес три кобилї ти віпасеш так, аби они не утекли, не сховали си, дам тобі лошъитко. — Баба спекла єму такий хлїб, шо йик він єго попоїст, то усне, а кобили сховают си у лїс. Але він пішов, покушъив того хлїба, тай йив дрїмати, а д'нему приходе ангел, тай каже: Ти не їж цего хлїба, бо вснеш, я тобі пішло на помїч ворони і вовки, аби ці три кобили не сховали си у лїс, аби ти їх віпас цу ніч. — Баба приходе, він уснув, а конї є. Кобили мусїли ночувати на поли, бо всьика зьвїр їх від лїсу била. Рано приводит він усї кобили д'хатї, а баба бє тоті кобили, чому вони

не сховали си у ліс. Одна каже: Я си не сховала, бо мене ворона довбала. — Бє другу кобилу, тота каже: Я си не сховала, бо мене вовк не допустив до ліса. — Бє третю: Я си не сховала, бо мене медвідь бив! — Баба, йик си годила з ним, то си згодила, аби баба три рази лошњи ударила. Баба ударила раз, а то лошњи стало більше, ударила другий раз, знов стало більше, йик ударила третий раз, то став кінь. Він сїв на того коньї, тот здоймив си у повітря і пішов з ним. Прийшов до Єлени Константиної, взяв її, вона сїла на коньї, і пішли обоє на скльїнну гору. Кінь Иродів гримав ногами. Ирода проснув си тай питає: Ци не украли Єлену Константиноу? — Украли, але вже не здогонимо, каже кінь. — Ирода сїв на коньї, натис єго, тай тогди тот кінь розсїв си і упав на землю. Ирода побив си, упав на сїкачку і відтьив собі пїиту. Тогди св. Николай з Єленов Константинов і Илія оковали Ироду і він вже на сьогодні окований.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьїка.)

36. Казка за Єлену Константиноу.

Був цїсар и мав сина уже ожененого. Коли невістка учинила дитину, тота дитина заговорила так: Де є мого діда цїлий мундур и кінь тот, котрий ишов перший раз на войну? — Йик вони принесли цїлу зброю, а хлопец убрав си, сїв на коньї и пішов до моря, за котрим жила Єлена, донька Константина. Кінь перемінив си на склимара. Йик прийшла паня, а він перейшов через море и питав си її: Де є твоя сестра? — Вона сказала, шо в сирородїв у день у розї, а в ночи ходит, йик панна! Він перевіз і назад а сам пішов далї. Уздрів на березї рибу, а риба сказала, аби він її кинув у воду. Він кинув а вона дала єму луску. Відтак здибав орла, шо мав убиту ногу. Він завив єму тоту ногу а орев дав єму перо. Відтак найшов хїря з убитов ногов и завив єму ногу а хїря дав єму также перо. Він ті пера сховав. Уздрів хату, а коло неї було вісім колів, шо мали голови а девїитий не мав. Девїитий ків закричїв голови, а з хати вібігла баба и сказала до панича, ци би він не наймив си пасти три кобилї. Він сказав, шо си найме, лиш аби вона сказала, де хата, у котрій є Константина. Баба сказала, шо даст єму доброго коньї на службу, а тот єму покаже, де є Константина. Він пішов з тими кобилами, але то не були кобили, лиш три дївцї. И спав, а кобили утекли у море. Вже у вечирі він устав, а кобийий нима. Він запалив луску з риби, а риба вігнала їх з моря, а одна там ожеребила си. Йик прийшов до дому, то сказав: Гов, маминю, кобили є, одна з лошњим! — Баба сказала: Їж! — Він сїв їсти, а потому спав, а кобили утекли попід облаки. Він запалив перо з вірла а орев вігнав кобили на поле. Панич сїв на другу ко-

булу и крикнув: Гов, маминю, кобили є. Друга кобила з лошым.— Третої днини баба сама сховала кобили під себе, йик панич спав. Коли устав і кобилий ни ма! Він запалив перо з хіря и вігнав кобили з під баби.

Потому він сїв на третю кобилу тай сказав: Гов, маминю, кобили є; и трета кобила з лошым! — Баба тогди вібрала з двох лошыйт серце и вложила в трете, май охабленіще. Панич не хотів брати тоти файні лошыйта, але възьв, тото охаблене. Сїв на него а тот віз его до Константины. Йик іхав тим лошым, кінь говорив до него: Дай мині цебер браги, а я буду ліпше бічи, йик украдеш Константину. — Він дав коневи браги, тот украв Константину и зачъив уткати. Йик прийшов сироїд, то запитав си своїх: Де Константина? Вони сказали, шо під мостом. Він пішов, а Константину з під мосту шос украдо. Сироїд каже: Тут нема Константины. — Його мама сказала, шо можеш ше здогонити! Він възьв зі стайни коньи, та пішов на вздогін за тим, котрий украв Константину. Йик біг по при хату баби, а ків закричъив голови. Баба вібігла, а він запитав си, ци кого не виділа, шоби йшов з Єленов. Баба сказала, шо то цісарский син украв і, бо він у мене пас кобили а я ему дала доброго коньи. Найми си й ти у мене пасти кобили, а я дам тобі коньи и ти его издогониш. —

Він пішов з кобилами пасти тай загубив. Приходит у вечър без кобилий, а баба утїла сму голов тай завісила на девїтийтї ків. Цісарский син оженив си з Константинов й пережив много років. И такий се конец, йик гнилий горнец!

(Гринева — записав Дм. Єндик.)

37. Служба трох братів у Бога; рай і пекло.

Був газда, мав три сини. Він був старенький, послабий. Він каже до них: Я буду вас по одному женити, аби я видїв, йикими ви газдами будете. Найменчий каже: Татку тай ви мамко! Добре, шо ви хочете нас женити, але шо ми би бідні потім робили! Ви на цїм маєтку двоє, тай нас три, але йик би ми си поділили на штири пайці, шо ми будемо робити? Ми мусимо іти у сьвіт, і мусимо собі заробити і заслужити тільки, кільки тато мают; а поки сего не буде, не мож нам женити си. — Зібрали си усї три в одну днину, в одну годину і ідут. Приходьи в ліс, а в тім лісі три дорозї. На тім роздорожищу стойила йиблінка; вітьгає найменчий брат ніж з ременью, тиче у йиблінку і каже: Де будем, там будем, але в рік і оцу саму годину будемо сходити си тутечки і далі не будем чекати, лиш йик цесьи година ме трівати будемо по ножи спізнавати, йик буде котрий з нас слабий, то ніж заржъивіс, а йик би котрий умер, то ніж віпаде. — От пішли

усі, один в одну, другий в другу а третій в третю дорогу. Тогди був Бог на землі. Він сидів у лісі у зимнику, у хатці маленькій. Всі тоти три дорозі вели до Бога, до дідика старенького. Одна була права, друга обхідніща, а трета ще обхідніща. Найстарший прийшов до дідика, а тот виходит и питає: Кудя йдеш, синку? Иду наймити си, циби не трафила си йика сембрила! — Синку, ти би служив у мене, коби ти вірно по правді служив! На тобі оцю дзьобенку тай цу фльишу, та меш іти за овечками. Кудя мут овечки ити, ти за ними, не завертай їх ані раз. Лиш, абис мині по правді сказав, ци ти будеш там, де ці овечки будут. — Деж тоті овечки, шо їх не видко! — Подивиси на праве плече! — Він йик подивив си на праве плече, а то овец йик трави та листу. Зачьили овечки іти а він за ними. Приходьи вони до Дунаю; ідут водов йик мостом, не потають у воду, а він вдивив си і задумав си. Овечки перейшли у тот бік, а він облишив си на цім боці. Він засумував си; сидів шо сидів, ліг тай заснув, а йик проверг си, учув, аж ті овечки йдут; він урадував си, набрав тої води, куди вівці йшли, набрав трави і приходит з овечками до дідика. Тот питає: Був ти там, де овечки були? — Був, дідику! — Шож ти там видів? — Нічосме, дідику, не видів! — Набрав-єс водиці, шо овечки пили? — Набрав! — Набрав єс травици шо овечки їли? — Набрав! — Ану давай тої травици та водиці овечкам! — Вівці не дивйи си ні на траву ні на воду! А дідик каже: Ти не знаєш, шо я Бог! Я хочу правду знати, де ти лишив си від овечок? — Я, дідику, скажу правду — і розповів усе йик було. Богато ти спав? — Три, штири годині! — Дідик каже: Не штири годині, але штири роки ти там спав! Шо хочеш за ту службу? Хоч бути бідним ци середним газдов, а твоя душа буде чиста; ци хоч бути непретореним (великим) богачем? — Я хочу бути таким, аби такого богача не було до тепер тай ніколи! — Бог каже: Иди, синку! — Він пішов до дому, взяв коні, набрав червоних і став до року великим богачем.

Середущий тиж ишов і дідика найшов — і тиж у него си наймив і пішов з вівцьими почерез Дунай; він имив си за барана та тот переніс его на тот бік. Він прийшов до брами залізної, йик подивив си у гору, то не увидів верха ї, а кінцьи боків тиж не видів; йик овечки надійшли, брама си розімкла; овечки идут у браму, а він задивив си на браму, овечки прийшли, брама си заперла, а він лишив си перед брамов. Сів він коло брами, плакав тьжко, засумував за овечками; чекав шо чекав, ліг и заснув, а як проверг си а то овечки йдут. Він прорстив си и идет за овечками. Баран переніс его на тот бік назад; він приходит до дідика. Тот питає: Був єс там, де овечки були? — Ні, дідику я не був там, бо я задивив си на браму а вони перейшли. — А богато ти там спав? — Три або штири годині! — Ой ні, ти спав штири роки! Шо-ж хочеш за се, шо ти мині поправді сказав? Хоч бути богачем ци бідним, аби твоя душа була чиста? Я не хочу бути богачем. Нічого не хочу. Шо воля, я того прий-

му си! — А Господь каже: Иди, синку! — Він пішов і найшов одну могилу червоних. Він узьив з неї небогато червоних, став богачем, але не великим, але душа его була чиста, йик він помер!

Найменчий надійшов, тай тиж дїдика найшов, тай тиж у него наймив си, йик тоти два; він пішов до води, имив си за барана тай переніс си на тот бік, пішов далі за вівцьими, приходит до брами, вона отворила си, він не дивит си на то, а йде далі за вівцьими; брама заперла си за ним і замкла си; він иде крізь гражду, дивит си: є великі кітли, люде у них у смолі горьби, пицьи, щезники ходьи з гральйими, з піками, мішьиют, декуди видко з кітла ногу, руку. Дивит си: Ткач несе с к о т и (звої) полотна та клубки на плечех, віддає газді а тот не хоче. На тобі, мині тьжжко носити. — Не хочу, шос узьив, тримай собі!... — Чоловік курит люльку велику спіжову і один накладає тютюну з міха а другий набиває, а третий палит, а він лиш уводно курит. — Один несе вориньи на плечех, плаче, верже перед другого і каже: На, бери, най я се ношу тільки! — Я не беру, йик єс украв, то носи собі. — Дівка кроїт на столі дитину тай їст; йик зїла дитину, явида утьив дівку в шию, а дитина віштрикла ротом назад ціла. Вона знов кроїт та їст, дитина пищит не своїми голосами, йик вона ріже. — Там одна паня, вона в одно кров черпає з одної бочки у другу бочку. Вона каже до хлопцьи: Йик прийдеш назад там, відки єс прийшов, то питай, докив буду цу кров черпати. — Виходит він так йик на царинку, там панна молит си Богу; він прикльик тай собі молит си. Помолив си, дивит си, є дуб а чоловік загонит потьи у дуба з одного боку, а оно віхопит си на тот бік. Він питає: Шо робиш? Заткай одну дїрку, воно забіже там та ймеш! — Чоловік каже: Пазь собі дорогу (іди собі дорогою). Я буду загоньив поки сьвіта-сонцьи! — Иде далі і дивит си, а чоловік несе повні бесаги хліба і кричит: Гвавту, я хочу їсти! — Відивив си, тай питає: Шо тобі таке? У тебе тільки хліба, а ти кричиш їсти! — Пазь собі дорогу! Я буду тот хліб носити, поки сьвіта сонцьи, а лиш его їсти не вольно! — Иде далі, дивит си, стоїт чоловік у керници пб саму нижну губу і кричит: иой, згорів сме, води пити! Дайте хоть пальцем у рот! — Та чого кричиш, губи ухили в долину, та напеш си води! — Пазь собі дорогу! —

Він пішов далі за тими овечками; на дворі було дуже спечно; він дивит си, а чоловік бігає та кричит: Гину из студени! — Ти здурів, іди на двір, там спечно! — Пазь собі дорогу, скавав тот.

Иде далі є йибліңка, на ній йиблучка; троє великих, а решта маленькі; він думає: Йики вони делікатні, я би урвав, я би приніс дїдикови пригїстного! — тай урвав одно, а то було сонечко. Зробила си пїтьма серед самого полудньи. Він перельк си, притулив йиблучко назад, воно имило си, зробила си днина, сонечко загріло.

Іде далі, приходит на поле дуже велике. На нїм є два дуби, на тих дубах є воробчик, пір'я золотне на нїм. Він думає: коби я єго ймив, я би приніс дідикови! — Уз'яв камінец, йик верг, ударив того пташка; тот упав, зробила си ніч, він заплакав, став єму дихати у рот, воробчик ожив, полетів, сїв на дуба і почьив сьпівати. По сїм сказав він собі, що вже більше нічого не кине (не рушит), поки буде жити на сьвітї...

І він за тими овечками приходит у край, тепло! Дивит си, є молоко на землі, масло, пироги, голубці, хліб, колачі, булки, всьике є! Овечки йдуть помежи того, та уваж'яють, аби ні одна не ступила у того. Приходьї до церкви, вівці йдуть у церков; лише вони через поріг, з йирки стає дівка, з вівці жінка, з барана чоловік, з йирч'яти дівчина, з йирч'ючка хлопец! Дивит си, а то все стало люде, а коло вівтар'я правит службу пан-отец йик раз такий дідик, йик тот, що єго наймив. Люде тоти йдуть мирувати си; пішов і він собі і дідик помирував і єго; правит си потім служба йик у церкві, по службі стали люде виходити на двір а він за ними; наколи по через поріг — ті люде поставали назад вівцями, ті вівці пішли полем, їдьї тот сир, молоко, йиблука, пють воду з керниці, й він пішов собі води зачирати; дивит си а там такий пташок, йик тот, що він єго у дубі убив каменем... Коби я єго ймив! — Він ловив, та вімкнув одно перце з него. Дивит си, а тот пташок зосмішений без перцьї, він прикладає воно не ловит си. Поклав він то перце у торбочку верх травиці шо набрав. Дивит си а там діти голі з крильми літають, регочут си, сьміють си, він того спудив си та зач'яв тікати відти. Овечки йдуть і він собі; ишли крізь то само що перше, та аж прийшов до дідика. Дідик питає: Шо ти видів, синку? — Він каже: Я видів усьике, лиш не знаю, шо того є! — Ци набрав ти водиці, де овечки пили? — Набрал! Там був пташок файний, я єму вімок одно перце! — То я був, синку! Ти мині вірвав палец! Клади се перце тут! — Поклав дідик подув, та з перцьї зробив си палец! Добре, шо єс се перце сховав, і не зробив си грішним! Брама залізна, се до пекла, а душі в пеклі гріхи відпокутовували; тот ткач, шо носив полотно, він крав клубки людскі; тот другий крав ворин'я, а тот, шо курит люльку, то такий, шо курив у неділю та кришив у тот день тютюн. Дівка, шо краяла дитину, се тота, шо свою стратила, а пані, шо черпала кров з одної бочки у другу, се така, шо другу паню зі сьвіта зігнала; тот, шо пот'я загонив у дуб, він убив чоловіка та загонит єго душу до тіла, і так буде гонив до страшного суду; а тот, шо єму так студено у хаті було, не пускав у студін'я людий до свеї хати, хоть вони на дворі замерзали, тот, шо носив повні бєсяги хліба а був голодний, не приймав подорожного у хату; тот шо у воді стояв, а хотів дуже пити, замикав воду на колодку, не пускав людий до керниці. Теплий рівенький край а на нїм молоко, масло, ладан — се того усе, шо люде дають на поману за душі, воно усе прийде там, а душі їдьї того. Воробчик,

шо ти его убив, то я, а йиблінка, се небо, на нїм місьиць і сонце; ти урвав сонце йик йиблуко, тому стала пїтьма. Церков, то церна асафатовій долині. Овечки, то не овечки, то божі душі, чисті, шо грїха не мают. Службу то я правив, я мирував. Дїти голі з крильми, то ангели і вони не мают нїйкого грїха, они тїшьи си, шо їх родичі прийшли до них. Ти вітьиг перце птахови, а мині вимік єс палец! Шо хочеш за твою правдиву службу? Твої брати були тут, вони хотїли маєтків, мают. Кажі тепер ти! Я нїчо не хочу, лиш сего, аби я став овечков! — Бог подув а він став овечков на нинішний день; він пішов з тілом до Бога.

(Бервінкова, від Юри Шеребурька.)

38. Без Бога анї до порога.

Була баба удовица, мала єдного сина, вона була дуже бідна нїчого ни мала, лиш бурдей (хатку маленьку). Тот хлопец утримував себе й маму з того, що ловив рибу. З тої риби вони жили. Пішов він раз и зробив ліску таку, шо застала всю воду; він тоту ліску заклав і повна ліска напала риби за ніч. Він прийшов давї до тої ліски и подивив си, а там коло тої ліски дївчина сидит; він закрадаєт си йикби тоту рибу вібрати, аби тота дївчина ни видїла. А тота дївчина уздрїла йиго і кажет до него: Иди и бери цю рибу, ни бїй си, я твоя дольи. — Отжеж він набрав тої риби повні бесаги, и приносит до дому и обзираєт си, ци дївчина йдет за ним, а вона увійшла в хату разом из ним и зачїла рибу ту дїлити; кажет мамі того хлопцї: На-те, мамко, оцю рибу и несїт у місто. Мете, мамко, правити за оцю тїлько, за оцю тїлько, а за оцю тїлько. — Кажет тота мама: Я, синку, за оту рибу тїлько ни возьму. — Кажет та дївчина до мамї: Мамко! Ви ше бїрше возьмете, йик я кажу. — Пішла мама з тов рибов в місто, и продала тоту рибу и ше бїрше взїла, йик тота казала дївчина. Йик вона продала ту рибу, накупила, шо потрібно до хати: муки, соли, молока, то що. Йик вона то принесла, зготовила собі вечерю и всі троє разом повечерали тай льигли собі спати. Спали вони, шо спали, дес до дванацьитої години в ночі. Війшла дївчина на двір простоволоса и фївкнула в палец. Избїгли си майстри и зробили за ніч двір, два рази красший, йик у дїдича, шо сидїв у тїм селї. Тот дїдич устав давї и подивив си по селї тай зочив тот двір и вдарив си по полах: Шо це є такого, шо тот калай за ніч изробив два рази красший двір, йик у мене! И він крикнув на свого окомона: Підїт мині его приведїт; я го си спитаю, йик зробив такий двір. — Пішов тот и привїв его. Питаєт си пан его: Шо ти зробив цеї ночі, шо у тебе став два рази красший двір, йик у мене? — А він на тото панови сказав: Минї, пане, Бог дав. — Отжеж

Йик тобі Бог дав, шо ти зробив такий двір за ніч, то генди в мене є стирта пшениці, то аби ти мені цесу стирту за ніч помолотив, и солому и полову и кожде зеренце окреме склав за ніч. Бо йик мині тото ни зробиш, то тьи завтра повішу. — А він прийшов домів, спер ся на стів тай си задумав. А дівчина та вже стала его жінков, тай приходит до него, тай си питаєт: Шо тобі казав пан. — А він кажет: Казав пан, аби я цу стирту пшениці за ніч измолотив, тай солому склав окреме, пшеницю окреме, а полову окреме; бо йик тото за ніч ни зробю, то казав, шо мене завтра повісит. — А жінка на то ему сказала: Ни бій си, буде так, йик Бог даст. — Прийшов вечір, вони льигли спати, вна ввійшла в опівночі на двір простоволоса и фівкнула в палец, избігли си д'ній миши, йики були в сьвітї. И вна їм сказала: Підїт до тої стирти, так тото переберїт шо до разу, солому окреме, а пшеницу знов окреме, шо до зеренцьи, а полову також окреме. — Йик тото пішло, та зашумїло в тій соломї и до дни ни все си перемолотило. Війшов пан рано, подивив си на то, шо тото зроблено, и потому закликав того чоловіка до себе и питаєт си: А шо, изробив єс тото? — А він кажет панови: Зробивсми, паноньку! — Теперже, коли єс мині цесе зробив, то маєш мині за ніч сад посадити, аби тот сад за ніч зацвив і відцвив, тай завтра на обїд, аби мині були йиблока ріжного гатунку; бо йик мині тото за цю ніч ни зробиш, то завтра тьи повішу. — Він прийшов д' хатї тай спер си на стів, тай си задумав. Приходит его жінка д' нему тай питаєт си: Шо тобі пан казав? — Пан мині завдав другу роботу, аби я за цесю ніч сад посадив, и аби тот сад цеї ночи зацвив и відцвив тай пристиг, и аби на вобїд панови були йиблока. — А жінка ему кажет: Ни бій си, будет так, йик Бог даст. — Вона в ночї встала, ввійшла на двір простоволоса в'опівночи тай фівкнула в палец. Зараз избігли си огродники ид' нїй, а вна сказала їм: Підїт там до пана и сад насадїт, а за ніч то зацвите и відцвите и пристигне, а на обїд будут йиблока, але кождий гатунок ни однакий! — Пан рано встав, подивив си до саду, и то все було готове. А він взїв ножик розкроїв одно йиблоко й друге, и кожде було пристигле. И потому сказав его знов закликати до себе, и запитав си его: Зробив єс мині тот сад? — А він відказав: Зробив! — Йик єс мині зробив тот сад, то тепер маєш піти мині до Бога и сказати Богови, аби Бог прийшов до мене у нидїлю на обїд, бо йик мині ни підеш, то тебе повішу. — Він прийшов до хати свеї тай спер си на стів. Жінка до него приходит тай си питаєт: Шо казав пан? — Казав пан, аби я пішов до Бога, и аби Бог прийшов до пана на обїд в нидїлю. — Льигли вони спати в вечєр, ввійшла вна в'опівночи простоволоса на двір, фівкнула в палец, прибїг ид' нїй золотий кїнь, шо мав золоте сїдло, золоту вузду и золотї стременї. И сказала вона свому чоловікови: Сїдай на цего коньи и приїдеш до Бога. — Сїв він на того коньи тай поїхав. Находит він на дорозї двї дївці, метут дорогу. Питают си дївки:

Куда йдеш, чоловіче? — Иду до Бога. — Питайко си в Бога, доки ми мем цю дорогу мести! — Ідет кілько ідет, находит чоловіка, шо бігаєт в'округ пньи и ловит потьитко. Тот чоловік, шо ловив потьитко, став тай зобачив чоловіка, шо ідет на золотім кони, в золотім сідлі, з золотими стременами тай з золотов вуздов, и питаєт си йиго: Куда він ідет? — Іду до Бога! — Питайко си в Бога, доки я му це потьитко ловити? — Іде він далі и находит дві жінці, шо кройи мйисо тай їдьи. Кудч ідеш, чоловіче? — А він каже: До Бога їду. — Питайко си в Бога, доки ми мем це мйисо кроїти та їсти? — Буду си питати. — Іде він кілько їде, находит дві котюзі, хлечут кров. Ті котюги, то люде, лиш Бог за кару зробив їх котюгами. Питают си ті котюги того чоловіка: Куда ідеш, чоловіче? — Іду до Бога. — Питайко си в Бога, доки ми мем цю кров хлечтати? — Врешті приїхав він до Бога. Просит він Господа Бога до пана в ниділю на обід, бо пан єго прислав запросити Господа Бога. А Гослодь Бог єму сказав: Приїду я до него на вбід, але аби ниву віорав за ніч и гелетку проса посіяв и аби то просо за одну ніч зійшло, зацвило, відцвило и пристигло, и аби мині з того проса була на вбід каша, и чорна корова за ніч, аби си відлітила чорним бугаєм, и аби віносила за ту саму ніч одно тельи и аби си положила, и від тої корови, аби було молоко на кашу на ниділю. Отжеж для мене обід такий най пан приготовит, абис му це розказав, шо я тобі кажу. — А чоловік обцулував Господа Бога по ногах тай каже: Він, Господи Боже, ни ме мині вірити це, дайте мині на письмі. — И Господь Бог зараз написав єму письмо и дав єму до рук. Тепер він си питаєт Господа Бога: Господи Боже! Доки ті дівки мут ту дорогу мести? — Ой тоти дівки мут мести дорогу сім років, бо вони в ниділю до Служби Божої хату замітали. — А тот, Господи Боже, чоловік, шо бігаєт в'округ пньи та ловит потьитко? — Также сім років ме бігати за тим потьитком, бо то потьитко, то душа того чоловіка, шо він вбив на смерть. — А тоти, Господи Боже, жінки, шо то мйисо кровьи та їдьи? — Ті жінки, то їдьи мйисо своїх дітий, шо потратили, и мут то мйисо їсти до страшного суду. — А тоти дві котюги, Господи Боже, доки муг тоту кров хлечтати? — Также до страшного суду, бо вони хлечут кров свого гьигі та мами, шо їх порубали. — Наколи він си за все віпитав Господа Бога, сів він на того коньи*) тай приїхав д' хаті. Збираєт си тай идєт до пана. Приїшов він до пана. Питаєт си пан єго: Ци ходив єс до Бога? — Ходивсми. — А приїде Господь Бог на обід до мене в ниділю? — Приїде. Але Господь Бог казав, аби ви ниву за ніч віорали, и гьилетку проса посїйили, и аби воно зійшло и відцвило, и аби пристигло, и аби на обід з того проса була каша для Бога — и чорна корова чорним бугаєм, аби си відлітила, и аби тельи віносила, и аби си положила и то все, аби

*) Далі пропущені відповіді єго грішникам на завдані перше питання.

було за одну ніч, и аби від тої корови було молоко для Бога на ниділю. — Пан, йик му це повів, дуже си розлостив на него и вдарив его у лице, тай кажет: Шо ти мині таке говориш? — Пане, ни бий мене! На тобі письмо, прочитай. — Пан узьив письмо, и йик прочитав то, за голов си ймив. Зараз крикнув на свої слуги, аби загнали корову до стайні тай бика. Нивольит корову и бика, аби літив корову; бик ни хочет, бо без божої волі фе (не можна) нічо зробити. Казав пан запрячи коні и йти орати. Слуги запрягли коні тай пішли орати ниву, и посійили гілетку проса, а пан бігаєт коло того проса, зазираєт, але просо ни сходит, бо без Божої волі фе нічо зробити. Прийшла ниділя Божа, приходит Господь Бог до пана и питає си: А шо, є мині каша на об д? — Пан відповідає до Господа Бога дуже з тихонька: Нима, Господи Боже! — А шож ти так оце робив? На шо ти того калая, шо він лиш из рибки жив, так карав! — Господи Боже! Бо мині си дивно зробило, шо в него за одну ніч два рази красший двір став, йик у мене. — А ти знаєш, хто то єму дав? кажет Господь Бог! — Ни знаю! — А Господь Бог кажет: То я єму дав! — Наколи це Господь Бог повів, став тот пан каменем. И казка іла вугльи та печіну, а ми хліб та сіль, та шо Біг дав.

(Ясенів горішний — від Миколи Вовкунця).

39. Хлопець віщун і колідочка чудесна.

Був хлопець віщун. Він пишов світом, аж приходи на одну гору. Там сидьи три хлопці і дїльи си чобітьми. Шьо робите, хлопці? — Нам вмерли дьидя и неньи, та лишили нам чьоботи, а ми ни можемо си подїлити. — То дьидя і неня жили, а вони були мерлі. Ті чьоботи за їх душі дав дьидя та неня. за простибіг. Хлопці були божі. Их три душі ни могли си паров чобіт подїлити. Йик би були дали за кожду душу окромішно, то вони булиби си ни вадили и подїлили би си. — Дайте м'ні, я вас роздїлю! — Найко, бери ці чьоботи собі, ми си уже ни мем дїлити! — Він їм подьйкував, вбрав си, убув си у ці чьоботи, та йик ступит то миля, а йик штрикне то дві. Хлопців лишив там на горі. Приходит аж на другу гору. Там дїльи си три хлопці мантов; ни можут си подїлити. Шьо дієте, хлопці? — Нам тато мама померли, та лишили нам одну манту а ми дїлимо си, та ни можем си подїлити. — То тиж були божі хлопці а їх тато та мами жили, но уни були мерці а манту по їх смерти дали були за їх душі, та їх душі ни могли си однов мантов подїлити. Дайте мині, я вас подїлю! Не діли нас, бери собі цу манту, а ми ни мем си вже дїлити! Узьив вин ту манту, убрав си у ню, та став по шию невидимий! Лишив ці хлопці, та пишов далше а приходит на трету гору. Там сидьит три хлопці і дїльи си шьипков та ни можут си подїлити! То так само були божі хлопці,

мерці, шьо за їх три душі, дали одну шьипку за простибіг, за душі. Шьо дієте, хлопці? — Тато і мама нам померли, та лишили нам одну шьипку а ми ни можемо си нев поділити. — Дайте, я вас поділю! — Найко! бери цу шьипку собі, добрий чьоловіче. Ми вид тебе нічьо ни хочемо. — Узьив вин цу шьипку, натьиг на голову, тай усий став невидимий! Лишив і ці три хлопці та пішов світами невидимий! Ажь приходит до царства. Уздрів там усьікі люде тай ангелі. Ті ангелі держьби колідочку у руках. Вин приступає д' ним, тай питає: Шьо це за колідочка, шьо ви і держите? — Хтоби у Бога цу колідочку запросив, то шьо би схотів, то би мав, йикби у ню закоцкотів! — Він зачьив Бога просити, а Біг му цу колідочку дав тай вин з цев колідочков пишов собі д' хаті. Йик прийшов, то зрік мамі своїй: Йди до царя; сватай йиго доньку за мене! — Прийшла до царя тай сватає а цар кажет: Добре! Я дам за твого сина доньку, але на завтра має бути у твого сина на штири пьонтра золоті двері, коло них золоте дубє, на ним діяментове листє, вид тих дверів мают бути золоті мости аж до моїх дворів а в тих мостах діяментові цьвйишки. Йик того ни буде, то я го затрачу. — Він, цес вішьун, пишов аж над мори. Закоцкотів у колідочьку, вібігає три ангелі: Шьо хоч, пане? — Хочьу, аби мині було на завтра: золоті двори на штири пьонтра, коло дворів золоте дубє з діяментовим листєм за ввишки тих дворів, вид цих дворів до царских золоті мости, биті діяментовим звіздьим! — Гей-гей за багато, але будет усе, кажут ангелі. — На другу днину вин си прошумує, а то си все стало. — Тогди го цар приймив за зьитя. Та жив вин собі добре з царем и ходив з ним разом на стрілецтво. Раз йик вин був на стрілецтві, приходит демін до єго жинки и просит, шьоби вна виміньила усї свої дзелізни колідки за єго золоті. — Біда хотіла вігулити цу колідочку божю. Вона виміньила усї а за ту божю забула, а біда каже: Йй, шюкай шьй, можи є йика! — Вона пошукала, тай виміньила и цу. Наколи біда взьила цу колідочку у свої руки, натогди усї ті двори лиш зашьуміли тай щьезли. Усе пишло до биди, и жинка. — Вернув вин з польованя, тай не застали дворів, догадав си шьо то біда взьила, бо вин був віщун. Вин си зажурив дуже тай каже до царя, шьо йде до біди по жинку, тай по то все. — Цар каже: Ни йди до біди а я за тебе вісватаю доньку у другого царя. — Але він не пристав а пішов однако до біди. Натьиг на себе ті чьоботи, манту і шьипку та став невидний. Йик біда узьила єго жинку, то вна була тьижка. Идет вин, идет, аж находит люде, шьо держут зелізнй пліт. Питают єго: А де ти йдеш? — Я йду до сонечка питати си, чього воно таке чьирвоне йик сходит и йик заходит? — Ми тебе пропускаєм, але абис си го запитав йик довго ми мемо цес пліт держьити? Та йик меш вертати, то нам скажеш! — Пишов вин далі, ажь находи вин голі дівки, шо на леду данцували. Питают го: куда ти йдеш? — Я йду до сонечка, питати си, чьому воно таке червоне, йик сходит

и чому таке червоне, йик заходить? — Ми тебе пропускаємо, але спитайси сонечка, йик довго ми мемо тут на леду голі данцувати; та йик меш вертати, то нам скажеш! — Пишов вин далі, аж приходить вин над ріку и надигає люде, шьо в' одно перевозьи пісок та глину на тот бік човнами! Питают вни єго: А куда ти йдеш? — Иду до сонечка питати си, чьому воно таке червоне, йик сходи и заходи. — Ми тебе перевезем на тот бік, пустимо, але питай си у сонечка, йик довго ми тут перевозити мемо глину та піски, та йик меш вертати, то нам искажеш! — Пропустили вни єго и вин пишов далі. Аж находит вин відьми, шьо колодьи пісок и глину! — Питают си вни у него: Куда ти йдеш? — Иду до сонечка питати си, чьому воно таке червоне йик сходить і заходить! — Ми тебе пропускаємо, але спитай си у сонечка, докив ми тут колотити мемо піски и глину? та йик меш вертати, то нам скажеш! —

Приходить вин аж відтак до біди, шьо мала єго жинку и хати. Прийшов тамички а єго дитина вже мала шість років. Йик біда узяла жинку з колідочков, то жинка була тьжка. Та єго жинка у цих дворах мала єго образ. Вин ту стьг з себе манту и шьипку, аби го син пизнав! Тай відтак знов натьгит то все на себе, аж перед жинков знов показав си, тай син з того образу єго пизнав, побіг до мами тай каже: Мамо, гезде дьидя! — Мама каже: Суда ворон дьиді кістки ни занесе. — Але вин прийшов у хату, здоймив з себе шьипку та манту а йик жинка го уздріла, то каже: Тікай, бо йик вин, біда, прийде, то вин тебе ує! — Ни бій си. Йик вин прийде, то запроси єго: Кілько ми жили, то ми ше си ни напили; напиймо си! — Вин прилетів а і чоловік став у куті, накрив си мантов, поклав на голову шьипку тай став нивидний. Шо то за окаянна присна душьи тут була, питає у жінки біда! — Нійка присна душа тут ни була! — Вид кілька літ ми тут, а ми ше си ни напили, а то вже шість рік! — Тай пишла біда за пьтѣм, ци накрала, ци накупила, тай зачьила біда пити. То так си біда впила, шьо впала, аж рот роззьвила. Тогди вин вітьгит з правого вуха біді колідочку а з пид йизика ключик, та вітрутив біду з дворів, а двори з жинков и сином йик вітром стали там, де перше були. Біда лишила си на голім березі а вин сам пишов си до сонечка питати, чьому сонечко таке червоне йик сходить и йик заходить? — Приходить до сонечка дворів а там єго служба питає: Чього ти тут прийшов? — Я прийшов до сонечка питати си, чьо таке червоне йик сходить, чьо таке червоне йик заходить? — Єму кажут: Ти жди! Йик сонечко си оберне та сьиде обідати, тогди ти пидеш до него, йик воно буде по обіді, бо теперби тебе спалило. — Вин заждав, заким сонце ни пообідало, тай відтак приходить до него и питає: Чього ви такі червоні, йик сходите и чьо такі червоні, йик заходите? — Сонце єму на то відповіло: Мене тепер люде не штют, (почитают) ни шьинуют, за то я таке червоне, йик сходжу и заходжу. — Він си питає у сонцьи: Доків там ці люде держьити мут

пліт зелізнний? — Сонечко каже єму: Вни держьбити мут ажь до конца сьвіта, бо вни у неділі та сьвйита закладали плоти, дільниці та рубали. Але абис се їм сказав ажь тогди, йик вни тебе пропустьти на тот бік, бо вни би тьи сперли, один з них пишов би до неба, до царства а ти би си лишив пліт держьбити на его місце. — Він си питає за ті дівки, докив вни голі на морозі, на леду мут танцувати? — Сонечко кажет: Вони мут там на леду голі до кінцьи сьвіта танцувати, бо вни у неділі та сьвйита намість ити до церкви, зберут си, вичісуют си, прибирают си, та вже пизно їм до церкви, то йшли до корчми танцувати, пити та гуляти. Але абес їм ни казав цього зараз, аж припустьти тебе на тот бік, бо одна з них пішлаби зараз до царства а тебе би на ї місце сперли до кінцьи сьвіта голому на морозі танцувати. — Знов вин си питає у сонечка: А доків там ті перевізники на ріці мут перевозити? — Сонечко зрело: До кінцьи сьвіта, бо вни в неділі та сьвйита перевозили людий почерез ріку а тепер за то мают перевозити піски та глини. Але абис їм того ни казав зараз, аж тебе пропустьти та перевезут на другий беріг, бо йикбис їм сказав це зараз, то один з них пішов би до царства а тебе на его місце сперли би до кінцьи сьвіта перевозити піски та глину. — На послід вин си питає у сонечка за відьми: Докив вни там мут колотити піски та глину? А сонечко каже: До кінцьи сьвіта, бо вни у людий забирали манну вид корови, вид овец, та колотили масло, тепер до кінцьи сьвіта колотити мут піски та глину! Але абес їм того зараз ни казав, аж тьи пропустьти на другий бік, бо йик бис їм це сказав зараз, то одна би з них пишла зараз до царства а ти намісь неї колотив би піски та глину до кінцьи сьвіта. —

Пустило его сонічко а вин пишов собі д' хаті! Ідет та приходит до відьом. Вони си его питают: А що сонечко казало? — Пропустіт мене на тот бік, то я вам скажу. — Вони его пропустили на другий бік а він каже: Ви на цим сьвіті забирали манну від коров та овец, та з того колотили масла, а за то тепер колотити мете глину та піски до кінцьи сьвіта. — Йй, та йик би ми були знали, то ми би тебе були не пустили! — Пишов він далі, та приходит до перевізників. А шьо сонічко казало? питают го перевізники. — Перевезіт мене на тот бік, то вам искажу. — Вони пропустили, перевезли го на другий бік а він каже: Ви у неділі та великі сьвйитки перевозили людий, за то тепер перевозити мете піски та глину до кінцьи сьвіта! — Йй, кобих були знали, тобих були тебе на другий бік не пропустили. — Пішов вин далше, аж приходи до дівок, шо на леду танцували голі-босі. Вони си у него питают: А шьо сонечко казало? — Пропустіт мене на другий бік, то скажу. Вони го пропустили. — Ви у неділі та великі сьвйитки вичісували си, прибирали си, до церкви запізднювали си, та йшли до корчми танцувати, пити та гуляти, то тепер голі-босі до кінцьи сьвіта на леду мете танцувати. — Йй, кобих були знали, тобих тьи були ни пустили на другий бік! —

Пишов він далі, аж приходи до тих, шьо зелізнй пліт руками держут. А шьо сонічко казало? — Пропустіт мене на другий бік то скажу! — Вони го пропустили а він каже: Ви у неділі і сьвітки рубали дільниці, плоти закладали на цім сьвіті, то тепер мете тут цес зелізнй пліт руками держьбити до кінцьи сьвіта. — Йй кобих були знали, то бих були тьи не пустили на тот бік. — Пишов далі, аж прийшов у дванайціть років д' хаті, та найшов си з жинков, сином і царом. Та жили, докив їм си ни порвали жили.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

40. Як пустий парубок посватав цареву дівку.

Був такий пустий парубок, що нічо не хотів робити, лиш сидів, тай у попелі п.....у мньив у жменех. Єго вуйко був опир; він умер, та усе приходи д' нему з гробу і приносив єму, шо єму потрібно було, ци гроші, ци хліба. Він підріс а вуйко каже: Іди до поганого царя та бери у него дівку. — И він пішов. Йик він їхав у старости, зустрівив мишене восько; тот мишений настарший каже: Стань з дороги, най моє восько перейде. — Він уступив си у бік, тай стойив три добі, доки тото восько прийшло; і йик воно прийшло, він зістрівив чорні ворони, а він їхав трома кіньми, а ворони були дуже голодні. Вони кажут: Дай нам того третого коньи зз'істи, то ми тобі станемо у пригоді. — Він дав а сам узьив си тай пішов до поганого царя. Тот єму вігадав, аби він за добу змолотив стирту маку і склав не мідінім току саме чисте зерно. Сидів він у хаті до вечера а у вечір вийшов на двір і як фівкнув на ті миши і ті миши прийшли і пан тих миший, взьили по одному зерну і понесли на мідіний тік і на мідінім току склали ув одну стирту.

Рано віходить поганий цар, а то вже є змолочене. Іще си поганому цареви ни хотіло дати дівки, він хотів на него загадати шос більше; він поклав шовкову фустину за двайцьить зелізнх дверей і каже: Йик цу фустину озмеш из за двайцьитьох дверей зелізнх сеї ночі, то тогди дівка твоя буде. — И він йик вийшов у вечір на двір, йик на тоті ворони крикнув і вони йик си збігли ид нему, тай до днини 12 дверей зелізнх розрубали і фустку ту він дістав. Він йик ишов дорогов, то кінь був вішун; кінь єму казав, аби дівку він брав, котрій муха ме літати поверх голови. І він увійшов до поганого царя; тот поклав за столом усї три дівці, а середущій літає муха поверх голови; він верг на су дівку фусточку тай взьив ї, тай вони собі жили.

(Жабе — від Федора Кіщука.)

41. Казка за вівчъира та срібні вівці.

Був один жовнір, що служив при ваську три капеляції а царя не видів. Хотів шьи на одну капеляцію ставати, аби вздрів за це царя. Пани єму зрекли: Ми тебе не тримаємо, тай ни меш царя видіти! — Погадав він собі: Йду я, а царя таки десь мусю видіти. — Пишов вин у жовнірським мундурі, тай зустрічыє старчука. Просит у старчука, аби заміняли си за лудиньи. Старчук спершу ни хотів, але тот доти просив, аж си заміняли. Тот жовнір узыв на себе старчука лудинь і вернув си до царя тай просит си на сембрилю. Тогди аж уздрів царя а цар кажет: У мене вівчъирі були і кождий губив вівці а я їх прогонив. Я тебе найму за вівчъира, але абис ни загубив ні одну вівцу, бо йик загубиш, то я тебе прожену і нічо не достанеш, а йик ни загубиш, то у вечір дістанеш харч і одного червоного, тай лишиш си у мене далі бути. — Добре. — Пишов він до старшого царского ватага, аби тот полічив та передав му вівці. Ватаг перепустив усі вівці помежи ноги, аби добре перелічити. Перебрав він усі вівці і пішов їх пасти. Але вівці так бігають, шьо він розсідає си спираючи. Єму тяжче тота день була з вівцьима, йик тоті три капеляції при ваську. Идет він спираючи вівці, аж зустрічыє старого чоловіка. Добрий день! кажет єму. — Добре здоровльи! тот відповідає. — Ти ни годин ці вівці сперти абес си розсїв! На тобі цисї два горішки. Йик тобі треба буде їх сперти, абис сказав: Гай, хлопці! тай вержеш ними д' землі. — Він узыв горішки, тот старий чоловік пишов від него. Тогди верг вин тими горішками д' землі і зрік: Гай, хлопці! А то стали два левізори и спитали: Шьо хочь, пане? — Вин каже: Зіпріт мині ці вівці. — Вони вівці сперли а єго поклали за найстаршого барана. Левізори перевергли си знов у горіхи а вин їх знов поклав у кешеню. Ілут они, вин на барані, а вівці ни пасут, ідут аж приходьи до срібної брами. Баран, на котрім він сидів, гръинув си о браму а брама си отворила. Вівці там зайшли, а там срібна трава, вівці тої трави пасут. Аж летит жертва з трома головами и кажет: Дай мині одну вивцу, бо я зараз, тебе — з'їм! А він тогди горішки верг на землю и зрік: Гай, хлопці. — То стали левізори. Шо хоч, пане? — Поможіт оцу жертву стьити! — Вони жертву стьили и порубали на кришки. Тогди зачыли вівці пасти а вин пишов до срібного двора. Прийшов до одного покою та найшов там срібні чічи (цвѣти) тай одну урвав. Взыв ї з собов и віттив пішов до срібної стайні, найшов там голодного, ни напойного срібного коньи. Кінь до него каже: Напій мине, нагодуй, а дам, шьо меш хотіти! — Вин го напоїв срібнов водов, погодував срібнов травов а кінь мав на чолі срібну зирницю и кажет: Урви з цієї зирниці оден волосок, тай йик тобі буде шо треба, озми тай попечи цес волосок, а я тогди набігну до тебе. — Він взыв волосок конєви з зирниці з чола; мав уже чічу; зробив си вечір а він пишов назад вертаючи до царя з вівцьима.

Вівці напасли си, напили си, тай супокійно йдуть на ніч. Приходьби до дому, ватаг перелічив, загнав тай замелдував до царя, шьо є вже всі вівці. А у того царя були три доньці. — Першого вечера мала наймолодша, другого середуша а третого старша нести вівчиреви їсти и червоного одного. — Принесла менша донька єму їсти вечьирю и одного червоного. Він вечьир поклав цу червону китицу на стіл а вона сьвітит йик сонце в хаті. Принесла вна єму їсти, вздріла цу китицу и питаєт: Шо би ти хотів, аби ти дав мені цу китичьку? — Він каже: Я у тебе ничо ни хочю, я таки так за пусто даю, дарую. — Вона взяла ту китицу, тай так замкла, аби у неї ніхто ни видів. Другої днини дав, перелічив му ватаг вівці тай він пишов пасти. Вівці знов зачьили бігати, шьо ни міг сперти. Віймив ті горішки, верг до землі и зрік: Гай, хлопці! — То стали два левізори. Шьо хоч, пане? — Абисте вівці сперли! — Вони сперли вівці злотні, поклали го на старшого злотного барана, сами стали знов горішками, він їх поклав у кишеню и йдуть, аж приходьби до златної брами. Злотний баран гринув у браму, брама си отворила, вівці убігли до середини а там златна трава. Вівці зачьили лакомо пасти, аж надлітає жретва з шістьма головами и каже: Дай мині три вівци; бо йик ни даєш, то я тебе иззім! — Тогда вин верг горішки до землі и зрік: Гай, хлопці! — То стали два левізори. Шьо хоч, пане? — Поможіт мені цесу жретву зрубати! — Вони ї постинали усі голови и посікли. Сами перевергли си у горішки, вин їх поклав у кишеню тай пішов у злотні хати. Вівці йили пасти а вин пишов до одного покою а там найшов злотну китицу, вин взяв зирвав цу китицу, сховав у кишеню и пишов у злотні стайні, тай там найшов злотного коньа, голодного, ни напоєного! Кінь просит: Напій мене, злотний, дай тобі я, шьо сам меш хотіти! — Кінь мав на чолі злотний місьиць. Напоїв вин коньа злотнов водов, дав златної трави а кінь дав му злотний волосок з чола и каже: Иик тобі буде пригода, то попечи цес волосок, я до тебе прийду. — Вин взяв цес злотний волосок, став вечьир, вівці попали, вин займив їх д' хаті. Ватаг перелічив вівці и замелдував цареви, шьо є усі вівці. Цар посилає другу доньку нести вечьирю и два червоні а вна гордувала, шьо то вівчир старчук, тай ни хотіла а запросила цу меншу сестру. Вин у хаті поклав цу злотну китицу на стів а вона сьвітила йик сонце. Приносит знов менша донька вечьирю и два червоні и вздріла китицу. Шьо хоч, шьоби ти миці дав цу китицу? — Нічо ни хочю, я ти дарую! — Вона взяла ту злотну китицу, тай схovala ид тий срібній китици, аби ніхто ни видів. Віттак третої днини дали єму діяментові вівці. Ватаг перелічив помежи ноги тай вин пигнав їх. Тай знов так погостив йик з срібними тай злотними. Прийшли вони до діяментової брами. Діяментовий баран гринув у діяментову браму, вівці увійшли, зачьили пасти діяментову траву, набігла жретва з дванацітма головами и каже: Дай мині шість овец, а ні то я тебе иззім! — Тай знов так з горішків стали левізори, помог-

ли стьити жретву, вівці пасли а він пішов у діяментові хати, найшов діяментову китицу, сховав ї, зайшов у діяментові стайні, найшов діяментового голодного коньї, шьо мав на чолї діяментове сонце. Він коньї напоїв діяментовов водов, дав діяментової трави и взьив собі из чола діяментовий волосок, шьо йик го припече то набїгне діяментовий кїнь. Вернув у вечьир до дому, ватаг перелїчив вівці, замелдував царевї, шьо є усі а цар віслав єму найстаршов доньков харч і три червонї. Старша ни хотїла ид старчукови вівчїреви йти, запросила знов найменчу а та пишла, застала на столї діяментову китицу, запросила го, вин ї подарував а вона сховала до тамтих двох.

Потїм тот вівчьир удав, шо заслаб. Тогди цар исказав зробити бай и загадав віддавати найменшу доньку. Тот ї вісватає, хто віштрїкне конем на третий пїонтер, ци буде цар, пан йикий, граф, ци старчюк — та розголосив це по всему царствї. Позїздив си збирний нарїд. Скачют, скачют, але сами си вбивають, конї вбивають, але нїхто не может и на перший пїонтер віскочити. Тогди тот вівчьир старчюк попїк срібний волосок, тай набїг ид нему срібний кїнь и питаєт: Шьо хочь, пане? — Вин росказав, шьо хоче ид царївнїй скакати! — Добре! Посьїгни минї у лїве вухо, тай вітьїгни срібний рьїд (сїдло, узду з'усїм). — Він посьїг, дістав то усе, осїдлав, нарьїдив коньї а кїнь каже: Сьїгай минї у праве вуху! — Він посьїг и витьїгає для себе усьїй мундур срібний. Убрав си у тот мундур и віїхав скакати. Усі єму си розступили, вин штрик, тай віштрик на перший пїонтер! Цар шьї не дав доньки, бо ни віштрик на третий. Так вин припїкав злотний волосок, надбїг злотний кїнь, посьїг у лїве вухо, вітьїг злотний рьїд, з правого вуха злотий мундур, убрав си, віїхав, усі розступили си, вин віштрик на другий пїонтер. Виттак попїк діяментовий волосок, набїг діяментовий кїнь, посьїг му у лїве вухо, вітьїг діяментовий рьїд, з правого вуха діяментовий мундур, всїв на коньї, віїхав, усі му си розступили а він віштрик на третий пїонтер. Царївна, ця найменша, вдарила єму до чьола свою пичьїтку, але пичьїтка лихо си ймила. Вона тогди дала єму половину своєї срібної фусточки, и половину срібног перстєня а вин вдрав своєї фустинки половицу и дав ї и половицу перстїньцьї свого срібног тай обміньїли си. Виттак вони си розїїшли, вин, кїнь и царївна. Аж у вечьир понєсла вона єму вечерю, так, йик усїгди. Аж уздрїла у него половину своєг перстїньцьї и половину своєї фусточки, лишила то все, нїчьо ни казала, но пішла борше до царя сказати, шьо то у вівчїря, старчюка вона видїла, то вин ид неї віскакував. А вин потїм йик віштрик до неї, став назад вівчїрем, так, шьо нїхто ни знав! Цар закликав єго до себе, казав си перебрати у тот мундур, шо в нїм був, аби було весїльї. Вин тогди попїк діяментовий волосок и срібний и злотий и набїгають усі три конї. Сказали єму, аби сьїгав у вуха, вин посьїг, вїймив на кожного коньї рьїд, посїдлав конї, повїймав мундурї, на себе діяментовий, на жинку злотий, на царя срібний.

Вони си звінчали, відбуло си весілля а вин зрік до царя : Лишый-мо цу столицу на слуги а ми йдїм на другу столицу. — Тогди вин узьив, дав царя на ту срібну гору з срібнов брамов з срібними дворами и стайнями, а на себе лишьив злоту гору и діяментову. Вони їли вугльи та печїну (глина з печи). А ми їли то, що Бог дав ; дотив они жили, докив си їм ни пїрвали жили, тай я їм був у кумах и батьках, тай я то все видїв, то чюв, и то все знаю і вам розказав.

(Голови, від Петра Шекирьика, записав Л. Гарматій).

42. Бай чортівский.

Самарно (здає ся) буде тому з 30 кілька років, йик Василь Проданюк служив у газди Центелюка и він єму сесе сам розказував, вітак Василь розказував у селї и я то чюв від него.

В Ясіню на угорскім боці був оден газда Центелюк. Мав два сини, вівчені на музики. Оден був жонатий, шо йграв на цимбал, а другий парубок, на скрипку. Одного разу в недїлю йгнали вони на вісілю у місті; у вечір по девїтїй годинї прийшли до дому; мали дві хатї під одним укритєм; у в одні хатї мешкав жонатий цимбалїстий, а в другій мешкав скрипник. Отже йик прийшли з того вісілля, положили си спати; жонатий уснув а парубок ше не спав. Тото було близко дороги. Учүв парубок : їде фякир и вздрїв блиск, бо то була темна ніч, и став тот фякир перед їх домом; він си дивит у вікно : устає пан из фіри и до скрипника під вікно зачүв кликати : Спиш, хло ?! — А він каже : Я не спю. Шо хочете від мене ? — Ой хочемо, абисте нам ишли йграти на дві годинї; шо схочете, то вам за то заплаtimo и фіра наша туди и відти. — Тот скрипник пішов до брата, сказав до него : Уставай, брате, підемо зайграти панам, обїцьиют, шо заплатьи, шо ми схочемо, а нам добре шо-то нїж нїчо, и фіра їх туди и відти. — Тот си схопив, сес узьив скрипку, а тот цимбали, тай вїйшли, сїли на фіру и поїхали. Приїхали до такого двора, якого вони у Ясіню не видїли. Але тот скрипник шос бере собі в голову; єго так дуже незатуманило, а цимбалїстий байдуже. Дали їм крісла, аби сїдали, вони посїдали и кажут до них : Тепер нам будете йграти, але файно так, йик ви умїєте. — Там панцтва було много и така забавка, якої ше у Ясіню не було. Вони йгнали оден танец, тоти панни и пани гуляли так дуже, шо аж попрїли. Стойив мідьиний кїтлик на стїні на клинку; йик лишили гуляти, то кожде у тот котел умачыло руки, и промивало собі очи. Тот скрипник на то дивив си; зачүв другий танец йграти, але не сидячи, но встоячки. Зачүв си приступати д' тому кїтлови, так йграючи у тот котел смик замочив, — аби танец не змилив и тим смиком потер собі по однім оці,

уздрів тим одним оком, що вони не є в дворі на забавці, але під мостом; що там під мостом було, то все показувало: каміння на срібло, а всяка нехар, яка си під мостом находит, тото си показувало злотом. А тот тим одним оком тото добре видів, што там нічого доброго нема, тільки уздрів пачку паперів зйизану биндов и поставлену за трам під мостом. По ті грі схотіли йти до дому; сказали пани: Так йик згода була, беріт собі, шо хочете, бо тут є шо взяти, шо вам си вподобає. — Тот цимбаліст, шо ліпшого видів, то все брав, и так набрав повну шьипку и сказав до брата: Ти шо береш, бо я вже! — А брат каже до него: Я беру оцесе, — тай взьив тоти папері, котрі були за лігаром поставлені и биндов зйизані. Війшли перед того двора так, йик їм показувало, сіли на фіру, але тому, шо помастив око, то одним оком видит, шо то фіра и коні, але другим оком дивит си, а то тачки на однім колесі, тай два чорти тьигли за ручиці, а третий чорт сидит на тачках ураз из ними, тай поганьіє. Приїхали вони так до дому. Тай пішов скрипник до свої хати, а цимбалістий до свої; трудні польгали спати и не дивили си, шо попринесли. Устав скрипник рано, подивив си в свою шьипку, шо заробив за ту ніч до 12 години. Ой утішив си, шо змудрував чортів, бо взьив около тисьичу банок гроший від них. Иде до брата, брат и жінка ше спїи. Тот каже: Вставай, брате, будемо си рахувати, шосмо заробили сеї ночи. — А тот каже з постелі: Ой, я заробив добре, але ти не дуже! Чому ти не брав так усьякого добра, як я брав? — Тот каже: А ти шо набрав? Зараз меш видіти! — Цимбалістий хапнув ташку из клинкорив, а там усьячина, так йик під мостом, усьяке паскудство; а и жінка з ним разом устала радісно си дивити, шо він си фалив, шо ліпше заробив від того. Йик си подивила тай каже до него: Файний музика! Ти дес був, шо твою працу забрали, а тобі у ташку отаке набили. — А тот брат сумлінний був, не казав шо то є и де вони були, лиш сказав: Стало си йик стало; він инде нігде не був, лиш зі мнов, я тобі свої плати наділю, бо я трохи ліпше взьив, йик ти. — Тот парубок у короткім чьисі оженив си и газдував. На котрім місци злий дух де си находив, то він тим одним оком видів. И в одно его злий дух грозив, аби єму не перешкаджив. Одного разу йшов він по при коршму, там зачьили си вадити (сварити) люде, а вітак и бити перед коршмов. Він придивив си тим одним оком, шо коло них є чорти и потручьют вилми залізними одного на другого, а тоти чим раз гірше бьют си, він до них з тиха сказав: А забереш ти си, сотоно, від сих людий! — тай вни си забрали, тай тоти перестали си бити, и добрі си зробили. Другого разу йшов, по дорозі трафило си недалеко коло моста, під котрим вони йграли, везло два люда сіно на фірі, и перевернули фіру на рівні дорозі. Надійшло шіст людеї подорожних и тоти зачьили просити: Поможіт нам з ласки свеї зньити фіру, бо ми не можем сами дати собі

ради. — Тих шість подорожних и два фірмани піднімают фіру з одного боку всі, а Центелюк надійшов и придивив си тим одним оком, шо чорт відси фіру завдає на тих людей и не пускає здоймити, тих фірманів зачинає юдити, шо тоти подорожні не хотьї поратувати. Тоти фірмани зачинают си вадити, кажут: Люде! Йик маєте нам помочи, поможіт, а на збитки з нами не робіт! — Тоти кажут: Ми беремо так, шо нам аж очи підлазьи, а шо за диво, шо нас вісім хлопа неможемо підньити фіру, то ми не знаєм! — А тот Центелюк искаказ до сотони: Забири ти си від людей, най си дурно не двигают, тай не вадьи си! — А чорт си відступив від фіри тай пазурем своїм штуркнув Центелюка у праве око, у того, котрим він міг біду на кождім місци видіти, и вібив око єму. И Центелюк до нинішного чьису на то око сьліпий, шо не видит ні злого ні доброго.

(Космач від Мих. Палійчука зап Кл. Лисинецька).

43. Йик пйиницьї записав душу чортови и йик візволив си з того.

Отже був такий оден, шо був пйиницьї, та йшов з коршми тай погадав собі шо коби мині дав хто тільки гроший, шобим міг за то пити, то яби записав душу свою. Недалеко прийшов, тай зострітив єго пан, а то в ночи. Каже до него: Шос гадав перше? — Каже: Шом гадав? Шо коби хто тільки гроший дав, збих мав за шо їсти й пити, то бих душу дав! — А тот каже: Йди до дому, підпиши си мині, та копай собі йиму в коморі. — Він прийшов домів, ше собі закликав сосіда, аби му поміг вікопати йиму и пішив спати. Віходить рано, дивит си до комори, є насипано повна йима гроший; він пішов покликав сосіди, приніс напою, їст, пє, є за шо. Вело си, кілька вело, довгий чьис пив и сосід забавйив. При тих пятаках сосідам сказав, йик то є. Сосіди си єго збойили и говорили один до другого: Та ми з ним йик мемо пити, то не тьижко, аби и наші душі не пішли! — От ніхто не приходит, кого кличе, не хоче йти. Та смутно єму самому. Приходьї до него два старці, та просьї си на ніч а він з охотов каже: Ой, яби вас приймив, хотьби й вас кілька було, бо мене якос люде си сцурали, шо не хочут д' мині приходити и забавльїти си. — Він файно тих старців погостив, давав їсти й пити, переночували, він хоче, аби вни си з ним забавйили — а вони хотьї відходити. Кажут до него: Ми си бавити не будемо, бо ми є подорожні, але шо ти від нас хоч, шо ти нас так файно гостив? — Він каже: Я від вас не хочу нічо, хотьбисте й тиждень сиділи зо мнов, то я від вас нічо не хочу. — Вони кажут: Жьїдай від нас шо, то ми тобі дамо! — Каже: Я би від вас жьїдавав, коби ви мині то дали, аби йик я скажу, кому де сїсти,

то аби сидів, доки я не скажу встати, аби не встав, тай абих мав такі кліщі, кого ймут, то аби держьбили, доки я не скажу пустити! — Кажут тоті старці: Будеш мати того! — Отже прийшов тот чьис, коли мали его брати; стрітив его на дорозі знов тот, що був з ним у ночі. Каже: Вже приходит тобі чьис ити зо мнов, знаєш шос си записав. — Він каже: Я знаю, але ходім ид' хаті, най си роздькую з жінков. — Прийшли д' хаті, він сказав тому чортови: Сідай на лаву! — Сів, сидів так довго, тот ни казав уставати а він не вставав, аж зачьив си просити: Пусти, мене я вже більше по тебе приходити не буду. — Він его пустив, чорт пішов; чорти на него другі сварили: Чому ти его не припровадив? тай післали другого за ним. Другий йик прийшов ид' нему, то він сказав: Доків я си зрихтую, то генси є грушка та вилізь на грушку та їдж грушок. — Чорт виліз на грушку — а він сказав до него: Сидиж там! — Сів на грушку тай сидів у ніч и в день. Хлопці камінем метали, его збиткували так, що там аж просив си казав: Дарую тобі всьо, лиш пусти мене відци! — Він его пустив а вони прислали за ним третого того, котрий був найстарший межі ними, на ногу кривий. И тот май ліпше си взьив до него и сказав до него: Шо ти будеш мудрувати коли ти си підписав?! — А він каже: Я не хочу з тобов нічо мудрувати, поможи мині коньї підкувати! — Пішов, зібрав кліщі, свій варстат, йикий мав, дав чортови ногу держьбити, имив чорта тими кліщьми, кліщі приклав до кузнї так, що він ходит собі куди треба а чорт у кліщьих сидит. И зачьив си у него просити, шо вже по него нікто не буде приходити. Сказав тот коваль до чорта: Віддай мині письмо того, котре я вам си підписав, та тогда тьї пушу! — Тот взьив віддав ему письмо. И напив си и наїв, своєв смертев вмирав и ше свої кліщі на тот світ забрав и казав смерти: Веди мене до пекла! — Смерть го повела; чорти, йик уздріли, шо вона го веде, двері позамикали и не хотіли его там пустити, бо казали: Ти нас збиткував там, та й тут бис з нами таке робив! тай не пустили.

(Космач від Мих. Палійчука, записала К. Лисинецька).

44. Йик записаний чортови став злодїем; чому є злодїї на сьвітї.

Айик, є чорти та ходьї по сьвітї, а ждїт: я вам розкажу. Був бідолоха такий, шо не мав чим свої діти згодувати; отже йде він раз лісом, тай стрічье чоловіка. Тот его питає: Чо ти так зажурих си? — От, каже, біда, гляба жити! — А тот ему каже: Будь мині товаришем и роби, шо я скажу, та буде тобі добро. — Цес каже: Добре! — Каже тот, — а то був сотонник, він перекидає си на чоловіка, або на шо инше та ходит по-

світу, а так, йик вигльидає чорт, то си нипоказує, бо єго Бог грозит, аби го люде не виділи, отже каже тот сотонник: Ходи в місто! — Пішли; приходьи до краму, каже: Бери, шо хоч! — Тот набрав, шо бізував и заніс ид хаті. Вело то си йикис чьис; таке вже назносив, шо мнеркує, вже доста; а йик крав, то так сотонник го затуманював, шо того ніхто ни видів и ни дослідив. Отже тот чоловік подумав собі: Е, сесе шос не гаразд! Шо би ту зділати, аби від того товариства відкараскати си? — Тай възив, тай пішов до ворожки, тай розказав, так а так. Вона каже: Я тобі пораджу, шо меш робити; возми та всукай мотуз з ключьи, йно незсукуй дуже, и піди на ту гору, шо ви си на нї сходили и вішукай торішне сухе стебло и засили з того мотуза петельку на шию и привийжи до того стебла и положи си так з гори на долину и лежи, а йик прийде твій товариш, то вже меш чути, шо ме казати. — Він пішов и так зробив и жде; аж чує, кличе єго; він лежить, не обзиває си; сотонник штрик то суди то туди, тай найшов. А товаришу мій, а ти собі оце зробив, а я тобі не таке злагодив; я тобі шовковий шнурок прилагодив та в місті межи панами висіти, а ти собі от шо вдіяв! — тай възив тай пішов. А тот чоловік встав, тай перехрестив си тай пішов д' хаті: и вже ніколи незнакомого за товариша не брав.

Є злодії, шо їх сотона наведе на то, а є й родимі злодії, от тота богачка, а краде и кажут люде, шо сама за себе каже, шо йик тота година прийде, то мусит украсти хоч шо, и шандарі сьлідили, а так затуманит, шо нічо не найдут. Сокотили вже шо вона робит, та йик прийдуть д' хаті, то вона йно зараз май туди або під стіну припре си або хочь де йно, аби ї ніхто не обійшов, и тогда каже: Шо мині зробіте? — Тай помацає стів а відтак пана за мундір, тай вже хочь є шо, то гляба вздріти, так го затуманит.

Є всьики злодії, шо їм чорти помагають, а є и такі, шо си вродит під таков планетов, шо хоч би ни хотів, та йик та година прийде на него, то мусит вкрасти, и роби му шо хоч, то краде тай краде, бо є такі дни в року, такі сьвітита йик на Благовіщенє, йик си заплоднит, то вже злодій буде. Є ту такий, шо акурат так було, тай йодинак, а такий злодій, шо не дай Господи, та на Ворохті вальєиси, шо єму говорьи всьике та каже: Та шо-ж, сам знаю, шо то соромно, та йик прийде та година, то шос каже: йди тай йди! — Тай накраде, а вітак пороздає. Та люде, йик не знали, то брали та тьигали (єго) по Дельитині, а тепер вже ніхто би не възив від него. Тай так кажут старі люде, шо вже йиким хто має бути, то вже си вродит таким, а тот шо з сотонником товаришує, то душу губит. Тай так кажут старі люде, шо хто під яков планетов уродит си, то або опир або відьма або злодій, або добрий чоловік тай розумний, бо всьики дни є в року, тай всьики люде на сьвітї.

(Космач — від Анни ЖеГалюк, запис. Кл. Лисинецька).

45. Вандрівний Гриць, поганий цар, его слуга чорт і християнцка царицьи.

Був Гриць, служив кілька рік при воську; з воська війшов, бідного стану був и пішов требуючы сьвіта; прийшов до одного міста, у котрім місті мешкав поганий цар, котрий си затруднив, шо мав чорта. И там облава така була, шо ловили чужинців и провадили до того царьи и тот цар давав тому своему чортови одного мужа на кожду ніч; тот чорт пожирав тих людий. Отже ймили в тім місті того Гриця поліцияни, тогди вони звані були гайдуками, и сказали ему: Ти маєш ити з нами перед нашого царьи. — Тот Гриць знав, шо его жеде и зачыв си просити в них: Заждіт мині одну годину, най я собі поорудую, шо мені треба. — Заплатив гайдукам горівки и вони ему заждали. Він пішов до краму, купив собі таменьки дроту тай гвзідьи, тай скрипку, тай горіхів, тай кулю; взьили его гайдуки, запровадили перед того царьи. Цар ему сказав: Ти маєш ити ночувати таменьки до другої палати; йик ти там переночуєш, то шо схоч, то я тобі дам! — А він сказав до царьи: Ми на сесе зробім письмо таке, аби одно було в мине, а друге в вас; радше би було, аби ви мене впустили, бо йик там переночую, то я в вас буду хотіти, аби ви дали мині свою паню и половину царства свого, або грішми, шо коштує половина вашого царства. — Цар сказав: Най буде! — Тота цариця була примушена до того царьи, не з его релігії, але була из християнцкої, из тої, шо тот вандрівний Гриць. Вона чула межи ними тот контракт, йик вони робили. Гриця загнали до тої палати, де тот мешкав чорт, слуга того царьи. А царицьи молила си Богу тайно так, шо цар не видів, аби тому Бог поміг Грицеви вийти від тої біди, аби ї вібрав від того царьи, з котрим вона за мусов жила. Того йик загнали там, він перший раз взьив, ше було за днини, забив штири гвозди на вхрест, и з того дроту наснував хрест у тім мурі и сів та сидит. У вечер у девйитій годині уходит д' нему того царьи чорт, котрий его мав пожерти. Спитав его: Ти чього тут? — А він до него сказав: Я вже тут маю бути, а ти відци, сотоно гідка, маєш піти. — Каже чорт до него: Я би не пішов, я тебе сеї ночьи маю зжерти; з тебе завтра має льокар кістки вимести відци. — Гриць каже: Не меш ти мене жерти, сотоно гідка; тут є хрест, шо ти не маєш моци, — я з сего муру буду церкву робити, тут служби мают си правити. — Прахтичьили си так до одинацьитої години; бере Гриць, кусає горіхи тай їсть, а чорт уже зголоднів. Каже до Гриця: Ти шо їш? — А Гриць каже до него: Видиш, сотоно гідка, шо їм горіхи! — А він каже: Дайко мині! — Гриць узьив розкусив оден горіх, чорт из'їв тай зачыв правити ше, усмакував, шо то добре. А Гриць сказав: Я тобі дам, але я тобі кусати не буду, ти собі кусай! — Він каже: Я собі буду кусати; в мене дужчі зуби, йик в тебе! — А Гриць узьив, тай подав ему заміст горіха кулю, аби кусав. Чорт беже у рот, кусає, не може розкусити;

Гриць 10 горіхів розкусит и зз'їст, а тот одну кулю не може розжнькати. Каже Грицеви чорт : Я вже виджу, шо ти дужчый від мене на зуби, бо ти вже тільки горіхів зз'їв, а я ше й оден не розкусив. — Він взяв, подав ему ше одно дзерно, він йик розсмакував, то ше гірше си роздразнив. Бере собі однов руков зи споду за бороду, а другов руков изверхи за лоб и так тисне кулю у роті тай неможе розтиснути. Гриць наїв си горіхів, узяв скрипку, зачъив йграти. Чорт каже до Грицьи: Кобис мньи хотъ навчив у скрипку йграти, бо я вже виджу, шо ти лїпшу міць маєш, йик я, шо вже з тобов не зробю нічо ; але се би мене ше кортіло, абим си ше навчив! — А Гриць каже: Я би тебе навчив, але бо видиш, бідо гидка, шо ти пальці криві маєш: йик бис дав, абих тобі пальці направив, тобис си навчив. — А він каже: Направийй, лиш кобим умів йграти. — Там була шина зелїзна заострена йик долото, у тім мурі була підлога дубова сім-цалова, не спойована на середині, так йик си тепер підлогу складає из дрібних кавалків, одноцілна була, замурована у такім гару у в одні стїні и в другі за груба була. Гриць всилив тоту шину у шпару, підважив підлогу, шо си вігнула до гори і чорт усилив там пальці, тот взяв тоту шину, відтъиг, підлога направила си на місце, чорта присилила за обі руки. Чорт реве гвавту, шо то вже пазурі пірвало. Узяв Гриць бритву, проголив чортови зад а чорт каже: Шо хоч робити? — Каже Гриць: Хочу тьи вчити йграти! — Тай йик узяв гарапник та зачъив бити, то чорт гвавту так рув, шо аж мур тот дрижъив. Йик набив гаразд, кілько ему си хотїло, тогди льг спати. Рано прийшов льокар вімітати кістки из Гриця, задзвонив кључьими коло дверей, чорт каже до льокаръи: Цить, най пан спит ше. — Вернув си льокар до царъи и сказав, йик там річ є. Цар то вчув, та з того си засмутив. Гриць, йик відпочъив, вйшов ид цареви з тим контрактом, котрий межи собов зробили, сказав до царъи: Мою річ віддайте, котрусте мені вчера обіцьили, бо я собі хочю відійти від вас. Половину царства в вас не хочю, маєте мені дати свою паню, коні в пойизді, куфер грошій, такий, а такий завеликий, тай я собі відїду. — Цар каже до него: З охотов тобі даю, лиш паню мою не бери. — А Гриць каже: Я вам усе з охотов лишу, а паню маю взьити. — Сказав цар слугам запръичи коні и дав ему гроші тільки, кілько він казав, и поїхав Гриць з царевов жінков. Цар пішов віпустив чорта з тої підлоги и сказав: Иди, аби мині паньи була! — Він взяв и пішов на вздогін за Грицем и за царевов жінков и сказав: Віддай жінку цареви, бо я тебе замордую. — А Гриць, йик видїв єго, йик тот пішов за ними на вздогін, та схопив си з фіри, обтъив кобилі губи так, шо було видко зуби, и сказав чортови: Йик ти мою кобилу пересъмїеш, то тогди я тобі паню віддам! — Він пішов перед кобилу и съмїяв си и слинив си, кобила губи не затулювала, не міг пересъмїяти и пішов до царъи назад, и сказав, шо неможе відобрати. Цар сказав: Бери булаву и йди єго вбий, бо йик мині паню не привезеш, то

в мене вже не будеш. — Чорт здгонив его знов з булавов, знов Грицеви грозив, аби єму паню вернув, а Гриць сказав: Йик вержеш булавов так, аби за 24 годині аж упала на землю, то тогди я тобі паню верну. — Чорт, йик верг так йик звано, та аж за 24 годині упала на землю. Гриць вже близко от йик приграв на тім, але сказав до чорта: Я тобі не можу паню дати, бо я не так знаю метати. — Чорт каже: А тиж йик знаєш? — Він каже: Меш видіти! — А то булава була така, шо Грицеви гляба з місцьи кинути! Най виджу! — Гриць взьив за держьик, тай дивит си до гори, а чорт каже: Вержи! Чому не метаєш? — А Гриць си дивив на сонце, сонце вйшло зза хмари, а він каже чортови: Ади! Мій брат оден вйшов генде, а другий має прийти а я відци су булаву йик вержу, тоти два там мают і ймити, тай уже і не меш видіти. — А чорт каже до Грицьи: Не мечьи, бо я бих не дав; я про царьи можу бути, а без булави то не буду! — Тай тот поїхав собі далі з панев. Тай так єму Бог дав, шо вже го ні цар, ні чорт не чіпав.

(Космач від Мих. Палійчука, записала Кл. Лисинецька).

46. Сватанє у поганиого царя; голод, вітер, мороз.

Прийшло кілька чоловіків до цара и кажут: Ми прийшли до вас в старости. — Цар потрахтував їх файно і відтак сказав: Добре, идіть у ту хату спіжеву и заночуєте, а даві висватаєте панну у мене. — Вни пійшли в хату; тамки замкли їх і наклали ватру. А то зачыло печи їх, а слуги наклали пів латер дров і то згоріло. Даві пішли тих сватів віпускати; отворили хату, а то кістки з них. Взьив слуга и вимів тоти кістки. А відтак прийшли другі свати сватати у царя доньку. Цар знов так потрахтував їх файно и казав закочувати до спіжевої хати на нічліг. Наклали в вечьиріх ватру и ті до днини згоріли. Пішов слуга даві и вимів лиш кістки з них.

Чути йили си збирати треті в старости. Идет кньизь дорогов и зістрічьиет голода; питаєт си голод: Куде ви йдете? — А тот кажет: Иду, братчіку, в старости до цара. — Идут уже оба и по дорозі зустрічьиют вітра. Вітер питаєт си тих двох: Куде ви йдете? — А вни кажут: В старости до цара. — А тот кажет: Братчіки, може би й я пішов з вами! — А вни кажут: Идім, однакми сами два будемо, буде нас білше. — И идут вже всі три и зістрічьиют мороза. Мороз питаєт си: Братчіки куда йдете? — А вни кажут: В старости до цара. — А він кажет: Братчіки, може би й я пішов з вами? — А вни кажут: Ходи, буде нас купа. — И идут вже всі штири. Приходьи до царя и сватают доньку у царя. А цар їх файно приймив, зарізав вола и зготовив великий ко-

тел и дав їм того їсти. То дуже горьиче було. А цар кажет: Абисте не дули на то. — Голод сїв тай їст, а мороз йик потис, а вітер завійив, то на ющї мороз вїстав. Берет цар и знов готовит в тїм кїтлі кулешу и молоко горьиче даєт до кулешї, кажет аби горьиче їли' и ни дули. Мороз йик потис, а вітер йик завійив и то студене стало. Голод йик присїв, то вни це так борзо зз'їли, шо навїть на шо ни було си дивити, так прудко зз'їли. Берет цар и заковует їх до спіжевої хати. Заковував в ту хату тай замок, а слугам сказав затопити латер дров. Слуги затопили и то велико зачьило горїти и зачьило їх печи там. Мороз йик потис, вітер йик завійив на стїнах мороз вїступив. Кньїзь кажет морозови: Попускай, бо гину з студени. — Ніч переночували, а цар вірїжьїет слугу: Иди, кажет, вімести кїстки з них. — Слуга розмикаєт хату, аби кїстки вімести. а по стїнах мороз у хатї; вертаєт до цара тай кажет: Та ті живї; по стїнах мороз у хатї. — И старости ввійшли а цар питає си: А шо, приходите давати доньку тепер за вас! — А кньїзь кажет: Ни хочу вашої доньки и ни хочу тут сидїти.

(Ясенїв горшїний.)

47. Набожний вїт у пеклї.

Був вїт в однім селї дуже набожний; купив собі хрестик золотий, тай ходив завше до церкви; тот хрестик носив на шїї в день и ночї, аби шо лихого ни вчипило си єго. За него у селї був великий порьїдок тай люде ни пїйничили, бо він за це найбїрше карав. Він си так громадов журиив, шо дїбрав тусок до голови тай від того помер. Наколи він помер, в громаді став великий смуток, бо за ним жьїлувало цїле село, де він вїтнував. Відтак єго поховали тай дуже за ним жїнка єго голосила, йик єго ховали. Йик він жив, мав у селї товариша, з котрим си знав від дитини. З тим побратимом всюда він ходив тай тот побратим був мудрий тай єму в кождїм поступку дораджував. Йик вїт помер, тот побратим дес так у рік по єго смерти идєт у полонину перед свїйтов недїлев аж у Чорногору д' маржинї. У тїм вїхїдї здїбаєт на дорозї чоловіка, але йикогос перебраного, ни хрїстьїнина, и тот чоловік питаєт си: Кудя йдєш, братчїку? — Це ни був чоловік, але, най си преч кажет, він, тот, пек би му! Газда кажет: Иду в полонину. — А дїдько кажет: Може би ти взьїв и мене з собов в полонину? — А чоловік іршений кажет: Чому нї, ходи! Пїдемо в товариствї. — А тот чоловік, шо йшов у вїхїд полонинский д' маржинї, мав коньї, а на кони велику теркїлу. Идут вони так аж до Чорногори и там доходьї до тої полонини, до котрої тот газда йшов д' маржинї, але ше великий шмат дороги є до неї. И тот чоловік, що єго здїбав, кажет: Отут по-

пасаймо на оцім поли; змітуй теркілу з коньї! — А тот газда кажет: Минї вже ни далеко д' стаї, то аж там буду попасати. — А дїдько кажет: Тай у мене є тут хата! — Тот си подивив на коньї на свого, а на кони нима теркіл ані сїдла. Тот газда мусит сильтити до смереки коньї, а тот кажет: Ходїм отсуда. — Пійшли в тот бік, що дїдько казав, тай прийшли до йикоїсь печери, а в тій печері є двері. Дїдько ті двері втворьїет, а тот заходит у тоті двері. А дїдько взьїв тай замок ті двері. А там другі найшли си ше такі двері. Дїдько утворив ше ті другі двері, а там треті, и треті двері отворив, а там си найшли четверті; треті замок, а четверті отворив; а за четвертими є пїїті, четверті замок, за цими пїїтими кажет: Тут є тот вїйт, шо в вашім селї вїйтував. — Розтворив ті пїїті двері, а тамки повно в тій хаті сидит грїшників, а вїйт стоїт коло дверей з тим хрестом золотим, шо купив собі, йик жив. А тоти грїшники з цибра пїют золу тай доти пили, доки ни віпили. А йик віпили, то дїдько взьїв довбенку и кожного грїшника поза-уш тов довбенков ударив; кождий грїшник віригав назад тоту золу у цибер, шо віпив з того цибра. Відтак тоти грїшники знов пили тоту золу, шо віригали, а дїдько знов їх бив довбенков и знов ригали, а потім пили и то без віпочинку; а відтак дес тот дїдько си дїв, а вїйт кажет до свого товариша: Товаришу любий, ци пізнаєш ти мине? Я вже на другім сьвітї, а ти коли вернеш д' хатї, перекажи моїй жінці, аби купила гілетку муки и з тої гілетки муки аби нічо нікому ни дала, лиш аби спекла з тої цілої гілетки два хлїби, аби взьїла вішукала мою люльку тай ті два хлїби, шо впече тай дала за простибіг калаєм за мою душу. Йик даст тоти два хлїби тай мою люльку за мою душу, то мене відси віпустьї гет під Божу руку. — А товариш єму кажет: Коли твоя жінка минї ни ме вірити. — В того вїйта був на руці золотий перстїнь слюбний, за котрий жінка знала, шо чоловіка поховали з перстєнем на руці. Тай кажет вїйт до свого товариша: На тобі оцес золотий перстїнь тай даш жінці, то вона тобі увірит. — А товариш кажет: И так ни ме вірити. Можеби ти дав тот хрест из шиї, то вна тогди аж ме вірити. — Тот вїйт берет хрест из шиї и подаєт тай кажет: Я даю хрест, але аби й хрест дала за простибіг з тим хлїбом. — Товариш взьїв хрест тай вїйшов з тої печери, бо тим хрестом поотворьїв всі двері. А дїдьки, йик вїйт дав хрест, взьїли го за стів и він мусів пити золу з цибра з иншими грїшниками. Наколи він відтив вїйшов, застав свого коньї на тім місци, де го був присилив. Відсилїв коньї и їдет в полонину. Там в полонинї бавив, шо бавив тай вертаєт таки д' хатї прудко. Приходит до жінки вїйта и кажет: Я був з твоїм чоловіком під Черногоров в печері. — Ци ти, чоковїче, вдурїв, ци тобі шо таке, шо ти дурне говориш? Мій чоловік на другім сьвітї, а ти там де був? — А тот чоловік кажет: Шо ми даш, то я ти дам від твого чоловіка знак, — тай витьїгаєт від него хрест. А вїй-тиха тогди повірила. Відтак тот чоловік кажет: Казав твій чо-

ловік, аби ти купила гілетку муки кукурудзьиної тай з тої цілої гілетки спекла два великі хліби, вішукала й люльку твого чоловіка, озми ї, тай цес хрест, тай даш тото калаєм за простибіг за его душу; але абис з тої гілетки муки ни надбирала. — Війтиха взяла хрест тай сказала: Добре! — Відтак взяла купила муки, спекла два великі хліби, взяла люльку свого чоловіка тай тот хрест, и дала тото все за простибі за его душу калаєм. Наколи дала тото за простибіг, так війта дідьки відтив з тої печери впустили. Йик его відтив впустили, то війт пішов під Божу руку. Незабаром умерла війтиха и вона пішла д' своему чоловікови під Божу руку. Там уже обидвоє були в Царстві Небеснім.

(Ясенів горішний від Юрка Кутащука).

48. Війт лупій у пеклі.

Так перед давним чысом був війт на Жьибю и дуже любив здирати людей и в війтівстві умер; прийшов погріб з опроводом, взяли з хати и на дорозі звійила си така вихір, що в тих людей, котрі его несли на барах, тота вихір взяла трупа из трунвов з межі людей и так вони си вчинили, шо неувиділи, де він си дів. Другої ци третої днини йшли люде у полонину, у Чорногору, и найшли порожну трунву під полонинов на плаю, приперту до смереки, порожну. Потім вітак чоловік ніс бриндзу трьима кіньми почерез Чорногору, називає си Понад Засуви або Полиці. Его таменьки присів туман, тай зблудив з дороги. Прийшов д' нему пан з двома паничьима, питає его: Куда ти ходиш? — Тот каже: Несу бриндзу до Сегота, там заблудив, шо незнаю в котру дорогу йти! — А він каже: Скидай з коний! — А тот каже: Я з коний не му скидати бо я сам на коні не візьму вітак! — Я тобі сам скину и сам покладу! — Вітак зняли з коний, тот сказав коні пустити и взяв его з собов. Так недалеко вони прийшли. Завів его тот пан до великих дворів. Вів его через 12 дверий; 12-двері не отворив, але казав ему дивити си крізь візітирку; сиділо таменьки більше війтів і побержників, и тот війт, котрий вмер на Жьибійм, и его мертвого взяло з межі людей, то він добре его пизнавав. И тот пан справив его и питав его: Ци ти его пизнаєш? — Коло тих, шо там сиділи, то льокар коло кожного из збанком и з питым, в них кожного пугар у руках и шо віпе, то тот з збанком в руках насипає, а другий булавов бє в шию і каже: Пий! — Йик він си завернув відти, тай тот пан відвів его назад из паничьими ид его коньим. Де коні лишив там и найшов; склали ему бриндзу на коні, справили его на дорогу. Мрака си проступила, зробив си йисний день, а тоти пани, то були злі духи — чорти!

(Космач, від Федора Рибчука, записала К. Лисинецька).

49. Иван-віщун, біда і піп.

Був у попа дурний наймит Иванко. Але він був віщун. Піп хотів го си збути, а ніяк не міг. Аж посилає го до біди, до дідька у млин. Дали єму вугльи и печіни у міхи и наказали привезти муки, аби ни перемінйив млива. Вин не знав, шо має в міхах на возі, а гадав, шьо там є кукурудзи та йичмінь. Приходить у млин, насипав в коші и вздрів, шьо це вугльи тай печіна тай гадат, шьо, йик привезе, будут бити. Шо-ж тут робити? Меле він. Буде, шьо буде! Аж набігає в млин біда. Він си зірвав та до біди остро, люто: Ти на шо мині підмінйив мливо? — Я тобі нійике мливо ни підмінйив! — А вин біду йик имив, йик зачъив бити, вібив біді око. Біда го питає: Ти йик си називаєш? — Я сам! — Пішла біда до старшого мелдувати. Старший питає: Шо тобі в око? — Вібив „Я сам!“ — Йик ти сам, то шо си мині скаржиш? Йик ис му відмінйив на печіну, то віддай єму зерна. — Прийшла біда від старшого до млина и зазирає, а дурний Иван пече на *сулі* (ріжні) солонину. Тогди біда убила жьйбу тай каже: Кап моє на твоє! — А Иван це вздрів тай лапнув біду за груди та в лице позауш, набив, набив тай лишив. Біда мусіла шьи вібирати з кошьи вугльи тай печіну и давати кукурудзи тай йичмінь. Але з того пересердя біда на дурного Ивана засіла на дорозі. Йик Иван ишов з млина, а біда плитьим в снасть тай розломила. Иван пустив си за бідов, подогонив, притьиг до воза, розпйилив біду навхрест, одну руку забив в одно колесо, а другу в друге, а до них впрьиг коні, наклав поверх него мливо и везе до дому. Піп йик уздрів, шьо Иван на біді везет мливо, забрав си тікати. Иван вздрів, шьо піп тікає, мливо зверг з біди, а сам заліз у міх, де піп запрывтав ангеліє (Євангеліє) на дорогу. Тікає піп з попадев, а Иван в міху з ангелієм. Прийшли верх морьи, а Иван каже до них: Не йди тут, бо си втопимо! — А чуєш? — каже попадьи, — йик говори сьвйита книга? — Піп спудив си, зазират у міх, а там Иван. А ти тут, Иване? — Тут? — Шьо тут дійити з Иваном? Загадав го піп у тим мори втопити. Ни йдут вони почерез море, а льигли ночувати, бо зробив си вечір. Иван був дурний, але віщун, вин знав, шьо піп го хоче стратити тай си ни бойив. Поклав си піп з краю, попадьи в середині а Иван дурний від води. Але в ночи Иваи вліз в середину повид попа а попадю посунув повид води. В ночі піп кажет, атік до попаді, до Ивана: Тручьиймо! — А Иван собі відказует: Тручьиймо. Тай потрутили попадю в воду тай втопили. Рано піп питає: А то ми попадю, Иване, втопили? — Втопили — каже Иван, — ви мене хотіли, а то собі ви попадю втопили! — Піп пішов плачучи у сьвіт, а Иван вернув у попові хати сидіти.

(Голови, записав Лука Гарматій).

50. Йик бідний вібрав душі з пекла.

Було два брати, один бідний а другий богач. На Сьвіт-вечір богач їст та пє, а бідний брат прийшов д' нему та став в кутичку в хаті. Жінка богачи просит, аби бідному братови дав там у кутичку їсти. Так просила два рази, а богач не відповідав. Аж третій раз запросила, а богач кажет : Най идет до чьорта на вечьірю! — Пішов бідний з хати, а під дверми сидів кривий чьорт, тай каже до бідного : Сідай на мене. Я ті понесу до хати на вечьірю! — Тот кривий то був у старшого Ирода - чьорта за слугу - поліціяна. Сів бідний на него, а кривий кажет : Йик я тьи занесу на вечьірю до пана, то він ме тьи питати : шьо хоч за то, шос прийшов до мене на вечьірю? Вин тобі мінити ме гроший, маєтків, та ти абес нічо ни жьидав, но три рази полонником *джурини* (шкварків) з кітла, шьо в него! — Приніс кривий бідного до пана, а тот его гостит, їдами, питьим, а видтак питає : Шьо хоч, шос до мене на вечьірю прийшов? — Нічо ни хочу, но дай міні три рази джуринів полонником з оцего кітла! — Ий, цего не дам тобі! Бери, шьо хоч инше! — Ні, нічо ни озму, а так піду! — Так три рази питав го, а пан ни хотів, а за третим разом кажет : Но, то бери уже! — Бідний начер три рази полонником джурини з кітла тай пан закликав : А де кривий? — Я тут! — Бери его и неси д' хаті! — Бідний сів, а кривий заніс бідного пид его двері. Бідний зліз, а кривий пишов собі. Заніс бідний джурини до комори та ліг спати. На другу днини рано каже бідний до жінки : Иди-ко до комори та принеси-ко джурини, будем їсти! — Жінка пішла, отворье комору, а то повна комора душів. Тоти джурини, то були грішні душі, шьо топили си. Йик їх бідний відтив вібрав, то вони вже були спасені. Жінка зо страху утекла з комори у хату, а душі пішли до раю, но полишьили у коморі бідному то все, шьо давала по їх смерти родія за їх душі: лудиньи, зерно, хліби, колачі, всьике, шьо за душі дают. Прибігає жінка у хату и каже чьоловікови, шьо є у кліти. Бідний входить у комору, а там вже нема душ, но повно хліба, зерна, лудиньи та всьикого добра. Бідний перебрав себе, жінку, діти, попоіли тай пішли до церкви. Став бідний у церкві, а до него наблизив си богач брат тай тручьіе го ліктем в бік в'одно и каже : Ти, мой, ти де цего лудиньи узьив? Ти певно в мене сночи вкрав! Я пізнаю лудиньи, це моє! Ти вкрав! — Ні, — каже бідний, — я не вкрав! — Війшли з церкви, а богач д' нему : Ти вкрав, ти вкрав! — Аж бідний вповів єму : Мені це дав Бог и пан сночи, на вечьірі! — Погадав собі богач : Піду и я до пана на вечьірю! Прийшов д' хаті, збирає си, віріжьіют си по богацки з жинков, з дїтьми, з родійов, з кіньми ; а йик він це погадав, то кривий чьорт вже его жде, нести буде до пана. Забрав їх усїх з кіньми на себе, тай поніс до пана. Приніс їх до пана, а тот зрадовав си, послав по скрипичників, їдьи, пют, баюют, аж по вечьірі пан закликав кривого, аби скрипичників відніс, а лишили си самі, пан тай бо-

гач з родійов. Тогди пан взяв скрипку, зачъв скрипіти, а богач з жінков и родійов пішли в танец. Закрутили си в право, закрутили си в ліво тай всі попадали в тот котел, де топили си джурини. Так пишов богач з родійов в котел чьортів а пан вірйидив того кривого до бідного брата, аби вин сів на богачеві ґрунта та маетки. Так бідний віслобонив душі з пекла тай посів маетки богацкі і брацкі, тай жили, докив жили и конец, йик кождей приказці.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

51. Вдячний мертвец.

Мав отец пйить синів, кождому дав грошеве віно; пйитому так йик и другим, а тот був легінь тай пишов у сьвіт. Прийшов в одно село, так шо ишов почерез село у ночі. Прийшов протів церкви, учув там на цвинтари йикис крик. Він цікавий був, пішов до цвинтарьи знати, шо то кричъит. Приходить на то місце а там жиди вітъигли мертвого з гробу тай бют. Він питає тих жидів: Шо ви робите? — Бємо мертвого, бо він нам винен довги. — Він сказав до жидів: Стійте, не бийте; кажіт мині по кілько він вам винен? — Розказали ему. Він узъв свої гроші, котрі мав від неньи в віні, и жидам заплатив за того мертвого увес довг; ше одного жида стрітив на дорозі, шо йшив ид мертвому за довгом, и тому заплатив. Йик відійшли від него всі, він став коло церкви не далеко на дорозі и палив люльку а д' нему прийшов живий, так от йик би офіцир из шаблев и сказав до него: Шо ти тут думаєш? — А вин каже до того жовньира так йик си стало: Мині неньо дав віно, я за мертвого поплатив довги, тай думаю, на котру дорогу вйду. — Каже жовньир до него: Ти сьвітовий, тай я сьвітовий; ти би хотів, аби ми два ходили в купі? Шо загимблюємо, ци грошиве, ци живе, тим абих си на половині розділили, тай так, абисмо нїоден си ни угнівали! — Він каже до жовньира: Я пристаю. — Пішли вже оба в дорогу. Прийшли на другу ніч до одного села тай идут у ночі почерез село. Прийшли на міст; під мостом горит ватра, коло ватри три люде сидъи смутні. Вони питают тих людий: Шо ви є за люде? — Кажут люде до них: Ми є сілскі! — Та чоґо ви тут? Може би ми з вами переспали! — Та найбисте спали, люде, але мете мати страх. — Каже тот жовньир до них: Який страх? — Тоти люде кажут до жовньира: Нас тутеньки є три а завтра то вже нас має бути лиш два! А тот жовньир каже: А то яким способом вас має бути лиш два? а третий де си діне? — Кажут люде до тих подорожних: На сесе село напала язъви, вона мала пожерти усе село, ї загоджено, шо на каждую ніч під сес міст має давати по чоловікови! — А тот жовньир сказав: Лъйгайте спа-

ти! — Тоти штири повсипльили а жовньир ни спав; дивит си жовньир: язъи з пашеков великов підпливає водов; вогонь з пашеки сапає; посьигнула взъити из тих спйичих одного, жовньир своїим мечем йик махнув и ту язю стъив и тих збудив: Уставайте! — и справив тих на лижьичу язю и спитав: Ци то съи, шо вас мала пожирати? — Вони сказали: Цисъи! — Сказав жовньир до тих людий: Идїт до села, шукайте добрий віз и 3 парі коний, будемо провадити в місто. — Привели тоти конї и віз и більше людий, вісадили на фіру и повезли в місто mezi панцтво. Оден пан, котрий мав власть над тим селом, сказав тим двом людем: Шо ви хочете за се, шо ви стъили язю? — Жовньир відповів: Шо панцка ласка, най то дадьи! — Закликав пан тих двох людий, завів до склепу, у котрім було марфи на кілька тисъич, дав їм тот склеп на їх власть вічну и пару коний и брику дорогу, котров сам їхав. Взъили вони, замкли и поїхали далї у сьвіт. Ідут поперед одного пана, пан питає їх: Відки ви, люде сьвітові? Куди їдете? — Ідемо у сьвіт! — Йик їдете у сьвіт, питайте ко ви у сьвітї, моя панна вйшла у вечър на двір, а я не знаю де си подїла; уже рік тому! — Вони кажут: Будемо питати. — Поїхали далї, у другім місті здибав їх другий пан. Питає їх: Відки ви, люде сьвітові? Куди їдете? — Ідемо в сьвіт! — Йик їдете у сьвіт, питайте-ко ви: в мене кирницъи уже 7 рік изхибила, бо вона така була, шо хорих уздоровльила, а тепер нічо ни помагає. — Відповіли вони: Мемо питати! — Поїхали далї, здибали чоловіка. Чоловік знов так питав, вони єму знов так відповідали: Ідем у сьвіт. — Йик їдете у сьвіт, питайте-ко ви, може би я ліпше знав від Бога! — Відповіли вони єму: Мемо питати. — Поїхали далї; прийшли на границу, найшли жовньира из гвером заржъивленим. Жовньир питає: Куди ви їдете? — Ідемо у сьвіт. — Йик їдете у сьвіт, питайте-ко, доки я ше тут му стояти? — Вони відповіли: Мемо питати. — Поїхали далї. Найшли чоловіка коло великої води, шо переносив людий. Перенїс їх з їх фіров и зо всїм и каже до них: Куди ви їдете? — Вони знов єму відповіли: Ідемо в сьвіт, йик їдете у сьвіт, питайте-ко там, кілько я ше маю на сі водї людий переносити? — Вони відповіли єму: Мемо питати! — Поїхали далї, приїхали аж там, де чорт пробував. Йик прийшли, не найшли єго дома, лиш тоту панну, котра пропала у того пана, шо їх просив, аби си за ню довідали. Вони си приговорили из нев, шо то є сама вона и вни до неї сказали: Ми тебе вітци маємо взъити. — А вона каже: Йик же ви мене вітци возмете? — А вони кажут: Йик Бог поможе, так ми возмемо! — Вона їм сказала: Схуйте си в таке місце, аби йик чорт прийде, то аби вас ни видїв. — Вони си сховали, чорт прийшов трудний, льиг їй на колїна, вона зачъила го обїськати, він здрімав, вона вімикала єму волос з борода, він си схопив, ударив ї кулаком, вона сказала до него: Не бий ти мене, скажи ти менї: в того и в того пана у тїм и у тїм місті є така кирницъи, шо людий уздоровльила; чому вона си тепер зопсувала? — Чорт ї на то відповів: Йик би сесе хто чув,

шо я буду казати! У того пана донька си звела и дитину вергла в ту кирницю и плитов привалила; йик би вібрав ту плиту хто и кістки, кирницю аби вімив, 12 попів аби скликав, аби службу відправи. и, кирницю вісьвїтили, знов би така вода була! — тай уснув. Знов вона єму вімикала другий волос, він знов ударив, вона знов до него сказала: Не бий ти мене, але скажи ти мені, шо тот чоловік має робити, шо хоче, аби ліпше знав від Бога?— Він каже: Йик би то хто чув, шо я буду казати! Тот чоловік має прийти там на того місце, де переносит чоловік людий на воді. — Тай уснув. Знов вона вітьигла єму третий волос, він і знов ударив, вона сказала до него: Не бий ти мене, але скажи ти мені, доки тот жовнір на ті граници має стояти? — Він каже: Йик би то хто чув, шо я буду казати! Йик єму гвер на плечех вістрілит, тогди він відти піле. — Чорт йик сесе сказав, тай си розсїв! Жовньирови гвер на плечех вістрілив тай з тої граници пішов. Вони взяли панну з собов на свою фіру и поїхали назад, відки приїхали. Приїшли на воду, тот чоловік знов їх переносив и спитав їх: Доки я маю тут стояти? — Вони єму сказали: Є такий чоловік, йик прійде, та буде казати, шо ме знати ліпше від Бога, возмеш єго переносити, покладеш го серед води й тогди собі підеш! — Приїхали д' тому чоловікови, шо їх питав, аби ліпше знав від Бога, вони сказали єму: Иди там и там, де тот чоловік ме переносити людий, тай він тобі скаже, шо меш робити. — Він пішов того злюзував за таку кару, шо хотів ліпше від Бога знати, то за кару переносив людий на ті великій воді. Тоти приїхали до того пана, шо єму кирницю схибувала, питає їх пан? Ци ви питали за мою кирницю? — Вони кажут: Питали; так и так! — А пан каже: Ов! то не може бути, то не є правда! — Проше си довідати! — Вічерпали воду, підняли плиту, найшли кости; вдарив си пан по полах: Шо з сим зробити? — Порадили єго подорожні: Скличте 12 попів, най служби відправїи, кирницю посьвїтьи, тогди вода знов вам буде так йик була. — Вони заждали, доки попів изпросив, кирницю осьвїтитив, тот жовньир набрав у скльинку води, поклав до кишенї, пан їм заплатив дорого з своєї охоти и вони поїхали собі далї. Приїхали до того пана, шо від него панну взяли чорти, и сесї назад єї привели. Сказали вони до того пана: Привелисмо вам доньку, за котру ви нас просили; але вам би дати доньку за котрого з нас! — Пан си зрадував и з охотов сказав: Я даю за вас, добре шо ви ї вірвали з чортових рук! — Повінчїили вони си из тим жовньировим товаришем и поїхали на толоку там спочїввали; тота молода заснула а жовньир сказав товаришеви своему: Тепер маємо си ділити гет усїм, так йик вімова була межи нами: грїшми и кіньми и гет усїм, шосмо загимблювали! — Тот оженений сказав: Най буде! — Жовньир узїв перетьїв одного коньї, сказав: Твоя голова а мій зад! Перетьїв другого коньї, сказав: Моя голова а твій зад! Тепереньки ше маємо си ділити сев твоєв жінков! — А тот, шо си з нев оженив, каже: Пане, шкода, каже: або берїт ви собі

або лишіт мені; це вже, каже, не рубати, бо буде гріх! — А тот жовньир каже: Не буде гріха; а може ти си, каже, вгнівав? — А тот каже: Ні! — Узьив жовньир, перетив и тоту его жінку, та йик приніс води, йик зачыв ій *трунок* (жолудок) положати, та вібрав из неї решето хробаків тих, котрі в ні наплєдив чорт тот, котрий і украв від вітцьи; з тих хробаків мали бути чорти самарно. Відтак вітьиг скльинку з водов из тов, котру набрав з тої керниці, шо попи вісьвйичували, помазав розтьїті коні, від тої води си сцілили и зробили си такі йик були, склав туш тої пані до купи и зцілив знов тов водов, помастив так йик було и сказав до свого товариша: Збуди і, але абис і не казав, шо си з нев робило и шо в ні було, бо вона би від страху умерла! — Усе так, йик казав, він зробив и поїхали до того міста, де мали від пана склеп. Жовньир розімок склеп, завів того до склепу из жінков, сказав до него так: Маєш велико гроший, шо-сми позиськали; я все тобі лишью и то вже маєш тепер у сто раз тілько, йик мав-єс у віні від свого вітцьи; за цес рік єсмо за-гимблювали; тепер будемо си розходити, лишью для тебе все за того, шос віплатив мої довги, бо я тот мертвий, котрогос мене оборонив. — Тай тот живий подивив си перед себе а жовньира вже й нема. То робило си так, йик би єму си снило, але жінка и маєток, шо позиськав, показали, шо справедливо таки так було.

(*Космач — від Мих. Палійчука записала Кл. Лисинецька.*)

52. Чорт і циган.

Циган був старий; прийшли его брати. Взьили его у пекло. Він прийшов у пекло и роззначує по пеклу, розмірьє ковальню, тай лишив ше пляц. Вони єму нічого не казали, але йик він на тім вільнім пляцу зачыв розмірьити на церкву, вони его питают: То що? — Він каже: Церква! — А вони до него: Вон, забирай си! — Циган каже: Не хочу! Не піду! — Мусиш! — А він каже: Добре, але йик лиш позвольте сес кожух замочити в кітлі, де душі кипи. — Кожух був старий, латаний, довгий. Та йик вони єму дозволили, то йик замочив, то вітьиг з кітла тілько овец, шо сили и рахунку годі. То в кітлі не було видко, шо то, а то йик пострьисав кожух, то не вівці а душі! Йик вздріли тоти, шо силу душ утратили, то тогда тот старший посилає молодшого до цигана: Шо би ти хотів, абис ти вівці назад подав? — А він каже: Я не подам нізащо, я вівці пасу. — Тот каже: Ану біжим оден за другим. Хто кого перебіжит, то того будут вівці! Циган каже: Я не лишу вівці пасти, але йди, там за корчем є мій молодший брат; чихни, бо він приглухий з того чьису, йик віпав з колиски; він си скорньє и буде з тобов бічи. — Тот пішов, чихнув, зайиць

Йик си зірве, йик си рушит, то тот лиш махнув руков и не хотїв си мірвити. — Потім каже Юда: Борім си котрийсми дужчий, того будут вівці. — Циган каже: Я не буду бороти си, бо я вівці пасу! Там спит за колодов мій старший брат! Він приглухий, дай му в потилицу, то він си скорньє и ме бороти си. — Діявол пішов, ударив медведь, медвідь йик схопит си, йик име его своїми пазорами, йик даст ним по колоді, то аж шкіру пірвав на ним. Не хоче бороти си тот. Пішов у пекло до старшого на раду. Тот старший Юда стрьис ланцухами и каже: Бери наковало, що 12 літ 12 ковалів ковало з самих иглий. Хто висче підкине, того будут вівці. — Полетїв тот до цигана з наковалом и каже: хто висче верже, того будут вівці! — Циган відповідає: Кидай наперед ти! — Юда, йик вхопив, йик пустит у гору, то шість годин було у горі. Йик упало на землю, то аж на 12 сьижнів потало у спід. Вітьг чорт із землі и каже: Мечи ти, цигане! — Циган зазирає в гору в небо, ніби когос шукає. — Чорт питає: А чо ти си там дивиш? — Циган каже: Там є мій брат середущий; я дивлю си, аби він наставив руки и ймив наковало. — Не мечи! Най, не кивай! Ми без сего (наковала) не будем жити! Не хочу твоїх овец, тай не хочу наковань дати. — Пішов на тот сьвіт до сегодни.

(Ростоки, від Мих. Бойчука, зап. Л. Гарматій).

53. Божий фін.

Йик Бог сотворив землю, води не було богато, лише тільки ї дес-дес уривало си з мора; потоків, рік не було и лиш було води тільки, кілько жретва пускала, коли зз'їла йику душу; йик уже не пускала більше, то зараз вели до неї в жертві дівку, парубка ци дитину, аби зз'їла. В одного газди був парубок; тот газда казав свому парубкови, аби брав там дівку, де він скаже, а тот син сказав: Я там маю брати, де мені мет си вдавати. — То я за тебе не хочу знати; абис тогди ніколи не казав, шо ти мій син, а я твій тато. Не дам тобі нічого и не хочу тебе на своїх очех видіти! — Взьив син дівчину у бідного господаря, котру полюбив; він пішов з нев у сьвіт шукати талану. Ишов куда йшов, тай зайшов у ліс, у таку пушу, шо нікуда не видко, лиш до Господа Бога. Він став, думає, тай каже: Господи! Я вже відси не піду нікуда. — Він зачьив там хату класти; мешкає там. Каже до жинки: Будемо тут робити поле, будемо тут робити городи, будем тут жити. Але бідочка, шо нима відки насїньи йикого взьити, ні відки его дістати. — З того він ходив на стрілецтво и бив птаху усьику, де йику на сьвітї зобачив. У птасі, у воли, находив він усьике насїньи, він тото вібирив и садив. Так вони обоє жили. В рік найшла си межи ними дитина; шож тепер

робити, це найгірше и найприкрище, шо нема йик дитину у хри-
 стьїнске увести. Нема си куда дістати, бо не знають куди з ліса
 вийти; вони стали Бога просити. Одного разу ишов Бог з сьв.
 Петром и повернули до тої хати на ніч. Господара не було, лиш
 газдиня сама. Дивит си св. Петро: ладна жинка, але смутна. Каже:
 Господи! чого вона така смутна, хоть молода? — А Бог каже:
 Най-но! Будем си питати. — Зачьив і Бог питати, вона си соро-
 мила и не могла сказати. Приходить чоловік, каже: Слава Иусу
 Христу! — На віки слава, каже Господь Бог. — Зачьив си Бог
 питати: Шо ти, газдо, такий смутний? — (Вони не знали шо то Бог
 та св. Петро)! Смутнісмо, бо Бог сотворив межи нами дитину,
 а нема кому ввести у христьїнске и покласти имйи. — А Господь
 Бог каже: Я введу и перехрестю, бо я самий Господь Бог! —
 Перехрестив три рази, бризнув водицев и каже: Имйи єму буде
 Божий фін! Йик віросте, а буде хотіти ити до мене за фіров-
 щинов, то ви єго не спирайте. — Поблагословив тай пішли.
 Тот хлопец так росте йик из води. Віріс він, тай каже: Я му-
 шу ити до свого батька за фіровщинов. — Кажут тато тай ма-
 ма: Куда ти підеш, коли не знаєш куда? — Ци я знаю, ци не
 знаю, я мушу йти. — Не могли єго спирати, бо памйитали на
 слово Боже. Узьив си тот Божий фін и пішов. Приходить на
 одну гору, на *ютар* (межа). Сидит він до півночи. Летит кінь,
 він на него не сідає, летит другий, не сідає, летит третий — не
 сїв. Каже до него кінь: Шо ти з мене жьидась? — Я з тебе,
 коню, нічо не жьидаю, лиш дороги до Господа Бога питаю! —
 Шо ти такий хитрий, шо ти на тоті коні не міг сідати, лиш ти
 мене білого мусів чекати? — Бо я не хочу си з зорьими зди-
 бати, але з Богом ше до днини си переймати. — Йик тот кінь го-
 лову здоймив, йик у гору рушив, за хвилю Господу Богу си
 уклонив. Господь Бог до свого фіна тогди заговорив: Дькую,
 фіне Божий, шо ти до мене прийшов. — Зачьив він з Богом си
 витати и пізнавати. Зачьив він шос думати, а Господь Бог за-
 чьив єго питати: Шо ти, фіне Божий, думаєш? — Я думаю, бо
 я за тата и за маму не забуваю. — Шож ти гадась, де ти тепер
 є? — Фін каже: Я у Бога, у раї! — Може би ти таки тут си зі-
 став? — Господи! Не можу зістати, бо не можу тата тай маму
 забувати. — Господь Бог подумав тай каже: Мама й отец тебе
 родили щіре серце маєш, не можу тебе спирати, мушу до вітцьи
 до мами пускати. — Бог усїдлав того білого коньи у золоте сїдло,
 у золоті попруги, у золоті вузди и поклав на коньи бесаги тай
 каже: У правім вусі в бесагах маєш усе, шо гадаєш їсти и пити
 для себе и для коньи, а у лівім, яке лише схочеш убраньи на себе
 и на коньи. Иди собі, фіне Божий, меш жити йик тобі Бог
 даст. — Він сїв на коника тай поїхав до вітцьи и до матері.
 Але усе він собі думає, шо він не довго у Бога бавив, а то вже
 було 4 роки. І зійшов на землю, іде краєм до дому; приходит
 в один край, а там люде такі чорні, повернув до бабки на ніч.
 Ночує у неї и просит води напiti си. Бабка каже: Усєго дам,

але води не дам, бо за ню тьижко. — Чогож у вас так тьижко за воду? — Бо нема ї на цілім сьвітї нігде; тільки є, кілько жретва прїжре яку душу, тільки и води пустит; більше води не пустит; більше нема води. Вже тота жретва віїла так діти на сьвітї, шо вже їх слабо де є. Є у цісара донька ладна, завтра будут вести у луги; там жретва буде їїсти, та води пускати. Йикий ти молодий, коби ти тоту дївчину оборонив, ти би узьив ї за жинку! — А він каже: Дай менї, мамко, води я вже завтра шос буду робити. — Дала води, напив си и ночує. Коника лишив у бабки, а сам пішов досьвіта на тот луг и чекає на дївку цісарску, коли ї приведут. Разом з днинов ведут ї у тузі великій; привели на зарінок, поставили и лишили як раз там, де він був сховав си. Стоїт вона там и плаче. Приходить він до неї и каже: Шо ти так дуже плачеш? — На шо тобі знати? Тобі не треба знати, а минї не треба казати. Утікай, аби ти ще жив на сьвітї. — Я не хочу тікати, я хочу тут з тобов слюб брати. — Ти нічо не порадиш! — Не бій си, я тебе обороню, шо ти не загинеш. — Йик ти мене оборониш, я буду твоя, — и присьигла перед него 12 раз. Йик присьигла стоїи обоє и чекают, коли тота жретва буде летїти. Вздрїли полумїнь таку, як *зарї* (рано, червоно на вітер); дївка каже: Ой, уже летит! — Йик жретва прилетїла, роззївила рот, аби ї глигнути, а він йик віхопив шаблю, та утьив шию а то почурїла поточина. Каже вона: Оборонив ти мене від сеї, але най-но прийде друга; від сеї не оборониш, бо вона ше пога-нїща! — А жретва летит та сипле так іскрами, шо аж сьвіт палит. Йик прилетїла, та хоче ї прожерти, а він утьив ї шию. Но, вже є ріка и грає вода! Ти мене оборонив від двох, але зараз прийде трета, шо має 12 голов, від тої певно не оборониш! — Не бій си, обороню. — Стоїи вони, чекают може годину, може двї; з поза одної гори стало червоно. Вона заплакала тай каже: Тепер згинемо обоє. — Не бій си! — Жретва летит така червона йик грань, а сипле огнем, шо аж сьвіт палит; такі іскри великі пускає, йик кулаки; на шо вона упаде, то тото згорит від неї. Вона прилїтає, хоче дївку прожерти, а тот тьив ї тай стьив усї 12 голові. Зараз на всї боки заграло 12 рїків води. Потїм утьив кїнчики йизиків, та поклав у кожушок. Сїли тепер тай балакают. У неї був перстїнь на пальци тай у него; обмїняли си тими перстєньими. Він був дуже трудний и заснув. Усей нарїд вздрїв, шо води си зіграли, зараз пішли знати, шо то таке си наробило. Рушив нарїд до того мїсцьи, а циган побїг наперед, тай уздрїв, шо Божий фїн у неї на колїнах спит. Циган ухопив шаблю від спїичого и відтьив єму шию, штрик до жертвий и повід-рубубав їм йизики и погнав дївку наперед себе, тай каже: Ти му-сиш казати, шо я тебе оборонив, а нї, то я тебе страчу. — Вона вздрїла, шо нема ї шо робити, бо циган стратит, и приймила си казати, шо ї циган оборонив, та шо з того великі води зїграли си. Цїсар урадував си, вїйшов з войском навстрїть доньки и того цигана, шо оборонив від жретвий. Приходьї; цїсар ка-

же до цигана: Оборонив єс, бери доньку; я беру тебе за зытьи. — Але вона щіре дивит си на свою маму и дуже страшно плаче. Каже мама: Чого, сину, плачеш? То нічо, що він циган, гаразд, шо ти жиєш; він буде цісарем! — Дівка не оповідає при циганови, але перед матерев: Не цес, каже, мене оборонив, але другий; я присьигла так казати, бо він хотів мене стратити. — Мама вірит и не довірїє, але тато не дає й говорити, він утішний, шо донька жиє; він не дав говорити богато, але казав циганови си з єго доньков оженити. Зараз письма написав и у край попускав, велику параду надав, великі подарунки подавав, велику полекшу дав, за то, шо така си найшла душа, шо зробила велику полекшу на сьвітї и цісарску доньку від смерти оборонила. Настало весільи, бере циган доньку, великі варты понакладали, аби ніхто не йшов, лише саме панство. Дівка в одно плаче и каже: Тот, шо мене оборонив, не такий! —

Божий фін лежит на зарінку; голова окроме а тулуб окроме; він живий. Літают вірли; старі, розумні, по вісоку, а молоді по низку. Вірленьита сіли на него и зачъили єго дзьобати, а Божий фін имив одно. Сходит орел тай каже: Шо ти хочеш, аби ти мені сесу дитину подав? — Він каже: Не подам, доки ти мині не принесеш води гоющої, цілющої и живущої. — Тъжко, тъжко, фїне Божий, але буду йти. — Пішов орел, принїс три маціцькі фльищї. Фін Божий привїизав до вірлиної одної ноги дві фльищї, а до другої одну. Орел полетїв на гору Цецину: там є камїнь а в камїні вода; жретва уповита навколо каменя спит. Орел набрав води; йик набрав, лєнув, полєнув и полетїв. Жретва промітує си, глип на воду а вода кивана! Вона пальнула в одєн, бік вогнем, нема! у другий, нема! у третий бік, нема! Йик пальнула у четвертий бік вогнем, аж є! Йик пальнула вогнем тай вірла підпалила, так шо уже за маленький волос був би упав, так був обгорїв. Прилетїв він до фїна Божого, тай каже: Ой Фїне, Фїне, шо я си намучив, доки я сеї води тобі дістав. — Каже тот: Ти не тот, тамтот був сивий а ти чорний! — Я не чорний, я згорїв! — Узъив воду тай каже: Масти мині цу рубаницу-шию тай клади голову до тулуба. — Йик орел поклав голову до тулуба, йик помастив водов цілушев, сцілила си, йик помастив гоющєв, зарівнала си, йик помастив живущєв, ожив Фін Божий! Йик ожив, каже орел: Я тобі велику полекшу зробив, я би собі дитину свою питому взъив. — Божий Фін віддав дитину; роздъикували си, орел полетїв а Божий Фін пішов до бабки, де ночував тої ночи. Приходить. Баба каже: Видиш, ти казав, шо оборониш цісарску доньку, а то циган був такий мудрий, не ти! — Ци циган, ци нї, але скажіт, мамко, шо чувати суда? — Добре чувати, бо вода є на цілий сьвіт; ади, йик води грают; завтра йде циган з цісарсков доньков до слюбу! — Фін Божий посьиг у бесаги руков, вітъиг гроші дав бабці, тай каже: Иди, мамко, на висільи туда, може би ти дістала си на тото весільи! — Тъжко, тъжко, каже бабка, але буду

йти! — Він дав ї перстенец, тай каже: Йик віпеш повницю*), то жидай зараз перстенец у порцію и тїкай, що маеш сили! — Пішла и упросила си у всіх варт; приходит до столиці; були йик раз заводини; віпили до неї повницю, кинула борзо перстїнь у повницю, завернула си, та в ноги. Куда вона утїкає, за не встает золоті мости, паркани, золоте поручьи. А йик дївка ухопила перстенец, сказала: Від милого, що мене оборонив, дістала я перстїнь! — тай умліла! Зараз казав цїсар бабу шукати и спитати, що то є за перстїнь. За не в рушили усі люде; бабу не могли уздрїти, лиш срібло, злото до самої бабинської хати; прийшли до бабинської хати Божого Фїна пошукати. Цїсар, що мав доньку з циганом вїнчїти, сїв коло стола тай зачїв думати, дивльичи си по донці, зачїв дрібненький лист писати. Йик дрібненький лист списав, Божий Фїн із царївнов си привитав, а донька, йик єго вздрїла, йик набїгла до хати, то аж умліла. Татку! Татку! не можу брехати, мушу правду сказати; я мамі казала, а татови не казала, що я перед циганом у лісі 12 раз присьїгала, що буду казати, що мене циган оборонив, а тепер мушу казати, що мене Божий Фїн оборонив. Йик Божий Фїн прийшов, заговорив з цїсаром: Пане, пане цїсарю! Що ви гадали, за марне діло ви свою доньку давали? — Не багато будемо гадати, лиш треба правду показати. — Божий Фїн не багато говорив, лиш правду скінчив. Циган каже: Се не правда; от у мене йизики! — А Божий Фїн показав кінчики, а у того притинки. Божий Фїн взьїв доньку цїсарску и став сам цїсарем, корону перебрав, а кїнь пїрвав цигана у поли на кришки, бо єго привїязали до фоста!

(Бервінкова — від Юри Шеребурька.)

54. Божий Фїн.

Була давно дївка дуже грїшна, що багато дїтий вїтратила. Вона загадала поправити си. Пішла вона сповідати си, а пан-отци дали ї таку покуту: завели ї у запечьитану церков, у котрій вже 12 років служба си не правила; там мали ї ангели, ті дїти, що вона їх потратила, живу розщїпати. Поставили коло неї варташа, и цес уходив у церков раз на добу. Питає він першої доби: Не був тут хто? — Ні, каже дївка, був оден хлопец, тот мене ущїпнув у лице та вїщїпав йимку. — Другої доби так само. Третої стало дївці скучно. І хотїло си подивити си на сьвіт Божий. Вона догльїнула розколїбину межї протесами у стїні за грубу, йик тильи ножеве; туда був прозїр, вона подивила си крізь ту розколїбину, уздрїла на дворї чоловіка и заверменїла си. Від того чьи-

*) Диви „Весїля“.

су вже ангели до неї не приходили. Вона стала огрыдна. Скоро се люде уздріли, зробили камйину скриню и там ї поклали тай вергли у Дунай. Там була вона, аж зльигла; уродив си хлопец; обоє жили у тій скрині три роки, не ївши, не пивши. Аж тепер хлопец питає: Мамо, де се ми? — Ми, сину, у скрини замкнені! — Я хочу бити цу скриню, — каже хлопец, тай ударив по лодві (накривці); вона порсла, він став хляпістати водов, аж прихляпістав до берега. Вони вілїзли из скрині тай пішли; ідут, ідут, зістрітили двох старцїв; а се був сам Господь Бог из сьв. Петром; дївка каже до одного: Добридень! — а хлопец: Слава Сусу Христу! — А старец, Господь, каже: Він малий а вже вірує в Бога и Христа, а ти ні! За тото прогрішене буде у тебе волос довгий а короткі розйизки, а у хлопцьи короткий волос а довгий розум! — Тому то кожда чельдина дурна, нічо без чоловіка не вдїє. Господь спитав їх: Кудя йдете? — По сьвітї! — та стали розказувати, йик и де вони гостили. — Господь благословив и сказав до хлопцьи: Я тебе з'иршу; будеш називати си Божий Иванко. — Так став хлопец Божим Фіном. Господь показав їм дорогу. Вони йдут, йдут, зайшли у ліс а з ліса у місто, де були великі доми-палаці; там сиділи арідники. Тот хлопец вітратив їх усїх, лиш оден віпросив си; того прибвв хлопец верх дверий. У тїм місті мали вони усеґо: гроші, пити, їсти, був и кріс. Хлопец ходив з кресом по лісі за зьвірем, а мати сиділа дома; ї скучило си; вона здоймила того арідника, та з ним забавльила си, а йик мав син вертати, клала его назад верх дверий. Раз змовила си мама з арідником затратити хлопцьи. Арідник каже їй: Льйгай у постіль; зчини си хоров; а йик хлопец прийде, ти кажи, аби принїс тобі від медведихи молока, то ти від сеґо подужьєш; йик медвидиха его не убе, вігадаємо друге. — Приходить хлопец, а вона єму тото каже; він кріс через плече и йде за молоком. Иде він, иде, побачив Матку Божу. Вона каже: Иди там и там, у тій *З'ари* (старий, зломлений, збитий ліс) найдеш медведиху, вона буде плекати діти. — Він пішов и найшов ї и зачьвв стрільити. Вона каже єму: Стрільче Божий! Що хоч, дам тобі, лиш не стрільий мене. — Він каже: Я нічо бїльше не хочу, лиш абис минї си удоїла. — Він подав ї фльищину, вона удоїла си, подала єму фльишку назад а він з нев пішов. Приходить до Матки Божої, а вона питає: Принїс єс? — Він каже: Принїс, Матко Божа. — Матка Божа дала єму їсти; він льйг спати, а вона фльишку у комору а єму другу поклала. Він устав, узьвв ту фльишку а Матка Божа каже: Иванку, Иванку, носи, ти тото собі носиш. — Він пішов до своєї мамі; там була одна йиблінка, що йик він віходив з дому то вона всихала, а йик він вертав, вона цвила. Хромий уздрів, що йиблінка зачинає цвисти тай каже: Сажьий мене хромого назад верх дверий, ми си его не збули, він не пропав, йде до дому. — Принїс син молоко, дав мамі, переночували, син питає рано: Ци тобі легче, мамко? — А вона каже: Ні! Я снила, та такий сон мала, аби ти принїс молока від

зубрі (то така найпоганіша зьвір лісова, два рази така велика йик медвідь; і нема в наших краях, а дес далеко у великих пу-щах). — Син пішов; найшов зубрю, зачъив до неї цілити, а вона за-чъила си просити: Стрільче Божий, шо хоч дам, лиш не стрільий, не сироти діти. — Я хочу, абис мині си удоїла! — Він дав фльишку, вона удоїла си, а він помаленьку назадгузь відійшов від неї. Прийшов до Матки Божої. Вона питає: Дістав єс, синку? Дістав, каже він, мамко. — Лыгай, припочинь та відтак підеш! — Він заснув. Матка Божа сховала ту фльишку, другу поставила, а йик він устав, взъив і тай пішов. Зачъила йиблінка дома цви-сти, подивили си арідник та его мама, шо йиблінка цвите, каже арідник: Ми не збули си его, треба его инде післати завтра. — Приніс син молоко, подав мамі, переночували; питаєт си він у другий день мами, ци і лекше. Ні, каже мама, гірше, йик було. Я мала такий сон, аби ти мині приніс води гоющої, цілущої, тогди подужью. — Він заплакав тай каже: Тъжко, мамко, тъжко, але буду йти за нев. — Пішов и повернув до Матки Божої. Вона питаєт си у него: Куди ти йдеш, фіне Божий? — Іду шу-кати води гоющої, цілущої и живущої, може би від неї мама по-дужыла. — Тъжко, тъжко, каже Матка Божа, але може ді-станеш. — Вона дала єму коника тай каже: Сідай на него та їдь у поле; озми и убий того коника, залізь у него та відери утробу на двір а сам залізь у середину у коньи. Мут літати вірли и вірлиньта; ти йми вірлиньи, то тобі тої во-ди орел принесе, бо ти і самий не дістанеши, пожиєш смер-ти. — Він так зробив. Вірлиньи зійшло и зачъило дзьобати утробу; він имив того вірлиньи; орел сходить тай каже: Шо ти хочеш, аби ти мені подав дитину? — Я хочу, абис мині приніс води гоющої, цілущої и живущої! — Орел пішов в гору Цецину и найшов ту воду в камені; в коло каменъи жретва спала. Орел набрав води гоющої, цілущої и живущої у три фльишочці, шо єму Божий Фін до ноги присилив, тай полетів з тов водов; жретва провергла си а вода кивана; вона паль-нула вогнем в оден бік, нема! Пальнула в другий, нема! Пальнула в третий, нема! Аж у четвертий, є! Йик пальнула то підпалила орла, він обгорів, тому він тепер чорний а вірлица сива. Орел прилітає а Божий Фін каже: Ти не тот; тот був си-вий а ти чорний! — Я з біди чорний, бо я обгорів. — Я буду зараз знати, — каже Фін Божий! Укрутив вірленьити шию и по-тому замастив гоющов водов, загоїло си, цілущов, зцілило си, а потому живущов, вірлиньи ожило. Тепер пізнав Фін Божий, шо вода добра и подав дитину вірлови и зробив так коневи; кінъ ожив. Він сів на него и поїхав до Матки Божої. Приходить до неї, вона питає: Дістав єс? — Дістав, каже Фін Божий. — На їсти; лыгай спати, ти трудний, підеш потому. — Ліг він спати; Матка Божа ті фльишки сховала, другі дала, він їх узъив, тай пішов. Мама его та арідник уздріли, шо йиблінка зацвила. Каже тот хромий: Коли ми тепер его си не збули, то ми вже не збудемо

си! — За тот чьис, йик его не було дома, пробували вони рвати 12 махталів (мітки) ниток нараз; відтак дадьи єму рвати, аби ві-пробувати, йикий він за дужий. Син прийшов, дав мамі води тай ліг спати, а рано питає: Ци легше вам, мамо? — Він дуже за нев банував, єму жьиль мами було. Вона каже: Я таке снила, аби я тобі поклала 12 махталів, аби ти за три рази їх прірвав; йик прірвеш, то я подужью. — Він каже: Тьижко, тьижко, мамко, але буду рвати! — Вона поклала 12 махталів, він торгнув раз прірвав 2, торгнув другий раз, прірвав 3, третій раз торгнув, прірвав один и половину. Тепер вона имила сина свого за руки тай кличе: Злази, хромий! — Тот зліз, тай зачьив рубати Фіна Божого сокиров. Тот каже: Йик порубаєте мене, складіт мйисо у бесагу, тай покладьте на коника, най іде, куда сам схоче. — Мама каже до хромого порубати сина, ватру накласти тай спалити. А хромий каже: Ще бих рубав тай палив! Най, киньмо его на коньи, най іде, куди хоче; коньи и его дес ворони роз'їдьи! — Мама ухопила праву руку и кинула у Дунай; А хромий скинув тіло у бесагу, поклав на коньи, ще й зачьив сокиров коньи два рази! Най іде, куди хоче! — Кінь прийшов до Матки Божої и зарзав! Матка Божа віходить, уздріла що то Фін Божий тай заплакала, тьижко здихнула, тай сама до себе сказала: Добре я казала: Носи, носи Иванку, ти сам собі носиш! — Взьила мньисо на стів, розклала гет усе, та лише правої руки бракувало; стьигла з sweї правої руки рукавичку, хухнула и щіре Бога запросила и кинула ї на землю; з рукавички зробило си котьи; воно пішло и притьигло праву руку; Матка Божа приклала до тіла, помастила водов гоющов загоїло си, цілушев зарівнало си, живущев ожив Божий Фін тай каже: То сме заснув. — Фіне Божий; ти добре заснув. — Я знаю, мамко, каже він. — Пішов він до дому до своєї мами; идет а йиблінка зачьила цвисти; вони уздріли тай кажут: Уже йде! — Прийшов, порубав хромого, наклав ватру тай спалив; зібрав попів, поніс у діброву и закопав. Мамі каже: Йикого ти, мамо, була щірого серцьи, що Господь Бог зробив мене своїм духом и тобі упустив гріхи и тобі гріха продовжив и мене на дорозі благословив, що я си Божий Фін на сьвіт уродив, що ти мене породила без чоловіка, без нікого з Божого Духа и ти тут в такім добрі изо мнов, та з таким нехристником ти хотіла мене стратити?! За сесе будемо ити на високу гору до Господа Бога. Він розсудит по правді. Йик сме по праведно у Бога вірили, так він нас заплатит, бо ми самі розправити си не можемо; я ваш син, ви моя мама. — Йик війшли на високу гору, він підверг кулю до неба и кульи там бавила си пів години; Вони стояли обоє у купі, йик два палці; кульи спала мамі на голову та аж земльи вігоріла, де вона стояла, а вин лишив си на землі самий; пішов до Матки Божої и зістав у неї сьвітком.

(Жабе, від Мих. Гутинюка.)

55. Зрадлива сестра.

Був один богатир и мав двоє дітей, хлопця и дівчину. Йик настав голод, то не було шо їсти и не було де купити хліба ні зерна. Так ходив він з грішми а не мав де роздобути хліба. Аж нарадили єму, аби одні діти різав и ними другі годував. Так вин си жури, шо давав гроші свиням їсти, але свині не хотіли їсти гроший и він узьив си острити ніж. Діти сиділи за комином на печи и уздріли це, тай питают : А на шо ви, дьидю, острите ніж ? — А на шож ? Буду одно різати и ним друге кормити ! — А діти любили си, тай порсли у двері и пішли в сьвіт. Утекли. Ходили пущами, лісами, аж уздріли одного вечера посьвіт у лісі де леко. Хлопец лишив сестру, а сам пішов ид тому посьвіту. Приходить, а там великі двори на дванайціть дверий — двері не позамикані. Він підгльинув, заліз у середину, а там усьики їди, питьи, нема нікого, но стара баба на печи. Вин закрав си, тай украв пальницю хліба и фльишу питьи. Поніс то сестрі тай каже : Ти їж сесе, та пий, а я йду, може бих ше шос украв їсти. — Пішов вин, відивив си, шо баба спит, пїйна, твердо, пішов по покоях, найшов комору зі збруйов, вібрав шо найостріший палас, стьив бабі шию, позамикав усі двері, викна, но одно викно лишив и став над тим викном з паласом. А то були двори дванайціть розбийників, опришків, а баба ця була у них за кухарку. Приходьи опришки, ковтают у одні двері, у другі, далі у усі, а то замкнені. Вони гадали, шо баба спит. Аж прийшли, циби ни увійшли викном. Тай лізе один за одним, а він кождому голлов стьив а дванайцятий мав на шиї бльиху, тай того на смерт ни зарубав. Опришок тот удав, шо неживий. Вин потім запрьитав трупи у пивницю, тай межі ними того, шо си затаїв, зачистив кров, зажьиг сьвітло, двері порозмикав тай пішов по сестру. Привів ї тай каже : Тепер маємо за того жити ! — Там вони жили довгий чьис а вин зачьив ходити на польоване. Сестра сиділа дома, и держьила собі бабу. Тій бабі лучила си засколоба, нога ї спухла дуже, тай кажет раз панови : Сину, йик би ти вібрав мині це з ноги, то дам тобі таку флойиру, шо йик у ню зайграйти три рази, то вся зьвір зійде си. тобі до помочи й аби з йикої біди то тебе віратує. — Та вин вітьиг ту засколобу, а баба дала єму флойиру. Але сестра кажет до брата : Братчыку, ти дав мині ключі від усіх покоїв, а від одної пивници не хочеш дати ; дай мині ключ від тої пивници най я знаю, шо там є. — Вин ни хотів, ни хотів, але йик вона го зачьила нудити, то він гадаючи, шо трупи опришків уже розипріли, подав тот ключ. Сам пішов собі на польоване. Сестра тогди розимкла пивницю ту, тай найшла ше одного опришка живого, того, шо мав бльиху на шиї. Вона вергла си а опришок каже : Не бій си, не бій си ! — Розговорила си вона з тим опришком, йик вона суди зайшла, а вин за себе розповів и за своїх товаришів, тай воңа си з ним розизнала и пристала д' нему. Опришок кажет : Йик би ти брата стра-

тила, то ми би собі обоє тут жили. — Вона на це пристала. Він ї порадив аби вона удала, що слаба, а его аби віслала за ліками. Каже опришок: Ти кажи, що ти снила сон, що йик би брат пішов до млина и приніс видтив живиці, то тобі би лекше стало. — А то був такий млин, що там був костьол, а чьорти костьол тот затопили и з того озера пустили млинівку тай коло него млин собі зробили. Опришок гадав, що йик брат тої сестри піде до того млина, то чорти его затратять! Так вона зробила, и брат пішов до млина за живицев, йик вернув з польованя, а вона вдала слабу и розказала свій сон. Прийшов брат до млина а чорти йик го имили, то хотіли го розирвати, але вин си віпросив хоть у флойиру зайграти. Вони єму зизволили, вин зайграв три рази, а то зьвіри си збігли, аж загутіло. Чорти го си питают: Шо то так гутит? — То зьвір си так тішит, що ви мене тратите. Я ув одно ходив на польованє, то мене уся зьвір знає. — Нараз зьвір си збігла тай го питає: Шо з чортами зробити? — А чортів було всіх в тім млині дванайціть. Кажет він до зьвіри: Спаліт їх! — Так вони спалили одинайціть, а дванайцітий дуже просив си, був хромий, тай вин наказав хромого лишити: Ви того найте! — каже. Відтак казав тому хромому вінести тої живиці. Хромий вініс тої живиці а брат каже до зьвіри: Беріт тай его спаліт! — Зьвір хромого спалила. Зьвір си розийшла а на тім місци костьол вістав и дзвони задзвонили. Це учув опришок и каже до сестри тиї: Его не стратили, бо костьол вістав а дзвони давно вже йик дзвонили. — Брат вернув до дворів а сестра удала знов, що слаба, тай каже: Буду си, братчику, курити цев живицев, може відужьюю. — Брат собі знов пішов на польованє а опришок радит знов дівці, аби казала, що слаба и шо снів і си сон, аби вин пішов принести води живушої, то би подужьила. — Прийшов брат з польованя, а вона розказує єму вігадапий сон, що аби вин пішов води цілушої для неї вмивати си, шоби подужьила. Пішов він за тов водов. Идет він и находит сонце, відтак мороз, відтак веселицю и голод. Усі вони си го питали, куда йдет? — Вин розказав кождому а вони приставали д' нему, бути єму товаришами до тої води живушої та цілушої. Приходи вин до тої води, а ту воду давала змя. Питаєт си змя в него: Чого ти прийшов? — Вин сказав, а вона каже: Я вам дам тої води, йик у цій хаті переночуєте! — Прийшов вин у ту хату, а то хата ледьина! Змя заперла го у тій хаті, аби замерз. У ночи сонце загріло а веселицьи спивати зачьила воду з леду и він ни загинув. Рано приходит змя, а то у хаті пара (тепло) а він з товаришами спит! Товариші, то були сонце, веселицьи, голод и мороз. Змя уздріла, шо ничо ни вдіє, загнала го з товаришами в другу хату ночувати, а йик переночуют, то даст води живушої. А то була хата вже зелізна а навкруги латри дров. Замкла їх у тій хаті, тай запалила навкруги дрова, аби їх у хаті спечи. Але йик зачьила си хата нагрівати, то мороз зачьив май потискати, аж ватра вігасла а вони ціло віночували.

На третій раз загнала їх у инчу хату, дала їм дванайцять бочок води и дванайцять волів и сказала, йик то віпют за ніч а воли из'їди, то даст тогди тої води. Але у ночи веселицьи, шо натьигне з одной бочки води, то на чьис стала порожна, а голод на чьис воли пожер, а рано змия з того питья и мйиса не найшла нічо, но его и товаришів спйичих. Потім посильбила на мори линви и застелила паперем и сказала: Йик почерез цей міст прійдеш, то дістанеш живущої води. — Але вин каже: Иди ти вперед, най я виджу. — Вона пішла, а вин за нев штовкнув паласом по линвах, а змия провалила си в море тай си затопила. Вин тогди пішов до єї хати, насипав собі теї води живущої, тай роздъикував си з товаришами и вернув до сестри. Сестра повиділа, шо вин си ни затратив тай сказала: Братчику, я буду си вмивати, може відужью! — Брат пішов знов на польованє. Сестра знов радит си опришка, йик брата стратити. Вин ї радит, раїт: Кажи братчику, ти з дороги смолавий, я ти зладжу купіль, аби ти обмив си, скупав си. Відтак кажи: Ану, ци йикби ти мав зйизані руки, ци би ти встав з купелі? Тогди я поможу. тобі его стратити. — Прийшов брат з польованя а вона єму це каже. Запросила его, вин уліз у купіль, а вона каже: Ци би ти встав зйизаний? — А вин: Та ци тобі пусте в голові! — Ану, братчику, я запробую. — Вин пристав, вона зйизала єму навхрест з заду руки шовковов шваров тай каже: Тепер ти впав міні в руки, неволя би тьи вкрила! — Пустила опришка, а тот его тогди ланцом оперезав а сестра йила му очі окропом гушкати! А брат каже: Пустїт мене перед смертьов на вікно, най зайграю у флойиру! — А вони гадали, шо вин їм у руках, не втечет. Пустили го, а вин зайграв у флойиру три рази! А птаха си злетіла, аж си счинив гук. Вони питают его: Шо то так гутит? — Ви мене тратите, а то птаха так веселит си, шо я загибаю! — Нараз прийшла зьвір, поломила всі дванайцять дверей тай питаєт: Шо з ними робити? — Вин каже: Накладїть глогову ватру, тай его спалїт а ї ше найте. — Ше жылував сестри. Зьвір спалила опришка, тай розійшла си. Потім вин жив, кїлько жив, а прийшла чутка, шо дес, у якїмс царствї жретва заперла воду до міста, а пан пустив чутку, шо хто би ту жретву вбив, тому даст половину царства и доньку. Брат загадав си женити. Йик виходив з дому, то присилив сестру ланцом до стовпа, дав ї околот соломи и цебер води, тай сказав: Ти меш солому їсти а воду пити! — Сам пишов до того краю, де ця жретва була. Прийшов там, а зьвір, де йика була, зійшла си тай жретву вбила, дванайцять голов відрубала а брат склав ті голови на фіру, вірубав дванайцять йизиків, тай поклав собі в кишеню и пішов до царьи. По дорозї лучив си йикийс циган и просит си на фіру. Циган сидїв з заду, тай пробив его з заду ножем и верг з фіри в жито. Циган повїз сам голови до царя и каже: То я, пане, жретву убив! — Цар питає: Шо таке є насьвітї, йика зьвір, шо йизика ни має? — Циган каже: Змия ни має йизика! — Цар єму повірив, бо видїв, шо у жретвий

головах нима йизиків! Цар видтак вже лагодив си до весілля и зачыло си весілля. На тот чыс біг зайиц и налучив у житі вбитого. Знюхав его, тай побіг ид медведеви и розповів, шо вже нашого газди (стрільця) нима, вбитий лежить в житі! — Медвідь каже зайицеви: То не може бути! Диви си, шо я тепер трудний дуже, натрудив си, йик жретву бив, йик я пусто піду, то ти біди наробию! — Ні, ни пусто підете, вуйку! — Медвідь прийшов, найшов го в житі, насипав на него живущої води и він ожив. — Йик ожив, тай каже: Я заснув трохи! — Медвідь каже єму: Але ви заснули, йик би не ми, то на-смерть були би заспали! — Чоловік каже: Там вже дес весілля грає?! Иду я до царя на своє весілля! — Медвідь каже: П.шов би я з вами, кортит мене! — Чоловік каже: Не йдіт, вуйку, ви би си впили, вбилибисте ше шо по пйиному, наробилибисте там шкоди ше! — Ні! каже медвідь, я буду по *честі* (чесно заховувати си, тверезо). — Можете врешті йти, але дивіт си не робіт шкоди. — Написав лист, дав зайицеви, аби поніс и верг кнѣгини на коліна. Кнѣгини си обдивила, прочитала, тай післала за тим, шо це письмо писав. Тот прийшов, тай приніс ті всі йизики дванайцїть, показав цареві, а цар каже: То тот брехав, шо змя не має йизиків! — Присилив цигана до двох коний, пустив полем, а вони цигана роздерли. Доньку віддав за цего и справив весілля и дав половину царства. — На весілю медвідь упив си тай пирваџ у царя паркани, але шо то був гість, то му нічьо не казали. Йик си тот оженив, сїв з жинков у поїзд и пішов до тих у хату, де лишив сестру. Прийшов, а сестра зїла околот соломи и цебер води випила. Взїв сестру з собов за служницю. Вона була у него рік а він дав їй сотку. Але все мала гадку брата стратити. Зачула вона, шо є у жида кістка, шо нев стратити брата може. Дала жидови сотку а жид дав ї кістку, таку, шо йик ме братови стелити, та покладе на постіль, то кістка заштрикне у ребро, у бік. Йик застелювала, поклала кістку цю, брат поклав си, кинув си, а кістка заштрикнула єму в бік. З того брат умер, зробили єму трунву склову и пустили у Дунай. Зайиц то уздрів, тай сказав медведеви! Йик би то могло бути, аби він умер? — Пішов медвідь з вовком и зайицем ид Дунаєви. Там вовк узїв зайица на плечі, штрик у Дунай, поплили, имили трунву и притьгли до берега, витьгли на беріг, розбили деревише, медвідь потьг цмоком и витьг цю кістку, насипав на него живущої и цілущої води и він ожив! Пішов він відтак до свої сестри та вже ни жьлиував ї, присилив до двох коний и пустив у поле а ті ї порвали.

(Голови, 8/7. 1902, від Михайла Маротчака записав Л. Гарматій).

56. За хлопцьи та за его лиху маму.

Була у царьи панна; цар замок ту панну саму в хаті, аби ніхто д' неї ни йшов, аби ї ніхто черево ни вчїнив. І так замкнена стояла раз нараз. А вперед хати стояла кленица и то

перед самого вікна, таки в вікно вперало гілля. З тої клениці впало зерно в хату кріз вікно. Вона то зерно уфатила тай з'їла тай зайшла від того в тьготу. Цар зайшов раз до неї и дивит си, а вна шос зачъила товснути. Дьидьо питаєт си: Шо тобі є, дівко? — Тай пішов з хати. Приходить царева и каже: Шо тобі, дівко є? — А вона каже: Та шож би мині було! — Цар спровадив ксьондзи, пани и вські судові пани. И зійшли си всі з цілого краю на цісарску столицу. Пришов цар межи них и каже: Вас є багато судових, всеймуйте ви, шо з сев дівков робити, шо вона тьжка. — Одні кажут завісити, другі кажут порубати, а треті кажут стрільити. А дідо йкийс був старий, лишив си на заді, ше ни прийшов, сідий та дуже старий, він каже: Ану, люде, вступіт си мині, най я йду межи сойм! — и приходит межи сойм и каже: Шо ви тут сеймуєте? — А цар каже: Ми сеймуєм, шо з цев дівков робити, ци забити ї, ци шо з нев робити? — А дідо каже: Зробити таку скриню, накласти багато їсти, пити тай забити дівку в ту скриню, тай пустити ї на море. — Цар послухав діда тай так зробив. А та дівка пливе, пливе морем в тій скрини тай зльигла в тій скрини. Наколи вона зльигла, то дитина заговорила: Мамо! а де ми є? — Мама сказала: Ми є, синку, на воді. — Хлопец сказав: Я, мамко, хотів би видіти, йика ту вода. Мамо! маєш ніж? — А вона каже: Є. — И він взяв ніж тай повертїв скриню и каже: йика ту вода сина. — А мама каже: Я знаю, шо сина. — А він каже: Мамо! мене кортит знати, йике в горі небо? — И взяв повертїв в горі дошку. Дивит си, а небо таки йисне, фayne. Дивит си, а то йикіс два рибу ловльи. Та скриньи плавлет, а ті, шо рибу ловльи, ймили ту скриню та розбозували, а в тій скрини хлопец та жинка. Лишили скриню и пішли на нічліг під смереку в ліс. Тай там хотьи ночувати. А іде Бог и сйитий отец Николай тай сйитий Петро. Находьи жинку з хлопцем під смереков и кажут: Ви чо тутки? — А вони кажут: Ми хочемо тутки ночувати. — Сйитий Бог каже: Може би ми з вами тут переночували? — А та жинка каже: Ни спираю, сьвіт широкий! — А Бог сйитенький каже тому хлопцеві: Я би тобі дав путеру велику, коби ти ни дав си помудрувати. — А хлопчіще каже: Ні! ни дам си помудрувати. — А Бог сйитенький дав му шаблю и дав му кріс, а тот дістав тогди ше більшу путеру. Тай розійшли си. Бог, сйитий отец Николай и сйитий Петро пішли в оден бік, а хлопчіще з мамов в другий бік. Ідут обоє лісом тай находьи хату, а в тій хаті нима нікого, а то хата нова, велика, шо лише збудована. Тай син каже до мами: Мамо! Ми мемо тут сидіти, будем старші и менчі у цих хатах; то наші будут хати. — Тай узьив шаблю тай узьив кріс, тай пішов на стрілецтво. У тій хаті був льох, а з того льоху віліз дідько. Тай каже до тої жинки так: А! тепер ти впала си в мої руки; ти йик хочеш жити, то присьйгни, шо свого сина стратиш, то я тобі дам поки (спокій). — А вона каже: А йикжеж я можу свого сина стратити? — А він каже так: Йик прийде твій син

з стрілецтва, то я си сховаю назад у льох, а ти си зроби слаба и скажеш синові, аби йшов за веприком у ліс. — Коли син вернув з полованьї, мама стала слаба. А він кажет мамі: Шо мамі є? — А вона кажет: Слаба! — Син питаєт си: Йких вам ліків дібрати? — А вона кажет: Є в цім лісі свині дикі, а ти йик бис зловив веприка живого и зарівав та дав мині зз'їсти, то я бих подужыла. — Тот берет, сїдлаєт коньї и їдет в ліс. Їдет, їдет и находит хату. З тої хати вийшла баба и кажет: Стій! куда їдеш! — А тот кажет: Їду за поросьїм, за веприком! — А баба кажет: Возьми свого коньї, заведи в стайню, а мого осїдлай тай їдь прудко, абис був на дванайцьїту годину в полудне там, бо свиңї в саме полудне засипають. Але на тобі цес гребїнь и щіточку. Йик уфатиш веприка, то йик меш утїкати, а свиньї вчуєт и мет бічи за тобов кусати, а ти абис верг гребїнь, а то стане ліс а вона си зіпре; а відтак вломит вона тот ліс и мет бічи однаково, а ти абис верг щіточку, а тогди стане ше гірший ліс и вона не мет мочи дістати си. — Йик він був вже близко бабиної хати, а свиньї вломила другий ліс и вже біжит за ногами, вийшла баба з хати тай кажет: Стій, свине! відкис вийшла, назад там вертай си! — Тот узьив бабиного коньї, розсїдлав, а свого осїдлав и поїхав. Приносить мамі веприка, зарівав, мама си зготовила и їла. Хлопец узьив кріс тай шаблю и пішов на стрілецтво. А дїдько виходит з льоху тай кажет: Ай не мож того стратити! — А мама кажет: Ні! — А дїдько кажет: А чекайже; йик він прийде, а ти абис була слаба назад; а він мет си питати, йких трібуєш ліків, а ти абис сказала, шо там в лісі межї кичерами є вода в колодзьїзи. Верх того колодзьїзи бют си кичера до кичери, и єго там убють. — Тот приходит з стрілецтва, а мама кажет, шо слаба, аби йшов по воду межї кичери. Він узьив фльїшку, всїдлав коньї тай їдет. Їдет знов по при бабину хату, а баба вийшла тай кажет: Стій! Куда їдеш? — А він кажет: Їду мамі по воду. — Вона кажет: Сїдлай мого коньї, а свого заведи в стайню и їдь прудко, абис на дванайцьїту годину там був. Там о дванайцьїті годині перестають си кичери бити. — Він приїздит о дванайцьїті рівно годині, набрав води у фльїшку и тїкаєт відти, а кичери кинули си, а він тїкаєт тим конем, шо может. Баба виходит на двір, а він їдет, а кичери за ним гоньї си. Баба кажет: Стійте, кичери! Звідкїсте прийшли, там назад вертайте си! — Кичери си вернули, а він узьив бабиного коньї, розсїдлав, а свого осїдлав, тай поїхав домів. Приходит д' мамі тай кажет: Ади, я привіз води! — А дїдько від мамі тогди пішов у льох. А тот узьив шаблю тай кріс, тай пішов на стрілецтво. А дїдько виходит з льоху и кажет: Не мож того стратити, а мама кажет: Ой *фе* (ні)! — Дїдько кажет: Йик він прийде з стрілецтва, аби ти взьїла тай заслабла знов. Він мет си питати, йких тобі ліків треба, а ти абис сказала, шо є в лісі срібна йиблінка, а на тій йиблінці є йиблочка срібні, а коло кожного йиблочка є змія, кїлько йиблочок, тїлько зміїв. Йик він мет рвати йиблочка, то змії заїдьї го и тогди він си стратит. — Тот

приходить зі стрілецтва, а дідько від мами у льох. А мама каже: Я слаба; іди там в лісі є срібна йиблінка, а на тій йиблінці є срібні йиблочка и возьми мині тих йиблочок! — Осідлав коньки, а дідько з льоху віліз назад ид мамі. Тот їдет, їдет и приїздит ид тій бабі, а баба ввійшла и каже: Стій, чоловіче, де їдеш? — А тот каже: Там в лісі є срібна йиблінка, а на тій йиблінці срібні йиблочка, їду тих йибличок рвати, бо мама слаба! — Ой каже баба: Розсідлай свого коньки, а мого сідлай и їдь борзо, абис на дванайциту годину був там, бо там коло кожного йиблочка є змія, а в дванайциті годині змії всі сплют. А ти стрьиси йиблінку, а змії поспадают на землю, а ти абис міг цілу йиблінку то вфати и утїкай добре. — Тот так зробив; вертаєт си, слухает, а то шос біжит за ним, а баба ввійшла з хати, тай каже: Стійте, змії! Відкисте прийшли, там назад вертайте си! — Тот узьив, осідлав коньки свого, а бабиного завів у стайню и поїхав до дому. Приходить до хати, а мама питаєт си: Є йиблочка? — А він каже: И йиблінку сми гезде привіз! — Він подав мамі йиблочка, а сам узьив кріс, бо шаблю коло себе носив и пішов на стрілецтво. А дідько вілазит з льоху тай каже: Ни стратив си? — А вона каже: Ні! здоровий. — А він каже: Йик він прийде з стрілецтва, а ти скажеш, аби си дав тобі скупати, то ти подужуєш. — Наколи син прийшов зі стрілецтва, а мама каже: Синку! ти ше з роду не купаний; Йик би ти си дав скупати, то тогда би мині лекше було. — А син каже: Мамо! не купавсми си з роду тай тепер ни потрібую! — и ни хотів си дати скупати. Він ни хотів, ни хотів, але мама зачыла під'юджувати, зладила купіль и его скортїло. Взьив розібрав си, а мама го купаєт. Сїв в купіль, а мама пішла до дідька у льох, а дідько дав відти шовкову нитку и каже: Йик він си купаєт, можебис просила, аби си дав руки назад зйизати. — Колн він си купаєт, мама зачыла просити, може би він си дав руки назад зйизати, а син ськ так пристав и мама му зйизала. Мама каже: Синку! Деби ти ни дав си зйизати, ти цеї нитки ни чуєш, нитка пуста, ти вреш. — Відтак віходить дідько з льоху тай каже: Аж тепер ти си впав мині в руки! — Він вже путері ни маєт, бо шабля на столу стоїт. Аж тепер тьи порубаю! — А він каже: Виджу, шосми ти впав в руки. — Але си просит: Йик мет го рубати, аби заклав в бесаги его крішки та поклав на его коньки та вірьидив аж до села. — Йик его посікли, зібрали крішки в бесаги и поклали на коньки а кїнь пішов голосьичи тов дорогов, куда ходив за свиньми, за водов, за йиблочками, а баса ввійшла тай каже: Стій, коню! А ти куда їдеш? — А він тогда промовив и каже: Їду до села, бо вже нима мого пана. — Баба взявила здоймила тоті крішки и вісипала на стїл и зачыла складати. Зачыла мастити цілущев и живущев водов. Тай тот чоловік ожив. Але йик клали в бесаги, то очі вхвativ ворон и він темний вже був; йик клали в бесаги крішки, то ни поклали жили, жили повітьгали та поклали на клинок. Тот чоловік живий, але ни маєт путері, бо не

маєт жилий и очій. Та баба взяла тай вірьидила свого хлопця и того чоловіка до его мами та дідька грати на бай. Вони прийшли на бай грати, а баба казала так: Йик мете на баї грати, абисте зрушили кобилку ту, шо на скрипці, шо на ній струни стоїи; відтак вони мут си питати, шо тій скрипці хибуєт, а ти аби казав, шо струни си пірвали; вони дадут тобі жили, шо на клинку стоїи, а ти возмеш ті жили и сховаєш, а кобилку направиш и тогди підеш собі. — Так зробили. Тот приходит и приносит ті жили бабі. А баба кажет: Шо я зроблю, сину, з тобов тепер? Хиба бих ті рубала так, йик тоти тебе рубали и тогди закладу жили назад. — И взяла и порубала и назад жили заклала и помастила водов цілушев и живушев, але ше хибувало очій. Баба ввійшла на двір, фівкнула в палец и всьика птаха прилетіла д' бабі. А баба кажет: Подайте очі, шосте взяли там и там! — А птахи кажут: Ше ни прилетіла ворона, на заді хрома лишила си, а ми ни брали. — Прийшла та ворона хрома, а баба кажет: Подай ті очі, шос вібрала там, а там. — Ворона взяла, принесла ті очі и подала бабі. Баба взяла тай заклала очі тому чоловікови и помастила цілушев водов и живушев. И баба взяла два прутики и дала тому чоловікови, тай кажет: Ти сим прутиком, йик прийдеш під йиблінку срібну, удариш си по пїиті тай перекинеш си пташков. И ти абис літав по тій йиблінці, а мама з дідьком мут видіти и мут лазити за тобов; та йиблінка у мами перед хатов стоїила. Вони мут бічи у вершьик за тобов, а дідько вінесет шаблю з собов з хати та подаст мамі, аби мама потримала, а самий мет лізти за тобов у вершьик. Мама покладе шаблю на землю и сама вілізе за дідьком тебе ловити; ти аби тогди злетів не долину на землю, абис ударив другим прутиком по ногах тай си перевернеш чоловіком таким, йик вперед був єс. Шаблю тогди возьмеш и меш мати таку путеру, йик мав єс вперед. — Тот пішов и так зробив, йик му баба розказала. Тогди йик шаблю издоймив и переверг си на чоловіка, сказав до дідька: Отепер ти впав си мині в руки! — А дідько кажет: Та виджу, шосми впав ти в руки, але йик порубаєш ти мене, то абис зіклав у бесаги крішки и поклав на мого коньи и вірьидив так, йик я твого на дорогу. — Він так зробив, а кінь йик пішов, пішов лісами, то порозсипав шо до крішки дідька и самий здох. Теперки увійшли з мамов в хату и стоїи у поровіни з мамов. Він берет и мечет раз тим мечем, мечет другий раз и третий. Відтак даєт меч мамі, він кажет так само вергти тим мечом до трьох разів тай кажет: Ануко мамо, ви так мечіт, ци потрафите, йик я. — А мама взяла тай вергла раз, а шабля впала на шию мамі тай стьїла ї голов.

(Ясенів горішний, від Миколи Вовкунця).

56. Про золотого хлопця и царівну.

Була одна жинка, шо свого чоловіка усе би́ла, йик не приніс рибу. Одного разу пішов чоловік на рибу тай зловив одну велику рибу; він дуже урадував си, бо знав, шо жинка не буде бити. Але тота риба єму так каже: Пусти мене, а йик буде тебе жинка кльисти, прийди и зловиш мене. — Прийшов чоловік до дому, а жинка питаєт си: А шо, приніс єс рибу? — Та ні, не приніс, бо в мене риба віпросила си. — А жинка тогди на него: А брешеш! — Віби́ла тай післала по рибу. Він пішов тай ловит; зловив ту саму рибу, шо вперед, а риба говорит до него: А шо, кльила жинка? — Та най би кльила, а то и би́ла! Тепер тебе не пуцу! — Риба каже: Добре! Лиш йик мене принесеш, аби ти мене не їв, лиш, аби ти дав жинці, кобилі и сучці и абис решту закопав під йиблінку. — Добре, — каже чоловік. Приходить до дому, подав жинці рибу, жинка зготовила и кличе чоловіка до обіду. А чоловік каже: Я не хочу! Най тобі! — А вона каже: Добре, більше міні буде. — Попоїла тай льигла спати, а чоловік узьив рибу тай дав кобилі тай сучці а решту закопав під йиблінков. За рік учинила жинка два золоті хлопці, коби́ла два золоті коники, а сучка два золоті песики, а під йиблінков віросло дві рожі найкрасчі на ввес сьвіт. Йик усе тото попідросло, взьив більший хлопец одного коньи и одного песика, тай пішов вандрувати. Ишов він вандруючи, доки не зайшов у такий край, шо змий брав люде за чергов. Він прийшов йик раз у тот чьис, коли мав змий їсти одиначку царівну. Він приходит на то місце, де маю́т привезти царівну, став тай чекає. Аж тут везе паню йикис дідо горбатий, немитий, нечесаний; привіз, а тот наблизьє си д' неї и каже: Я чув, шо вас тут привезли на смерть; може би так було, аби я вас оборонив? — Пані відповідає: Господи, коби то так було, я би стала твоєв дружинов! — Аж тут лізе змий з дев'ятьма головами, а тот йик ударив его своїм мечем, то сім голов стьив, а его кінь йик штрик, йик ударив ногов, то зірвав одну голову, а песок йик штрик, то зз'їв одну голову и змий вже неживий; тогди тот вібрав з усіх голов очи и йизики а пані дала єму свій перстнь и так сказала: За рік аби ти прийшов до нашої палати. — Тот пішов собі далі и зайшов до одного дідичьи, а шо він був золотий, то его дідич приймив у гостину и сказав єму: Зроби ти так, аби ми оба завтра їли обід з того начиньи, шо сам цар їст з него, то я тобі всей мій маєток даю а сам піду, куда буду видіти. — Добре, сказав тот, и пішов на місто, купив кошик, написав картку до царевої доньки, вложив у кошик, дав его свому золотому песикови и пішов до дідичьи. Пес к побіг до цісарської палати. Царева донька пізнала песика и прочитала картку; зараз украла два тарелі, дві лижці, два видельця и два ножі, вложила до кошика и післала песиком. На другий день вже є начиньи до обіду. Потім каже дідич: Я спечу собі ще два хліби на дорогу. — А тот каже: Борони мене, Госпо-

ди, я не хочу, аби ви йшли собі, лиш я хочу, аби я з вами перебув один рік. — Так и стало си.

Йик тот дідо вертав з царевов доньков до дому, сказав ї так: Коли хоч, абис жила, присьигни, шо ти підеш за мене, то я тобі ни зробю ничо злого, а йик ни хоч, то я тобі зробю смерть. — А царівна каже так: Коли мій тато не зволит, аби ти був мині дружинов! — А дідо каже: Я буду казати, шо я змя вбив и тебе освободив, а він позволит! — Мусіла присьигнути, бо дідо грозив смертев, але умовила си, шо аж за рік піде за него,

Минув рік, дідо зачинає у царьї весільї, аж тут приїздит тот на золотому кони з золотим песиком. Йик его царівна увиділа, скрикнула: Татку любі, приїхав тот, шо змя вбив! Се моя дружина! — А дідо приносить девїит голов на признаку, шо се він вбив? — Цар дивит си тай каже: А деж очи и йизики? — А тот золотий каже: А ось у мене, я убив змя! — И положив перед царьї. Цар казав діда привїязати до двох *ворів* і розірвати. А тот золотий оженив си з царівнов. Одної ночи вздрів він крізь сон високу золоту гору, тай каже до жинки: Шо то за гора? Мушу піти, подивити си! — А вона каже: Не треба тобі їти там, бо то гора така, шо йик хто вїйде на ню, то закаменіє. — В тій бесїді позасипали. Рано він устав, взяв свого золотого коньї, взяв и песика, пішов на гору; там горіла ватра, а коло ватри сидит баба и тримає в руках прут тай дрижит, а він питає си: Шо тут робиш? — Вона каже: Грію си! — А чож дрижиш? — Бо си бою твого коника й песика! Кобис взяв оцес прутик та вдарив ним твого песика та коника, то бих не дрожьїла! — Взїв тот прутик и вдарив, и зараз усі три перемїнили си в камінь. — Жинка чекає одну днину, другу днину, нема!

Там, де він уродив си, йик раз усхла одна ружьї. Брат молод-йик удивив си, каже: Ого, нема мого брата; піду его шукати, бодай в земли а найду его! — Взїв свого коньї й песика и пішов, тай прийшов там, де его брат взяв у царьї доньку; вона йик его вздрїла, врадвала си дуже, бо гадала, шо то ї муж и питає его: Де ти барив си? — А він каже: Ходив по сьвіту шос дивячи си. — Льїгли спати, а він поклав своє шабло межї нев а собов, тай він уздрів крізь сон тоту гору и в братової питає: Шо то за гора? — А вона кажет: Таже я тобі казала, шо то така гора, шо йик вїйдеш на ню, то закаменїєш! — Він тогди подумав собі: Там мій брат! Піду завтра, подивю си! — Рано встав, осїдлав свого золотого коньї, сїв, взяв песика й поїхав. Вілїтає на ту гору, а там его брат перемїнений в камінь; сидит там баба и тримає в руці прут, коло неї ватра, вона грїє си й дрижит. — Він питає: Чого ти дрижиш? — а вона каже: Дрижу, бом змерзла, та бою си твого коника й песика; кобис узїв оцес прутик и вдарив свого коника й песика! — Але він вітьїг шаблю и бє бабу; бє шо бє, а баба кричит: Шо хоч, дам и зробю, лиш даруй житє! — А він каже: Ни хочу ничо, лиш хочу, аби мій брат ожив. — Баба посьїгла в печеру, вітьїгла фльїшку

з йиковос водов, покропила, а то все ожило; тогди оба брати руки си подали, два рідні коні й два рідні песики си пізнали. Брати повістували собі усе: старший почув, що его молодший брат з жинков его спав, вітьиг шаблю и стьив ему голов и пішов до дому. Прийшов у вечьир, повечьирали, польгали спати, але він не клав шаблю, бо то була его вінчьина жинка, а вона питає его у ночі: Чому ти тої ночи клав шаблю межн нас и казав єс мині, аби я тебе не докивала си, бо порубаю си? — А він тогди подумав собі: Я пусто свого брата стьив, піду до него, може він ожис. — Рано сів на коника, вілетів на гору, та йик зачьив бабу бити, аж вона оскресила ему брата. Приїхали оба до дому и жили в згоді, лиш одно недобре було, шо жинка не знала, котре ї чоловік, а вони два не хотіли си признати. Одного разу вона так зробила: Зарізала кізльи, віфарбувала собі одіж кровю и впала з ножем на підлогу; братьн вбігают до покою й вінчьиний чоловік пустив си до неї а вона ножем втьила ему палец до підлоги и вже мала признаку пізнавати его. —

(Жубе - Ильця — Федір Химчак).

57. Хлопец віщун і его зрадлива сестра.

Був газда, мав жинку тай двоє дїтїй: хлопцьн тай дївчину. Їх мама рідна умерла; тато їх узьив мачоху. Вона не любила дїтїй; вона усе газда біду робила, аби він їх завів дес у ліс. Він завів їх у ліс тай каже: Ідїм, синку, у дрова в ліс! — Хлопец був віщуник, він знав де їх тато заводит, він узьив попільцу у жменю, куда йшов то все того попільцу сипав; прийшли у ліс; тато каже: Ви це гіле вілагожьийте, а я піду за грубшим; прийду сюди, покладемо на фіру! — Зробив довбню, тай завадив (завісив) на сук у бука; вітер хитає довбнев, а вона то в оден бік ковтне то в другий, а дїти кажут: Тато дрова рубає. — Зробив си вечір, то однако ковтає, а тато не приходе д' ним. Вони си взьили и пішли туда; прийшли там, а то вітер довбнев хитає. Вони завернули си и пішли за тим попільцем аж до самої хати третої днини и сїли під вікном на лавку. Тато та мачоха їдют вечеру, тай лишило си на ті дїти. Мачоха кличе: А видиш, йик бис був не відкочував, вони би були з'їли, най би ни збавїила си! — А вони з під вікна кажут: Та ми гезде, мамко! — Вона йик учула, тай каже до него: Ей, невольи би тьн втьила! От йик єс відкочував, вони знов гезде! — Взьив їх тато другий день и мусів завести знов у ліс. Хлопец набрав грису. Тато лишив їх у лісі, а самий пішов до дому. Вони здогадали си, шо тато утік, вони гадали, шо зайдут за грисом, але зайиц біг, злизав грис, вони вже не влучили на ту дорогу. В лісі тім жили вони 15 років

у смереці у дуплі. Хлопец мав пущину, він бив звірку, приносив, так вони годували си. Тот хлопец ходив доти, аж надибав опришкові двори; йик надибав, сховав си в однім кутику. Опришки прийшли а він зачъив у тім куті гриміти. Старший опришок каже менчому: Иди подиви си, що там гримит. — У кожного опришка була одна шабля. Хлопец взяв собі одну шаблю и сховав си у кут. Йик тот прийшов дивиги си, що гримит, хлопец утьив ему шию и знов гримит. Старший вірьжыє другого; з усіма 11-и так було, аж доки всім 11-ом шиї постинав хлопец; нарешті пішов и сам старший и ему стъив хлопец шию. Тогди взяв позабирав ключі від пивниці, від усего, пішов д' сестрі и каже: Ми тепер будем жити; я найшов хлѣб. — Нічо, добре, щос найшов; я вже на сьвіт нігде не вйду. — Хлопец прикочував сестру до тих дворів, де ті опришки були; убитих опришків наметав у одну пивницю. Сестрі дав усі ключі, а сам пішов лісами, йик перше ходив. Йик давав ті ключі, казав: Диви си скрізь, лиш в одну пивницю ні. — А вона каже: Що се є, аби я не видѣла, шо там є? — Розімкла. Олыкла си. Старшому опришкови шия не була добре дотъита, а він каже: Біг з тобов, синку, не бій си! — Вона си розговорила з ним, а він ї каже: Иди, дай мені води цілушої и живушої. — Вона дала тої води, намастила шию, сцѣлила си, йик має бути. Він тогди помастив усім 11-ом и усім посцѣлювали си голови. Але вони бѣйи си того парубка. Радют ї, аби вона заслабла, та най вірьжыє его молока до зайицьи, потім до серни, а потім до вовка, а тот его пережере. Приходе він; вона кажет: Ей братчіку; я заслабла, абис мині приніс молока перший раз від зайицьи. — Він пішов, зайчиха кормит, він стрѣлити хоче, а зайчиха каже: Стривай, я дам молока. Він подоїв тай приніс сестрі. Вона віпила тай каже: Мині легче, але йик бис від серни приніс, я би подужьила. — Пішов до серни. Серна плекає серньнѣта. Він хоче стрѣлити а серна каже: Стривай, я дам молока! — Він подоїв тай приніс сестрі. Вона віпила тай каже: Мені легче, але йик бис приніс від вовчиці, я бих подужьила цілком. — Вірьидила его до вовка. Пішов. Вовчица плекає вовчнѣта, він хоче стрѣлити а вона каже: Стривай! Я дам тобі молока! — Він удоїв и приніс сестрі. Вона вже тогди ніби подужьила, тай каже: Принеси ще капусти від лева. — Він найшов лева, хоче его стрѣлити а тот каже: Стривай, я дам капусти. — Лев дав капусти, дав ему флойирку и каже: Иик тобі буде тьижко на души, абис собі у цу флойирку зайграв! — Приніс він капусту; уздріли вони, шо нічо ему не вдіют тай каже сестра до него: Ти за мнов так труждаєш си, ци би я тебе не скупала? — Мож, сестричко, каже. — Вона насипала купіль; він льиг у кадку, вона его купає и каже: Я слабувала а ти був дужий. Ану завййіжм собі пальці оцими ниточками, та спробуємо, котре з нас дужче. Вона взяла завйизала ему за палец а сама взяла лиш у жменью. Він потъиг раз, ті ниточки утьили шкіру на пальци. Ану братчіку, ще раз. — Він потъиг, прийшла нитка до кістки. Вона

крикнула на опришки: Ходїт суда! — Вони вібігли, хотїли єго стратити. Він нагадав собі на флойирку, що єму дав тот лев и кажет: Зараз стратьте мене, лиш дайте фльойирку, най я собі заграю перед смертю. — Він йик узїв фльойирку, йик заграв у ню, то зараз збігла си уся звір, що молока давала и тих опришків зїла, роздовбала на малі кришки а ниточку урвала, сестру закопала звір у землю по цики и поклала під лїве око дійницю а під праве цебер, тай каже: Йик будеш банувати за братом, то начурит цебер слїз из правого ока, а йик будеш банувати за опришками, то дійниця слїз начурит из лївого ока. — Брат прийшов другий день, а то начурила дійниця слїз; за опришками банувала, не за братом. Він пішов собі сьвітом, а ї лишив; там вона и померла и доси є на горі цебер и дійниця.

(Жьїбе, від Илька Грабарюка.)

58. Трійонсин.

Був отец тай мати; мали одного сина. Отец помер тай мати. Він лишив си сиротов, та наймив си у газди, а газда платив єму грїшми. Він тоти гроші метав у воду. Служив у того газди 7 років. За кождий рік метав гроші у воду. Вже так си відслужив тай вода вінесла єму гроші. Він уздрів, шо везут ладан, тай заплатив тот ладан. Такі були запахи, шо аж учув Бог, тай зислав сьвйитка, аби запитав Трійонсина, шо хоче за то, шо зробив такий запах. Трійон сказав: Нічого не хочу, лиш таку денцівку, аби ні в кого такої ни було, лиш у мене. — Сьвйиток дав єму таку денцівку, шо лиш у него така, а він наймив си у попа до коний и ходив з кіньми, аж уздрів через море поганого царя доньку и на пальци в неї діяментовий перстїнь, тай просив в неї тот перстїнь, а вона каже: Перейди суди, то дам! — А він гадає, йик би се перейти? Сїдає на одну кобилу тай иде через море, а далі ни змогла ити, бере другу. Друга лиш дійшла серед моря; але каже одно лошьи: Ану, бери мене, — а він взїв тай тим лошьем перейшов море и взїв перстїнь и перейшов на цес бік, аж коний нима. Він заграв у тоту денцівочку а коні прибїгли, а він льиг спати, аж тут приходит пан, а він спит. Піп вілїз на дерево; аж прибудив си Трійонсин а коний нима. Він знов заграв у денцівочку а коні приходьи. Піп си здивував тай пішов д' хатї; аж у вечерїх приходит Трійонсин а піп каже: Ану зайграй у тоту денцівку. — Чому, я зайграю! — Попова залїзла у полибочок а він йик зайграв а попова так данцувала у полибочку, шо аж вмерла. Потім Трійонсин каже попови: Но заплатїт, за шо я служив у вас! — А піп дав єму шо найстаршу кобилу. Він каже: Я нічо не хочу, лиш ото лошьи. — А піп кажет: Но, бери собі єго. — Він взїв тай пішов до того царя поганого и наймив си у него до

кониї а найшов з золотоперної птички перце, и завше, коли ку-тає конї, покладе его у стайню а оно ему сьвітит; другі слуги мали за зло на него, шо цар его любив а їх ні, тай сказали цареви, шо він каже, шо би дістав тоту птичку, шо має з неї золоте перо. — Цар каже: Кличте его суда! — Вони закликали его, а цар ему каже: Дістань тоту пташку, бо йик не дістанеш, то мій меч зітнет твоє горло! — Він пішов ид свому коневи тай плаче а коник каже: Чого ти плачеш? — Він каже: Цар каже, аби я дістав тоту птаху, шо маю з неї перце. — Коник каже: Цит, не плач, ми дістанемо; сїдай на мене, тай приїдеш до скали и тупнеш в скалу, а птах скаже, чога хочеш, а ти скажеш, шо-с приніс дітем їсти. Стара птаха стане на порозї, а ти вхопиш тай утечеш. — Він прийшов до тої скали, дупнув ногов, а пташок каже: Чого хочеш? — А він каже: Приніс дітем їсти. — Стара пташка стала на порозї, він вхопив ї тай утік и приносить до царя. Цар ше ліпше его любить, а слуги дуже его ни любьлит, а кажут: Кажім, шо він каже, шоби взьив паню з моря! — Пішли, тай кажут. Цар каже: Кличте его суда! — Вони закликали Трійонсина, а цар каже: Правда, шо ти дістав би паню з моря! — Він зачьив плакати тай каже: Деж я годен дістати паню з моря? — Цар каже: Йик ни дістанеш, то мій меч зітне твоє горло. — Він пішов ид коневи, тай плаче, а его коник, тот, шо він заслужив у попа, каже ему: Чо ти плачеш? Цит, ни плач, кажи цареви, шо ми дістанемо, лиш най купит 7 пар чобіт на одну ногу. Тай приїдемо до моря, то будим казати: купіт чоботи, а паня вїде, тай буде обзерати, а то все на одну ногу, а ти будеш казати: Гезде, гезде, тай лиш вхопиш. — Він так взьив тоти 7 пар чобіт, тай пішов до моря, тай каже: Купіт чоботи. Паня дивит си на чоботи, а Трійонсин лиш вхопив тай утік; приносить, а цар ше ліпше его любить. Слуги кажут: Чого, найиснїйший царю, місїць червоний? — Цар кажет: Бог знаєт! — А вони кажут: Трійонсин кажет, шоби відознав, чо місїць червоний. — Цар каже: Кличте его суди! — Вони закликали а цар каже: Ти, Трійонсин, відознав би, чо місїць червоний? — Він зачьив плакати: Деж я годен вїлїзти на небо? — Цар каже: Йик ні, то мій меч зітне твоє горло. — Трійонсин пішов ид свому коневи тай плаче. Коник каже: Тьижко, тьижко, але зізнаємо. — Трійонсин сїв на коника тай їде під небо, аж приходит до місїцевої ненї, а місїцева неня каже: Чо ти прийшов, Трійонсине? — А Трійонсин каже: Я прийшов зізнати, чо місїць червоний! — Аж на тот раз входить місїць, та каже до матери: Коби минї тут Трійонсин, то бих відразу спалив. — А Трійонсхований! А мати каже: За шо би ти спалив! За то шо взьив паню зза моря, бо я там мав спочинок. — Мати положила місїця спати, а Трійонсин пішов, та приходит до царя. Цар каже: А шо відознав? — А Трійонсин каже: Відознав чо! — Та чо? — За то, шо я взьив паню з моря, бо місїць там мав спочинок. — Цар ше ліпше любив Трійонсина а слуги знов казали цареви, шо Трійонсин каже, шоби дістав води цілої и живої.

Цар : Кличте єго суда. — Вони прикликали, а цар каже ; Правда, Трійонсин, шо ти би дістав води цілої й живої? — Він зачъив плакати, тай каже : Де я годен дістати води цілої и живої?! — Поганий цар сказав : Йик ні, то мій меч зігне твоє горло! — Трійонсин пішов до свого коника тай плаче. Коник каже : Чого плачеш? — Він каже : Цар казав, аби я дістав води цілої й живої. — Коник каже : Цить, не плач ; тьижко, тьижко, але дістанемо. — Сів на коника, тай пішов. Приходить на велике поле, а коник каже : ріж мене, то залізеш у мене, а вороньита будут мене зарізаного дзьобати. Ти ймеш а старі ворони прилетъи, тай будут просити, аби ти подав вороньита, а ти даш їм фльишки тай скажеш : Дістанте води цілої й живої, то подам вам діти. Ворони озмут фльишки и принесут води цілої й живої а ти подаш їм діти. Потому помастиш мене тов водов а я си сцілю, а помастиш живов, а я ожію. — Трійонсин так зробив, йик єму коник казав. Ворони принесли води цілої й живої, він покропив коньи а кінь ожив тай приходит до царя. Дістав? — Дістав! — А цар каже : Ріж мене и посиплеш тов водов. — Трійонсин зарізав царя, й посипав неживов водов, а цар ни ожив. Тогди Трійонсин взяв собі за жинку цареву доньку и став царем а слуги тоти, шо на него брехали, відогнав в світ за очи.

А я, братчику, також там був, а Трійонсин йик на мене фохнув, то я аж от тутечки порснув. А далі не знаю, шо з ним стало си, бо то є доста далеко. Чув я за него, шо єму не зле поводит си, він вже дуже старий и. не годен лазити.

(Гринева — записав Дм. Єндик.)

59. Колисаний дуб.

По потопі Ноевім лишив си такий край лісистий, шо не затопив си ; там були великі столиці ; вони лишили си по потопі, не затопили си. Отже тот Юда-лектиборідка взяв собі там мешкати, не хотів нікого допустити.

Був собі господар богатий без дітій ; він сказав до жинки, шо би робити, аби мати дитину ; тот чоловік утьив дуба, упилив кавалок клецка, поколов и віробив з сего таке йик дитину, з руками, ногами, головов, з усім гет ; уповив так йик дитину, зробив колиску тай стільчик, йик сів на стільчик та колисав 7 років йик ніч так днина ; а в сім років в саму тоту днину, в саму ту годину запищъила дитина. Він каже : Богу дькувати, маємо свою дитину! — Понесли до ксьондза хрестити. Тот питає : Відки ї маєш? — Тот розказав усе, а ксьондз каже : Коли хлопец походит з дуба а ти єго так довго колисав, то він най називає си колисаний дуб. — По часі каже хлопец до тата та до мами : Я мушу дес іти. — Він був дуже молодий, зробив довбенку таку, шо в ній

було 12 сотнарів зеліза, та такі ланци-гаклови (ними звязують дерево), се були у него за ретізі. Уробив він їх тільки, що їх 12 раз в около него ішло и тота довбенка. Я собі дес мушу іти! — Пішов. Кілько ішов то ішов и приходит межи одні кичьри межи скали, відки видко лиш до Бога. Там найшов чоловік такого за великого йик він, але моцного, шо йике каміньи лише найшов, зараз тре на муку. Став тай дивит си и каже тому: Добрий день! — А тот: Дай Боже здоровя! — Що ти ту робиш? — Тру каміне, аби не заваджыло людем на дорозі! А чого ти сюди зайшов? — Шукаю товариша; може би ти мині став товаришем? — Чому ні, буду! — Зібрали си; ідут у двох до того ліса передпотопового; приходьи межи великі води; а тут сидит чоловік серед води, по обох боках его іде вода, та нахилює си поверх него іти, а там, де він сидит, сухий зарінок!... Подумали оба: та то также сила Божа, шо вода поверх отого иде! — Прийшли до него: Добрийдень! — Куди йдете? — Товариша шукати. — Я вам буду за товариша! — Идут уже всі три. Приходьи у ліси-дуброви; не можут тому кінцьи дійти, хоть ішли богато день. Віліз колисаний дуб на йилищу високу и дивит си. Далеко вздрів він каменці. Пішли далі. Прийшли; зачьили ходити по столиці, понаходили дейкого добра, але нема там нікого. Колисаний дуб каже: Що робити? — А Трикамінь і Розлийвода кажут: Берімо гроші и ходім відси, бо тут страшно бути; тут мусит бути йикийс великий силач від того. — А Колисаний дуб каже: Не ідім нікуда! — Лишили си там; о 12-ій годині у ночи учули, гримит, гудит, шос ідет! Прийшло 12 арідників, синів лектиборідки. Ті кажут: Шо ви тут робите? — Тоти три кажут: Ми тут усажелі? — Шо ви тут робите? — Зачьили си перечити; одних було 3, а арідників 12. — Зачьили си бити. Сих три покалічили на смерть усіх арідників. — Йик стратили уже послідного, то тот каже: Чекайте, йик прийде наш тато, то він вас усіх укутає! — Вони порубали тих 12, спалили та у лісі закопали. Переночували. Колисаний дуб каже: Я піду з Розлийводов на стрілецтво а ти Трикамінь, вари юшку, аби вона не була горьича ні студена, лиш добре уварена, та аби від кісток відпала. — Пішли. Тот приставив юшку, варит. Мали вже прийти з стрілецтва товариші, йик раз тогди прийшов старий лектиборідка; він вже знав, шо синів нема, він бойив си дуже, шо робити, йик тут зайти, аби їх по одному убити! — Приходит він до плоту, до перелазу тай кличе Трикаміня: Чухи! Чухи! Пегесади мене! — Та ти не всох, пересади си сам! — Чухи, чухи! Пересади мене, бо буду їсти тобі на грудех тоту юшку, шо ти вариш. — Я тобі буду їсти! — Лектиборідка штрик, звернув Трикаменя, юшку на грудех віів, пас из хорбака вікроів и пішов собі. Встає тот слабый, приставіє другу юшку. Приходьи Колисаний дуб и Розлийвода, а юшка сира. — Що ти робиш? — Я кутав то тото, то друге, не уварила си. — На другий день лишив си варити Розлийвода, а Трикамінь та Колисаний дуб пішли на стрілецтво. Зробив так и з тим. Третого

дньи лишив си вже Колисаний дуб. Варит юшку, приходит лектиборідка и каже: Чухи! чухи! Пересади мене, бо буду їсти тобі на грудех тоту юшку, що ти вариш! — Лектиборідка зловив Колисаного дуба, а тот йик ним верже, та гакловами обйизав его довкола, оббив довбенками и *заскалушив* (закрутив межи плечима). Поніж двора, був великий дуб; до того дуба покочував він лектиборідку и привйизав до него. Тоти на стрілецтві розказали усе оден другому. Сідают обідати, юшка гарно уварена від кісток відпала, не горьича, не студена! Що то має бути? думают вони. Один на другого лиш покліпує. Пообідавши каже Колисаний дуб: Ходім подивити си на вашого сопутника! — Пішли до дуба а тот Лектиборідка вітьиг дуба з корінем, тай пішов на тридевйиту землю. Колисаний дуб банував дуже за гакловами. Я мушу за тим піти и з него зібрати! — Пішли в ліс, зробили колицку з вужищем и спустили его на тридевйиту землю. Приходит там, там вже розібрали Лектиборідку. Були там его три донці. — Лектиборідка мешкав там; стоять тота довбенка, та гаклови. Колисаний дуб питає у доньок: Де ваш тато? — Пішов; але йик прийде, стратит тебе зараз! — Що би робити, аби мене не стратив? — Порадимо, лиш озьміт нас усі три за жинки! — Добре, озмемо. — Йик прийде тато, скаже: Дай води! а ти собі кажи: Дай водички! Я дам татови слабущої а тобі дам душої. — Приходит. Ти тут, Колисаний дубе! Тут вже не меш мене вйизати та бити! Дай, дівко, води! — Дай дівочко водиці, — каже Колисаний дуб! Дівка дала слабущої татови, а єму душої. Йик напив си води, каже лектиборідка: Ходім бороти си! — Ходім! — Пішли. Колисаний дуб ухопив его, тьив ним по землі! Тот зайшов по шию у землю, а Колисаний дуб по голові его довбенков, стратив, та его вже тепер нема.

Колисаний дуб поклав у колицку одну дівку по другій усі три а тоті у горі підтьигали. Йик прийшло его вже вітьигати, він намість себе поклав камінь 12 сьижінь у довш а 12 у ширш. Вони тьигли у гору, тай гадали шо тьигнут Колисаного дуба, узьили перетьмили вужище, а тот камінь упав назад на тридевйиту землю. Він тогди сказав до себе: От йик би були мене мої товариші стратили! Шож тепер робити? Нема йик на тот сьвіт си дістати! — Ходит він по тридевйитій землі, кілько ходит, в однім чьисі находит на поли двоє дїтій у йимці. Він став їх питати: Де ваша мати? — Нема ї, але йик вона прийде, то убе та зз'їст тебе! Коби ти нас оборонив від вогню, аби ми не згоріли, бо мама кілько мала дїтій, усі згоріли и ми тепер маємо згоріти. Таке буде сонце грїти, що ми мусимо згоріти. — Він пішов у ліс, нарубав суча пластів, налупив луба и уквив халашик. Так сонце грїло, що тьижко було вітримати. Дїти були в холодї та не згоріли від того сонцьи. Він сховав їх під пласти, під фой. Йик ухолодло д' вечеру, летит жретва ід своїм дїтем и кричит: Тут є прїсна душа! — Шо то за душа, шо вас вона оборонила від сонцьи, шо ви не згоріли? — Е, мамко, ми би показали, коби ви ї не стратили! —

Я би не знати що дала за то, що вона вас оборонила. — Розкривають діти фою, він вілазит з під неї, а жретва каже: Шо хочеш за це, що ти мені діти оборонив, що вони не згоріли? — Він каже: Хочу, абис мене вінесла на тот сьвіт. — Вона подумала и каже: Тьижко, тьижко, синку, але попробую, буду нести. Іди по сьвітї, абис настав 12 бочок страви и набери 12 бочок води. — Назбирав він сего, бавив на тій тридев'ятій землі 12 років; потім сказав, шо є все. Вісадив бочки тоті на жретву, тай сам сів, вона пішла у гору з ними. Йик віносит уже на цес сьвіт, не було шо кинути на закуску; він відав усе, йик вона его несла; йик вона дивила си у правий бік, давав їсти, а йик у лівий, давав пити. Йик уже вінїс на цес сьвіт, не стало вже шо давати на закуску; він утьив кавалок ноги зи споду, вона зз'їла и покляла д' землі, тьижко здихнула и каже: Боже любий, шо я си надсадила! Скажи мині, шо ти мині таке добре кинув на послїдку на закуску? А він каже: Не мав-сме шо кинути, та утьив кавалок з ноги, тай кинув. — Ей коби я була знала, шо ти такий смачний, я би була там тебе спекла тай зз'їла! — Вона пішла собі у свій бік, а він у свій. Він пішов до своїх побратимів до Трикаменя и Розливводи. Приходит, дивит си є 2 жинки, а трета за кухарку. Він зачъив просити си на ніч. Жинки кажут: Приймемо, йик чоловіки скажут! — Післали сестру кухарку питати си. Кухарка пішла и каже, шо прийшов бідний чоловік, просит си на ніч. Та най де там ночує! — Его товариші прийшли до дому и зачъили цотати горіхи, тогди не було ніяких вігадок, не грали в карти, один казав: цїт; другий казав: не цїт. — На кілько? Угадував... Йик угадав, то брав усї, а йик ні, докладав из своїх тільки, кілько забракло. — Він каже: Ци би не позволили ви мині цотати горішки? — Вони кажут: Можеш. — Був, каже, був господар богатий, тай баба, не мали своєї дитини, цїт 2 горішки, ітд... усе (цїлу казку) розказав від почъитку та цотав горішки, аж вони на послїдку спізнали, шо то їх товариш, а він тогди зробив з ними справу, покарав їх.

(Юра Бендейчук — Жьибс.)

60. Закльитий цар.

Був такий цар, шо мав 500 років; его Бог заклъив, шо відколи народив си на сьвіт, доти не має умерти, доки не уздрит таку річ, шо ше з роду не видїв. Він мав три сини и післав одного з них шукати такого діла, шо ще з роду не видїв. Він взъив осїдлав коньи тай поїхав. Іхав він, іхав, аж приїхав до мідьного мосту, а там мідьина панна плете паньчохи; він каже їй: Слава Ісусу Христу! — а вона відповіла: На віки слава Богу! — и питає его: Кудя ідеш, паничу? — Я їду, куди мині треба! —

Уломив з моста бльишку тай пішов; приносить татови тай каже: Подивіт си, тату! Ви ше таке не виділи! — А він вітворив очі и каже: Я се сам робив. — Тогди бере отец, посилає другого сина за таков самов річов и тот таку річ приніс йик тот перший и тому тато так відповів йик першому. Бере він и посилає третого сина, тот приїхав до моста и питає пані: Де тут така річ є, шо мій тато не видів? — А вона єму відповіла: Вертай си до дому, бо ти сим конем не приїдеш до такого діла, шо твій тато не видів; у стайни під середним порогом є закопана кінська голова; озми рискаль, відкопай тоту голову та обмий; з тої голови стане кінь, тим конем заїхаєш! — Узьив він так зробив, набрав їсти собі и коневи, а кінь каже: Не бери мині їсти, лиш собі! — Поїхав тим конем. Приїхав він до того самого мосту и питає: Кудя дорога, панночко? — А вона каже: Іхай, кінь тебе поведе! — Поїхав він далі и приїхав до срібного мосту; там срібна панна шиє шовкову сорочку, а він і питає: Кудя дорога до такого діла, шо єго мій тато не видів? — А вона єму каже: Іхай, кінь тебе поправит! — Він їде далі, приїхав він до золотого мосту; там золота панна плете золоті рукавиці. Він і питає: Кудя дорога до такого діла, шо єго мій тато не видів? — А вона єму каже: Кінь тебе поведе! — Він поїхав далі, приїхав до мідьиного ліса, уломив галузь и поклав за капелюх. Кінь єго питає си: Ци ти уломив галузь? — А він каже: Уломив! — А кінь каже: Стань тут під цим деревом, бо тут приїде мідьиный кінь из своїм стадом; йик я єго перебю, то рубай єму шию, а йик він мене, то порубай собі шию. — Надїхав мідьиный кінь, стали си оба бити, доки кінь не перебив того мідьиного. Тот пустив си рубати єму шию, а він каже: Не рубай мині шию! Сьгай мені у праве ухо, вітьгнеш відти дзвонюк; де ним задзвониш, там я тобі стану у пригоді! — Поїхав він далі, приходит до срібного ліса, уломив и там так само галузку. Питає єго кінь: Ци уломив ти галузку? — Уломив! — Каже єму кінь: Ставай під се дерево. Зараз приїде срібный кінь из своїм стадом и він буде бити си зі мнов; йик він мене перебе, то рубай собі шию, а йик я єго, то рубай єму шию. — Стали си бити, перебив срібного конь; тот хоче шию рубати а кінь каже: Не рубай! Сьгай мині у праве вухо, вітьгнеш денцівку; де у ню заграєш, там я тобі стану у пригоді. — Поїхав далі; приїхав до золотого ліса, урвав золоту галузку и поклав за капелюх. Кінь питає єго, ци урвав, а він каже, шо урвав. — Ставай під се саме дерево, бо зараз приїде золотий кінь та буде си бити зо мнов; йик я го перебю, рубай єму шию, а йик він мене, то рубай собі шию. — Приїшов золотий кінь, став си бити и перебив єго кінь. Тот пустив си рубати шию а він: Не рубай каже, сьгай мені у праве вухо, то вітьгнеш дзвонюк, де ним задзвониш, там я стану тобі у пригоді! — Поїхав далі, приходьи до цісарської палати и каже до него кінь єго: Ставай на мині на ноги! — Став. Видиш ті двори? — Я їх виджу, але дуже делеко! — Я ще тебе

піднесу. Ти сам туди підеш; хто тебе буде шо питати, абис ка-
зав: Не знаю. — И пішов, сїв на лавку коло палати. Питає его
старший: Відки ти, чоловіче? — Не знаю. — Так до самого
останку говорив: не знаю. У того царя були три донці; у одну
неділю мали казати заповіди всім тром донькам. Він собі пога-
дав, де его кінь, чим він поїде до дому; тогда нагадав він собі
на дзвоник, задзвонив и приїхав мідьиний коник зи своїм стадом.
Сїв він на того коника, поїхав на конец городу а відтив назад;
зліз з коника, стадо помісило квітки, де йикі були, а панна ви-
діла, шо він робив. Прийшов огродник улютив си и питає его:
Хто то помісив? — Не знаю! — Хоче его бити рискалем, а пан-
на кричит: Не бий, бо будеш завішений! — Огородник кинув ри-
скаль и каже: Шо мині з такого, шоби я не пішов до косцьола,
аби я не чув, шо піп говорит! — У другу неділю такі самі збитки
поробив, прийшов другий огродник и знов питає и знов хоче бити
а панна знов кричит, йик уперед. У третю неділю так само було.
У тому неділю вібирала панна мужа и не могла вібрати, каже
закликати обох огродників, може би вібрала собі. Закликали обох,
подивила си на обох и дала дарунок тому, шо казав не знаю
и потому з ним си звінчыла. Цісар не хотів зробити весіля у дворі
лиш у стайни, а тот усе говорив: не знаю, аж по весілю гово-
рив до жинки. Відтак потім дав цар другі свої доньки огрод-
никам за жинки. По весілю післав цар обох огродників и его на
польованє и сказав: Котрий більше звіри принесе, тот буде ца-
рем. — Тот витыг денцівку, зайграв, а вся звір зійшла си до него,
а до тих ані одна. Вони просили его, аби їм дав звіру а він ска-
зав: Дайте мині ваші дарунки від жінок, то я вам дам усу. —
Вони подали дарунки, тот дав їм звір. Але потому задзвонив
у третій дзвоник, всьи звір збігла си до него у ліс назад. Так
став він царем, але відтак потім покинув він того царство, за-
брав жінки обох огродників з собов и повіз їх до свого тата
своїм братам!

(Криворівня від Василя Якибюка.)

61. Вандрівка віслуженого жовнїра Ганцина.

Був бідний хлопак, служив у войску; давно по більше слу-
жили років, йик тепер. Віслужив си з войска, йшов на урльоп;
зафасовали єму на дорогу півтора хліба и 3 грейцарі; він ишов
по дорозі, найшов старцьи, шо просив алмужни; він узьив тай
дав пів хліба тай грейцар. Пішов далі, найшов другого, дав
и другий пів хліб, тай грейцар, пішов далі, найшов третого, тай
знов дав пів хліба тай грейцар; собі вже не лишив нічо. Иде до-
рогов тай стрічыє чоловіка; йик бувало була бесїда: помагайбіг!
Подай здоров, — каже, тот чоловік, — відки йдеш Ганцине? —

бо він си називав Ганцин. — Ой йду з войска. — Каже тот чоловік: Шо ти хоч за тоти три подарунки, шос дав? — А він каже: Я подарунки нїйикі не давав! — Та дав єс три хліби и три грейцарі! — То я давав за простибіг. — Тот чоловік до него каже: Най буде за простибіг, але шо ти хоч, то дістанеш. — А він каже: Я би хотів такі карти, де сьйду из ними йграти, аби мйи нїхто не перейграв, тай бих хотів таку сопівку, йик у ню зайграю, то аби все данцовало, тай бих хотів таку торбинку, йик бих уздрів йику *пренежду* на себе, то абих усе тото загнав до торби. — Сказав тот чоловік: Иди, найдеш на дорозі, тай меш мати! — Найшов перший раз сопівку, зайграв, там була *турма* овец; ті вівці гуляли; спрйтав ту сопівку, пішов далі, найшов карти, пересунув карти — добрі; пішов далі найшов торбину, бігло пйить псів, він скаав: Гайд до торби! — То забігло в торбу, так йик би 4 грейцарі кинув. Сказав: Гайте з торби! — то си віхопило и пішло. Він прййшов до родичів, єго родичі харчували єго бідного три дни и сказали єму: Иди гет, ти на харч нїчо не даєш, а то вже буде з нас для тебе, — тай нагнали; а він бідний пішов тай вййшов до коршми, йик убогий чоловік тай сїв собі в коршмі. Коршмар дав єму порцію горівки тай кавалок хліба тай він то їст тай позирає в другу хату а там пани у карти грают. Сказав до него один пан: Ци ти би не йграв старче у карти? Шо ти тут си так дивиш? — А він каже до них: Я бих зайграв, панове, але не маю з чим! — А пан один до другого зачыв си сьміяти и каже: Я старчеви даю 100 банок, йик пан з ним ни будут соромити си йграти. — А тот сказав: Буду грати! — Закликали старцьи межи себе: сїв він коло них и зачьили у карти йграти. Старец вітьиг свої карти, поклав межи нї и сказав: В оці карти мемо йграти, бо ваші карти замазані. — Йик зачинали йграти, тот великий пан исказав: Або зайграємо, або прййграємо, то абис не гадав, шо ти бідний, то я тобі буду дарувати. — А він на то пристав, и старец до тої сотки дарованої віграв другу сотку. Прййхав сьвіжий пан спитав: Шо робите? — Воңи відповіли: Играємо з старцем у карти, та вже вібрав від нас 200 банок. — Сїв тот пан аби вібрав двісто банок, та лишив своїх 200. Уже Ганцин має чотиристо; так пань сьвіжі приходили, шо віграв 1000, а на останку коні из поїздом та поїхав собі вітти в місто, купив собі мундур и йграв далі з панами у карти; віграв так, шо вже має на своїм поїзді куфер гроший великий. Вже їздив поїздом из фірманом так йик великий пан. Прййхав до одного коршмарьи у ночи и сказав собі дати постіль для себе, а коршмар исказав: Пани позальгали, то вам не буде де спати. — А він ше не відвик від бідности, тай сказав: Я буду хоть де! — Тай пішов, тай занїс свій куфер, тай віддав коршмареву у руки; коршмар каже: Шо там є такого? — А він каже: Гроші. — Коршмарьи тенькнуло: йик би прибагнути, аби ті гроші лишили си в него. Каже до него: Пане, в мене є така хата, шо йик би ви в нї переночували, то я би вам дав ше тисьчю банок. — А він каже: Самарно переночую! —

Тай пішов до тої хати, засьвітив собі сьвічку, сів на постіль тай судит. Віхапує си з груби одинайцьить чортів а 12-ий хромий; кажут до него: Уставай! — А він каже: Та чого? — Будемо гуляти! — А він каже: Та мемо гуляти, але хто нам ме йграти? — Вітьиг ту сопівку, зачъив грати а чорти зачъили гуляти; так играв цілу ніч, аж когути пійили. Вони си в него просили, а він їх не пускав, перемісили підлогу, грузь изробили, так йик у стаїни. При послїдку взъив свою торбину, розчїмкав и все до торбини загнав. Другий день коршмар льокара прислав, аби з него кістки вімів; тот ключьима задзвонив, а Ганцин відти си обзиває: Я собі ліжко заплатив, чо хоч? — Тот відомок и вернув си до коршмарьи и каже: Тот пан ше живий, ше на мене накричъив! — А коршар каже: Ого, не абих сі гроші дістав, але своїх тисъичу пригравем; але рихтуймо для него сніданок из трійлом, та однако він си лишит тут. — Ганцин відти вйшов, з коршмарем си пови- тав. Коршмар его спитав: Ци вам шо не докучъило? — Він каже: Мені не докучъило нічо; шо було, то в мене все озде у торбині! — А, прошу пана, заснідаєте. — А він каже: Віддай мені вперед гроші, шо маєш дати! — Віддав коршмар 1000-чу банок, тот зам- ок до кюфра, снідати не хотів, забрав гроші, поїхав на місто. Там на місті була кузнъч, а в ті кузни було 12 ковалів. Ганцин приїхав перед тої кузнї, злїз из свого поязду и взъив ту торбину за собов, у котрі мав 12 чортів коршмаревих; зачъив просити ковалів: Будьте так добрі, побийте мені сесу торбину, я вам заплачу так, йик за найдорожчу роботу. — Ковалі си з того сьміїили и казали до него: Ми молотами пїрвемо тото вам! — А він ка- зав до них: йик пїрвете, я за то не буду си гнївати, а плату однако дістанете; але добре бийте, а я сам буду покачувати. — Йик зачъили розганьити си а тоту торбину на ковалї бити, такий си гвавт зробив у ті торбині, шо аж усїх у кузни поглушило; гльїба було відержъити. Йик зміркував, шо буде, розїмкав тор- бину и сказав до них: Гайте з торби! — Побив голови, обломив ноги, так шо кождий ледви полїз; він ковальїм заплатив, сів на поязд, поїхав через місто, удивив файну дівку на місті, сказав фірманови: Заклич тоту дівку суди! — Фірман закликав, дівка прийшла, він сказав до дівки: Ти би пішла за мене? — Дівка сказала: Я бих пішла, але я бідна, лиш оце, шо на міні. — Най буде, каже, сїдай на фіру! — Сїла дівка на фіру, поїхали, звінчъили си, купили мур, газдували рік, найшла си дитина, хлопец, він исказав фірманови: Упръйгай конї, пїдемо за кумами! — Поїхали, стрїтив чоловіка; питає тот чоловік? — Куде йдете, Ганцин? — Ти йик знаєш, шо я Ганцин? — Каже: Бо я знаю! — Іду за кумами! — Може бис мене взъив у куми! — А ти хто є? — Я Петро сїитий! — Тебе не озму у куми! — А чому? — Бо ти не праведний! Я пішов у поле, файном си зібрав на самого Петра, а ти йик пустив дощ, збавив єс мені лудиньї; я ледви домів прийшов! — Поїхав далі, стрїтив дру- того, тот чоловік спсїтав его так само, а він сказав, шо їде за кума- ми; а тот каже: Може бис мене взъив у куми? — А ти хто є? —

А він каже: Я Бог сйитий, каже. — Й тебе не озму! — А чомуж не озмеш? — Бо ти, каже, также не робиш так, йик си належит: и одному даеш занадто а другому нічо! — Поїхав далі тай стрітив бабу. Кудя їдеш, Ганцин? — А ти йик знаєш, шо я Ганцин? — Бо я знаю! — Я їду за кумами. — Озми-ко мене у куми! — А ти хто? — Я є смерть! — О тебе озму, бо ти праведна: и най буде богач або бідний, або старий, або малий, то ти забираєш из сего сьвіта; сїдай на фіру. — Приїхали; питає смерть: Котрий буде кум? — Ти та я, та будемо куми. — Пішли схрестили дитину. Тримав смерть три дни в себе; сказала смерть: Мемо си розходити, куме, бо три дни не гине нічо в сьвіті! — Та мемо си каже, розходити; але ше йикис рахунок мемо мати: Шо ти мені відказуєш, шо я тебе таку оқату та зубату у куми взяв? — Та, каже, відказую тобі, шо твій син аби си згодував тай много літ аби жив; а тобі відказую, шо десять рік меш жити, а в 10 рік я тебе зберу. — Провело си десять рік, смерть прийшла по него; він зачъив ї просити йико куму: Позволь мені ше три годині, аби я зробив відповідь на свою жінку и на діти. — Вона єму дозволила, він поскликав сосіди, відказав шо мав, для сосід зробив трахт, а йик сам си піднапив, то цодумав собі: Та де би я такий молодий та дужий умирав, тай жінку, тай діти лишъив! Та на сесу є торбина! — Взъив торбину и сказав смерти: Гайт до торби! — Смерть заскочила у торбину и він зашінькав, замок до шафи, най стоїт. Тримав три роки; ні він не вмирав, ні в сьвіті нічого не мерло. Зіслав Господь ангела до него, аби пустив смерть, шо вже три роки нічо не гине та є такі, шо вже виходу їм нема, тай смерти нема. А він каже до ангела: Ая, пусти! та перший раз мене зітне! — А ангел сказав: Исказав Господь: Жий кілька сам хочеш! — Він каже: Хочу тільки жити, аби в моїх правнуках були пращурьита, тай аби я тогди вмер. — Сказав ангел: Будеш жити! — Пішла смерть від него и потому упала война тьжка; котрі старі були, умирали смертьов, а молоді на войні гибли; шо мало вмерти за три роки, то вмерло за три дни. Він животів до того чьису, доки собі віпросив; скінчив си тот чьис, вже такий був, шо его у колисці колисали; смерть прийшла и сказала до него: Тепер, куме, вже будемо йти на тот сьвіт, вже мйи відай не меш замикати! — А вже не буду, бо вже чьис; але ти, кумо, будеш мати зо мнов ише *паторочи* (клопоти)! — Смерть его запитала: — Йики? — А він каже до смерти: Тобі би, кумо, брати мою сопівку и торбинку и карти на тот сьвіт, бо мені шо Бог дав, то я з тим перед Бога маю прийти. — Каже єму смерть: Давай суди, я возму! — Узъила смерть его душу и его річи, котрими си затрудньив на сїм сьвіті и попроварила до царства, и ше в тім часі більше праведних душ ишло з нев. Запала в двері до царства, спитали си відти праведні: Хто там є? — Смерть відповіла: Є добрі душі, тай Ганцин! — Тоти решту пустили до царства а Ганцина сперли и сказали: Ганцина тут не треба, бо Ганцин сказав на тім сьвіті, шо Бог неправедний. Він

сказав до смерти: Бери, кумо, мене, та провадь до пекла; але и там, абис ни казала, шо я є, бо мене й там ни приймут, та буду си цілий чьис тьгати з тобов, а тобі мене не треба. — Смерть заклюпала до пекла, спитали си відти діяволи: Хто там є? — Сказала загальне: Є злі душі! — а за Ганцина не споминала. Отворили двері, зачьили душі вильми кидати в пекло а Ганцин из своєв торбинов, из картами, из сопівков засунув си за стіл, де діяволи пишут. Вони си на него вдивили, на послідку сказали до него: Ти чо тут прийшов? Мучив єс нас на тім сьвітї, та ше й тут прийшов. — А Ганцин до них исказав: Мовчіт, злі духи! Ви вже мою торбину и сопівку знаєте яка є, але карти я вам ше покажу йкі є, ше мемо в карти йграти! — А злі духи сказали до него: Та в шо мемо йграти? — А Ганцин каже до них: Мемо йграти в душі; йик я в вас віграю, то абисте си не гнівали, а йик ви віграєте мою душу, то будете си мнов тішити в пеклі, — Злі духи ше були й раді, тому из охотов сіли йграти. Душі з пекла йшли так йик би мотузом тьг; віграв Ганцин з пекла шо до душі. Нарешті взьили тай Ганцина вітрутили від себе, сами смутні си лишили. Жде Ганцин на свою куму, на смерть; йик прийшла д нему, він до неї сказав: Кумо, тобіби мене брати, я залізу у ту торбину та ти мене возмеш до Бога за двері, там чьий Бог буде добрий, шо мене відти не віверже! — Узьила смерть єго и засунула з тов торбинов за двері у царстві; він там не має жадної прикрости, тільки шо не видит просьвітлости и там він стоїт и до теперішного чьису.

(Космач від Мих. Палійчука, записала К. Лисинецька).

62. Смерть.

Давно смерть то була жінка, шо по сьвітї ходила; ї було видко, вона говорила з людьми; котрому був чьис від Господа Бога, аби умирав, вона казала тому, аби приладив си на тот а тот день, бо він має умирати. Але один був такий цікавий, шо сказав: Я би хотів смерть зараз видіти. — А він не знав, шо наколи він се сказав, вона уже се знала. Одного чьису прийшла вона до него и кажет єму: Лагодь си, шо тобі потрібно; роби деревище, бо маєш того дньи умирати. — А він каже: Добре, я си зладжу. — Взьив зробив деревище; приходит смерть тай питає: Злагодив єс си? — Так, каже він. — У тебе нічо нема, лиш деревище? — Є, але се піпрьитане! — Маєш свічку, бо я тебе хочу рубати! — А він каже: Коби ти льигла у цу скриню, аби я видів, йик я буду у цім спати! — Добре, каже смерть. — Деревище було з замком. Вона льигла, а він ї там замок и верг у Дунай. І довго дуже не було, так, шо вже такі старі люде

стали, що не могли по світі ходити, тому й були добивачі, що убивали людей старих. А була раз велика плова, великі води си зіграли и деревище знесли; воно ішло водов, а чельдї прала шматї коло води и хотї-не-хотї добила си до води и ді-стала ту скриню. Вони гадали, шо та скринї з грїшми та розїткали ї; смерть щїре си запросила, бо вона була дуже слаба, така йик павутина. Пустїт мене, я вас не зїтну, хиба Бог даст вам причку. — И вона пішла просто до того чоловіка и каже єму: Ти гадав, шо ти мене стратив, а я є; злагодив єс си тепер ци нї? — А він каже: Я усе злагодив, лиш чекав на тебе. Шож ти минї тепер скажеш? — Вона каже: Я тебе хочу стинати! — А він: Ти мене хочеш стинати, а я тебе хочу ще раз замикати! — Вона зачїла утїкати, бо вона си збойила, шо не звольила си Бога, ци вольно єго узїти. Вона побїгла до Бога а він собі. Йик вона вертала від Бога, а він туда йшов, зістрітила си. Шо казав Господь Бог? — Казав, аби ти ше далї жив, бо великий непорїдок по світі; я біжу трохи пощищувати наїд. — Тай пішла. Коли вертала до Бога, стоїт тот чоловік на дорозї до Господа Бога, тай ї не пускає. — Я від Бога на сторожі. Ти була неправедна; через тїлько чїсїв ти не робила порїдку; я тебе не пускаю, бо ти грїшна! Стїй ти тут, а я піду до пана Бога! — Тай пішов, так каже до Бога, шо смерть єго післала тай питає, шо вона далї має робити? — Бог сказав, аби вона ишла молодї люде через 7 рокїв рубати. Приходи чоловік до смерти тай каже: Казав Бог, аби ишла молодий лїс через 7 рокїв гризти. — Вона ходила 7 рокїв по лїсови, та гризла молодий лїс. По семи роках йде знов до Господа Бога, а чоловік переповїв ї, шо Бог казав, аби ишла середний лїс через 7 рокїв гризти. У третий раз він ї однако не пускав, и пішов у третий раз до Бога, а сес казав, аби старих людїй 7 рокїв рубала. А чоловік ї сказав, аби старий лїс через 7 рокїв гризла. Вона знов пішла и 7 рокїв гризла старий лїс. Тепер уже пустив ї чоловік до Бога; вона пішла. Бог питає ї: Шо ти робила? — Я 7 лїт гризла лїс молодий, 7 середний, а 7 старий! — За тото дав так Бог, шо тот чоловік став сїитий и лишив си там у Бога, а від тогди вже смерти не видко, хоть вона ходит и тепер по світі.

(Яворїв.)

63. Покараний стрїлец.

Був оден такий стрїлец, шо в сьвітї и в нидїлю до церкви молити си не йшов, але йшов на польованє. И він з того добре зискав: бив звїри, якї єму си подобали, сама д' нему йшла. Чїс єго польованя не давав му спокою нїколи. Йик прийде тот чїс, шо має йти на польованє, стрїльба єго сама си хи-

тала на клинку, и мусів ити. Йик би не попилував ити, то стрільба ему вістрілила сама и буджьила єго. Одного разу на Воздвиженьи Христова він взяв стрільбу и пішов на польованє в гори далеко від села свого, и то на два або три дні. На одній горі учув, шо шумит так йик вихір. Він си подивив а то змиїв велика сила йде. Прийшли акурат на перед него. Там був корч, котрий си називає жереп. Він си напудив и не знав, шо си з ним робит. Став на однім місци и дивит си, шо тоти змиї будут робити? Подумав собі у свої голові: А вже Господь мене покарав за свйиті врочисті и за неділі. — Тоти змиї йик си зійшли всі до купи на округ него, одна була mezi ними старша и силна, на одних три сьижні за довга. Косицю мала на голові дияментову, за велику, так йик йийце. Ударила у тот корч головов и пішла в землю и так решта за нев усі до послідної. Він став и собі подумав: Ану, вдару и я у цес корч головов, шо си стане зо мнов. — Йик ударив, тай він упав mezi него, де си називає яд. Отже тогди пустили си змиї всі до него. Тота старша, шо була з косицев, загрозила тих молодших усіх и сама д' нему приступила и зачьила до него говорити чоловічьим голосом, йику бесїду він міг знати. И питає єго: Ци ти не вбив йику з тих змиїв моєї фамілії? — Він каже: Не вбив-єм и не буду бити! — Вона си поспитала тих змиїв: Він де не вбив у вас йикої дитини, або йику родину? — Вони відповіли, шо ні. Вона до него сказала: То ти відци вийдеш разом з нами на Благовіщеньи! — А він каже до неї: Я тут згину з голоду, бо тайстра з хлібом и стрільба лишили си зверхи на землі а земљи уже си зацілила верх них. — А вона єму сказала: Ти не вгнеш з голоду, але абис то робив, шо ми робимо! — Сьвітло мали там від тої косиці, шо в старшої на голові. Змиї йик голодніли, був камінь на середині того яду, там було так, йик у хаті, а вони все йдут та тот камінь полижут, а він зголоднів, тай він пішов на єї розказ и тот камінь полизав, тай вже не голоден став. Тот камінь лизали раз на добу. Так си вело від Воздвиженьи Чесного Хреста аж до Благовіщеньи Присвйитої Богородиці. Йик прийшла та днина, акурат у схід сонцьи, земљи си вітворила, а та змия шо найстарша обкрутила си три рази на округ него, штрикла и вінесла єго на гору. Там найшов він свою тайстру и свою стрільбу, уже єго річи й заплісніли и зіржївивіли під снігом через цілу зиму. И він собі пішов назад до дому. Проповідував помеже стріліці другі, аби в свйито врочисте и в неділю на польованє не ходили, аби їм си не трафіло таке, йик єму.

(Космач від Мих. Палійчука, записала Кл. Лисинецька).

64. За нетленного.

Служив слуга у одного газди через кілька років. За що си згодив, то нїм дослужив рік, то ци то були гроші, ци то була худоба, то доки дослужив то тото мусїло си дес діти, так шо того не було. То пізнав тот слуга, шо він є нищїсливий. Сказав тому газді: Газдо, я вам ше буду служити оден рік, абисте дали минї тоту плиту, шо є привїизана під порогом. — А газда сказав: Най буде! — Доки дослужив тот рік, то та плита так счезла йик канфір и не знали, де вона си подїла. Найшов він си з бабов и просит ворожку: Порадь минї, шо робити, шо я такий нищїсливий! — Каже баба: Тобї би йти до нетленного*) там и там у лісї. Йик прийдеш, то шо він ме робити, то й ти абис робив; тай він тебе порадит. — Він пішов до нетленного, прийшов під хату, нетленного не було дома; він сидїв, аж доки не прийшов; нетленний прийшов до него, нічо не говорив, розїмок хату, йде в хату а нищїсливий за ним увїйшов в хату. На столї стоїт кавалок хлїба, так на два рази в рот, тай стоїт свїчка маленька, горит в ліхтари. Сїдає нетленний коло стола, коло того хлїба, тай нищїсливий сїдає коло него. Укусили по разу тай льигли спати; свїчка загорїла швидко и погасла. Чує нищїсливий в ночи а то шос кличе під хатов. Ти спиш нетленний, ци чуєш? — Нетленний відповідає: Я не спю, я чую. — А тот з під хати відповідає: Сеї ночи сто душ си народило а сто вмерло! — Нетленний в хати відповідає: Тоти, шо вмерли, най їм Бог даст царство, а тоти, шо си вродили, най їм Біг даст таке житє, яка моя була сего вечера вечерьї! — Другий день встали, иде нетленний в ліс а нищїсливий за ним. Прийшли в вечір и вже бїльше є хлїба на столї тай бїльша свїчка горит. Повечерїли, знов льигли, то знов кличе під вікном, так йик тої ночи, и каже знов: Народило си 200 душ, а 200 вмерло. — Нетленний знов каже: Тоти, шо вмерли най їм Бог даст царство, а тоти шо народили си, то аби їх було таке житє, йика була моя вечерьї! — Третий день пішли знов так у ліс и прийшли з ліса застали на столї свїчку велику, шо горит и достатку їсти и пити. То приговорили си вони при ті вечерї. Каже нетленний: Чо ти хоч? — Хочу, абис менї порадив, шо я такий нищїсливий, шо ни можу си нїгде нї доробити ані дослужити, шо собі завїшу шо моє, то все щезає! — А нетленний каже: Иди там в тїм селї є паньї, шо повдовїла, озмеш тоту паню, тай будеш жити; але шо є, то абис казав, шо то все єї, на себе нічо абис й наменував. — Він пішов, взїв ту паню и так робив и єму си добре вело. Аж прийшли купцї купувати на ланах пшеницу нежьїту и спитали єго, ци то є все панїно, ци шо є твого? — А він справив на маленький ланок. То

*) Нетленний — се чоловік шо ворожить долю новонародженїї дитинї.

все панине, лиш се моє. — А в тот раз имила си та пшеница и згоріла. А він каже: То я си помилив, то все, каже, панине, мого нічо нема! — А пшеницьи знов стала так, йик була.

(Космач від Мих. Палійчука зап Кл. Лисинецька).

65. Йик легінь шукав страху.

Був такий легінь, шо він страху нійкикого ніколи ни видів и не знав, шо то є страх. Він пішов у сьвіт страху шукати. Прийшов до одного села, там его питают шо за чоловік, а він каже: Сьвітовий. — Чогож ти ходиш по сьвітї? — А він каже: Я ходжу страху шукати, бо я ше страху не видів! — Каже єму панамар: У нас є така церква, шо йик би ти в ні переночував, то ти би видів страх! — А він каже: Овва! Шо то за страх у церкві переночувати! — И пішов купив собі три сьвічці, и замкнули его на ніч у церкві. Він узьив засьвітив собі сьвічку и сїв коло дьикових книжок, зачьив читати. Читав до дивйитої години. У дивйитій годині вздрів: двери си вітворили и вийшов до церкви піп, и пішов до вівтара, а тот встав тай за попом и зібрав попа так йик на службу си вбирає и поміг тому попови службу відправити, більше один до другого не говорив нічо. Піп відійшов, а він си лишив. Рано прийшли его пускати, питают си его: Шос видів? — Видів-єм попа, приходив службу правити; я єму засьвітив коло престола и зібрав-єм его, поміг-єм єму службу відправити, так йик будь котрому и більшесмо ніц не говорили, він собі пішов, а я си зістав. — Зачинают его просити: Ше би тобі одну ніч поночувати, аби ти его спитав, чога він ходит; а то не буде за дурно, але буде за велику плату. — Він сказав: Переночую, чо му ні! — Пішов він ночувати. На другу ніч прийшов тот піп так само йик тої ночи и відправив службу знов; піп зачьив відходити; тот зачьив просити: Прошу, отца духовного, я бих хотів знати, чо ви ходите, и доки мете ходити, и шо би зробити, аби ви вже мали спокій, абисте не ходили? — А він єму сказав: Ти би велику надгороду мав, йик бис то зробив, шо я тобі буду казати. Я на служби брав и всім ни повідправив за живота, та мушу ходити тепер, а є тут у церкві моїх грошей изпрьитано дві бербеници. Одні гроші відказую аби скликав сес сьвященик, шо є тут, собор 24 сьвященики, аби відправили службу соборну, и на моім гробу аби зробили опровід. А другі гроші даю для тебе, шо зділаєш того, шо я тобі наминаю. — Він того попа відпровадив аж до гробу, аби знав відповісти, котрий то гріб. И там дав єму тот піп коло гробу черевик з правої ноги и дав єму перізку тоту, котру си обперізує на службу и сказав єму: Тебе з цим черевиком и з цев перізков нійка вра-

жа сила не побідит! — Отже він того розказав сьвященикови тому, котрий був у тім селі и то зділав все, що ему було від того попа наказано, и взяв ту перізку и тот черевик. Гроші тоти зостав там, а сам пішов далі в сьвіт и казав: Я ше тут страху не мав; я йду страху шукати далі. — Пішов тай зайшов у ліс; таменька вздрів блиск, иде він на тот блиск, находит фіру тай на ті фірі сидит фірман. Питає: Шо ти є за оден? — А він каже: Я є фірман нашого царьї. — А шо там, каже, за блиск? — А він каже до него: Иди, то меш видіти. — Тот пішов на тот блиск, приходит там, а там сидит панна така красна, шо ше й не видів на своїм житю такої, сидит тай плаче. Він ї питає: Шо ти є за одна? — А вона каже: Я є царева донька. Тато мій почьив войну, йик мене на сьвітї не було, погодив си из вражов силов, шо тото, шо в него в хатї нема, аби дав у 20 рік, то вража сила поможе ему войну доточити. А то він дав мене, шо мене в хатї не було. Нині 20 років йик то си робило, а тепер мают прийти враги и мене взьити вітци. — А він сказав: Сїдай мені на колїна; я тебе не дам взьити, йик хочеш бути жінков моєв. — Отже через годину учув шум великий и вихір, чортову параду, шо йдут по ту кнїгиню. А він сказав до неї: Дерзай си, и не бій си; я тебе ретельно не дам позза Божої сили! — Йик приступили д' нему перед того стола и перед того сьвітла, зачьили ему казати: Віддай нам панну! — А він сказав: Проч вам, сатанники, від сеї панни; то є моя панна, не ваша! — Вони зачьили по ню сьгати, а він тим черевиком зачьив махати на них, та вони нїйким способом не могли досьгнути. Сказали собі піти принести тот гак, котрим мішьиют у пеклі. Принесли тот гак, тим гаком зачьили сьгати, а сес шо держав панну, тим шнурком, шо мав від сьвященика, від того вмерлого, йик верг на тот гак, перізка си обмотала и тот гак вірвав и взяв до себе. Чорти сказали: Панну ти даруємо, але гак нам віддай, бо ми без того гака не варт нічо коло пекла. — Ой я вам віддам гак, йик мені віддасте письмо цеї панни, шосте підписали нині 20 років. — Изметали си за тим письмом, не могли найти, а ше був один у морю та в того було під пїитов запрятане. Та ему віддали панну тай письмо, шо вони до неї діла не мают, и забрали си всі, а він пустив си з нев ити з ліса тай найшли ї власну фіру, котров вона приїхала там, бо тот фірман ждав, аби видів, шо си з нев буде робити. А тот легінь сказав ї, ше не дійшли були до тої фіри, котров вона приїхала: Ти підеш до дому а я піду ше на рік у сьвіт, а в рік приїду тай си звінчїємо! — Тот пішов у сьвіт, а вона сїла на фіру. Фірман мав віїхати з того ліса, испер конї и зачьив казати до неї: Ти мусиш бути моєв жінков, мусиш казати, шо то я тебе вібрав від тих чортів. — Йик можу казати, шо ти мене вібрав, коли то не ти! — То каже він до неї: Йик ти не меш казати, то я тебе страчу, мусиш перед мене присьгнути, шо ти будеш моя жінка. — Вона бідна мусїла присьгати и вітцєви казати, шо то він вібрав ї из рук злого духа.

От вело си дев'ять місяців. У дев'ять місяців напер тот фірман на царьї, аби робив из ним весілля, а цар напер на свою доньку а донька си розболіла, пішла на три місяці до купелю, аби си скінчив тот речинец, коли мав прийти єї кнѣзь, тот милый, шо єї вібрав из вражої сили. Прийшла вона з купелю, того ше нема; єї напірают, аби робити весілля, а вона сказала розіслати по всім краю, ци бідний, ци богатий, ци парубок, ци жонатий, аби прийшов на єї весіле без жадного кошту. Сказала собі вібудувати великий трон, з котрого вона може усіх людий видіти, котрі прийдуть на весілля. Перед слюбом, йик си зійшло весілля, вона вілізла на тот трон и роздивїє си по всіх народах и свого не може увидіти, того, з котрим вона має си вінчѣти. Вже тут кажут, аби зладила збирати си до вінчїньї, вона уздріла по дорозі далеко чоловіка, шо йде, и каже: Зараз иду, лиш най ше тот чоловік прийде! — Зачѣв си зближѣти, і шос прийшло до голови, шо то тот; вона кинула на него: Ходи ближче! — и пізнала на нїм свїй перстїнь діаментовий, на котрім було підписано єї намино, шо вона тогди єму натїгла на єго палец. Привела єго перед тата свого и обїмила и сказала: Тату, це є мїй муж, котрий мене оборонив від смерти; на сего я ждала. — И тогди усю правду розказала йик перед фірмана присьїгла, шо хотїв на дорозі у неї житїи взїяти, та мусїла тимчасом слухати єго, шо він казав. Тимчїсом взїмили того фірмана привїзали до двох коний, котрі були на стайни и в поли пустили, а з тим взїмили тай повінчѣли їх.

(Космач — від Мих. Палїйчука записала Кл. Лисинецька.)

66. За три братя тай біду.

Мав чоловік три сини, два були розумні а третий дурний. Їх тато помер, а вони мали стойити коло тата на вартї, бо єго мали пороти; вони лиху си з чужими людьми заходили, нїхто не хотїв ити стойити на тїй вартї. Тоті два розумні радют собі: Най иде другий на варту. — И він пішов на варту стойити, а тато каже: Ти тут, сину, менчий мїй? — Я, каже він! — На тобі це злотне йїблїчко, шо погадаєш, то мѣш мати, я тобі оце даю щїстьї. — На другу ніч, мав іти старший, а він не ишов, знов вірьїдили того дурного. А ти тут, старший? — Нї, старший не хотїв ити, мене вірьїдив. — На тобі оце йїблїчко, оце щїстьї старшого сина! — На третю ніч мав ити середущий. Не хотїв ити, вігналі цего дурного. Він мусїв ити, бо бойив си їх. Тато питає: Ти тут, середущий? — Нї, він не хотїв ити. — На це йїблїчко, се щїстьї середущого! —

Від того чїсу усе старші тратили, а тому дурному за грейцар два йшло. Він нічо не каже, лиш: Це біда! — А тоті два

розумні питають: Що тот каже? Идїм по сьвітї шукати біди, ци найдемо, ци не найдемо. Він ліпше зачъив си латати від нас, має вже худобу, а ми нічо! Може він найшов біду, що каже, що се усе біда. — Вони си взяли и пішли оба у сьвіт шукати тої біди, циби вони так не забогатїли, йик тот дурний брат їх забогатїв. Идут, баба пасе вівці. Вони кажут тїй бабі: А не видїлас де, бабо, біди? — Баба каже: Я вже сама біда. — Ну, то добре, ми йдемо біди шукати. — Ходїт изо мнов. — Вони пішли з тов бабов. Прийшли. Баба вівці загнала и узьила латер дров, напала на у зелїзній печі, тай сказала одному: Сїдай на цу колїсницу. — Він сїв, баба трутила его у піч и він си спїк. Баба вітьгла его рано з печі и зз'їла и пішла з вівцьими. А тот другий сидит там замкнений тай собі думає: Оце то біда! Зз'їст и мене. — Але баба була слїпа на одно око; прийшла баба у вечър. напала на у печі, тай хоче его брати на колїсницу та у піч. А він каже: Матушко! Ви не видите на одно око? — Вона каже: Ні! — Я би вас злїчив на то око; у вас жкалька на оці, треба ї ножиком з ока зібрати. — И вона каже: Збери! Я тебе не зз'їм, лиш аби я видїла. — И він кажет: Тепер не видко; рано йик провиднит си, зберу вам из ока. — Вона каже: Най буде рано. — Він вілагодив собі рожен, а вона приходе д' нему тай каже: Ану, віберай. — А він каже: Льйгай горїлиц на землю. — Вона льйгла а він каже: Зажмурїт тото око, аби я его не запорошив. — Вона взяла и зажмурила друге око, шо видїла ним, а він тогди взъив рожен, тай вісадив бабі тото око, шо вона видїла ним. Тепер баба слїпа на обоє очий. Він тогди узъив, тай стъив барана, облупив, тай тогди у шкіру си обгорнув; баба віпускає пасти вівці и він тогди замїшьив си у вівці, баба мацькала, мацькала, ухопила его за хребет, почувла шо се вовна, тай пустила его. Він вїйшов на двір, утік відтив. Идет лісом. У тої баби, в прокльїтїм дереві був затьїтий топорец мосъижний. Він уздрів тот топорец тай каже: Се такий файний, я его беру! — И лапнув руков за топорец, а рука прилипла до топїрца. Баба голодна, люта бїжит до того топїрца знати, ци кого нема; а він уздрів, шо баба иде, годї си відорвати, рука приросла до топїрца, він мав ножик, відфатив другов руков, руку утьив, тай утік. Прийшов до села тай каже: Я видїв тепер біду! —

(Жъйбе, від Петра Тожюка.)

67. В неволи у вірлів.

Одна вдовица мала два сини а одну доньку. Пішли тоти сини в поле орати. Сказали мамі, аби їм прислала обїд. Післала мама доньков обїд. Вона понесла и приходит на роздорожьи. Иде вона, кїлько йде, тай приходит у ліс. Питаєт си орев, шо стойив на

високій смереці: Куди ти йдеш? — Вона каже: Шукаю дороги, куда в поле йти! — Він си зареготав, сходить из смереки, взяв ї за руку и каже: Ходім; я тебе направю на дорогу, куди йти. — Взъив ї за руку, повів до своєї хати мурованої. Прикочував ї до хати, тай дав ї їсти зелізного хліба тай бобу зелізного; тай присилив ї до слупа. — Сини вернули до дому тай питают мами, де сестра, Мама каже: Я післала ї в поле вам їсти! — А вони кажут: Йик ви післала сестру в поле, то ї взяв орев, зареготав си тай повів до своєї хати мурованої. — Каже старший брат: Я йду по ню! — Пішов він по ню и прийшов до того роздорожья, де була сестра. Орев зробив из ним так, йик из сестров. Мама зачыла си дуже журити за доньков и за старшим сином, зачыла плакати а молодший син каже: Цитьте, мамо, не плачте, не тоскуйте! Чейже Бог даст, шо я віросту и їх може віщукаю. — Прилітає пташок до мурованого дому, приходит там, а вони плачут. Питає їх, чому вони так дуже смутно плачут. Вони відповіли: Ми вже кілька років, йик з дому пішли и не виділи ні брата ні мами. — Може, каже пташок, Бог даст, шо ви відси вийдете! — Тої ночи приснив си мамі сон, шо дес колис діти будут у ріднім домі. Вона си дуже урадувала и почыла менчому синові, шо був дома, розказувати свій сон. Менчий син просив тогди три дни Бога: Дай мені, Боже, таку путеру, аби не було понад мене путері міцної, силнішої. — Зсилає Господь Бог до него ангела свого. Господь сказав єму, аби передав менчому синові силу и путеру и розум, аби, йик він скаже, шо схоче, шо погадає, тото, аби він зробив, аби си его жадна стрівба ни ловила. Погадав собі ангіль: Що то за чоловік такий, шо я єму маю таке робити? — Господь Бог его гадку знав и каже, шо тот син хоче съвітом мандрувати. Приходит син до ангела и зачыв си питати: Що Господь Бог казав, йик ти там був? — Ангел каже, шо Господь твою гадку знав и тобі все тото дав, шо ти собі жыдав; тепер можеш ити съвітом. — Дав єму таку паличку, шо тов паличков шо помагає, то ніхто до него не ступит. Дав єму такий топорец, шо сто волів не годни его потыгнути. Приходит він до своєї мами из цим топірцем тай з тов паличков и каже: Тепер маю ити з тим у съвіт! — Журит си мама дуже и ни хоче его пускати. — Ни журіт си, мамо, нигде не пропаду; тепер я вже маю рано в дорогу ступати! — А мама каже єму ще дров принести, бо не має чим ватри розкласти. Він пішов у дрова. Пішов у ліс, махнув топірцем и стъив такого дуба, шо було в нім з кілька латрів дров и притыг го в одній руці до дому. Вчула мама, гутит; уздріла, він таке везе, шо съвіта не видко. Напудила си мама, шо то таке, шо син давно одно поліно на плечи ніс, а тепер в одній руці такого бука несе; виділа, йик він тото помахає, порубав и у могилу склав. — Каже мама: Відки ти таку силу дров до могили склав, шо на рік буде шо палити? — Мині Господь таку силу дав. — Тай пішов у мандрівку. Иде, кілька йде, тай прийшов до того роздорожья. Орев

си зареготав, сходить тай питає: Куди ти йдеш? — Він каже: Иду шукати, куди пішли сестра тай брат! — А орев каже: Може вони суда пішли?! — Тай пішов до мурованого дому з вірлом. Приходить там до двора тай входить до хати. Дає єму орев хліба залізного їсти тай залізного бобу. Він ни хотів їсти, бо знав, шо має таку силу, шо си ни боїт. Орев каже: Їж! — а він ни їст. Прийдут старші тай тьи з'їдют! — Най їдют! — Иде він у перші двері, находит брата и сестру, лиш трішки живі, плачут. Питає си: Господи, хто се є? иик ви тут зайшли? — А вона відповідає: Я понесла була братім їсти, а орев мене взьив тай суди закочував. — Тай брат так сказав. А вони питают: Та хто ти є? — А він каже: Я вам брат! — Взьив він їх тай хоче ити сьвітом: Я вас озму, кобисте не дали мені на сьвітї вмерти! — Орев каже: Озмеш, а може не озмеш! — Тогди прилітає найстарший орев и починає си з молодшим братом бороти. Зачинає орев у него стрільити. Кульби єго си ни ловит. А він став тай подумав, шо се такий чоловік є, шо єго си кульби ни ловит? Тот напудив си! Бере тот молодший сестру тай брата тай иде на море. Там влітає пташок тай питає си: Чого ви тут шукаєте? — Каже тот: Спускаємо си *пительками* (шварами) на тот сьвіт! — Каже до сестри и брата: Я иду зізнати на тот сьвіт, йик там є, а йик я пильно пительку відти покиваю, то тьигніт на гору! — Йик тот спускав си на тот сьвіт и йик відти торгнув, то тоти ни дотьигли и серед сьвіта єго пустили!

За то, шо він не дав їм на сьвітї загинути, вони єго стратили!
(Ростоки, від Анни Влади, зап. Л. Гарматій).

68. Богач и сатана.

Був один богач, шо маєтку мав тільки, шо ліку єму не знав. Давав людьим худобу кутати и позвольив їм з тої маржини брати собі на житьи. Журив він си тим, шо з маєтком з маржинов зробити. Аж прийшов до него атік (якби) жовньир, чоловік и просит си на службу. Газда го приймив без згоди, без токми. По двох добах, газда просив го, аби шо їв, харчував, але слуга ни хотїв. Врешті кажет: Позволь мені одного вола. — Газда зизволив, а він собі зарізав, спік тай усего зз'їв. Другої днини спік два воли и зз'їв, третьої доби три воли, четвертої штири воли. И так їв вин почерез рік по чотири воли. Аж газдї лишило си но сїм волів. Тогди вин кажет до газди: Газдо! Заріж ці сїм волів тай вроби таку кадку, аби усі увійшли; я собі озму на дорогу тай піду, але абис ни жьилував за оцими волами, то я тобі запластю. Иди туда а туда и там йик прийдеш, то мене заждеш. — Газда йик пішов тов дорогов, то ишов півтора року. Прийшов на то місце и застав вівчьирів. Росказує вівчьирам, чога він суда заго-

стив. Кажет, що мав слугу, тот слуга у него рік перебув а на кождий день штири воли їв. Поїв усі, тай пішов и казав себе тут ждати. Вівчѳири кажут: То був сатана. Він від нашого пана слуга. Наш пан найстарший сатана. Ви йдете суда по худобу, але ви анї худоби, нї гроший ни вінесли би. У него є ворок и палица. Кажіт собі дати цес ворок и палицу. —

Прийшов там, вони єго привитали йик гостей. Старший сатана питає: Чого ви суда загостили? — А газда кажет: Я вашого сина цілий рік держѳив, а я прийшов, аби ви мені заплатили за це, шо я го перехарчував. — Шо хоч від мене за то? — Дайте мині ворок и палицу. — И тот му дав. Пишов він з цим, але не питав, шо з цим робити. З дороги завернув си и питаєт си, шо з цим робити? Старший кажет: У ворку тім є твоя уся худоба, а на палицу сїдай, то вона тебе занесе, де загадаєш. — Пішов він на задвїрїи и вздрів горбок далеко, сїв на палицу и гадає: Аби я був там, де цес горб. — Сїв, дивит си и вже там приїхав. Там закортїло го до ворка подивити си. А то йик розвїязав, то вїйшло йик блохи и йик далеко си дивив, то си з того стала сама худоба скрізь навкруги. Ни знав шо з тим зробити. Так си засмутив, бо сидів кїлька добів, и приходило си з жури минути. Аж четвертої днини приходит до него старий сїдий чоловік и питаєт: Чого ти плачеш? — Я вїпустив цу худобу з ворка, а не знаю йик ї назад загонити. — Вин тогди кажет: Шо мині даш, я тобі ї зажену назад до ворка. — Дам, шо ти самий схочеш. — Я хочу то, шо в твоїм дому тобі є наймилїще! — Чоловік гадав, шо він хоче шос з маєтку а то було шо инше. Він, газда, йик вїходив з дому, то лишив жинку в тїготї и вона мала сина а чоловік за це ни знав. Дїдо тот став з буком и закликав: Гий, гий! А тота маржина йик блихи стала, зайшла до ворка и він завїязав и каже: Ни розвїязуй, аж прийдеш до дому. — Чоловік обїцьив му то, шо наймилїше. Йик прийшов до дому розвїязав ворок а худоби стало тьма тьменна. Він до хати не входив а пішов за людьми, аби розбирали худобу собі на пашу, и так піврік він ходив, доки люде не порозбирали худоби, бо худоби стало богато разів бїрше, йик мав передом. А йик люде порозбирали худобу, він увїйшов у хату и уздрів свого синка. Велику радїсть він з того мав, але зараз си потому засмутив, бо догадав си, шо то він дитину свою нечистому завдав. Від того чьису враз став смутний, нї худоба, нї майитки не тїшили го, бо сумував за тов дитинов. Жинка питає: Чого він сумує, бо є всьїкї достатки и пари єму нима. — Йик жинка зачьила єму докучьити, то він сказав: Я тому смутний, бо я свого сина злому духови записав. —

Коли хлопец веселий ріс и вїріс, то питав тата: Коли ви мене раз записали, то я маю бути смутний а ви будьте веселї. — Вони мали згоду, йик синови буде сїмнатцїт лїт, то аби го прислав сотанї. — Але тогди сатана ни казав, шо то син, але, ту помїнку, шос мнї помїнив, абис мині прислав. Але йик синови було

шіснаціт рік, то сказав до тата: Я иду на рік на вандрівку. — Попрощьив си з родичьими и пішов. Узьив з собов стрівбу, порох, шроти, капслі и пішов пушьими, полонинами. В однім лісі находит він дуже великий став. До того ставу прилетіли три качечці и перемінили си у три панні. На них одіж була дуже красна а в одної найкраща. Коли панни порозбирали си, полізли у воду купати си, він підкрав си и одіж найкращої панни відховав. Йик вони си скупали, тоти обі найшли свою одіж и поубирали си а трета не найшла и почьила плакати; тоти дві перевергли си назад у качечки и полинули а трета си полишила; лишила си и плаче. Тьигле плаче и каже: Коби си тот найшов и мою одіж повернув, тобих служила му вірне до смерти. — Він си зйивив, їй одіж вернув, вона си владувала и питаєт го, шо він за один. Він розповів, шо го тато продав сатані, а він пішов на рік вандрувати. А вона каже: Я того є донька, шо тебе купив. Але шосми сказала слово, то буду тобі служити до смерти. — Перемінила си у голубку а его у голуба и полетіли до єї двора. Там си перевергла знов у панну а его у паничьи и сиділи в окремім двірку. Йик минуло сімнаціт літ, післала его до свого вітцьи (до сатани) по контракт, котрим го тато сатані записав. Він приходит до сатани и каже: Я прийшов, аби ви дали мені контракт, шо мій отец дав вам на мене. — Я тобі контрахт віддам, але абис цес ліс, шо видиш, вірубав, вікорчував з того дерева, абис стоси поклав, тоти стоси абис попалив, поле стеребив, з'орав, засійив гречков, гречка аби си вродила, абис ї віжьив и з неї зготовив кашу и абис мині завтра на обід приніс; тогди віддам контракт. Це усе цеї ночи. — Він віходит смутний и став на задвірю коло двора. Панна махнула фустков, аби він ишов до неї. Вона запитала си, шо тато казав? Він розказав. Вона сказала: Не бій си, не жури си! Ходи до двору, то усе си так стане. — Вона війшла на подвірьи и покрутила перстінцем и збігли си на то усі сатани и питают: Чого хоч, панно крилівно? — Вона сказала, аби ліс зрубали, стоги зробили, спалили, стеребили, засійили, аби віросло, зіжьили, змолотили, змололи, зварили, аби на обід мала кашу для тата. И вони так усе зробили. Рано дали ї кашу а вона дала паничеви а він поніс до єї тата и правит контракт. Тот каже: Віддам, але на другу ніч маєш всокотити йиблінь, аби з неї ніхто овочьи не урвав. — Він веселий гадав, шо се байка, ни тьижко, прийшов до панни и розказав. А вона каже: На це тобі вже не поможу, бо абис сто пйидий мав межи очима, то бис ни всокотив, але я мушу си и цим журити и буду тобі помагати. — Пишла до ковальи, зробила девйть палиц зелізних, и втьила девйть прутів однолітків, принесла єму и каже: Тепер мусиш цю ніч ни спати и сокотити, а йик ни всокотиш, то обоє мусим померти смертьов! Вілізь у дерево під самий верх и там абис сидів. А в ночи буде дошь, бура, громи, дошь огневий, абис не бойив си, то усе перебудеш! — Він усе то зробив. Забрав прутики и тоти палиці, віліз у ту йиблінь и сидит. Прийшла бура, громи, тучі и великий страх

він там мав. Нараз йик би йикий чоловік на то дерево упав з неба. Але вона єму казала: Йик тот чоловік упаде, то абис єго имив, за ліву ногу почерез голову перекинув, абис на него зверхи бив дотив, докив тоти девйить палиць не поломиш и девйить прутів. Він тебе буде носити попід самі облаки, далеко, але абис си так увихав, абис на зорах тут був, бо смерть твоя и моя. — И так си стало. На конец, коли кури запіли, він го заніс у далекі сьвіти и там го лишив, але він йик зачъив ити, та ити, та ити, то на зорьих у дворах став. Тогди вона каже: Иди до мого тата по контрат, бо ти всокотив овоч, шо ніхто ни урвав. — Входит вин там, а єї татови голова провалена, очі повібивані, руки ноги поломані, нігті з рук и ніг повідпадали. Він до него кажет: Абисте мені контрат віддали, бо я всокотив, шо ніхто овоч не урвав! — А тот кажет: Віддам я контрат, але абисте з моєв доньков прийшли до мене на вечьірю. Вона тебе на це нарадила, але вже бірше радити ни буде. — Вертає вин до панни и ї розкажує. Вона кажет: Тепер біда! Тікаймо в сьвіт! Але тікаймо аж поза границі друг. го цара, аж тогди мемо бути увільнені від смерти. — Поклала черевик на лавицу, віник під лавицу, замітавку на припічок а лопату вперед печи. Сама си перевернула на голубку а єго на голуба и полетіли, аби перелетіти почерез границу. Ї тато чьикає до вечьіра, а нима доньки ні паничьи. За йикийс чьис, посилає свого сина за доньков. Приходить син до двора доньки и кличе на вичьірю, а черевик питає: Чого? — На вичьіру! — Зараз, зараз, бо си вбуваю. — Чьикают годину и посилає другого сина. Замітавка си питає: Чого? — На вичьіру! — Зараз, зараз, ватру замітаю. — Чикає годину, посилає третого сина, тот пукає в двері, двері замкнені. Віник питає: Чого! — Казав тато ити на вечьірю! — Зараз, хату замітаю! — За четверту годину посилає четвертого сина. Приходить, двері замкнені, пукає: Чого? питає лопата. — На вичьіру кличут: Зараз, зараз, хліб саджьію! — Чьикают пйиту годину и посилає пйитого сина, а тому си ніхто ни обзивав. Тогди старий сказав: Моя донька нас усіх змудрувала! Тепер идіт усі дванаціт сини и подогоньйіте їх. — Великов бурев вони йшли. Аж тут тут подогоньйіют їх. Аж каже панна: Ратуймо си, бо нас ймут, тай наша смерть! — Перемінила си з голубки у стареньку старезну церковцу, шо мохом поросла, а паничьи у старенького попа, шо службу правив. Надлітают вони, тай стали вперед дверий церкви, ни уходьи в середину. Аж виходит пип, а вони си у него питают: Ци ни виділи такого а такого паничьи и панни? — Виділи! — А давно? — А йик цу церкву клали! — Е, це вже давно, вони си гадают, ни подогоньи їх! Тай вернули си до свого пана-тата, старшого, тай розказуют му, шо гнали си, гнали, та не находили, лиш стареньку церковцу и старенького попа, а йик си їх питали, ци не виділи такого а такого паничьи и панни, то казав, шо виділи, йик цу церковцу клали! — Ай! та то вони були! Летіт чим борше, и беріт їх, несіт суда! — Знов вони си пустили бурев шаленов, та ві-

тром подогоньти їх. А панна и панич знов перевергли си у голубців и тікают. Але летьи вони за ними аж земльи дрижит, шум шумит, аж зачула їх панна. Тут-тут їх мают подогонити и имити а панна перевергла си у стару велику тополю а паничьи у старого діда, шо рубає цу тополю. Надлітают вони та уздріли того діда, шо рубає тополю. Питают си у него: Ци не видів ти такого а такого паничьи и панни? — Ой видів! — А давно? — Ой, йик я цу тополю садив. — Е, гадают вони, це давно, не доженеми ми їх! — Вернули вони до свого тата старшого и розказуют єму, йик гостили. Ми ни находили вже ні тої церкви, ні того попа а виділи но старого діда, шо рубав стару-стару тополю. Ми си у него питали, ци ни видів він такого а такого паничьи и панни? А він казав, шо видів, але шьи тогди, йик цу тополю садив, а то топольи дуже стара була. Це самі вони! Топольи то моя донька, а тот дідо то панич! Це лихо! Вони вас змудрували! — Розлютив си на них и кажет: Иду я уже з вами, бо вона вас мудруєт. — Йик займили си вони за ними гнати, то гнали та гнали, шаленов бурев, довгий чьис, то далеко далеко було їх чути. Уже тут-тут подогоньиют. Але панна перевергла си з тополі в голубку а паничьи в голубцьи, шьи тогди, йик но їх полишили, тай пустили си утікати. Аж чуют, шо їх подогоньиют. Так кажет панна до паничьи: Аж тепер ми впали в біду! Тікаймо, шо можь! бо йик нас тато догонит, то смерть! Я чую, шо то си вже з ними тато женет за нами! — Тікают — тікают, тут-там, тут-там, далі, далі, аж прилетіли до границі, перелетіли почерез границу, а тато ї до границі тай став. Тогди кажет ї тато: Донько! Змудрувала ти мене! Ходи ид мині та попрошьий си зи мнов! — Донька кажет: Я прийду до тебе, але віддай цему молодцеви контрат, привйижи до каменьи и вержи у воду! — Бере її тато, видовбує з своєї пйити, з лівої своєї ноги, привйизує до каменьи и мечет у воду. Перевергла вона си у качечку, понорила у воду, вібрала тот контрат и передала свому паничьи. Тогди вже вона си ни йшла прошьити за границу до тата, но пішла з паничьи до его тата. На дорозі кажет єму: Віратувала я тебе від вічних мук, а типер мусиш и ти мене послухати. Є у твого тата теперка маленька дитина. Йик ти прийдеш до тата, то вин будет си тобов радувати, бо вин си вже ни надівав тибє видіти. Аби ти ту дитину на руки ни брав! Бо йик озмеш, то я вид тибє зникну. — И вин си кльитвов закльив, шо дитину на руки ни озме. — И так вони прийшли до его тата обоє разом. Тато з радости ни знав, шо з ними робити. Так вони жили два роки а панич сокотив си, шо ту дитину свого тата на руки ни възив. Аж одного разу вона пішла в місто, и вин си забув и ту дитину на руки възив. А вона з міста уже до него ни вернула, а він так си забув, йикби и свого тата від малка в шьистю здоровю зріс, и нічого не знав за ню, ні шо з ним було.

Потому его тато вісватав другу цівком дівку. Зробив усий порьидок и мали ити до вінчаньї. Збирав си тот молодий до слюбу у своїй хатї, и прийшла тогди та перша панна и в другїй сьвітлиці ему си показала. Поклала вона перед себе вогонь и ніж и промовїє до вогню: Йик би ти мене уратував з такої прикрости, йик я уратувала сего молодого, шо сегодньї вступаєт до слюбу, шо би ти робив? — Вогонь каже: Я би тебе в тїй хвили спалив. — Питаєт си у ножа: Йик би ти мене, ножу, уратував з такої прикрости, йик я уратувала цего молодцьї, шо в цеї хвили збираєт си до слюбу, шьоби ти робив? — Ниж каже: Я би у тїй хвили тебе порїзав! — Тот молодец це все чув и видїв з другої сьвітлиці и все то, шо си з ним дїйило и було, нагадав и її си нагадав, вступає до неї, її перепросив и її берет до слюбу. Приходьї до церкви, тай та прийшла з свого дому. Питаєт си піп: Шо це є, шо він прийшов з двома до слюбу? — Тогди він розповів усе то, шо з ним було, йик его тато запродав, йик го ца панна віратувала. Тогди піп призволив з першов слюб брати, шо го вікупила, а цу відрьидив. Тай вони си звінчьили, тай жили, жили, докив жили.

(Від Олекси Шкрібльїка з Яворова, записав Лука Гарматїї.)

69. Перчович.

Була одна баба, шо мала девїить синїв а десьїту доньку. Дїти пішли у поле орати а біда прийшла, тай їх усїх прожерла. Баба стала без дїтїй. Аж раз замітала хату, а то покотив си перец, вона тот перец заїла, тай від того чьїсу вчула дитину. Йик дитина си учинила, то за то, шо вона з перцу зайшла, прозвали її Перчович. Перчович ссав до дванацїть рокїв цицку. Аж раз каже Перчович, шо слабїй, але я снів, шо йик би ви минї, мамо, дали крїзь стїну ссати цицки, то я би подужьїв. — Мама зрєкла: Та йик я годна тобї крїзь стїну дати ссати? — Перчович каже: Ви йдїт на двір, а я буду собї на печи, підойму стїну, буду ссати. — Пішла мама на двір, він підоймив мизинцем стїну, мама упхала цицку, а він ссет. Перчович спускає поволи стїну, стїна притискає цицку а він питає си: А мали ви, мамо, девїить синїв а десьїту доньку? — Мама каже: Ні! — Перчович шьї бирше спускає стїну на цицку тай питає: А мали ви, мамо, девїить синїв а десьїту доньку? — Мама каже: Ні! — Перчович добре спустив стїну, та йик стїна добре притисла цицку, то Перчович питає: А, мали ви, мамо, девїить синїв а десьїту доньку? — Були! каже мама; бодай ти пішов туда, куда вони! — Вїпустив мамї цицку з під стїни, тай зачьїв собї залїзну довбню плєскати! Вїплєскав, тай пустив у гору під небеса! Аж чує мама, шос грими! А то довбньї легїла. Збудила Перчовича тай каже: Так шос гудит, шо сьвіт гине! —

Перчович прошумав си, вийшов на двір, підставив палец, довбньи впала на палец, тай переломила си. Він узьив, шы ліпше сплескав тай верг під небеса, а сам поклав си спати. Мама слухає, а то шос знов гутит! Будит Перчовича, бо шос гримит, шо аж сьвіт гине. Перчович устає, почухав си, виходит на двір, підставив мизинец, упала довбньи на палец, тай си трохи пібгала. Та він узьив, шы раз ліпше сплескав ту довбню, тай пустив під небеса а сам ліг спати. Лик мама учула, шо шос гримит, знов будит сина. Устав він, вийшов на двір, почухав си, наставив мизинец, упала довбньи, тай си и ни пібгала. Тогди він узьив ту довбню, тай пішов шукати своїх братів. Идет тай находит біду. Вона си у него питає: Ци пристаєш облупити зубрьи, ци порубати *скиртежы*? (Зубрьи, то вепрьи, а скиртежы, то бук). — Перчович каже: Я пристаю порубати скиртежы! — Порубав, поломив тов довбнев скиртежы на чьис, склав у латер, тай шы поміг тогди долупити зубрьи! Мама бідина узьила скиртежы, наклала ватри а з зубрьи зварила юшки. Сів Перчович з бідов їсти. Біда каже: Хто перійш об'їст кістку від мйиса, тот тому уверже в груди, тай тот не має си усердити. Йик си усердит, то має битий бути. — Перчович борше обгриз кістку, тай верг біді в груди, шо аж біді задзвонило у грудех. Біда си не усердила. Відтак пішли на мідьиний тік си бороти, котрий буде дужчий. Зачьили си бороти. Метали си сторцом, аби си ноги ни зибгали. Вергла біда сторцом Перчовича, и забила го по котики. Перчович поправив си, та верг біду по коліна в землю! Біда си поправила, вергла Перчовича по пахи. Перчович йик си подув, то забив ї рівно з головов у землю. Тогди Перчович запитав си в біди: Де мої девйить братів и сестра? Кажи, бо тьи вбю! — Тогди каже біда: Моя мама їх зз'їла! — Йик їх від неї вібрати? — Абис з десьити вершьиків розклав ватру, нагрів довбню, аби була червона йик кров, тай меш знати йик відтак з неї вібрати. — Перчович лишив біду в земли, сам розклав ватру з десьити вершьиків (з вершків дерева), нагрів довбню, иде до хати, де бідина мама. Вона каже: Не йди дверми а вікном, бо я дверми йду вон! — Вона гадала, шо го изз'їст; але Перчович був віщун. Иде вікном а баба ни виходила вон, но причьикла над вікном, роззьвила рот, аби го прожерти. Перчович не ліз у вікно а всадив бабі ту довбню в рот. Бабі спарив хавки, тай баба здохла. Він тогди бабу розпоров, тай найшов у ній десьить червачків; з них стали си девйить братів и десьита сестра. Забрав він їх з собов тай пішов. Але вібрав біду з землі, де ї був забив на мідьинім току. Пішов він з ними, тай льигли ночувати. Він льиг від дуба а вони польгали від краю, тай збойили си, шьо він їх вібе тай привйизали до того дуба, а сами пишли д' хаті. Він прошумав си, тай вірвав того дуба, а сами приніс ім того дуба д' хаті тай каже: Ви хотіли мене стратити, а я вам дров приніс. — Лишив їх тай пішов у сьвіт з тов довбнев. Находит він у лісі Трикаменьи. Питаєт си го Трикамінь: Ти шо за оден? — Я такий бідолаха, каже Перчович.

А ти шо за один? — Ге, я, кае Трикамінь; йик иму камінь у пушки, то нараз роздробю. — Перчович каже: Будем собі за товаришів! — Добре! Будемо, — кае Трикамінь. Пішли вони. Идут, тай находьи Гнибука. Питає си Гнибук: Ви шо за одні? — Я, каже Трикамінь, Трикамінь; йик иму камінь у пушку то нараз го розитру! — А ти шо за один? — Я, каже Гнибук, йик иму бука за вершык, то нараз го до землі прибгаю! — А ти шо за оден! — питає си Перчовича. Ай, каже Перчович, я такий бідолах! — Не каже, шьо він си їх усіх ни боїт. Будемо собі за товариші! — Добре! каже Гнибук, будемо! —

Приходьи вони в ліс, тай зайшли до хати. А то хата була Ліктик-Бородика — біди (чорта). Ліктик-бородика ни сидів у хаті но на поду. Лишьиют вони Трикаміньи за кухарьи ім їсти варити а сами пішли у ночи на стрілецтво. Слухає Трикамінь: Хтос каже: Отвори-ко двері! — Вин каже: Не всох єс, отвори собі! — Отвори-ко мене на припічок! — Не всох єс, вілзеш! — Вілв Ліктик-бородик на припічок тай каже: Дай-ко лижочку! — Ни всох єс, озмеш си! — Він узьив тай каже: Дай-ко кулешки тай трохи юшечки, тай штучки! — Трикамінь зварив кулешку, юшку тай штучку для своїх товаришів тай дав Ліктик-бороді трошки штучки тай кулешки, бо си скупував а юшки дав гаразд! Ліктик-бородик зз'їв кулешку тай штучку та каже: Дай-ко шьи штучки тай кулешки, бо йик ни даш, то собі сам озму, а юшечку тобі у вочі вісиплю тай ремінь з хробаки (хребта) вікрою. — Трикамінь ни дав. Ліктик-бородик узьив собі сам штучки тай кулешки, а юшку Трикаменеви у вочі вісипав, вікроїв єму ремінь з хробаки тай утік у під. Приходьи вони з стрілецтва, а Трикамінь нічо не каже, варит кулешью. А ти заспав, шьо лише кулешу вариш? — Заспав товариші! — На другий день лишив си Гнибук за кухарьи, тай так само погостив! Ліктик-бородик забрав сам собі штучку и кулешку а юшку вісипав єму у вочі, вікроїв ремінь з хробаки тай утік у під. Прийшов Перчович и Трикамінь з стрілецтва тай кажут: А ти заспав, шьо типер вариш кулешю? — Заспав, товариші! — Нічо ни каже ім, йик погостив з Ліктик-бородов. На третий день лишив си Перчович за кухарьи. Перчович пішов, найшов бука, відовбав у буці таку диру на руки, ноги, голову и бороду, аби миг го там закувати, тай прилагодив золоті ланци. Приходить Ліктик-бородик тай каже: Отвори-ко дверці! — Він отворив. Вісадь-ко мене на припічок! — Він вісадив. Дай-ко мині лижочку! — Він дав. Дай-ко мені юшечки, кулешки тай штучки, бо йик ні, то всу кулешку тай штучку озму зз'ім, а юшечку тобі у вочі вісиплю, тай ремінь з хробаки вікрою. Я й тим так зробив, тай тобі! — Перчович каже єму: То ти так шьи до мене говориш! Чьикай! Дам я тобі штучку тай кулешку! — Лапнув єго, вікроїв три ремені з хробака за своїх товаришів и за себе, поніс у того бука, тай у золоті ланци закував! Зварив їсти и поклав си спати. Приходьи Трикамінь тай Гнибук з стрілецтва а тот

шьи спит. Ти заспав? — Ні! Я зготовив вам їсти, а то шо вас засипало, то генде у буці! Це вас засипало? — Це! — Похарчували вони, а Ліктик-бородик йик си у буці розхитав, тай аж на тот сьвіт провалив си. Перчовичови дуже си банно вчинило за золотими ланцушками. Каже він до своїх товаришів: Ви би мене не спустили туди? — Спустим! — Поклали го у колыску, тай до половини го спустили тай хотіли го веречи. Але він каже: Ні! Не вержете, бо я д' вам вйду! — Тай вони его спустили аж на тот сьвіт. Він віслав відтив Трикаменеви зирницу за жинку, Гнибукови місьиць а собі сонце; тай каже: Абисте мині добре держьили тай шьинували сонце, аби вона у вас ни голодувала, бо йик вйду, то бих вас вібив. — Пішов він тим сьвітом тай найшов Ліктик-бороду; розковав го, забрав золоті ланцуки тай пішов по тім сьвіту. Аж ударьє вогньиний дожджь. Зачув він, змийиньита пищют. Приходи він, аж вони гинут від вогню. Накрив він їх собов тай уратував від загибели. Прийшла їх мама тай питає їх, хто їх уратував від смерти? Ми би вам сказали, коби ви его не стратили! — Ні! ни страчу! — Тай показзали її, де він си дів. Вона прийшла д' нему тай питає: Шьо ти хочь, шо ти мої діти віратував? — Перчович каже: Ничо билше від тебе ни хочью, лиш аби ти мене на тот сьвіт вінесла. — Добре, я тебе вінесу, але аби ти устарав дивйитнаціт бочок пива, тай дивйитнаціт бочок штуки (мяса). — Він постарав то все тай сів на неї а вона его несе. Він метав їй то усе шо чьис у рот, бо в неї полومінь тїкала з ирта на три сьижні, тай вісихало в ирті. Вона могла его спалити и сама себе. Тай ишли, а ни стало вже харчу вйти на тот сьвіт, а вона каже: Вертаймо назад, бо тебе спалю и сама себе. — Вернули вони. Постарай мині двацьит бочок пива, тай двацьит бочок штуки, то тьи вінесу. — Постарав він то усе тай пішли вони. Идут вони, а він ї то мече в рот, аж на сьижінь не доходьи, бо ни стало штуки тай пива. Вона каже: Мечи! — а він узьив тай утьив кавалок литки, тай верг їй у рот а вона вінесла его на цес сьвіт. Питає си его: Шьо ти мені дав на послідку в рот, шо таке було солодке, шо я ше такого з роду ни іла? — Я би тобі сказав, але, аби ти мене не ззїла! — Перчович ї сказав: Я тобі свеї литки урубав! — Тогди вона ригнула, тай віригала ту литку его, притулила ему до ноги, а литка прицілила си. Змья пішла назад на тот сьвіт, а він пішов д' хаті свеї до своїх товаришів Трикаменьи тай Гнибука. Приходить він, а его жинка сонце коньиче їст, а їх жинки їдьи юшки та штучки. Тогди Перчович вібив їх усіх обох Трикаменьи тай Гнибука а їх жинки, зирницу тай місьиць, вірьидив на тот сьвіт. Так він з сонцем жив дожив жив.

(Голови, від Петра Шекурьика записав Лука Гарматій.)

70. Сто синів рідних.

Був чоловік, що мав сто синів. Найстарший син був вішун. Дьидьбо тих синів напудив си їх сили, тай сховав си в жереб. Там лиш раз на днину їв, тай там була керничка, а з неї раз на днину пив воду. Старший син, вішун, питає братів: А кортит вас свого дьидьби видіти? — А чому би нас ни кортіло! — Но, то идім у місто, накупім їди, питьи, ліжників, підем відтак дьидю у жеребі сокотити. — Поховали си у жереб, а коло тої кернички, до котрої їх дьидьбо виходив пити, поклади їди, питьи, убори, столи, крісла а з собов держут ліжники. Йик війшов дьидьбо пити води до кернички, уздрів там то все добро, то наїв си добре, тай каже: Дьікую Тобі, Господи, шо йис мені таке шьисте дав! — Тогди вони си пустили ид нему, вергли на него сто ліжників тай усі сто посідали. А дьидьбо був такий дужий, шо їх сто и сто ліжників на собі підоймив. Він си напудив їх. Вони тогди кажут: Біг з тобов, дьидю! Ни бій си! Ми твої сини! — Тай він тогди ни збойив си и пішов з ними д' хаті. У хаті кажут сини до него: За того, шо ти нас лишив и втік, то ми даємо тобі покуту таку: Бери плуг и коні, тай иди ори кицку одну так за довгу, докив не найдеш для нас сто дівок, рідних сестер, одної нені и одного дьиді на жинки. — Пішов дьидьбо орючи, аж находит попа. Боже помагай! — Дьікувати! — Шо робиш, чоловіче?! — От сини завдали мені покуту, абих одну кицку дотив орав, докив ни найду для своїх сто синів сто дівок рідних на жинки! — Лиши, каже піп, у мене є сто доньок рідних! Прийди до мене в старости! — Тот лишив орати, пішов по своїх синів тай пішов з ними до попа в старости. Поженили си всі сто, старший син из старшов доньков, аж найменчий з найменчов. Тогди идут вони від попа, а на дорозі син найстарший каже: Одні з нас идім уперед хати класти, аби було де нам діти си, а другі най идут з жинками, аби їх вікочувати. — Але брати єму відповіли: Иди ти сам уперед класти хати, а ми будем ити з жинками! — Добре, каже найстарший брат, але абисте мою жинку не кривдили, а йик мете ити лісом, то абисте нічо не кивали, аби шо вам си показувало, бо йик шо кинете (рушите) то абисте знали, шо мирно д' хаті не прийдете! —

Тай він пішов уперед класти хати. Идут вони лісом, аж показали си їм усьякі квіти, усьякої барви: злотні, діяментові, срібні. Тот, шо був під старшим, брат, хоче рвати а молодший каже: А ви забули, шо наш старший брат казав, не кивати нічо! — Е! шо ти, дурню, знаєш! Нас є тут, громада, нікого си ни боїмо! — Зачьили рвати. Та наколи зачьили рвати, на тогди зо всіх боків стала скала, шо никуда вїйти, ни суда ни туда, нима куда, а з скали заговорило: Дайте мині, шо вам наймильніше у душі, то вас пушу! — Вони сказали: Бери! — Тогди скала шьизла, а вони пішли. А то їм усім наймильший був старший брат. Тай

вони его продали тому, що був у скалі, а в скалі був чорт. Старший брат зараз за це знав, але доклав хати, тай пішов на зустріч них, до чорта идучи. Зустрічьє братів, тай каже: Биг би вас побив! Я вам ни казав, ни кивайте ничо! Тепер я йду до чорта, але знайте, шо йик я відтив від него не вйду, то не мете мати прощі ні на цім сьвітї, ні на тим сьвітї! Памйтайте, абисте мою жинку добре держьили, бо я на ню также хату поклав, бо йик бисте ї лихо держьили, а я вйшов відтив, то бих вас вібив! — Розпрощьили си, тай вин пішов собі.

Чорт переверг си в шура, біжит за ним тай каже: Сїдай на мене, я тебе занесу! — Иди ти, ськийкий такий, я тобов не требую, я собі сам дорогу найду! каже чоловік. — Идет, аж у лісі уздрів хатку. У цій хатчинї була бабка віщюнка; бабка знає, шо він гадає, а він знає, шо бабка гадає. Бабка плаче, тай він плаче! Розказав він бабі, йик его брата продали, а баба єму розказує, шо си з ним туда, в дорозї має дїйти, йик він ме гостити. На тобі це перце! Йик прийдеш на море, перехрестиш море цим перцем, то вйде тобі кїнь, на ним перейдеш море, перехрестиш коньї, він у море знов пропаде. Кїлько разів тобі коньї треба буде, тїлько разів так зробиш, а він тебе перенесе! — На другу днину подькикував він бабці, тай пішов собі від бабки.

Приходить понад море, тай сїв и плаче: За шо я Бога так прогнївив? Йик я тут перейду? — Але нагадав си за то перце, шо єму баба дала, перехрестив море, відтив вйшов білий кїнь, такий йик молоко. Він сїв на коньї, а кїнь каже: Цуглями мїи ни стьгни, а чоботами мїи ни сколи! — Тай пішли почерез море. На тїм боцї коньї перехрестив, а кїнь пішов назад у море. Так три рази переходив він море, а кїнь усе однако казав. Цугльїми мїи ни стьгни а чоботами мїи ни сколи! — Він перехрестив, а кїнь пропав у мори!

За третим морем були вже самї чорти. Він сховав си в жереб, аж уздрів: лежить дївка а їй на сьжїнь поломїнь з ирта тїкає. Прибігла, розїбрала си, тай штрикла в море купати си. Він прибіг тай присїв їй лудинє, бо так му баба нараїла. Віхаплює си вона з морьї, набїгає д' нему й каже: Подаї минї лудинє, бо зараз тьї розрубаю, розпалю. — Він каже: Не подам ти, докив ми раз ни присьїгнеш! — Вона єму раз присьїгла, він подав лудинє. Відтак налїтає друга дївка, шо ї з ирта на два сьжїнї поломїнь втїкала, розїбрала си тай штрикла купати си в мори. Він штрик тай присїв ї лудинє. Вона віхопила си тай до него: Віддай минї лудинє, бо тьї розсїчу, розпалю! — Не віддам, докив ми два рази ни присьїгнеш! — Вона присьїгла, він подав. Відтак трета надлетїла, шо їй з ирта поломїнь на три сьжїнї утїкала, розїбрала си и штрикла у море купати си. Він знов присїв ї лудинє на березї а вона єму три рази присьїгла, а він ї подав лудинє. Так баба му наказала робити. То були три дївцї, шо їх на сим сьвітї продали за гроші. Теперички прийшов він вже до самого старшого Ирода. Ирод був прикований в ланцах,

каже д' нему: Що ти так мої слуги нагоньєш? — Я про ваші слуги сам найду собі дороги! каже він. Я сам без твоїх слугий прийшов! — Ирод каже: Гей слуги! Зараз для него дати зелізнний хліб, та дерев'яний ніж, най кроїт хліб та їст! — Він тогди плаче аж до вечера! У вечір приходит та дівка, шо му два рази присьигла, тай каже: Завтра має він, Ирод тебе вирізьити коні пасти, а то ми будемо за коні. Абис ту першу не дуже бив, мене дуже, а ту третю абис ше дужче бив, бо ми би тебе на смерть розбили! — На другий день сів на першу та так збив, шо ну! У вечір приганьє до Ирода а вони єго не розбили. Так вігонив він їх три рази пасти, та тим, шо дуже їх бив, вони єго не розбили. Це йикас біда, каже Ирод, він ше нас вітратит! — На другий раз посилає єго Ирод мірьити у пивниці, за кілько вина в бочках не стає. Та, шо єму два рази присьигла, приходит д' нему и каже: Йик ти мене озмеш, то я тебе поражу! — Возму каже він. — Абис знав, шо в тих бочках нима вина а кров. У першій бочці не стає за волос, друга ни повна за два волоси, а трета за три волоси. Йик змилиш, то вони тебе там завісьит, там уже є на тебе клинок у стіні. — Повели єго слуги тай питают: За кілько волосів ця бочка не повна? — На оден? — А ця? — На два! — А ця? — На три. — Добре! — Тай повели го до Ирода. Ирод каже: Це йикас біда! У вечір має мині цу гору, шо заступає мині на хати сонце, розкопати, аби мині рано вже сонце осьвітило хати. — А то була гора більша йик Скупова (гора). Тогди він зачыв плакати. Надходит д' нему та дівка, шо перше вже го раїла, и каже: Не бій си, на тобі цес батіг, йик удариш ним, то тобі си збігнут чорти йик фої та листу. — Він узьив тот батіг, ударив батогом по горі, а то збігло си чортів йик фої та листу. Шо хоч, пане? — Нічо ни хочу, но абисте цу гору розкопали, аби завтра, йик сонечко зійде, засьвітило на Иродові хати! — Чорти нараз ту гору рознесли, розкопали, наколи сонце другої днини рано зійшло, на Иродові хати загіло! На другий день кажет єму Ирод з другої гори ліси вірубати, гору розкопати, просо засійити, а коли сонце зійде, аби му вже нового проса на тарели принести. Зажурив си він, та знов та дівка каже єму: Не бій си! На тобі цу довбню, удариш нев по цій горі, то збігнет си чортів йик фої та листу! — Він у вечьирі ударив цев довбнев по горі, а то збігло си чортів йик фої та листу. — Шо хочь, пане? — Хочу, абисте мині цу гору розкопали, ліс вірубали, з'орали, засійили просо, аби віросло, а на рано абих мав Иродови принести нового проса! — Нараз чорти одні се, другі те, вірубали, розкопали, віорали, засійили, шкородьит, дуют аби борше просо доходило, аж стало все готове. Він узьив того нового проса и приносить Иродови. Ирод гадає: Це біда! — Довідав си Ирод, шо на все то доражьє єму та дівка, тай загадав їх обоїх у ночі повісити. Дівка це знала, набрала гроший, уського добра, тай з ним утекли. Иродиха, жинка Иродова, збудила си в ночі, у першій годині по упівночі, ити їх обох вішьити. Уходьи, а їх

нима! — Ото! каже, утекли! — Найко, йду їх сподогонити! — Займила си за ними. — Але та дівка и тот вішун перевергли си у качура и качку тай поплили морем. Вин си обернув а Иродиха віхапала в него очи. Що я тепер сліпий буду дійив? — Не бій си! — Побігла, перебігла Иродиху, перевергла си у керницю. Иродиха си натомила, зибгала си води пити, а очи віпали в кирницю. Дівка перевергла си у качку, тай подала очи віщунуви. Иродиха приходит до Ирода тай каже: От хоть сме у него очи вібрала! — Ано! покажи, йикі у него очи? — Вона до очий, а то нима очий! тай каже: А то дівка перевергла си в кирницю, тай відобрала у мене очи! — Біжуж я ще раз за ними, може їх подогоню. — Але вже їх нігде не подогонила. Йик переплили море, то він переверг си у чоловіка а вона з качки в дівку тай пішли в місто. Там чоловік сказав ї, що жонатий. Вона каже: Біднаж моя головко, деж я си тепер діну? Нашож я йшла з тобов, на шож ти мене брав? Мині там було добре! — Не бій си, каже чоловік, ше ліпше тебе му держьити, йик рідну маму! — Взьив накупив вських уборів для жинки и для неї, купили фіру, тай пішли горі. Приходьи а его жинка пасе на дорозі свині. Він ї пізнав а вона его не пізнавала, бо си не надівала, аби си він відтив вернув. Питає си ї: Шо ти тут робиш? — Свині пасу! — А чого ти свині пасеш? — У мене був чоловік, каже, та братьи го продали а мене поставили за служницю, аби я їм свині пасла. — То я твій чоловік! — каже він. Вона тогди обімліла! Вони ї счысали, умили, перебрали, тай проходьи до братий до хатів. Каже їм: Так ви мені слово додержьили? Так есте мині жинку пошьинували? Йик бих не уважьив, шо ви мні брати, то бих вас усіх вібив! Але за тото, від тепер мусите мені панщину усі з своїми жинками робити, податки мині платити! — Від цього чьису люде зачьили панщину робити та податки платити. Та вони дотив жили, докив жили, докив си їм ни пірвали жили.

(Голови, від Петра Шекирьика, записав Л. Гарматій).

71. Чоловік и жинка.

На одним селі був один пан. Більше дітий ни мав, лиш одну панну. Другий був сусід, а мав одного хлопчика. Хлопец був дуже порьидний школьирик, але був дуже бідний, ни мав шо їсти ні в шо одьигнути си. Пан учитель за то его богатог кормив. Тота панна того хлопцьи любила. Потому тот хлопец вертав зі школи до дому попид скалу а пид скалов плита си отворье и говорит до него жертва: Приступи до мене близше, я шос ти скажу! — Хлопец зо страху дуже си спудив, шо вже его там смерть! Вона єму каже: Ни бій си, хлопче, приступи без-

печно! — Він приступив а вона кажет: Підойми отцу плиту! — Він підоймив а під плитов саме срібло. Вона кажет: Розстели фусточку и набери собі три рази пригорщыми цього срібла. Йик прийдеши до дому, будут си питати тато, мама відкив ти це маєш; абис не вповів, бо погибнеш так, йик другі люде тут погибли. Скажеш: Господь Бог це мині дав! —

Идет другої днини, кличе го знов жретва. Хлопец приступив а вона кажет: Підойми другу плиту! Бери собі цього золота на фустку три рази кільки можеш, и кажи свому дьидеви, аби тобі купив красний убйор, аби тьи зибрав, йик котре найкрасший панич! З цих гроший аби собі купив тато мудрі палаци и польи доста. Тільки тобі заказую, абис нікому не казав, из чого ви забогатіли. Йик буде си питати пан учитіль, відкив ти маєш такий красний мундур, абес відповідав: Мій тато ходив у місто, дрова и воду носив и з того мині мундур покупив! Йик прийдеши до своїх літ, ожениш си, жінка мусит тебе підійти, шо ти мусиши жинці правду сказати. — Узъив тот пан учитіль того хлопцьи до себе за пидручника. Тий дівчині учителевій сподобав си цес хлопец тай повінчъили си. Тот хлопец став на селі паном, для громади писаром, робит всількикі добрі порьидки, добре си має, люде йдут, его в руку цулюют за его розум. Жинці, то вже си зробило дуже дивно, шо вона з панцкого роду а ї не цулюют в руку, но чоловіка. Ей, чоловіче мій коханий, скажи звідкив ти таку ласку маєш на небі? — Ай, моя мила дружино, то я маю від Пана Бога! — Я знаю, шо твій тато дрова рубав, воду носив, може ти це маєши из злодійскої речи?! — То відсив то відтив, доти жинка чоловіка мучъила, шо мусів правду казати. Диви си, жинко, я тобі правду сказав, аби ти кому ни вповіла! — Ай ні, ні! — Вона борше біжит до стайні и каже фирманови запрьигати коні, ніби їхати на спацир, а вона поїхала до своєї мами и розказала усьо на правду. Наколи вона си обернула назад до дому їхати, увсий маєток ї став вогнем, згорів на попів. Приходить вона до дому а чоловік сидит на дїдинци, лиш в мундурі, увсьо згоріло. Заплакав и сказав: Що єс наробила тепер, окаяна душе! — Присилив ї до шиї кадку зелїзним ланцом и дав ї у руку зелїзну клябуку. Докив ни наплачеш увсу повну кадку слоз и до рук докив зелїзну палицу ни прибеш, дотив грїх ни спокутуєш! — А вона єму таку печъитку дала: З лївого пальцьи з мизинцьи крови пустила и з правого боку на сорочці хрест изробила. Коли хрест си відпустит, тогди абис си оженив. — Его назад село покклало на пана а вона пішла край сьвіта. Ходила горами, долами докив ни наплакала повну кадку слоз и палицу ни приносила до руки. В такий вона зайшла край далекий, шо вона вже ни знає, відкив вона є? — Зайшла в одну пуцу, нема де ночувати, але вздрїла далеко, далеко сьвітло! Приходить до того сьвітла, там є баба. Просит си ночувати. Баба кажет: Ой, ні синку, бо прийдеши мій син, то би твої и мої кости розметав почерез тебе, бо ти є прїсна душа! — Якос вона си впросила

ни гірко, ни лехко, йикос тота баба приймила ї під зелізню скринку. Приходить тої баби син, дуже лютий, острый, аж си мури зодригають! Дверми луснув: Мамо! Тут є прісна душа! — Ні, нема, синку! — Ти прийшов из сьвіта, увсьякі люфта чув, тай тобі си здаєт, шо є прісна душа у хаті. — Тот син сів спочивати. Берет мама мастит ему руки, ребра, бо він дуже кривавий, побитий. Тот син закликаєт тоти люде, котрі збирають з островий снопи свої а острови лишьют в земли. Шо то за син? Тото вітер! Йик си успокоїв, кажет до него тогди мати: Синку, є тут у нас прісна душа! — Вілази відтив, небого, бідна калічоро, най я тьи вижу! — Вона вілїзла и кажет: Чоловіче божий, ходиш горами, ходиш долами, чис ни видів на чоловічій сорочці з правого боку хрест? — Ой ні, я не видів, хибабис пішла до мого брата и у него си спитала! — Переночувала, тай ї тота баба, вітрова мама, дала одну качечку злотну, тай вона собі пішла далій! Идет. Приходить до другого такого дому. Там то само си на ніч просит. Йик прийде мій син, кажет газдиньї-баба, то я закаменїю й ти! Але зрештов иди, тай будем си якос хоронити. — Поклала ї під зелізню скриню. Приходить лютий син. Аж лускають мури и з дахів цвйихи. Шо то є за син? То місьиць! Ей, мамо! Фе! Тут є прісна душа! — Ні, нима, синку, ти прийшов из сьвіта, тай єс си набрав пуху, тай гадаєш, шо й тут є! — Оспокоїв си син, кажет мама: Синку, є в нас прісна душа. — Ану каже син, най я ї бачу! Ано, бідна калічоро, вілази, най я тьи бачу! — Чоловіче божий! Ти ходиш горами, долами, ци не видів ти чоловічої сорочки, щоб був на ній хрест из правого боку? — Ой ні, я ни видів, хиба бис ишла до мого брата, може він видів. — Переночувала вона. Баба дала їй другу качку срібну. Тепер собі пішла а на третю ніч, найшла такий самий дім йик и перший и другий. Просит си на ніч. Баба каже: Не меш, синку, ночувати, бо йик мій син прийде зо сьвіта лютий, то тьи спалит; але йик тьи мож схоронити, то ночуй. — Сховала ї під зелізню скриню. Чує вона, приходит син дуже лютий и горьчий. Фе мамо! Тут є прісна душа. — Ні! Ти зо сьвіта, люфт маєш из сьвіта, тобі си так здаєт. — Сів син спочиває и людий закликає, котрі, у робітну днину, йик сонце палит у вечір, не дают припочьити и Богу си помолити; до темної ночи тримають робітники. Йик си успокоїв, баба кажет, шо є прісна душа! — Най ї вижу! Вілазьий, бідна калічоро, най тьи вижу! — Чоловіче божий, йик ви ходите горами, долами, ци ви ни бачили чоловічої сорочки на правім боці хрест? — Ой, кажет, видієм, вже не далеко є! Кождої днини, йик в літі, так у зимі, тоту сорочку сушу! Три панні ї перут и ни можут відполокати тот хрест! — Переночувала вона, а баба дала ї щірозлотну кужівку из веретеном и з кужелом. Війшла вона вже з дуброви на поле, идет коло води, акурат перут тоти сорочку. — Йик вона вздріла ту сорочку, то кадка впала и палица также відпала. Приходить вона до тих паннів и просит: Будьте добрі, прийміт мене на су ніч из своїм паном пере-

ночувати! — Панна кажет: Чому, меш ночувати, але даш ми за це одну качку! — Чому?! Дам! — Запровадили ї до кухні и сховали. Панови дали вечерю и люту горівку. Пан випив три порції горівки и цілком без розума заснув. Вони взяли тогди тоту бабу до него трутили, а вона льигла коло пана йик коло рідного мужа. Вона пана киває, пан си не може прибудити. Вона плакала аж всу постіль слозами сповенила. Ни могла пробудити, аж зробив си день а дівки бабу вон вітрутили а вона пішла. Идет вона другої днини а тоту сорочку вони знов перут. Просит си їх ночувати. Вони приймили, але дала другу качку. Ни могла збудита и на другу ніч. У днину ї вітрутили а третої днини вони знов перут сорочку а вона просит си на ніч. Вони приймили але дали їм злотну кужівку від себе. На третий вечьир злагодили панови вечерю и люту горівку. А пан подумав собі: Не буду все пити горівку и при вечері засипльити, а вдам, шо засну а горівку вісиплю за пазуху. — Взяли затрутили ї там ид панови. Вона си положила коло него спати. Скорньила го. Він подивив си: коло него проста баба. Гей, мій милий мужу! Вже давно спокутувала я свою покуту! — Покажи ми свою сорочку! — Він тогди не міг ї пізнати ані на лиці ані на жадний спосіб, аж йик вона его сорочку взяла и своїми слозами зажмйикала а хрест зник, тогди він ї спізнав. Вона зостала, десьить раз стали ліпшими панами, бо їх Господь Бог благословив за їх покуту.

(Голови, від Федора Кітлярука записав Лука Гарматій).

72. Вдячний мертвец.

Мав оден цар три сини. Тот цар був глухий тай сліпий тай уже си дуже постарів. Але хтос ему приповідав, аби ему принести золотого птаха, то він би розвид, розглух и відмолод так назад, йик був за молоду. Тепер скликав цар усї три сини и сказав, шо тот птах мусит дес бути, аби всі розійшли си, може би котрий того птаха найшов. Вібрав си наперед найстарший принц и взяв собі коньи цісарского и гроший мішок з собов и пішов. Ишов тот принц селами и містами и дуже зголоднів. Наколи він прийшов до одного міста, найшов ровту людий, шо били умерлого чоловіка вже сімнацїть років, шо поназичував гроший и немав відки віддати, а суд присудив, аби тоти гроші вони на нїм відбили. Коли принц увидїв, шо того умерлого бют, розпитав за шо, а люде розповіли, шо поназичував гроший по людах и немає відки віддати, а суд присудив, аби тоти гроші люде відбили; за то его бют. Принц коли то віслухав, казав ше ліпше бити, а шо був дуже зголоднів, зайшов у тім місті до трахтирні и казав дати собі їсти; тот трахтирник мав такі дві дівці йик одна.

Трахтирничка сказала: Я вам, принцу, дам харчувати, але у мене є одна така дівчина, що йик ви ї переїсте, то я дам вам усю трахтирню, а йик вона вас переїст, то возму від вас коньї и шо маєте при собі. — Принц на це згодив си. Тепер вона взяла и одну дівчину сховала в ізбечку, а з однов дала тому принцови харчувати. Та дівчина їла шо їла та пішла ше крашу їду принести и там си лишила, а голодна (та шо була схована в ізбечці) прийшла до принца и знов зачыла з принцом харчувати и перемогла принца в харчованю. Тепер трахтирничка за то взяла коньї у принца и обдерла з него все фантьї, а дала му пuste дранкаве и він пішов воду у тїм місті носити, бо не мав з чим вертати домів, а птаха золотого йик не мав так не мав. Цар чекав на найстаршого сина три роки, а коли він не вертав си, то думав, шо вже го нема на сьвітї. Тогди посилає середушого сина. Середуший принц иде знов сьвітами и зайшов до того самого міста, шо найстарший. Йик війшов до того міста, найшов ровту людий, шо били умерлого чоловіка вже сімнацїть років. И з ним так склало си акурат, йик з найстаршим. Тогди цар каже, шо вже нема тих двох синів, то вже третого не пускав з дому, хоть наймолодший принц сам просив дьїдю, аби его пустив за золотим птахом. Нарештї цар згодив си на це, а принц пішов тов самов дорогов и зайшов до того самого міста. Тут повидїв, шо умерлого бє товпа людий, тогди став и каже: Шо, люде, робите? — Нам суд присудив, а ми тепер відбиваємо, бо він у нас назичив грошїй и не мав відки віддати. — Принц каже: Дїти! Шо вам з того прийде, шо ви на умерлім відбиваєте свою працю?! Берїт, каже, и зробіт деревище, поховайте его у цвинтари файно, а я вам кождому віддам за него, шо у вас назичив и за честь заплачу. — Люде услухали принца, перестали бити, злагодили деревище и поховали у цвинтари умерлого, котрого через сімнацїть років били за довги. Потїм зайшов наймолодший принц до тої самої трахтирнї, шо его два брати старші, а трахтирничка зробила з ним таку саму угоду, йик з тими. Присїла одна дївка и йила з ним їсти, а потїм хотїла принести иншу крашу їду, аби друга прийшла з ізбечки їсти, аби знов переїсти и цього принца. Але принц не позволив дївцї відходити, бо казав, шо їм донесут, шо треба буде. Принц ше харчує, а дївка знемогла, стала пнем, бо вже далї небїзувала їсти и тогди принц віграв цілу трахтирню з кїньми, з грїшми, бо тота трахтирничка вже не одного пана обрабувала. Наколи принц віграв трахтирню, повіграв нывв всю фамїлію цеї трахтирнички.

Тепер взяв собі з трахтирнї всї конї, котрі брати и йинчі пани полишьили, позамикав усе и пішов у чужий край за золотим птахом. Иде він, иде, аж ту приїздзьїє в оден великий лїс, дуже густий та темний, де нікого не видит, лише чує, шо шос за ним кричит: Принцу! принцу! принцу! — А він, ади, напудив си та ше дужче коньї вдарив, а то ше дужче кричит: Принцу! принцу! принцу! — Він обзираєт си и не видит нікого, лише

чорного песика, що біжить за ним и кричить за ним: Принцу. — Зачикав принц на того песика а песик прибігаєт до него и кажет єму: Бери мене з собов на фіру, бо куда ти йдеш, не маєш си, відтив вернути, йик я з тобов не піду. — Принц взяв того песика з собов и поїхали до того пана, шо мав золотого птаха. Приїхали вони до того пана, де у три рьиди ружні птахи стояли у клітках коло палати. Принц став з песиком на дорозі коло двора и чекали, коли можна того золотого птаха взяти. Наказував єму тот песик так: Иди, принцу, там будеш видіти всьікі птахи, а бери з тих шо найчорнішого, а тоти всьікі птахи то золоті, то срібні, то дійиментові лишый, бо це було би зле. — Але принц не хотів слухати песика и вібрав собі найкращого, діяментового. Отворив дверці, посьиг за ним и зараз задзвонив дзвоник. Пан тих птахів віхопив си и имив того принца и каже: Коли ти такий злодій, то иди у йинче село а там пан має ружні конї, а ти вкради золотного коньї, а я тобі за то дам золотного птаха. — Віходить принц на вулицу а песик єму каже: Видиш, принцу, чомус мене не слухав, а тепер йик украдеш золотного коньї? — Але песик, сарака все знав, бо він був тот умерлий чоловік, шо єго сімнаціть років били за довги, а цес наймолодший принц казав єго поховати и сам довги заплатив за него. Поїхали вони оба до другого пана и зачекали, докив добре неотовкло. Пізно в ночи зайшли вони до тої стайні и каже песик брати найстрашнішого, найгіршого, бо тот кінь того пана, шо єго післав за конем. Але принц увійшов и вібрав дійиментового и вівів на двір. Кінь на дворі заржыв, а ворта пустила си за принцом и имила єго. Привели єго до пана а пан каже: Коли ти такий злодій, то у мене є панна за синим морем завойована, а ти иди, та менї відти укради, я тобі коньї дам! — Песик знов єго ганьбив, шо єго не послухав и сказав єму, шо йик го ше раз не послухает, то вже загинут. Поїхали вони за сине море, де панна була завойована. Наколи приїхали до міста, песик му каже: Иди, принце, але роби так, йик я тобі кажу, бо инакше йик будеш робити, то наша обох смерть. Иди, там за першими дверми будут сидіти дві панни и вони будут тебе просити, цілувати по руках та ногах, а коли це не поможе, то будут голосити перед тобов, але ти не диви си на них, ні говори, ні руки не подай, не засьмій си до них, бо то все ошуканство. В другім покою найдеш одну панну и тиж буде до тебе сьміити си, просити тебе, пустит си за тобов, але ти йди далі, а до неї нічого в сьвітї не говори. В третім покою будут три панни, а тиж нічого з ними не зачинай. У четвертім покою буде пйить паннів, а ти также від них утікай. У пйитім буде вісім, але не заходи собі нічого з ними, аби ті йик просили. У шестім покою буде дві панні, а ти не говори з ними а йди до сємого покою, а там буде та, по котру ти прийшов, сама одна чорна йик вуголь, ме сидіти коло стола, а на ній не значно буде ані лицьї ані очий. Цу чорну йик вуголь озми за руку и віведи на двір. — Принц зробив так, йик єму

песик наказав, а коли вівів ї на двір, все чорне злетіло з неї, а стали самі срібні та золоті на ній убори, а лице таке красне, йкого в світі не бувало. Тота панна взяла и обцувала принца від ніг до голови за то, шо ї відтив віратував. Він узьив ї тепер на фіру и вернули си до того самого пана, шо він коньки вкрав. Йик вони приїхали до цього пана, зараз пан пізнав свою доньку, а цему принцови, шо ї віратував з того льоху, дав найкрасшого золотого коньки. Потім приймали принца ше, а коли він си відтам вібирив, то панна просила дьиді, аби позволив ї принца трішки підвести. Дьидьо позволив їй підвести принца, а коли вона его підводила, змовили си обоє и панна вже не хотіла си вертати з дороги до дьиді, але поїхала гет з принцом. Приїхали вони до того пана, шо має птахи. Приводит му того золотого коньки, а тот даєт му за то золотого птаха. Поїхав принц з тов паннов и золотим птахом у свій край. Наколи він відтив від'їзджив, то тот кінь, шо він припровадив панови за золотого птаха, віривав си зі стайні и за ним. Поїхали вони до рідного краю, але мусіли переїзджити черет тот ліс, де песок тот принца перший раз уздрів и до него присів а тепер, в тім самім місци в тім ліску песок собі назад там з фіри зліз. Йик песок відходив, наказував принцови, аби живе мньисо з під шибениці невікопував; и песок признав си, шо він є тот умерлий чоловік, котрого били на місті, а шо принц наказав людем его бити и поховати у цвинтари, за то він єму все то, шо до тепер здобув принц, пригадував. И тот песок собі відійшов, а принц собі поїхав. Приїхав він у то місто, де він тоту трахтирню дістав и де били умерлого чоловіка. Йик він ступив до того міста, дивит си, а тут вішьют его обох братів. Нагльинув він си ближче и спитав людий: Шо ви там робите? — А вони кажут: Ці, каже, вкрали по вісім крейцарів, та не мают, каже, відки віддати и за то їх хотьит вішьити. — Люде, каже, ци ви тут такі суди маєте, ци шо такого, шо за вісім крейцарів двох чоловіків вішьиете! — Вітьгнунв тих шістьнацять крейцарів тай верг їм. Нате, каже, то шо вони завинили! — Наколи братів увільнили, узьив їх з собов до тої трахтирні, понаходив їх того одіньчико, узьив їх на коні и сам сів з паннов на фіру тай поїхали у свій край. Ідут вони, їдут, а на дворі дуже парно було и схотіло си їм пити води. Тоти два братьки радьки си з заду. Іде, каже, з паннов, веде коньки тай птаха, везе тай має з чим, а ми идемо з ничім д' хаті. — Тай зачьили си зраджьити. Подивили си, не далеко є колодзьизь. Тай радьит си: Коби ми, каже, его пригулили д' колодзьизи, а ми каже, перевернемо его туди. — Пішли пішки тай таки набігаєт старший тай каже: Йй, Боже любий, такої шесми кирниці не виділи з роду, йик оца! — А молодшого закортіло погльиннути на ту кирницю, перехилив си, а вони оден з одного, а другий з другого боку тай перевернули его у цу кирницю. Він докив долетів до дна, то на кришечки си розсипав. Тоти два на фіру тай поїхали до тата у свій край, а тот лишив си там у студни. Йик

вони вернули домів, зачъили си хвалити перед татом, шо то вони принесли птаха, але тато сказав: Шо, каже, минї з тою, коли я не виджу ні вас, ні панни, ні птахи, анї коньї золотого! —

Приходить тот песик до тої студні, злазит у воду за єго костами. Збирає по кісточці у водї и вїносит у писку відти назад и складаєт так, йик були. Йик вїносив усї кости и склав до порьидку, пішов до того краю, де була цілюща вода. Набрав тої води цілющої у писок, принїс, де лежъили кости, посипав їх тов водов, а кости назад си сцілили. Потім пішов у другий край, де була вода живуща, принїс, тої води и посипав нев кости, а вин ожив. Тогди песик кажет: Йикий ти чоловік, не хотїв єс мене послухати! Я тобі казав, аби ти живе мньисо з під шибениці не купував, а ти мене не хотїв послухати, а тепер видиш, шо тобі зробили! Тепер иди здоров до свого тата та сокоти си, бо я тобі уже відробив за то, шос мене не дав бити, шос за мене заплатив, тепер тобі уже білше нічо не поможу! — Він пішов до свого тата. Йик він си зближив, то уже на милоу було чути, шо грают музики, шо уже весільи там є. Він приходит під палац, а там на горі весільи си відбуваєт. Панна сидит за столом, а коло неї старший брат за кньизьи, а молодший за дружбу. Вїнчаньи ше си не відбуло, лиш си гостї напивають, а вінчаньи має бути в опівночи. Він, наколи увійшов, лиш показав си наперед стола, а тоти братьи, йик лиш єго повидїли не сказали єму нічо в сьвітї, лиш штрикли оден у одно вікно, а другий у друге вікно аж на землю, тай так си розбили, йик він там у кирници, на смерть. А він отак сказав: Ади, каже, чесне панцтво, не зробив-сми їм смерть, сами собі смерть зробили! — Наколи він це сказав, тай коло тої панни за стів засїв, золотий птах засьпївав, а тато провидїв, тай назад учув и відмолод, тай уздрїв свого сина тай панну, з котров принц звінчъив си ше тої самої ночи. Потім жили вони в шъистю та здоровлю довгї літа.

(Ясенів горішний, від Павла Мартищука).

73. За богача, шо свої маєтки на бідних потратив.

Були дїдичі и мали одного сина; маєток мали великий. За-слабли тай кажут: Шо буде з сином, шо нижонатого лишъием? — Журили си; померли. Син зостав та думає: Того маєтку я би не переїв, не перепив, докив мого віку. — Зачинає у тим маєтку бушувати, пїти, їсти, не трибує нічим, не робит коло него, не дбає за него. Йик вин взъив си у тих набутках набувати, то була у него така установа, шо ци бідний, ци богач, ци пан, ци хлоп, ци старец, усї були рівні; одному ни дав за столом більшу порцію йик другому. Килько їв пан, тилько й старец, усї рівні за

столом. За кілька рокив тоти маетки змарнував; усе пішло и гроші и маетки; лишив си йик палец. Йик змарнував це все, то зи встиду лишив своє місто, зайшов у дуброву. Нима шо їсти; їст лист. Думає вмирати. А біда йшла в слід за ним. Питає біда в него: Пане! шо думаєш? — Вин си не вповідаєт. Видтак знов питаєт біда, а вин каже: То думаю, шо нічо ни маю. — В третім слові, третий раз біда стала чоловіком, тай ше питаєт: Шо думаєш, пане? — Аж тогди вин уздрів чоловіка, (а то була скуска). Скуска го шукала, бо тоти бідні, шо він їх у себе в гостях рівнав, віпросили для него царство небесне, а скуска хотіла го збавити. Скуска каже: Пане! не думай нічо; підпиши си міні; шо загадаєш, то будет тобі тут зараз, ино станеш зи мнов до контрату. — Вин собі гадаєт: Зробиш мені таке забурковане місто, усьики склепи, на пійть моргів ґрунту, а серед него столицьи для мене. — Зробили контрат на роки, до речинцьи, але так, шо, каже, аби ми у тим місті ни філювало (хибувало) ані один звизд (гвізд), бо контрат будет скасований. За то я буду твий з душев и з тілом. — Тот зібрав свою силу, йик листу, збудував місто з всьиким крамом и столицу. Пан був там йик крульом. Заходили до него сторонні купці, бо біда вробила дорогу крізь ту діброву, аби всі знали. Раз прийшов до того міста склепар тов дорогов за крамом. Накупив того краму, килько єму бракувало, бо дуже си єму сподобав тот крам. Вернув до дому и розголосив, шо є нове місто, и в ним всьика мудра крамшина. *Бовтари* (купці) то розизнали. Тот склепар знов поїхав за крамом до того міста. Та ни стало му гроший. Питаєт си в тих бовтарив, шо були у тим місті в *бовтах* (будях), а тоти сказали: Иди до нашого пана-крульи, йик вин тобі завірит, то добре. — Склепар прийшов до цього пана, а вин зрик, шо добре, спозволив на вискиль до речинцьи, бо вин богато торгувати давав. Склепар відїхав. Приходить речинец, а тот гроший ни присилає. Тогди тот пан каже запрягати коні и іде до склепара по гроші. Приїздит до него, склепар вздрів, борше стає, вітворьіє ворота и каже: Я, пане, вам гроший ни відсилав, вібачийте! — Але в тим чьисі дівка того склепара ходит, а цес ї уздрів. Склепар каже: Я вам запізнив гроші! — А пан каже: Я ни прийшов за гришми, я прийшов сватати дівку вашу. — Вже забув за гроші. Склепар соромив си, шо такий круль хочет брати у него дівку. Вісватав дівку зараз, бо тогди ни було, йик типер заповідий, але такий зараз брав дівку, йик си погодили. Забрав дівку до свого міста. Жили килько жили; нима на це признаку, килько вони жили. Але пан мав письмо до речинцьи кильки вин мав жити и біда мала друге в себе. Надходить речинец, віступати з міста, лишити маетки. Вин зачыв си задумувати в посліднім році; з місіці на місіць, так шо раз гірше думає; у посліднім місіці найдужче велика журба его находит. Жінка си питаєт: Шо ти в такій журі? — А вин на то каже: Я з дідицкої кости, дідицкий син, великі маетки мав, усе протратив, тай записав си біді за ці маетки, шо

типер маю. Завдав си я з душев и тілом, а тепер речинец прийшов мині йти. — Питаєт си вона: як ви, пане мій, робили контрат? — А вин кажет: Так а так; а йик ме бракувати тильки, шо мині си відаєт за малий звїзд, то контрат будет скасований. — А вона си схопила, закасала си, тай вирвала оден волос з межи ниг. Скрутила го в двох пальцьих, подала єму, тай кажет: Пане мій! Иди з тим у тоти крами, най вони дадут такий звїзд! — А то волос тонюський, та, ади, ше й з білов головков, якурат звїзд. Тай вин взьив то, пишов у місто. А там вже злетіли си вони, йик листу, брати єго. Вин приходит до єдної крамниці и кажет собі дати того: Оттаке мині пошукай зараз, тай йик є, то беріт мньи! — Шо вни си розлетіли, йик муряхи, земню дерли, пидлоги зривали, та шукали, але гляба було найти. За цес пунт скуса прийграла контрат. А так вже Госпідь сьйитий дав тий жоні, шо си любили, тай шьинували, таке шьистьи, тай єму, шо бідних шьинував, тай за дльи них маєтки потратив. Тай жили, докив жили, аж померли, тай пішли в царство, бо за ними бідні просили.

(Голови, від Леся Шекарьика, записав Лука Гарматій).

74. Йик люта жінка вігнала з пекла чортів.

Був чоловік, шо мав люту жинку, шо чоловіка побивала. Так го загрозила, шо вин вже не знав, шо дійити, йик си жинки збути. Пішов сьвітѳм, лишив жинку. Ишов лісом, степом, тай надбав таку глібоку йиму-диру, шо не міг ї дна догльинути. Так він здумав собі: оттут я збуду си жинки, кобих ї тут затратив. И у тій гадці вернув си по жинку до дому. Приходит и кажет: Жинко, я би тобі шос казав, але я бою си тебе! — А жинка до кочерги и кричит: Кажи, бо зараз ти голов провалю! — А вин кажет: Та я найшов, сарака, гроші! — А вна скричьила: Де йис найшов? Веди мене зараз туди! — А вин кажет: Та тото дуже глібоко, братиби линви, цебер, спускати би си. — Но, скричьила, бери цебер, тай линви й идім! — Взьив вин то, пишов наперед, а вона за ним. — Прийшли до діри, вин обйизав цебер линвов, сїв у цебер и кажет: Спускай мене в йиму. — Вин знав, шьо жинка ни маєт сили спустити єго. — А вна скричьила: Гой ти, нипоправнику, ти би ни взьив усіх гроший, ти би лиш поділив їх; пускай мене за гришми! — А вин шьи си зрадував тому, тай кажет: Сїдай, жоночко, я буду тебе спускати! — Вна сїла, а вин зачьив спускати и дуже сохранно, аби не торкнув де в камінь! Але йик сьтимував, шо вже спустив глібоко, шо вже вона си нїгде не ймет, пустив бабу, а баба заgrimіла у печеру! Впала на

саме дно, а там було дванацять чортів. Йик зачвила си сварити, вадити там з тими чортами, тай вігнала одинацять чортів, а дванацятий був хромий, ни міг влізти з печері. Сидїла там з тим хромим чортом рік на віру! А видтак чоловік, шос в рік здогадав си ї; пожьилував и загадав си ї видтив віратувати. Зибрав собі вужища, линви, тай цебрик, пішов до йими и спустил цебрик; гадаєт: Йик вона жива, то ймет си, тай вітьгну, а ні, то так будет. Спускає цебер у ту йиму аж на дно! Видтив шос му за пошторонок посїпало, а вин гадаєт: Шос є, буду тьгнути. — А в тим чьисї баба вснула, а тот диявол хромий гадав си віратувати вид баби и хотїв, аби єго тьгнути. Вин тьгнет тьжко, гадаєт, то баба; вітьг, а то вин — шезби! А вин тогди: А циж я, каже, тебе тьг? А жинка де моя? — Йи, кажет диявол, буду тобі давати, шо сам схочеш; дькую тобі, шос мене з пекла вітьг! Там така жинка люта, шо нас одинацять віїла, а я лишив си, бо хромий, ни зміг утечи! Шо ти за цу ласку хочеш, шьо ти мене відтив візволів від тої жинки, аби я тобі дав?! — Не хочю нічо вид тебе, я пускаю за жинков, абих и жинку вітьг! — Йи, чоловіче, змилуй си, буду тобі рік служити; я би з нев уже ни відержив! — Пишли собі оба. Зачьив чорт єму служити. Вже ни вітьгают жинки. Вони так си порадили: Чорт будет людий мучити, а чоловік, аби був до того лікарем. Ну та пишов чорт мучити богачьи. Чорт мучит, а чоловік идет го лікувати, обїбрав си лікарем. Прийшов чоловік лікувати богачьи, а чорт лишив мучити го. Дїстав велику плату. Цїлий рік так робили: тот мучив, а чоловік лічив. Зибрали дуже страшенно велику суму гроший. Минув рік, роздькуют си и розходьит си. Чоловик має з чога жити, маєт велику суму. Чорт кажет хлопови: Йик я вид типер буду кого мучити, абис ни приходив, бо вгнеш! — Пишов чорт и в одного йикогос великого пана-графа зачьив мучити дївку. А тот чоловік чутний був вже на цїлий край, вже си очутив, то пан впрьигаєт конї и посилаєт за ним. Приходьи за ним поїзд тай конї, а вин тепер задумав си, кого слухати? Пана ни слухай, то судовий пан, смертев карає; чорта ни послухай, таки угнеш! Прийшло си гинути. Бог типер дав єму шьисливу гадку: скликав собі людий, наймив музику цїлу, наймив фіри, посїдало то все на фіри, музыка на фірах играєт, идут до пана. Приходьит уперед двора, стают люде и музыка перед ганком, а чоловік тот лікар, питаєт си: В котрій хатї слаба дївка? — Вони справили єму, в котрій хатї; вин берєт свої люде и музику и ставит їх оперед дверий тої хати. Музыка граєт, а люде танцуют; так наказав. Входит до хорої дївки и зачинаєт лічити, а чорт приходит до него и кажет: Мой! а я тобі ни казав, аби ти ни приходив там, де я буду. — А вин кажет: Ні, мой, я ни прийшов дївку лічити, я прийшов тобі дати знати, шо весїле твое йдет; от музики и бойири, ти маєш ити з тов жинков вінчьити си! — Йик си чорт тогди спудив, то ни тікав у двері, бо бойив си, аби си з бабов

ни стрітив, ни вікном, но зирвав стелю и дах и втік у гору. Чорт ни знає гадок чоловіка, йик Бог, тай дав си піддурити чоловікови. Так чоловік вілікував дівку и прогнав чорта, то чорт вже людий ни мучив!

(Голови, від Олексія (Леся) Свинітовича).

75. Калай вйтом.

Був такий калай, шо дуже таки калай, а дідько кажет Богови : Я цего калая запоможу! — Бог кажет : Йик я схочу, то ни запоможеш. — Приносить дідько в вечеріх гроший и находит у печі два горшки у того калая. И в тоти горшки два насипав гроший тай засунув у піч. Тай гадаєт си, шо він ме брати горшки даві, тай найде в горшках гроші. А коло того калая сидів близко вйт. Даві приходит вйтиха до тої бідної, бо вни були собі куми з тов біднов. Тай прийшла даві, тай кажет : Кумко, може бис позичила мині горшків, я би шос готовила! — А кума спит собі из чоловіком на постели тай кажет : Диви си, кумко, там горшки в печі стоять! — Вона ни знаєт, шо там у горшках є гроші. Вйтиха горшки під плече, тай д' хаті з тими грішми. Даві приходит дідько до Бога тай кажет : Я того ни можу запомочи! — А Бог кажет : Я тобі казав, шо ти єго ни запоможеш, доки я ни схочу. — А дідько кажет : Я ше в вечеріх шос єму му піддавати знов. — Приходит у ночі, йик вни льигли спати, тай приносить два бурдюги з грішми тай підклав їм під голови. А вйтиха другий день приходит тай кажет : Ви би, кумко, мині ни позичили макогона бурьшош товчи! — А калай лежби вбоє на постели, тай кажут : Ади в головах, бери, кумко, собі. — А та берет макогін, тай взыла тоти бурдюги з тими грішми. Дідько приходит до Бога тай кажет : Правду казали, шо фе їх запомочи; але я ше буду прібувати. — Даві устав калай з постели и пішов дорогов цісарсков. Идет він, идет, тай приходит на міст тай кажет самий до себе : Господи, йик тоти сліпі переходьи міст! — Тай взыв тай застав очі и йдет кріз міст. А дідько поклав на міст два бурдюги гроший : гадаєт собі, шо він ме йти мостом тай озме собі, йик уздрит. А тот заслониw очі, тай пройшов, тай ни видів. Приходит дідько до Бога тай кажет : Вже би сми нічо ни робив, бо сми ни годин запомочи єго. — А Бог кажет : Ануко, шо я запоможу. — Рада зійшла си, тай хотьи вйта змітувати. Тай взыли, тай поклали цего калая на вйта, а цего, шо був вйтом, звергли. Старий вйт и цес новий вйт зійшли си обидва в коршмі а новий вйт кажет : Я шо знаю, то знаю, а тепер вже му знати, йик вйтувати. — А тот старий вйт кажет : Братчіку, мовчи! Жінка принесе то, шо взыла. — А новий вйт дібрав путері и ше дужче добират си до того. А старий вйт кажет : Братчіку! будь такий добрий, жінка принесет то, шо взыла : бурдюги

та горшки, будь такий добрий, ни кажи нікому. — Тай стара вїйтиха взяла и в вечерїх принесла тоти горшки тай мішки, тай кажет: На, кумко, шосми дістала від вас, то назад принесла! — А тот узїв новий вїйт понакупував за то солонини, маржину, забогатїв, а люде, зачинают казати, шо з людий забогатїв. А вїн кажет: Коли сми з людий забогатїв, то я си звержу з вїйтівства, — и взїв тай зверг си.

(Ясенів горїшний).

76. За братів бідного и богатого.

Було два братїи. Оден був богач, а другий бідний. Бідний пішов до Бога просити, аби єму Бог дав овечку и каже: Йик скажеш: Потрьиси си, овечко, то будеш мати гроші, и хлїб, и питьи. — Пішов вин з тов овечков и каже: Потрьиси, овечко! — Овечка си потрьисла, а з неї впали гроші, хлїб и питьи. Попоїв вин, напив си, забрав гроші и йдет. Переходит го брат богач зи своєв жинков и каже: Повертай до нас! — Вин повернув. Питают си в него, видки вин усе має? Вин їм розказав. Вони си запитали, йик вин тїй овечці каже? Вин зрік: Потрьиси си, овечко! — Вони го впоїли, вин уснув, а вони цу єго овечку заперли в свою клїть, а єму підмїнили, дали иньшу. Проснав вин си, взїв цу вивцу, пішов до дому. В хатї зрік їй: Потрьиси си! — А вона ни хотїла, ни потрьисла си, бо то була друга. Вин усердив си, порубав ї, наметав на ватру в піч. Згорїла. Виттак вин знов идет до Бога. Зустрічїє го Бог на дорозї. Питаєт си Бог: Куди йдеш, чоловіче? — Иду до Бога просити, аби минї шьо дав! — Бог узїв и дав єму столик и кажет: Йик скажеш: Розкрий си! то вин розкриєт си и будеш мати шо хоч: їсти, питьи и гроші. — Пішов вин до дому и кажет до столика: Розкрий си! — Столик розкрив си, а вин наїв си, напив си, набрав гроший и йде. Переходит го брат и просит до себе. Пішов вин. Питаєт си в него, де вин берет їсти, пити, гроший, шьо має все, а такий бідний. Вин розповїв, а богач го впоїв, тай підмїнив тот столик, собї взїв вид него, а пустий дав єму. Прошумав си бідний, йдет до дому, а дома каже: Розкрий си, столику! — А вин си ни розкриває, ничо ни дає. Вин го порубав и верг го в піч на ватру. Идет знов до Бога просити. Зустрічїє го Бог и питає: А куда ти йдеш? — Вин розповідає. Бог тогди дав му паличку и каже: Йик будеш шьо хотїти, то абес казав: Розходи си, паличко, а йик тобі вже того ни буде треба, абис казав: Тпру! то вона стане! — Взїв вин ту паличку, тай пішов. По чьїси зголоднів, тай каже: Розходи си, паличко! — А паличка йик си розийшла, йик йила го бити зі всїх боків, шьо мало го на смерть ни вбила. У тїм

страсі та боли забув сказати : Тпру ! — Аж нагнали си на него тогди борючи бики. А вин каже : Тпру ! Не доста мене палиця бє, а й ви шьи хочьити ? — А палиця тогди стала. Бере вин ту палицю, йде. Перебігають го богач брат из жинков. — А шьо, брате, добра ца палицьи ? — Ий, шьи ліпша богато вид овечки и вид столика ! — Запросив го богач до себе, питає, йик вин до палички каже ; вин сказав. Богач го впоїв, аж бідний уснув. Богач уже ни відержьив, взяв паличку, закликав жинку и замкли си у кліти. Кажут : Розходи си, паличко ! — Паличка йик си розийшла, то богачьи, то богачку, то одно, то друге, бє та бє. Аж бідний приспав си, прошумав си, чує : шумит шос у кліти, слухає, а то богач кричит, жинка кричит богачьи. Вин догадав си палички, а палички нима. Ага ! то вони вкрали ! — Най їх бє ! Жде вин. Ни зараз надходить ид кліти, аж богач просит : Ай, братчіку, ратуй нас, подаю тобі и овечку, и столик ! Запри цу палицу, бо гинем ! — Бідний сказав : Тпру ! — Паличка стала. Тогди богач подав братови овечку та столик, а бідний став богачем шьи биршим, йик его брат. Вони їли вугльи та печіну, а ми то, шо Бог дав. Вони жили, жили, докив си їм ни пирвали жили. Я там був в кумах тай батьках, то все видїв, чув и знаю, тай за це розповідаю.

(Голови).

77. Бідний и вітер.

Був оден чоловік из жинков ; такі були бідні, шо на зарань та на вечьир заробили, то їли. Чоловік заробив а жинка ззіла. Дітем пекла хліб з отрубів а сама їла білий хліб. Одного разу заробив чоловік гелетку зерна й понїс у млин, змолов тай несе до дому. Аж иде через міст, вітер завійив, а він упустив муку у воду. Приходить засмучений до дому, а жинка его питаєт : Де мука ? — Він каже : Ніс сми через міст, вітер завійив, а я упустив у воду. — Жинка каже : Шо будем їсти ? — А вин каже : Я иду на міст казати вітрови, аби подав муку. — Пішов на міст тай каже : Вітре, вітре, подай муку ! — Иде за сьлідом муки, тай приходит до йикоїс баби. Баба каже : Чо шукаєш ? — Прийшов сми, аби вітер подав муку. — Баба каже : Ховай си, бо вітер тебе озме ! — Він сховав си ; аж вітер приходит тай каже бабі : Тут є чоловік ? — Баба каже : Ба є, ба нима ! — Вітер : Ба є, ба нима, приведи его суда ! — Баба привела, а вітер каже : Чого хоч ? — Я, каже чоловік, прийшов сми, аби вітер подав муку ! — А вітер дав ему козу тай каже : Йик хочиш їсти, то скажи : Потрьисиси, козонько ! Козонька потрьисеси сріблом та золотом ; за то купиш собі їсти. — Чоловік взяв козоньку тай прийшов до жида : О тепер, жиде, я буду жити ! — Жид его упоїв, а він ліг спати,

а жид обмінює козоньку. Він устав, узьив козоньку тай веде до дому. Приводит д' хаті тай каже жинці: О тепер ми будем жити! — Жинка каже: Циж не будем? — Він сказав: Трьисиси, козонько! А козонька ни трьисет си. Він убив її, верг у беріг тай пішов знов на міст и каже: Вітре, вітре, подай муку! — Та відтак приходит до баби. Баба питає си: Куди йдеш? — Иду, аби вітер подав муку! — Баба каже: Ховай си, бо вітер тебе озме! — Аж вітер приходит: Шо тут за чоловік? — Тут нема чоловіка! — Ба є, ба нема! Веди єго суда! — Баба привела, а вітер каже: Чо хоч? — Я прийшов, аби вітер подав муку! — А вітер дав єму скатерть тай каже: Йик хочеш їсти, то кажи: Розпусти си, скатерте! А скатерть си розпустит, а ти будеш їсти й пити. — Чоловік взьив скатерть тай приносит до жида. Жид єго упоїв, він ліг спати, а жид обмінює скатерть. Рано встає чоловік, тай бере скатерть тай иде д' хаті тай каже жинці: О тепер будим жити! — А жинка каже: Так йик з козоньков! — А чоловік каже: Та не так! Розпусти си, скатерте! — А скатерцьи ни розтулюєт си. Чоловік посік і тай верг у піч. Тепер иде знов на міст тай каже: Подай, вітре, муку! — Потім пішов там до тої самої баби, шо був уже два рази. Баба каже: Ховай си, бо вітер тебе озме! — Аж вітер приходит, тай каже бабі: Веди єго суди! — Баба привела, а вітер каже: Чого хочеш? — Я хочу, аби вітер подав мені муку! — Вітер дав єму бубонь, а він приходит до жида тай каже: Ану десьить хлопців, бийте у бубонь! — А то йик зачьили хлопці бити жидів а жид каже: Подам тобі и козоньку и скатерть, лиш не бий! — Чоловік: Ану, залізте у бубонь! — А вони у бубонь залізти не хотіли. Жид подав козочку и скатерть. Він приходит д' хаті тай каже: О тепер ми будем жити! — Жинка каже: Так йик из козоньков и скатертев! — Чоловік каже: Не бій си! — Тай сказав: Козонько стрьисиси! — Козонька си стрьисла сріблом та золотом. Розстели си, скатерте! — Скатерцьи си розстелила, а то є шо їсти и пити. Він каже: Чого будемо бідувати? Идїм на війти ставати! — Прийшов до війта: Ану, десьить хлопців, бийте у бубонь! — Тоти вігнали війта. Були війтом 3 роки. Ходїм ставати на попа, — каже чоловік. Вігнали попа. Був попом шість років, а відтак сказав: Ходїм ставати Богом! — И пішов та віліз на великого дуба и зачьив бити в бубонь тай упав тай забив си на смерть.

(Гринева — записав Д.м. Єндик.)

78. Бідний, чорт и прошак.

Ишов бідний у сьвіт шукати хліба. Найшов его тот, щезун, и питає: Кудя йдеш? — Иду, аби найти чим свою душу и діти погодувати! — Щезун каже: Дам тобі хліба, девйит вепрів годованих, йик за рік відгадаєш девйить загадок: чоґо є одно, чоґо є 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9? — Бідний погадав и каже: Добре, відгадаю! — Розійшли си. Бідний вернув си до дому. Наблизив си рік, а чоловік си журит. У вечір підходить до хати прошак и просит си на ніч. Чоловік каже: Ні, брате, не можу тьи приймити на ніч, бо я зараз гину! — Не бій си, не меш гинути, а прийма на ніч! — Добре, але де тьи діну, бо я си вілагоджую на смерть. — Умив си, обривив си, убрав си, поклав си на лавицу, зажоґ и свічку и так йик умер. Прошак поклав си на приспі; аж заґуділо, задуґніло, зашуміло, забутіло: надлетів щезун. Прийшов до газди: Гов! Ци ти дома? — Прошак відзиває си: Шо потребуєш? — Потребую загадки за 9 вепрів! — Питає чоґо є 1, чоґо 2, 3, 4... 9? — А тот відповідає: одно сонце на небі, двоє очий, троє-трійцьи у церкві, чоґири коліс у возі, пйить палців, шеста доло-ньи, сїм братів йик си бют най си осьмий 'не мішьиє, девйить вепрів вігулив у дурньи. — Щезун на це перднув и каже: На ма-єш це на цибулі! —

(Розтоки, від Микити Владики записав Л. Гарматій.)

79. За три брата, шо служили у Бога.

Були три брата. Отец їм помер и неньи, а вони лишили си сиротами. Одноґо разу ишов найстарший син наймити си за слу-ґу. Приходить до самого Бога тай каже: Ни наймив би я си у вас? — Бог каже: Чому ні! — А він не знає, шо то Бог. Бог наймив его на оден рік, дав єму проскур и коновочку молока и каже: Гони оцу корову; кудя буде ити корова, тудя иди й ти! — Він пішов з тов коровов тай приходит на одно поле. Дивит си, аж у рові здохлий пес так вонит, шо не може си наблизити. Пригонит ту корову а Бог питає си: Шо видко? — А він каже: Там у рові так вонит пес, шо не можна наблизити си. — Бог каже: То ни пес, але тот чоловік, шо посьміваєт си з тоґо, шо вонит, коли умре. Шо хочеш в мене за це? — Він каже: Я ни хочу нічо, лиш абих був дідичем. —

Иде середуший брат, приходит до Бога тай каже: Не най-мив би я си у Бога? — Бог каже: Чому ні. — И дав єму про-скур и коновочку молока тай каже єму: Гони цу корову; кудя вона буде йти, тудя иди й ти. — Він ходит за коровов, аж находит пса в рові тай вернув си назад до Бога. Бог каже: Шо єс ви-

дів? — Він каже: Видів сми пса в рові, що так дуже вонит, що не мож си наблизити. — Бог сказав єму так йик першому, хто то є, тай питаєт: Шо ти хочеш за то, що єс був у мене? — Він вібув цілий оден рік, а гадає, що оден день. Хлопец каже: Нічо не хочу, лиш абих був менником! — Бог дав, що він прийшов на готовий млин.

Идет найменчий шукати служби и приходит до Бога, тай каже: Ни наймили би ви мене на слугу? — Бог каже: Чому нї? — И дав єму проскур и коновочку молока тай каже: Иди з коровов; куда вона буде ити, туда иди й ти! — Хлопчина пішов з коровов, аж видит у рові здохлого пса. Вертає си до Бога, а Бог каже: То не пес, але тот чоловік, що сьмієт си на посїжіню (коло умерлого). Бог каже: Шо хочеш, що був єс у мене! — Він каже: Нічо не хочу, лиш йику має думку моя жінка, таку и я хочу. — Бог так дав йик він хотїв. З тих трьох братїв оден став дїдичем, другий менником а третий мав таку думку, йик єго жінка. Одного разу иде Бог нїби старцем тай приходит до дїдича, а відтам нагнали Бога, старця. Иде до менника. Цес каже: Чого хочеш? Тут в сунки забрати муку? — Далї иде Бог до того, що має думку таку йик єго жінка. Там приймили Бога. Вони не знають, що то Бог, але гадали, що то старец. Рано встають, а то де був дїдич и менник, там стало озеро.

(Гринева — записав Д.м. Єндик.)

80. Служба за три червоні.

Служив слуга великі роки від малого хлопця аж до того чьису, доки був чьис си ожинити. Так си заслужив, що мав одну комору свою. В єго коморі вже білше добра було заслуженого, йик у того газди. Отже одного разу сказав слуга до газди: Та чьис мені вже відходити від вас, вже чьис и мені си на талан змагати! — А газда каже: Сину, йик твоя вольи; маєш свою комору, маєш свою маржину; де пляц меш мати, то собі займи и поведи добро своє. Але шо ти міні щїре служив, ми ше на послїдку мусимо си забавити. — Зробив газда бай, скликав сусїди и говорит до сусїд з плачем: От мій слуга хоче відходити, знаєте, шо він перебув у мене великі роки и вірне міні служив; я єму хочу заплатити, шо єго є, аби собі забрав; при послїдку скликав єм вас, абих си забавили из своим слугов, абих си попрошьили. — Йик вони там побули, газда отворив комору и вилучив єго маржину до загороди; може вартувала та єго працьи на яких тьсьичу банок. Отже слуга сказав до газди при тих людех: Ви міні дайте три червоні! — А то кождий си удивит оден по другому тай говорит пошепки: Ци цес слуга дурний є, ци шо

єму є? — А слуга тот того вслухав, шо тоти говорьби, відозвав си до тих людей: Ци ви гадаєте, люде, шо мене моя працьи погуби, йик я лишу цесе у сего газди? — Газда з охотов вітьиг три червоні, подав єму йик на спрубу и каже: йик тобі не вістарчьє цих три червоні, то вертай си знов до мене и возмеш собі, шо тобі треба, бо я ни хочу, аби ти лиш за цих три червоні був. — И взьив си слуга тай пішов. Зайшов відтив аж на третє село. Прийшов до газди просити си на піч. Газда був на дворі коло маржини и каже: Меш ночувати, иди до хати. — Війшов до хати; там є ше в хаті два братьи того, шо приймив на ніч и неньо їх сидів на печи, цілий вечір ні до кого нічо не говорив. При вечері зачьив си тот подорожний питати синів: Ци ваш неньо такі ніколи не говорит, ци лиш тепер? — Ой, каже, в нашого неньи, йик є подорожний чоловік у хаті, то одно слово за червоного. — Він узьив вітьиг одного червоного, подав дідови на піч, тай каже: Кажіт мені одно слово. — Дідо каже: Сину, йик прийдеш до води, та велика вода, клади тріску на березі; йик вода буде ту тріску брати, то у воду абис не ишов, бо вода буде білша приходити тай втопиш си, а йик ме си низити вода, то перейдеш. — А тот си взлостив, тай не каже, але думає собі: Та я це знаю, шо йик велика вода то можна си втопити! — Вітьиг другого червоного тай подає дідови: Кажи мені ше одно слово! — Дід каже: Сину, йик си ожениш, то абис йику газдиню мав, жінку, без своїх очий абис і нікуди не пустив, та віру абис їй не дав, бо вона тебе може зрадити. — А він собі подумав: Хоть буду жебраним кавалком хліба йти, то ше цес червоний даю третий. — Подав третий червоний: Кажіт ше слово! — Дідо каже: Сину, йик будеш газдов, без своїх очий абис нікому своєї худоби не позичьив, ані вола, ані коньи. — Переспали. На другий день, подорожний взьив си тай пішов. Акурат прийшов до води, вода велика, він прикладає тріску, так йик му дід казав, вода тріску займає и чим раз більша си робит. Він сів коло води тай сидит: Приїхав вірменин верхом конем, на кони шкірьині бесаги (то давно вірмени були купцьими), ніц ни гадав, воду ни мірив, лиш з конем поїхав у воду. Прийшов серед води, вода прийшла гірша, підвалила коньи, він з коньи упав, вода єго займила, а кінь віплив, а тот коньи имив, розйизав бесаги, а там було по пів бесаг гроший самого золота. Сів на коньи, поїхав до свого власного села, там де си родив, купив собі ґрунт, поклав хати, справив худобу и зробив си богачем більшим йик тот, шо в него служив, и пішов у свати до доброго газди, котрий був старший в селі и оженив си з того газди доньков. Жинка єму згідна и добра в господарстві, дає лад усему и все кутає, у пустоту си нійик не вдає, цалком так, шо він усе казав, шо вже ліпша не может бути. Одного разу було в єго тесьби весільи, а він під тот раз си розболів, зробив си слабим и сказав до жинки: Ти, жинко, бери фіру та їдь на весільи, бо я не годен. — Вона поїхала на весільи и взяла з собов маціцьку дитину. От у вечір

були заводини, підпили си всі, и старий и стара, и донька; слабый встав, зібрав си у инчий мундур, не в тот, в йикім він ходив, парсону взяв инчу на твар и приїхав на весільи йико пан. У ночи пішов до чыстованьи, кинув у повницю богато гроший и зачъив говорити до тої газдині, шо єї весільи було: Ци у вас би не було де окромішної хати, аби я припочив; кобисте мині вішукали, я бих вам добре заплатив и дав би гроший гаразд. — А стара каже до старого: Цес пан, шо є тут, добре платит, шкода, йик би чужі взяли. — А старий каже: То най буде. — Була хата окромішна на боці, взяла донька дитину, трудна за весільи, уснула. Тот завив дитину у шматъи, взяв у ночи и пішов. Приніс дитину до дому; була близко сосіда, шо плекала свою дитину, він свою дитину поніс до сосіди и відніс ті дитині молока и шо потрібно и заплатив ї дуже файно: Най сесьи дитина перебуде в тебе принаймі тиждень, я тобі добре буду платити за кожден день, лиш добре обходи ї. — А та донька йик устала, дитини нема и пана нема, набігла д' мамі: йой, гвавт: я вже нещіслива, чоловік мене вбє тай нажене мене гет! — Стара каже: Не бій си, доню, шос ми мемо робити! — Тай взяла запалила хату тоту, де була дитина, и зробили гвавт: у весілю дитина згоріла! Прихала вона з весілю, він лежит слабый а вона голосит; він си питає: Шо тобі, жінко? Чьо ти голосиш? — Ой, йик же мині не голосити! Згоріла хата у моего тата та, шо була на боці, тай дитина моя згоріла! — Він до неї каже: Мовчи, не плач, проси Бога, коби я здоров. — Хорий підньив си, сказав собі, то треба за ту дитину зробити обід; най буде, шо вона згоріла, то вже бжа вольи. И сказав собі на обід запросити неньи и маму. Вона пішла запросила. Неньо з мамов прийшов, посідали за стів, лиш добре зачъили їсти и пити, а він віхопив си на двір тай пішов до сосіди, взяв свою дитину, приніс, та показав перед старих и перед жинков и каже до них: Можна на вас си спустити, на всіх вас, шо ви є справедливі, шо добре свої діти провадите! Тепер я вам тут скажу: Дитина моя, лишью собі, а ви беріт собі доньку и заберайте си з мої хати, аби я вас більше тут не видів! — Тестъ упав єму до колін и тещъи и зачъили єго просити: Даємо ше тобі на дві тисъчі и маетку свого и ручьимо тобі, шо вже більше цього не буде, лиш не зроби тепер нам цес сьміх и встид, бо вже и так доста го маємо! — Тай він то приймив.

Два червоні єго си скінчили; ше прахтикує на третий, шо тото буде. Мав доброго сосіда кума. Одного разу прийшов сосід до него: Йй, кумоньку, будь так добрый, позич мені своїх коний привести дров! — Позичу тобі, лиш абис не перебрав та не зноровив! — И, я вже знаю коло худоби ходити; мені не перше у ліс їхати! — Позичив він кумови коний; а кобила була одна надежна. Кум поїхав у ліс, а він си зібрав тай пішов боком за кумом надзирци. Кум фіру набрав, йику він знав, їхав з ліса, а там було в однім місци в гору так, шо не могли взъити;

кум там узьив *підплетину*, та зацьив коні бити; коні мусіли брати тов силов, шо не мали; кобила си подвигала и там таки в тім березі пометала; він лошьи взьив за ноги, затьиг у ліс и кинув у бердо. Відтив си вернув и поїхав д' хаті. А тот зайшов, лошьи взьив, приніс до дому, вікинув на під, и там ноги розправив; йик тот коні привів, питає він кума: Йик ти гостив? — Добре, Богу дькувати, тай вам дькую, шосте зичьили коний, — тай пішов. А тот тримав лошьи на поду 7 років. У 7 років зробив бай. Коний мав багато; на баю люде сиділи в стола и за тоти коні зацьили говорити. А тот газда, шо его коні, каже: А шо би такий кінь варт, шо сім рік на стайні стоїт, та ше й на уздечці не був? — А тот кум самий стаксував: Та то кінь повинин бути варт коло 500 банок! — А тот відповів до него: Дав бис за такого конь? — А кум відповів: А чому бих не дав?! — А тот пішов на під, здоймив лошьи, вісушене з поду и вніс до хати и сказав до кума при гостех: Йик єс отаксував, то заплати, бо се є того лошьи, котре ти вігнав из моєї кобили сім років тому; тепер би то був кінь и я его тримав до тої пори, дьки до гроший ишло; а то шо я его не віхтовав, то не робив тай не їв. А ти заплати, коліс сказав! — Не маєш шо й позивати. Мушу тобі заплатити. — Пішов до дому, приніс гроші и заплатив. Тепер си того слуги скінчив третий червоний.

(Космач від Мих. Палійчука, записала К. Лисинецька).

81. Дурень.

Була баба тай мала три сини; два були розумні а третий дурний; тоти два розумні пішли служити до йикогос газди, а тот дурний лишив си дома. Стало си раз, шо мама его заслабла, а він пішов до тих розумних тай каже: Шо робити, мама заслабли! — А вони кажут: Иди до дому, наклади ватру, нагрій води и каміньи та скупай маму. — Він пішов, наклав ватру, держит воду у печи, аж вода скіпіла, а каміньи було таке, йик ватра. Накидав того каміньи в цебер, тай каже мамі: Сідай там, бабо! — Мама сіла, а він окропом так маму обпарив, шо мама вмерла. Він пішов знов до братів, тай каже: Шо робити, мама вмерла! — Вони дали ему гроший тай кажут: Иди в місто, купи хліба, горівки, масла и ковбаси. — Він пішов, купив тай иде до-рогов тай найшов землю розпуклу и каже: Сарака цесьи земльи, йика розпукла! — И вімастив масло у землю. Иде знов, найшов котюгу и каже: Сарака цесьи котюга, йика голодна! — И запхав котюзі ковбасу у рот. Иде він, а то пташки назад него усе: Ців, ців, а він каже: Сараки цесї пташки, йики голодні! — И покидав їм хліб. Иде він, а горшки на плечех тор, тор, а він каже: Біді

бисте торкали! Не мете вже білше торкати! — Сслав горшки на дорозі и побив їх. Прийшов до тих розумних, а вони питають: Купив ес? — Купив! Та що з того, що я купив, коли нема, — и розказав, що зробив. Тоти кажут: Коли ти так зробив, то ховай маму чим хочеш, ми гроший білше не дамо! — Пішов до дому, взяв маму на плечі, поніс и поклав під двері жидівські, а сам торкнув у клямку и сховав си; вібігла жидівка тай каже: Забирай си, бабо, бо я тебе зараз буком убою! — Він підбіг знов під двері, торкнув у клямку и сховав си; вібігла жидівка, ударила бабу буком по голові, баба скотила си на землю, а він прибігає тай голосит: Йой! Жидівка убила мені маму! — А жидівка до него: Будь тихо, я тобі дам гроший! — Жидівка дала гроший, а він взяв маму на плечі и поніс до пана у горох, припер маму до плоту а сам засів у горох и воркотит. Уздрів пан бабу и каже: Тихо, бабо, бо я тебе застрілю. — Він знов заворкотів, а пан стрілив у бабу. Він біжит и кличе: Йой, пан застрілив мою маму! — А пан каже: Тихо, я тобі дам гроший! — Дав пан а він приніс маму до дому тай поховав ї.

Прийшли тоти розумні ділити си грунтом тай кажут: На шо тобі грунту? — А він: Я не хочу грунту, лиш дайте ступу! — Дали єму ступу, грунт продали тай вертают на службу. Він узьвів ступу тай идут враз; уздріли під дубом трийцьвить жидів а при дорозі трийцьвить возів. Лізьмо на дуба, — каже до них! Полізли а тот тьггне ступу за собов. Посідали, а тот каже: Я би ссьвів! — Тихо, нас убють жиди! — Не бійте си, — каже тот и зачьвів ссьвити на жиди, а вони поздоймали йирмурки тай кажут: О, вже маннички божьи! — Сидь вони, а дурний каже: Я хочу ср.....! — А розумні кажут: Тихо, бо нас убють жиди! — Не бійте си, каже тот, стьггнув портки тай робит своє, а жиди поздоймали йирмурки тай кажут: О вже манна божьи! — Сидь вони а він каже: Я би пустив ступу на жиди! — И пустив. Жиди загаркотіли и повтікали, лиш один жид лишав си, тот шо став коло ватри. Він каже: Я втну єму йизик! — И утьвів. Жид біжит за тими и гаркотит; жиди гадали, шо то вони ганяют си и утікают шо мают сили. Братьї забрали жидівські маетки и питают дурного: Шо ти хочеш? — Дайте мені мішок ладану! — Дали, а він приходит на полонину и запалив. Приходит до него ангіл и питає: Шо тобі дати, шо ти цілий сьвіт запалив? — А він каже: Дайте мені сопівочку таку, шо йик я буду играти, аби уся звірина коло мене гуляла, тай йик будут шо за мене говорити, аби я знав. — Ангіл приніс сопівочку и дав єму. Приходит він до попа и став на ганку. — Війшов піп тай питає: Шо ти за оден? — А він каже: Я зайшлий! — Не наймив би ти си у мене за пастуха? — Чому ні, найму си! — Піп післав єго пасти корови, він трохи попас и зачьвів играти, а корови зачьвили гуляти. Пригонит худобу а піп питає, чого худоба така голодна; а він каже, шо не хоче пасти. Пігнав він другий день а піп каже до попаді: Я иду дивити си, йик він пасе худобу! — Пішов и сховав си у корчі. Тот зачьвів

играти, корови зачѣили гуляти а пїп у корчѣих и собї. Приходит пїп до дому обдертий а попадьи питає: А се що? — А пїп каже: То бїда, не пастух; вїн має таку сопївку, що йик зайграє, то вся звїрина танцує. Я сховав си у глїг, а вїн йик зайграв, то и я так гуляв, що обдер си. Я пїшлю єго завтра у лїс по дрива, там єго вовки иззїдьи! — Пїслав; тот запряг воли тай пїшов. Рубає дерево и уздрїв вовка, що хоче їсти вола. Вїн каже: Не їж вола, бо будеш тьигнути дрова! — Вовк не слухав, ззїв вола; слуга злапав вовка тай запряг; набрав дров, привїз до дому и загнав вовка до стайнї меже худобу. Устав пїп рано, пїшов до стайнї, худоба вже покалїчена, а вовк йик уздрїв попа тай утїк. Приходит пїп до хати тай каже: Наша маржина покалїчена; привїв пастух вовка до стайнї. — Прийшов тот до кухнї а пїп зі страху перед ним пїшов на стрих, влїз у бочку, а попадьи каже до пастуха: Ану зайграй на сопївку! — Слуга зайграв, пїп став гуляти у бочцї, упав зі стриху, а попадьи ухопила лопату тай собї гуляє; розбила лопатов грбу, побила вїкна, аж тот перестав грати. Каже пїп: Нема що робити, сїдлаймо конї! — набрали три мїхи сїна и поїхали. Приїхали над море, а пїп каже: Се вже нїч и ми вже далї не заїхаємо; льїгаймо тут спати. — Постелили сїно позалазили у мїхи и льїгли спати. Слуга льїг від краю, потїм їмость а потїм пїп. Приходит ангїл и каже до слуги: Сокоти си, бо пїп хоче тебе вкинути у воду! — Слуга відсунув попадю ид краєви а сам льїг у середину. Устав пїп у ночи, гадав, що то з краю слуга и кинув попадю у воду. Устав пїп рано: слуга є, а попадї нема!

(Криворївня, записав Лука Гарматїй.)

82. За злодїї.

Були три злодїї. Одному старшому було имїи Иван. Жили собї в пуцї у хатї. Ходили красти в село, а люде казали Иванови лишити красти а оженити си. Ой, кого я озму? За мене нїхто не пїде! — Є дївка одна походжена (стара), має маєток жени си з нев. — Пїшов Иван оженив си з нев, а тоти два в лїсї, йик крали так крадут. Иван, куда иде, наказує жинцї, аби таких а таких два люде слухала, йик коли прийдут, що вони мут говорити. Приходьи вони до Ивана, а Ивана не було дома. У Ивана був вепер зарїзаний, завїшений вудити у поду. Дала вона їм їсти; ишли з хати, оден подивив си в гору, уздрїв солонину и кає другому: Я зарїс! — Тот кає: Цить, цить, у вечїр пїдголимо си! — Прийшов Иван: Шо вони говорили? — Нїчого; йик ишли казав передний: Я зарїс, а тот задний: Цить, цить, у вечїр пїдголимо си! — Каже Иван до неї: Идїм здоймити солонину, бо вкрадут у вечїр! — Пїшли здоймили, поклали у комору, замкли

а ключ поклали в полицу. Прийшли вони два, продерли дах и зазнали: Нема солонини! Був у Івана підміт (грядка) капусти. Випустили товар у ночі злодії в капусту. Один прибіг під вікно: Іване, Іване! Товар в капусті! — Іван си віхопив, гонив за товаром, а один вбіг у хату и питає: Де ключ? — Вона відзиває си: Ти не знаєш, шос поклав у полицу? — Злодій взяв ключ, пішов у комору, украв солонину, пішли. — Іван увійшов у хату, а вона каже: Ти поклав ключ у полицу и питаєш де ключ! — Іван каже: Ого! Мали вкрасти солонину! — До солонини, нема! Взвв рискаль у руки, побіг на поперек дороги, перекопав дорогу и сховав си. Надходьби вони з тов солонинов, найшли перекоп и каже один: Иди шукати д' горі дороги! — Пішов, а Іван віхопив си з за корча и каже до того, шо лишив си у перекопі: Дай суди солонину, а йди шукати в долину дороги. — Тот прийшов з гори а тот з долини: Де солонина? — Та я тобі подав! — Я не брав солонини! Ти подав Іванови! — Обернули си навпоперек, прибігли д' хаті Івана, завив си оден у фустку, так йик Іваниха, сів на приспу и плаче: Іване, Іване! Де наша солонина? — Іван подає злодієви: На, жинко, не плач, иду в хату, гезде солонина! — Подав солонину, а сам пішов за стіну з потребов, а дотив вони утекли. Приходит у хату и каже: А ти, жинко, дурна плачеш, йик би шос укусило тебе! — Я не віходила, відколи ти пішов! — Ігі, на твоє лице! Я ще їм на приспі подав солонину! Ой біжу я! — Побіг, забіг у ту їх хату и сховав си в комин. Давних чьисів не було сїрників, мусїли ватри кресати и роздувати. Креше оден, а другий пішов форосту. Цес креше ватри, а Іван з комина искри фатає! Напудив си злодій, вібіг и кличе другого, бо напудив си. Іван доти скок из комина, солонину на плечі и пішов д' хаті! Входить в хату, наклали ватру, хочут кроїти солонину, глип на лавицу, солонини нема! Гай! попрытали вогонь у піч и побігли назад. Прибігли до Івана, оден приліпив кляйстер до вікна, відавив вікно, посьиг у вікно. Имив Іван за палец и втьив бричем палец. Вітьиг руку оден, каже другому сьигати, бо може в него довша рука. Имив Іван за два пальці, урізав два! Ой мой, утьив мені пальці! — А тот: Ой и мені перше втьив! — Прошу, мої панове, до хати; будем цеї солонини кушьити. Доста мене мудрувати! — Позавивав їм пальці, вкрів по кавалкови солонини и каже: Аби тільки найшли си в моїй хаті! —

(Ростоки, від Лукена Польюка зап. Л. Гарматій.)

83. Три сини.

Був дідо тай баба, мали три сини. Вони усі три пішли шукати служби, тай зрадили си, куди би пішли. Вони пішли на роздорожьи. Більший сказав: Забиймо ніж у цес дуб! Йик йикий умремо, то цес ніж заржъивіе, а йик нї, то він такий буде, йик дзеркало. — Старший сказав до братів: Ви йдїт оцуда, я йду оцуда, — тай пішов. Йшов кілько йшов, тай приходит до опришків. Опришки сказали: Ти вмїеш красти? — Він каже: Умїю. — Вони сказали: Укради нам тоту телицу, шо чоловік ме гнати. — Він каже: Дайте менї пушку: Я ни буду стрїльити. — Вони дали єму пушку, а він пішов, сїв за *турш* (корч), тай сокотит. Дивит си, а чоловік жене телицу. Він здоймив пушку й кинув на дорогу, а опришки пішли за ним надзириці, тай сидьї. Чоловік привїизав телицу до дерева, а сам пішов брати пушку. Хлопец утьив голов телици й завісив на тичку. Чоловік приходит на місце, аж телиці нема! Він зачъив шукати й уздрів голову, тай каже: Неволя би тебе утьїла, ти чо там залїзла? — Чоловік з жъїлю за телицев розібрав си и залїз у воду топити си. Хлопец узьив лудине, тулуб телици, тай пішов. Приходи до дому, а опришки єго питают си: А шо, украв? — Украв! — То ти будеш тепер у нас за старшого, — сказали опришки. Він тепер каже до них: Йдїт украдїт минї коньї з сїдлом! — Вони пішли й украли. Він сказав: Йдїт, украдїт ше двї парї коний. — Вони пішли, а він сїв на коньї, тай взъив, шо було чемне й утїк. Пішов до пана и наймив си, а пан каже: Ими минї з межи череди, йик мут гнати на йирмарок, вола. — Пішов у місто, накупив всьїкого срібла тай золота. Потїм узьив, тай навїшьив на пньї. Йик ишли вакарї з худобов, уздрїли то блищуче, пішли брати, тай повибивали си над тим. Хлопчїшьї взъив вола у ливу тай д' хатї. Вітак раненько взъив вола зі стайнї, тай до пана. Пан дав сто левів и каже: Иди укради минї попа. — Тот хлопчїшьї взъив тай наловив раків и прийшов до попа. Скорньив попа, тай каже: Мене прислав Бог, аби я вас принїс до Бога; всї сьвїті прийшли за нами, аби ми прийшли до Бога. — Він принїс попа до дому, а раненько понїс борше до пана. В пана зачъив попа вітрьисати, піп так відти утїкав, шо аж заболїло коло серцьї. З того піп заслаб. Пан сказав до хлопчїшьї: Укради минї мої панї перстїнь. — Хлопчїшьї пішов и розвїшьив повїшьїника. Коли поклав того повїшьїника, тогди пан пішов стрїльити, бо гадав, шо то тот злодїй, а то повїшьїник. Тогди він увїйшов до покою, тай сказав: Імость, дайте ко перстїнь, бо злодїй прийде, тай украде. — Пан прийшов, тай питає: Де перстїнь? — Панї каже: Та ти узьив! — Таж я ни брав! — Таже ти прийшов, тай кажеш: Подай перстїнь, а я подала. — Раненько приходит він, а пан каже: Иди укради минї зі стайнї коньї. — Хлопчїшьї пішов у місто, тай купив пів ока *ожурилихи* (горівки), тай перемїшьив зі згуров. Потїм у вечирїх прийшов

до стайні, а там стоять варташі. Чи ни напили бисти си журилихи? — Дай нам тої журилихи. — Вони йик напили си, так усі поупадали. Тогди хлопчішьи взьив коньи зі стайні, а з соломи зробив соломньиного. Сам сїв на коньи правдивого, тай вїо! Рано приходить до пана. Пан каже: Ти будеш великий злодїй-опришок. —

Від пана пішов у ліс й здибає ровту опришків и питає си: Ци умієте красти? Йик умієте, то йдїт и украдїт коньи, сїдло й мїлїйон грошей червїнців. — Опришки привели осїдланого коньи й мїлїйон червоних. Тепер він їм сказав: Йдїт до кінцьи сьвіта и украдїт найкрашу царівну. Хто ї украде, то возьме ї за жінку й дістане тот мїлїйон червїнців. — Опришки пішли до кінцьи сьвіта. Коли тот тїмував, йик вони вже за далеко, тогди забрав собі лудиньи, мїлїйон червоиих, сїв на коньи, тай поїхав до дому. Коло дуба здибає своїх братів, а вони питают, ци ни бачив хлопціи більшого від нас. — Він сказав: Шо минї дасте, то я скажу. — Оба сказали: Дамо тобі в нишьїстю своє жите та товариство з тобов. — Тогди він каже: Я ваш брат, шо коло сего дуба з вами розийшов си, а знакомо, шо жаден з нас не вмер, бо ніж в дубї ни заржївив.

(Ждибе).

84. Клинка злодїй.

Клинка, злодїя дьидя був злодїй; він ходив з своїм братом на злодїйщину. Але йик дьидя помер, то лишив три сини, а вуйко взьив раз одного пробувати, ци ни стане му за помічника. Вїйшли вони у ліс, а хлопец каже: Ото, вуйку, бучьи, добре було би на йирем! — Вуйко собі погадав: Се не буде злодїй; цес на газду вдав си! — На другий раз бере другого хлопціи; йик прийшли у ліс, тот каже: Ото, вуйку, це було би добре вїйце до волів! — Цес ни буде злодїй а газда, подумав вуйко, тай завернув си д' хатї. Взьив третого з собов, пішли у ліс. Третий у лісі кажет: Це, вуйку, був би добрий бук до ночи! — Ага! погадав собі вуйко, аж це буде добрий злодїй, — тай пішов з ним на злодїйщину. Идучи вони стрїчьют вірменина, шьо вів козу. Вуйку! — каже хлопец Клинка, — я украду цу козу, тай похарчуєм, бо сми поголодніли! — Иди, ти шаркачу, каже вуйко, ми ни такі були з твоїм дьидем, та у днину очивидьички ни крали, а ти би хотїв украсти! — А будете видїти, вуйку, шо украду! — Буду видїти, каже вуйко. — Пішов Клинка наперед вірменина, тай зверг один постїл, а вірменин пройшов, а Клинка зверг видтак другий постїл на дорогу, а вірменин уздрив другий постїл, тай погадав: Це добрий постїл, новий! Шкода, верну си по тамтот, тай буде пара! — Лишив козу при дорозї, а сам вернув по перший постїл.

Тогди Клинка набіг, зарізає козу, голову верг у мочіло, поніс козу до вуйка, сам вернув си до мочіла, а вуйка лишив козу лупити. Прийшов коло мочіла, а вірменин надходить тай шукає кози. Клинка зачъив верещіти, йик коза, а вірменин уздрів голову козъичу на воді. Розбирає си тьгнути козу, кажучьи: Де ес залі-зла до примхи! — Заліз у мочіло тай лапнув за голову, а кози нема! Щизай, бідо! Це дідько козу узъив! — Клинка набіг, хап-нув постоли и утік. Вірменин лишив голову у мочілі тай віліз убирати си, а з того дива забув, шо постолів нима, тай пишов д' хаті. Клинка приходит до вуйка, а тот козу пече и каже: Будем їсти; ти меш цу худшу половину, а я буду ситшу, бо я стар-ший! — Клинка каже: Ні, я маю їсти ситшу половину, бо я украв! — Тихо, дурню, мовчи, я тобі кажу! Иди віполочи шкі-ру! — Клинка пишов шкіру з керви полокати, бет шкіров по смереці тай кричит: Гвавт, люде, то вуйко украв козу, не я! — Вуйко учув, шо хтос лускає та гадав, шо Клинка имили тай бют, лишив козу, а сам утік. Клинка приходит на то місце, до ватри, а вуйка уже нема, но коза. Зз'ів ситший бік, тай худшого ше бо-гато над'ів. Пішов Клинка далі сам. Приходит до одного пана. Пан си у него питає: Ти шо за один? — Я Клинка, злодій, каже, шо уздру, то украду! — Йик ти такий злодій, то укради у мене коньи зи стайні, а як не украдеш, то будеш битий! — Добре, па-не! — Пан поклав одного слугу на коньи, другому дав держьити узду, третому держьити фіст, двох держьило з боків, а один пид конем держит коньи зи споду. Клинка купив фльиші горівки з медом, поклав у йисла, накрив сіном, сам віліз у пид, провер-тів дірку тай у ночи капає з поду кріз дірку тої горівки їм на руки. Вони дивльи си: шос капає на руки одному, нюхают — то горівка, кушьют — солодка, наставльют роти, тай один по одним розсмаковуют. Кинь зз'ів сіно, тай писком прогортає у споді, аж то зацоркотіло шос у йислах. Вони зазирают а то фльиші. Посмотрили, а у них горівка. Понапивали си так, шо попадали, йик неживі. Тогди Клинка зліз, поклав одного слугу на спид, на него терницу, на терницу посадив другого, заставив двох дер-жьити з боків, а одному дав у руки узду, а тому з заду дав дер-жьити повісмо намісьць фоста, сам вівів коньи и сховав. Рано приходит пан до стайні, а слуги усї пйині коло терниці спйит. Приходит Клинка до пана и приводит коньи. Пан уздрів, шо Клинка такий злодій, каже єму: Йик ти такий злодій, то укради у моїй пані перстінъ з пальцьи. — Добре — каже Клинка. — Пан поклав си спати з панев на ліжку, а слуги у кухни. Прихо-дит Клинка до кухні, тай верг межи дівки калюх з тельти, по-вйизав їх кісками до купи, а бабі, шо *тїшила* дитину у пана, забив карабки у гу....; межи пана и паню наметав *прічини* (роз-чини з тіста). Баба стара, шо закашляє у сні, то карабки заигра-ют; шо дівка, котра си рушит, то сїпне другу за кіски. Ловльи си руками тай вадьи си: Ти мене крачеш! Ні! ти мене крачеш! — Найшли калюх межи собов, тай вадьи си: Ти учинила байстрьи! —

Ні! Ти учинила байстри! — Виходит пан до кухні дивити си, шо то йграє у карабки, чого си слуги вадьи, тай пообтерати си! Тогди Клинка віліз з пид ліжка, тай борзо каже до пані: Давай мені перстїнь, бо Клинка набїгне, тай украде! — Пані дала. Клинка натьг на палец, тай утік. Другої днини приносит панови. Пан каже: Укради ти у мене паню, йик ти такий злодїй! — Вкраду! — каже Клинка, злодїй. Пан берет паню, тай тікают до другого села перед Клинком злодїєм. Клинка злодїй перебіг їх на дорозї, той имив си ногами за вербу и повїсив си стрімголов. Пан и пані подивили си, тай поїхали далї. Клинка злодїй відвїсив си, тай знов їх перебіг, тай знов так завїсив си. Але пан хоче си подивити, ци се тот самий. Шо це за біда? — Злїз из воза, тай дерет си до верби. Клинка пустив си, набїг до пані, тай украв и понїс продавати до чорта. Шьо хоч за паню? — питає чорт. — Цес *наголовник* (капелюх) червонних грошей! — Чорт пишов за грїшми, а Клинка злодїй вікроїв у наголовнику диру. Приноси чорт чьирвонні, тай сиплет у наголовник. Сиплет, сиплет, аж насипав цілу копицу и повний наголовник. Клинка забрав гроші, тай пишов до пана. Приходить перед пана, а пан питає: Де єс паню дїв? — Продав чортови за наголовник червоних! — Відкради мені паню вид чорта, дам половицу-маєтку! — Добре — каже Клинка и пишов до чорта. Идет селами тай збирає старе рубїи, шакабрьи, корзини, снури старі, волоки, усе старе дрантє, несет над озеро. Приходить над озеро, шо у ним сидїв чорт, тай починає то озеро обновувати, та обкладати тим дрантєм. Чорт вїходи и питає: Шьо хоч тут робити? — Давай мині паню, бо буду класти тут костьол! — каже Клинка. Дам тобі паню, али ше мемо си переганьити! — Добре, каже Клинка, але я самий ни му бігчи, бо ти мене ни годин имити, може бис имив мою дитину! — Пішов, зловив заяцьи, тай каже: Фивкай на него, кричи, то го имеш! — Чорт пустив си за зайцьим, фивкає, кричьит, та зайиць займив д' горі, а чорт вернув з нічим и пишов до старшого на раду. Старший каже чортови: Бори си з ним на мідьнім тоцї; хто кого глїбше забє у тік, тот паню озме. — Клинка каже чортови: Ти ни годин мене побороти, але бори си з моїм старшим вуйком, може го побореш! — Медвїдь йик лапнув чорта, йик ним верг, то забив чорта по пахи у мідьиний тік. Ледви чорта вїтьггли з того току. Знов старий чорт каже: На тобі цу довбню, хто нев вісше верже, то того паня буде! — Верг чорт довбнев, то не зараз вона назад спала. Клинка берет довбню, але довбня така тьижка, шо Клинка ледви ї зміг подоймити, але не мечет нев, но зазират у гору. Ти чо там зазираєш? — питає чорт. Я си дивлю, бо уздрївсме там у небі таке виконце, шо йик вержу кріз то виконце довбню, то уже николи ни спаде, докив світа того! — Най, ни мечи, каже чорт, бо ми без цеї довбнї нічо не годні зробити у пеклі. — Ой мечу! — каже Клинка злодїй. Най, Бог би тьи укрит! — цілує Клинку, та просит. Клинка кажет: То давай паню! — Побїг чорт до старшого знов радити

си, а тот каже: Хто дужче фивкне, тот паню возьме. — Вібіг чорт до Клінка и каже: Фивкаймо, хто дужче, тот паню возьме! — Добре, каже Клінко злодій. — Йик фивкнув чорт, то впала усьи фоя та лист, а видтак Клінко кажет: Завйизуй очі у плат, бо я йик фивкну, то тобі очі віштрикнут зараз! — Чорт завйизав очі у плат, а Клінко йик здоймив цу довбню, йик нев ударив чорта у потилицу, то аж чорт упав заглушений. То ти добре фивкнув! Дужче йик я, бо аж я д' землі звалив си! — Ой так я фивкаю, — каже Клінко злодій. Аж тепер подала біда Клінкови паню, а тот заніс панови, тай узьив половицу маєтку.

Пішов Клінко злодій до жида, тай украв срібні чоботи жидівці. Жид займав си за ним ловити, а Клінко заліз у лабуз, а там баба стара громадила поліг. Баба дивит си, а жид біжит. То хто біжит? — питає Клінка. То тот, шо баби ріже! — Де, вери, я би си сховала? — Ховай си он там під копицу! — Баба забила си у копицу, а Клінко став коло неї, тай наквив ї гуз... руков. Надбігає жид. Але жид Клінка не видів ше, тай го ни пизнавав. Питає Клінко жида: Доквив біжите? — Та, каже жид, Клінко злодій украв моїй жінці срібні чоботи, а я біжу, аби го ймити! — Е, каже Клінко, ви его не годні ймити; нате, каже, держіт цу бочку з вином, аби ни вичуріло, а я го догоню! — Жид запхав палец бабі у гу... тай держит, а Клінко втік. Жид держит, поки держит, але захотіло си му води пити, тай загадав напити си вина, тай виймив палец, а баба захотіла съцьити, тай сикнула, а далі присіла ср... тай уздріла жида, тай до втеки, а жид верг си баби, шо з бочки стала, тай собі втеки! Але йик жид обдивив си, шо то баба, тогди закликав: Ни бій си, ходи суда! — Баба прийшла, а жид питає: Ти чо ховала си пид копицу? — Та то Клінко сказав, шо ви баби ріжете, тай я си сховала! — Та то Клінко був?! — Клінко! — Жид займив си за Клінком, але Клінка вже ні чути, ні видко нігде!

(Голови, від Петра Шекирьика, записав Лука Гарматій).

85. На злодійю шьипка горит.

Була одна баба ворожков у селі; шо кому хибувало, то йшов до неї ворожити; в тім селі був пан; у того пана три злодії удерли си до хати и вкрали мідьчний збанок злота гроший. Пан сказав слугам: Идїт тоту бабу приведїт, най міні поворожит, де мої гроші. — Пішли слуги, привели бабу перед пана, а пан каже бабі: Достас людем ворожила до тепер, а тепер мусиш поворожити мені, де мої гроші си діли! — Баба сказала до пана: Я вже нині другим ворожила, а вам буду аж завтра. — Баба рада була си відурити від пана, аби втекла, бо не знала,

шо сказати. А пан сказав бабу заперти до арешту до другого дньи. Ночує баба в арешті, а злодії говорьби собі: Треба йти слухати, шо баба ме у арешті говорити. — Прийшов оден в опівночи під арешт, а когут у тот чьис запіяв, а баба в арешті сама до себе: А Богу дькувати, вже є оден! — Баба казала за когута, а злодій гадав, шо за него. Надійшов другий ид тому, когут знов запіяв, а баба знов каже: Вже є другий. — Прийшов третий, а баба каже: Вже є третий, — йик запіяв когут. Злодії гадали, шо баба говорит за них, тай говорьби собі: Сьи баба добре знає за нас; вона скаже панови, та ми будемо потрачені. — Значають вони кріз вікно бабу просити: Будь така добра, не скажи на нас, бо ми погинемо; ми гроші принесемо и підвержемо; закопаємо коло стайні кінскої у гній, а ти скажеш панови, та меш мати плату від пана, тай ми тобі дамо, шо сама хоч, лиш на нас не віповідж! — Баба йик сесе вчула, на них си з'острила: Та я, сьики такі, абих через вас у арешті сиділа?! Йик мині ни дасте, шо я хочу, а гроші не покладете, то будете потрачені! — Ой ми дамо, шо ти хоч, тай гроші покладемо! — Кинули бабі кріз ґрати 30 червоних, тай панцкі гроші принесли, закопали в гній там, де казали. Другий день пустили бабу з арешту. Пан имив муху у кулак, тай держьив и спитав бабу: Угадай, шо я маю у кулаці? — А баба сказала: О тепер сарака мушка упала си панови в руки! — А пан муху пустив, тай сказав: Добре сьи баба знає! — А баба називала си Мушка. Баба йик уздріла, шо на тім віграла, тай каже панови: Я скажу панови й за гроші, де вони, але за який пай? То мині треба заплатити. — Пан узьив, шо баба сказала то заплатив, а баба сказала: Идіт, ваші гроші закопані коло вашої стайні у кінцкім гною! — И пішли, відкопали и гроші найшли. Баба не знала нічо, а йик Бог схотів, то бабу не погубив, бо бабі було пообіцьино, шо буде страчена.

(Космач від Мих. Палійчука зап. Кл. Лисинецька).

86. Спілька жида з Грицем.

Був оден бідний Гриць; він пішов рано у гриби у дідицкий ліс; коло того ліса був став дідицкий, а Гриць придивив си, шо там шос у ставу при краєви рухає ся в воді; він май туди, а тото лис сокотив на щупака; йик щупак пас, а лис штрик, та гадав, шо йме щупака за голову, а він имив за верхну вилицу, а щупак его за спідну и затьиг щупак лиса у воду; а Гриць бідний на то си вдивив, заліз из тим міхом, шо мав на гриби, тай загнав тото в міх, зньив на плечі, тай несе по при жида, по при шинкарьби такого, котрий дідичеви був в-одно на перешкодї. Віхапує си жид: Чуєш, Грицю, шо там, будь ласкав, несеш? Може шос несеш, шо би мині продав? — Шо я несучу, то несучу, тото не для

тебе; тото дорога річ. — Ну, ну, та преці, ходи та віпеш горівки, тай будеш мені показати, шо то є! — Гриць жида не міг си скараскати, мусів жидови сказати, а жид каже: Овва, озми собі мене до спілки, ми за се будем мати великі гроші; се такий гатунок, шо ніхто не видів. — Гриць каже: Не треба мені тебе, паршьяку, може би пан дав мені за се меже діти з на мірку муки! — Ну, ну, вже йик ти не хочеш, тѣ я зараз иду до пана, тай буду казати, шо ти ходиш рибу красти, та тобі си трафило сесе. — Запудив жид Грицьи, шо Гриць погадав: Акурат я від пана кару поношу! — але жид по другім разі каже: Озми ти мене до спілки; я ше тобі у пана службу вішукаю, шо ти будеш мати з чим жити. — Гриць уздрів, шо не відкараскає си, тай каже: Йик ти мені службу вішукаєш, то я тобі и свій пай подарую! — Жид каже: Ну, ну, най буде! — Пішли з Грицем оба до пана; пан вйшов лишень рано на двір, а вони приходьи; жид не жде, аби Гриць из паном орудував, але орудує сам. Ми до вас, пане, принесли таку річ, шо ви ше таке не виділи: имив лис щ пана, а шупак имив лиса, та держьи си нівроку в купі, тай ми то ймили, тай принесли до вас! — Питає пан: Котрий есте ймили! — Имив то сес, то я, то ймилисмо оба. — Шож ви за то хочете? — Каже жид до пана: Паночки, то велика річ, то дорого коштує; пан ше таке не виділи, тай нам добре заплатьи. — Пан зачъив допирати: Та шо я вам маю дати? — Жид лиш торгує си, а не хоче казати. Каже пан до Грицьи: Кажи ти, Грицю! — А Гриць каже: Я бих просив божої ласки и панцкої: Ми цесе у панцкім ставу ймили, та шесмо прийшли панови голову набивати; я бих просив, аби ви нам дали по 20 буків обом, аби ми вже тут білше не йшли! — А пан си зрадував, шо Гриць тото так осудив; єму тот жид був на перешкодї, тай сказав: Добре, Грицю, шо жьидаєте, то зараз дістанете! — Крикнув пан на трох двораків, аби вінесли лавку, протъигли жида на лавці и дали жидови 20 буків. Панови зробило си жьиль за Грицем, каже: Грицю, ти шос слабий, ти свої буки потім дістанеш! — А Гриць зачъив просити: Прошу пана ласкавого, не гія ждати; я хочу такі тепер, бо ми з сим жидом мали токму, шо він и мій пай має взьити! — Протъигли жида другий раз на лавку, дали єму й Гриців пай, два держьили, а один бив, а пан рахував. Зробило си єму з Грицевов спілков сорок; йик дістав, то вже не міг до дому донести; Гриць исказав из дороги до жидівки: Иди, поможи своему спілку довести, бо він узьив оба паї, та му гей тьижко! — Вона пішла протів него, допровадила єго до дому; лічив си сарака рік та спродав дідичеви увес маєток и в ночи си забрав з того місцьи, шо ніхто не видів коли. А дідич потому Грицьи закликав до себе и сказав: За то, шо ти мені сесе зділав из сим жидом, то я 20 пар волів тобі дам; иди собі вібери, котрі хоч, абис знав, шо то твій буде тогдишний переєм. —

(Космач від Мих. Палійчука, записала Кл. Лисинецька).

87. Недотепний хлопець.

Післала мама хлопчіща півтора лижечки олію до сусіди позичити. Хлопчіще ше був малий, не міг собі за одним разом півтора лижечки стьмити. Іде и все дорогов говорит: Півтора лижечки, аби ни забув. А їде тов самов дорогов газда сіяти збіжьи в поли. Хлопчіще дивит си на газду й говорит: Півтора лижечки! Газда схопив си з воза, ймив хлопчіща, тай бє, шо си влїзе, тай все промовльїє: Аби си минї ни вродило, лиш півтора лижечки? — Хлопчіще голосив, шо голосив, а далї кажет: А йик же мав сми казати, газдо? — А газда кажет: Було казати: аби цесе ни переносити, ни перевозити, аби цего ни тїлько було! — Коли це сказав, пустив хлопчіща. Іде хлопчіще, здибаєт, шо везут мерцьи ховати. Хлопчіще став и кажет до людий: Аби цесе ни переносити, ни перевозити, аби цего ни тїлько було! — Люде злапали хлопчіща и бют, а він си просит и кажет: А йик же мав сми казати? — Хтос кажет: Було сказати: Аби за цесе ни видати, ни чувати, аби цесе нігде а нігде ни було! — Пустили хлопчіща, а він на дорозї надибаєт молодї, шо йдут до вінчаньи. Став близко них и кажет: Аби цесе ни видати, ни чувати, аби цесе нігде а нігде ни було! — Молодий имив хлопчіща, шо ни бєт, він си просит, тай кажет: А йик же мав сми казати? — Було казати: Многих лїт з газдинев, в здоровлю и шьисливий пробуток! — Коли це му сказав, пустив хлопчіща, а він иде и надибаєт газду, шо веде свиню до кнура. Став хлопчіще рівно коло газди и кажет: Многих лїт з газдинев, в здоровлю и шьисливий пробуток! — Газда ймив хлопчіща, бєт и кажет: Ти, котюго, ни міг єс сказати: Аби ти ротичок масненький по вуцка, талїр тай ножичок! — Коли це му сказав, пустив хлопчіща. Іде хлопчіще, надибаєт чоловіка, шо кальив у рови и став коло него тай кажет: Аби ти ротичок масненький по вушка, та їр тай ножичок! — Цес йик ни схопит си, та до хлопчіща, ймив, та бєт, а тот си просит, та кажет: А йик же мав сми казати? — А ти, неробе! Ти ни знаєш, шо йик таке видиш, то верж каменем! — Пустив хлопчіща, а він при дорозї здибаєт штири баби, шо си обїськают. Він взьив, тай плитов верг межи баби, а баби фатили хлопчіща, тай бют, шо си влїзе, а потїм кажут: Ти мой, йик таке видиш, то прийди близче, та настав и свою головку, тай кажи: Люде добрі! пообїськайте и мою головку! — а люде пообїськают и твою! — Пішов хлопчіще, тай надибаєт котюги, шо си жерли. Хлопчіще зблизив си д' ним, наставив головку и кажет: Пообїськайте и мою головку, люде добрі! — Котюги кинули си на хлопчіща, та розїли єго.

(Ясенів горішний, від Кутацука).

88. Казка-небилиць.

Було три брати, вони вибрали си в далеку дорогу. Ідуть, ідуть лісом тай захопила їх ніч. Вони схотіли ночувати під смереков у лісі. Два брати були розумні, а третого мали за дурного. Ніч була студена, вони захотіли ватру під смереков класти, але сірника ни було ни в одного. Тоти два брати розумні кажуть: Ходім, братчіки, дістати де сірника, або ватри! — Тай пішов найстарший, найшов колибу, а в тій колибі старий дідо кладе ватру; сидит собі при ватрі, тай файку курит. А тот найстарший братчик приходит у колибу, тай просит ватри у того діда: Бо, аді, заночували під смереков, та ватерки даст Біг! — А дід подивив си на парубка, тай кажет: Я дам ватри, але ти присьидь коло мене, та скажи казки-нибилиці, а йик ни скажеш, то вікрою тобі пас через плечі! — А тот зачъив казки-нибилиці говорити, тай ни вмів, а дід узъив вітьиг ніж, тай вікроїв пас через плечі, ни дав ватри. Приходит тот ид братьом, ни признает си, шо му дід зробив, але кажет: Є ватра, а дід не хочет дати! — Ідет середущий брат, также розумний; приходит до того самого діда и просит ватри. Дід кажет: Я дам ватри, йик присьидеш коло мене, тай скажеш мені казки-нибилиці, а йик ни скажеш, то ти вікрою пас через плечі, а йик скажеш, то ти мині вікроїш. — А тот ни вмів сказати, дід узъив, тай вікроїв пас через плечі. Приходит межи тоти два брати, ни кажет, шо му си стало, але кажет: Ни дав ватри! — На кінци пішов третий брат, наймолодший, шо го мали за дурного. Тоти два старші брати, розумні, спирали его, ни пускали, казали: Йик ми ни дістали, то ти и тим бірше ни дістанеш! — Але він ни схотів їх слухати, тай пішов. Идет и находить ту колибу и того діда в тій колибі, де тоти два розумні брати були и просит ватри. А тот дідо кажет так, йик тим казав. А тот дурний кажет: Я ти скажу казки-нибилиці, але йик ти даш, аби сми тобі вікроїв пас через плечі и ватри, аби сми взъив. — Дідо на це пристав и тот зачъив казати казки-нибилиці. Кажет: Моя мама була мнов тьижка, тай загадала шпаків їсти, я вздрів, шо шпаки летьи и взъив сокиру, тай верг за шпаками, сокира впала в ватру, згоріла, а топорище си лишило. Я ввидів, шо шпаки залетіли в вербу. Прийшов сми до верби, та пхаю ногу, ни может си влізти, пхаю голову, ни может си влізти, пхаю руку, ни может си влізти, а відтак я взъив, тай склав си в десьтерю тай вліз. Тай набрав шпаків и пхаю голов, руки, ноги, а відти фе (не мож) вилізти. А я штрик за сокиров, тай узъив сокиру, тай вірубав си з дупла. Приніс шпаки мамі, а мама забагла йийиц. А мині Бог винен звйизку йийиц, а я ввидів вербу, тай тов вербов вліз до Бога до неба. Прошу Бога, аби Бог віддав йийиці, бо мама ни может мньи вчинити и забагла йийиц, а Бог кажет: Ше кури си ни нанесли, забирай си відси, бо тьи стручу. Я си верг Бога, а тут нима вже тої верби, шо я нев вліз до Бога. Я шо

тут робити? Дивлю си, а мама з дьидьом віет гречку. Я віпросив у дьидьи и у мами миску гречки, та я ту гречку у млинї змолв на крупи и з тих крупів сплів курмей и тим курмеєм спускаю си від Бога з неба. Тай дивлю си, а курмей за короткий и ше далеко до землі ни стає. Я взьив, тай мав коло себе ніж, тай утьив д' горі, надточив у низу, тай зліз. Приходжу и кажу мамі, шо ше кури си, ни нанесли, аби їла біду. Мама, йик це учула, тай мине вчінила. Йик мине вчінила, зараз післала до тебе, діду, за ватров. — Коли це сказав, витьиг ніж и вікроїв дідови пас через плечі, набрав ватри и приніс братьим під смереку.

(Ясенів горішний від Юрка Куташука).

89. За гнів.

Один отец мав три сини; йик він умер и єго поховали, каже старший: Я иду наймати си! — Наймив си; а тот газда так зговорив си: Йик ти си за шо нагніваєш на мене, то я тобі утну ніс, а йик я си на тебе нагніваю, ти утни мині. — Відтак вірьидив газда слугу молотити пшеницу; слуга молотит до полудньи, молотит до вечера, а їсти ни дають. Приходить газда, тай каже: А шос умолотив, сараку? — Умолотив богато, але так зголоднів, шо страх! — Газда каже: Може ти си нагнівав на мене? — Та чомуж бих си ни гнівав! Я молотив цілий день, а мині їсти ни було! — Газда вітьиг ніж, тай утьив ніс, а тот утік д' хаті своїй. Так з'орудував старший.

Тепер пішов служити середний; тот газда зговорив си з ним так, йик из старшим и вірьидив єго молотити пшеницу. Молотит він до обід, молотит до полудньи, молотит до вечера. Прийшов газда и сему утьив ніс, йик старшому, за то саме.

Пішов наймолодший наймати си; и з ним зговорив си тот газда, йик з тамтими и вірьидив єго молотити пшеницу. Молотит він до обід, молотит до полудньи, молотит до вечера, а газда їсти ни дає, а він бесаги у руки, набрав пшениці, поніс до жида, тай продав за горівку, тай за булки и вініс там, де молотив. Приходить газда, тай питає: А шос умолотив, сараку? — Умолотив богато, але, я був зголоднів, продав пшеницу, за то вініс горівки та булок; сїдайте и ви, та попоїжте и напийте си! — Газда сїв, попоїв и напив си, а слуга питає: Ви може гніваєте си, шо я продав пшеницу? — Ні! Чо я бих гнівав си? — Другий день вірьидив єго газда з биками орати туда, куда ме сучка Петрушка бігати. Він бики у руки, тай оре, а котюга Петрушка штрикла по через пліт, а він бика порубав, наклав ватру, спік, та їст, бо був дуже голодний, бо газда не давав їсти. Віходить газда д' нему, та питає: А шос уворав? — Уворав, аж котюга

Петрушка штрикла, та я дуже зголоднів, порубав бика, спік та їм. Ви може си гніваєте? — Ні! А чо я би си гнівав? — Відтак вірьдидив газда его пасти свині; пасе він, пасе до вечера, а газда не несе їсти, а він відрубав фости у свиний тай пометав у болото, а свині продав. Приходить газда, питає за свині, а він каже: Ади, твої свині потали у болото! — Газда лапнув за фіст, аби вітьгнуги свині з болота а то лиш фіст, а свиний нема! Слуга каже: Може ви си, газдо, гніваєте? — Ні! Чо би я гнівав си?! — Відтак вірьдидив газда слугу пасти корови, а він одну корову привйизав фостом до смереки а другі продав. Приходить газда и питає: Де корови? — А слуга каже: Ади! Усі корови утекли, лиш я одну имив тай присилив. Може ви си гніваєте, газдо? — Ні! Чо би я си гнівав?! — Прийшли до дому, каже газда жинці: Вілїзь у смереку, тай кукай а я буду казати слузї: Ади, генде зазульи! А він ме гадати направду, шо то зазульи! — Вілїзла жинка у смереку, тай каже: Ку-ку, ку-ку! — А слуга ухопив кріс тай застрілив; вона упала на землю, а слуга каже: Може ви, газдо, гніваєте си? — Він каже: Чому бих си не гнівав?! Ти мені стратив маєток тай жинку! — А слуга вітьг ніж, утьив газді ніс тай утік д' хаті и каже братам: Ади, ви безносі, а я ше один принїс! —

(Жабе-Ильця, від Николи Гайчука.)

90. Скасоване панщини.

Давно була тьижка панщина, робили у Ромашкана на Віжници по пйить день на тиждень, ишли тай робили тьижко. Ходив старец сйитий. То не був старец, але цісарский син. Прийшов до чоловіка на ніч, тай кае: Приймилибисте мене на ніч? — Тот чоловік каже: Прийму. — Тай приймив его, а самий си нуждує, шо треба ити рано на панщину; а тот старий каже: А чо ви си так, газдо, нуждуєте? — Я маю ити на панщину; йик си запізню, то бют, дают по дванаціть буків. — А тот старец каже: Я піду за вас на панщину. — Газда каже: Коби, то би добре! — Газда каже рано: Ідїт, бо си забарите, та мут бити вас. — Старец каже: Що ви, газдо, такі? Йик мут бити, най бют; я умисне на то упізню си, ци мут бити ци ні. — И пішов на ту роботу; то вже сонечко підійшло в обїди, то вже нарїд робит на панщині а він лише прийшов. Окоман сказав ему: За кого ти прийшов? — За того и за того. — А чо ти так забарив си? — Так мині віпало, шо я си забарив. — Ну, колиж тобі таке віпало, то біжи до канцелярії, неси суда лавку и бука. — Принїс він лавку а окоман сказав ему: Лыгай! — Дав ему окоман 12 буків и пішов старец робити; робив до полудньи; ще по полудни, котрий

не сфатував си вставати, также давали по 12 буків. И він (старец) собі доволеньки їв, не вставав борзо и на полудне дістав ще 12 буків. Йик їх дістав, вірьидили его, аби пішов води принести, пити. — Він пішов тогди води нести и написав собі квіток и приніс и тот квіток прибив у Ромашкана на одвірку; тай приніс воду а сам пішов на бік; йик пішов у дуброву, тай утік з панщини. У вечеріх прийшов окоман до кухні, тай уздрів, що є квіток на одвірку підписаний. Вони прочитали а то був цісарский син. — Вони рушили за ним, але не могли его злапати. У послід того прийшло від цісара, що нема панщини, а Ромашкан згорів у залізній печі.

(Жабс, Стефан Шовка.)

91. За жидівського Івана и дурних жидів.

Дес давно були жиди дурні, не такі йик тепер; були и хлопи розумні. Иван мав возок. Раз був він з возком на горі; надійшли жиди. Иван взяв си мудрувати жидів. Пустив возок на долину и сів тай кермує. Жиди уздрівши, шо возок сам їде, берут си в него купувати. Він їм продав з батогом за добрі гроші. Жиди сїдают на возок, поганьют батогом а возок на долині не кивает си. Идут до Иваиа и кажут: Шо ти нам продав? — Він їм каже: То ви зопсували, бо кождий тим батогом поганьив, тепер вже зопсований. —

Пішов Иван до дому, взяв гарбуз и сїв. Жиди прийшли до него и питают: Шо робиш? — Сиджу на йийци! — Шо будеш виводити? — Лошьита! — У него був у городі зайиц; він пішов и спудив го. Шо то, Иване? — питают жиди? То лошьи, шом вісидів! — Продай нам тоти йийці! — Продам! — Дали єму гроші, взяли гарбузи и посїдали на них, гарбузи попріли а лошьит нема! Идут до Ивана и кажут: Шо ти продав? — Я продав добрі йийці, а ви застудили! Абисте так попріли, йик вони! — Пішли жиди!

Иван казав жинці наварити пирогів, взяв тай поніс у ліс и насипав у дуплавого дуба. На долині поробив воронку (дірку, вічко). Відтак взяв сокиру и почьив обрубувати. Надійшли жиди и питают: Шо робиш? — Він зарубав у вічко а відтив посипали си пироги. Жиди си зачудували. Шо се? — То така сокира, шо йик рубати нев, то вісипают си з бука пироги! — Продай нам! — Продам! — Жиди дали гроші а він їм каже: Йик хочете мати пироги, то обрубайте бука три рази довкола а тогди будут сипати си пироги. — Жиди пішли тай пробували; але рубали від рана до вечіра а пирогів не було. Идут до Ивана и дерут очи а він їх наганьбив и сказав: Ви рубали тільки, кілько не треба и зопсували сокиру! — Тай нагнав їх.

Потім узьив Іван горнец, вігріб йиму, поклав на це плиту, розклав ватру а йик зробив си жьир, диму не було, заткав; аж прийшли жиди, а горшок кипит. — Іван їм каже: Такий у мене горнец, шо де прийду, покладу мйисо в горнец, а він сам варит. — Жиди купили за великі гроші, клали на плиту иншим чьисом, але горнец не варив. Вони тогди потьигали сире мйисо. Пішли до Івана и кажут, аби їм гроші віддав! Він питає: А ви йик то робили? — Один носив воду, другий полокав, третий клав мйисо в горшок. — Ви дурні! То оден мав то все робити. Ви зопсовали міні горшок! — Прогнав жидів.

Іван казав жинці напустити керви в гусьичу шийку и повісити на пацьорку; потім, йик він буде вадити си, аби вона впала, йик він ї се проріже; а йик вдарит гарапником, аби встала и добра була! Сварит си Іван з жинков, приходьи жиди. Він за ніж, прорізава, а кров жинку обільльила. Жиди дивльи си. Шо ти зробив Іване? — Та шо; не журіт си! — Взьив гарап, вдарив жинку, а вона встала и добра була. Тогди жиди йили казати, шо у них лихі, сварливі жинки, добре би було їх зарізати, аби потім добрі були. Купили вони від Івана ніж и гарапник. Вони порізали жинок, набили але пропало. Осиротили пусто дїтий від матери. Пішли до Івана, берут его у міх а в другий камінь. За смерть, смерть! — кажут. Лишили Івана на березі а сами пішли збирати каміньи. Надійшов панок. Іван говорить з міха: Гей, хто вчений, най мене ратує! Я не вмію ні писати ні читати, а мене хотьи за війта класти! Хто хоче війтом бути, най мене розйиже! — Панок розвйизав, Іван віліз и панка у міх завйизав. Сам пішов горі. Жиди пана утопили. Тимчьисом Іван наймив череди, шо ишла з полонини и жене против жидів. Йик уздріли, шо він жене череду, питают, йик він до такого маєтку прийшов? Він каже: Ви мене утопили, а я череду з води вібрав собі. — Вйижи нас у міхи и топи у воді, аби и нам так було! — Він їх повйизав и потопив и так си їх збув.

(Ростоки, від Івана Савчука записав Лука Гарматій.)

92. За дльичого жиди голови гольи, ино пейси лишьиют.

Жиди давно були дурні, не були такі чвалі йик нині; а був Іван, шо си вальив коло них. Одного чьису зачьив си збирати, а жиди питают его: Куди ти, сараку, Іване идеш? — Я му йти там а там. Йик то вже за далеко буде, там Боги си посьходьи, буде ваш Бог тай буде наш, та буду видїти, котрий буде краший, та дужчий. — Ах, може би, Іване, и ми пішли з то-

бов? — А Иван каже: Беріт горівки тай харчу до-статку, тай підете зо мнов. — Вони набрали доста їсти и пити для Ивана и для себе тай пішли. Ишли до вечера, у вечір прийшло ночувати. Кажут вони до Ивана: Иване, йик би ми спали, аби ми були нї одно крайне? — Була купа мурашків, він сказав: Лягайте на округ коло сеї купи! — Вони поприпирали си на около, він повъизав їх до купи и сказав тогди: Вже тепер не будете крайні! — А тот подражнив мурашинец; йик мурашки си рушили, зачыли їсти жидам очи и в вуха лїзти, вже не треба було жидів розсилювати, сами си порозсилювали. Ишли другу днину, прийшло ночувати; вони знов его просьи, аби не було крайного але не так йик тої ночи; він сказав: Вже так не буде. Сідайте в колесо и плетїт ноги до купи! — Жиди посїдали, так зробили, йик Иван казав; нїм дїждали днини, то ноги потерпли так, шо не розумно, котрий котрі ноги має брати. Отже кажут до Ивана: Иване, будь так ласкав, розділи нас ногами! — Иван сказав: Я зараз вас розділю! — Пішов та втьов прут, та жидів по ногах так, йик ціпом; кождий хапав и казав: Се мої ноги! — А на третю ніч прийшло ночувати в лісі; кажут Иванови жиди: Иване! де би ми ночували, аби нас шо не ззїло? — А Иван каже: В мене місце є на вас. Вілїзьте на дуба високо! — Нарубав гильи и зробив постїль на гіляджу и сказав жидам: Лізте суди; вже тут не мете си бойити! — Жидів було до 12 и всі вілїзли там. Одні польгали, другі сидїли на гілю йик кури, аж дуб си вгинав. Иван відтив злазив, тай за собов відтинав гильи, обчїмхував, дуба гладкого лишив. Вони си питали: Иване, шо ти робиш? — Ой, я чїмхаю дуба, аби шо не вілїзло, тай вас не поїло. — Иван узьив тай шос зробив під дубом, тай вілїз на другого дуба. Жиди там переночували, рано повставали тай кажут: Иване, Иване, йик ми відци злїземо? — Каже Иван, — а там був оден товстий жид: Най тот си ловит за гіляку, а другий най си тим спускає в долину; так си ловит, абисте аж землі досьигли, тай одні другими злїзете. — Имило їх си там скілька, решта сидїли на гілядзі; гіляка си вгнула, а жид каже: Иване, я зараз си пускаю, мене руки больи. — Иван каже: Ти, жиде дурний, озми та поплюй, тай знов си имеш! — Жид путив си сплювати, впали всі на землю, и тоти шо на галузі були; усі си побили, але не на смерть, тай лежьи під дубом, а Иван бере тай острит ніж; жиди питают: Шо ти, Иване, меш робити? — А він каже: Буду одного різати, та тих решту лічити! — А вони кажут: Ми всі дужі! — Вони не знали, котрого ме різати з межи них; а на то, шо Иван зробив під дубом, то казав до них: Видите, жиди дурні, кілький сьвіт есте йшли тай нічогосте не видїли; тут був ваш тай наш Бог, та си бороли, та наш Бог дужчий, наш вашим йик трїпнув до землі, то, ади, шо ваш зробив! — А жиди кажут: Наш Бог, тай наше цесе! — Тай взьили, тай повїмазували голови цим, тай вернули назад. А Иван з ними назад

ишов, бо би си був не дохарчував, а близко того міста сказав їм: Жиди дурні! Ви таке си вімастили, а то каже я зробив! — А жиди: Ай вей! тай узьили тай обголили голови гет, тільки пейси си лишили.

(Космач — від Мих. Палійчука записала Кл. Лисинецька.)

93. Чому Волохи куці сорочки но по ремінь носьи ?

Була в царьи донька. Біда ту доньку відокрала. Привела собі в печьиру тай була з нев. Вчыннила ї троє дїтий, два хлопці и одну дївчину. Цар зажурих си за доньков так, шо ни знав, шьо робити. Розголосив по сьвіту: Хто би вішукав, де моя донька, тобих дав пив мілїйна! — Ходили вівчьирі тай найшли ї у печьирі на сам Великдень и питают си в неї: Шьо ти тут робиш? — Вона розповіла, шьо ї біда вікрала тай учьинила їй троє дїтий. Питают ї: Де тесер біда? — Она пішла до старшого чьорта на сесію, здавати рахунок, шо робила почерез цілий рик. — Так усі біди ходьи на Великдень до старшого складати рахунок. Я би з вами пишла, та однако він би нас подогонив тай би вітратив. А ви приходїт на другий Великдень, озміт з собов дванатцьить попів, протесїї з церкви, тай відправите тут Службу, цу печьиру осьвьїтїте, ці дїти охрестїте, тай тогди я відсив вїйду, а вин ни ме знати, де я си діла. — На другий Великдень так, йик вона сказала, все то принесли, прийшли, все то зробили тай ї відти взяли. Йик прийшла біда, йила в тугу свистати (у *протьїж*, тужно), ни найшла ї, ні дїтий и пустила си за ними шукати ув погоню, та не могла їх вдогонити. Тогди йила в тугу свистати и кричьїла в-одно: Дїти мої, дїти, де есте си діли? — тай пишла біда плачьючи. Дегле кажет: Аби з цего мого поколїні куцо си носили, та в тугу свистали! —

(Голови 11/5. 1902 від Петра Шекирьїка, записав Лука Гарматїй.)

94. Циганин.

Прийшов циганин до газди, а тот си жьїлуєт, шо мат шкоду на маржинї. А циган кажет: Куме, а шо даш, то я тобі пораджу, шо бірше не меш мати шкоди? — Та вже шо вімантив то вімантив, та відтак каже до кума: Не держи, куме, маржини, так йик я, то не меш мати шкоди! — Тай так порадив, йик порадив газдї, а собі гаразд порадив.

(Голови.)

95. Дідько в Сиготі.

Є там стовп зелізнй, затьитий сталеним топірцем; Довбуш єго затьив. Против стовпа є великий мур (дім). Там би прийти до пана в першій станції и просити, аби продав чортика. — До чого? — До права, до богацтва, до маржини, до чого хто потребує. — Подай пйитку! — Покласти би на стів, а пан згорне в шуфлядку и кличе у третю станцію. Там є на одній стїні три полици. На нижній є у скльинних бутльих по парі чортиків, він и вона, та в-одно підтанцьовуют. На середній полици є май трохи більші чорти, а на верхній полици ше більші у бутлях завбільшки йик коновки. Тот пан питає, котрих хоче, ци більших ци менчих, а потім бере сїрник и сьвітит сьвічку.

Під противнов стїнов є столик, а на тім Розпйити и дві сьвічці. Сьвітит сьвічки и каже присьгати: Присьгаю, шо тот буде мині служити ціле жити, а по смерти я єму. Потім каже з мізильного пальцьи кров бризнути три рази, на Розпйити и пжунути три рази. Йик не хоче того зробити, то бере дротьинник-гарапник и прогоньє за двері а пйитка пропала и віверже аж за зелізнй стовп и не зараз віверже капелюх. Там тисьчї пйиток пропадає.

(Ростоки, записав Лука Гарматій).

96. Война хлопа з Поляком.

Давних чьисів, йик хотів круль из Руснаком воювати, то йик не могли си погодити, то вони не точили войну так, йик сими чьисами войны бувають из зброєв, але вісилали два мужа. Трафило си, шо вісилав Поляк одного мужа, а другого мужа Руснак на поєдинку. Поляк післав офіцира из шаблев, а Руснак послав простого хлопа из цїпом; увійшли на пляц обидва. Каже Поляк до Русина: Ти з чим, каже, війшов д' мині на поєдинку? Я, каже, з шаблев, а ти зйизав йикіс два буки до купи, та шос гадаєш мині зробити?! — Руснак до него каже по руски: В мене бук старший йик у тебе шабльи! — При ті бесїді злостили си оба и пішли до штурму. Поляк шабельков вівивав, а хлоп ше на него вважьив; Поляк хлопови цюкнув шаблев у мізильний палец, а хлоп йик си подивив, шо єму з пальцьи кров иде, взлостив си гірше; йик розправит цїп, йик урве Поляка по шиї, Поляк упав, а тот цїпом молотит, йик по снопови. Поляк лежьички руку зньив и кричит до хлопа: Пардон! — А хлоп каже: Перди, не перди (хлоп цего не розумів), я ти не дарую, я ше такі бю, ти мині пальці не рубай! — Така то старосьвіцка война була!

(Космач, від М. Палійчука, записала К. Лисинецька).

97. Йик множат си брехні.

Сперечило си двох, шо в кождїй брехни є трїшки правди. Оден каже: Є! — А тот каже: Нема! — Тай каже тот: Жди; я му знати з чого брехні походьї! — Отже сказав свої жінці: Жінко, я бих тобі шос исказав, коби ти нікому не сказала! — А вона каже до него: А деж би я сказала! — Він каже: Я сеї ночи вродив сороку! — А вона пішла до сусїди тай каже: Я бих тобі шос исказала, коби ти не сказала нікому, аби лиш ми дві знали. З мого чоловіка сеї ночи вилетїла сорока! — А та сусїда найшла си з другов, тай тїй сказала: Тут из одного чоловіка вилетїло дві сороці! — А тот чоловік пішов у вечір шукати тої брехні, тай найшов из одної сороки у вечір десїть. За одну днину так си брехньї розмножила.

(Космач, від Михайла Палїйчука записала К. Лисинецька.)

98. Гостина у Жьїбівцїв.

Йик брали сировицу Жьїбівці и йик ходили за вовнов до Сиготу, або у полонини, то все мали у нас нічлїг; вони видїли, йик у нас в хатї, оден, другий, третий. Ми и сїнцьї коньїм не пожьилували, а все у нас нічлїг. Ми їх гостили мудро, не шкодували лїжничка постелити. А мїй Семен побалакав з ними, я все запораїла, та дала похарчувати, и банкошу (бануш — кулеша на сметанї варена) и всьичини. Вони запросили одного разу нас обоє з Семеном до себе в гостї; погостили нас файно, тай йик ми вже хотїли ити до дому, вїйшли на подвірїи, а їх син вївїв коньї красно-го. Звелїли коньї осїдлали, сїделце убрали коверцьїми, стремена закосичили и биндами вузду убрали, поставили в три рьїди колачїв коневї на голову и три сьвїчці прилїпили до колачїв, зажегли, пїдоймили мене, посадили на коньї, обкрутили три рази коньї зо мнов, розцїлювали си, повінчували шїстьїм, здоровльїм и сказали, шо сесе мінї за простибїг дают за то, шо ми їх у себе гостили. — И так нас вїрьїдили до дому. Семен сїв на свого коньї и взьїв того, шо я приїхала на нїм, попри себе а я втїшна їхала на тїм, шо дали за простибїг. Тепер вже и Семена нима, вмер, а мінї вже 73 роки, але люде подорожні моєї хати не минзют, все по давному поступают. А Бог мінї дає, шо маю и хлїб и до хлїба, є чим погостити, тай и за небїжчика Семена за простибїг є шо дати. Ми з собов жили бїльше йик 50 годїв, я за ним газдинев була, він мене шьїнував, тай я за него згадую; все за спасибїг даю за его душеньку.

(Космач, від Настуньки Сїреджучки зап. К. Лисинецька.)

99. Йик жид стрітив си з мерцем.

Трафило си в Космачи: жид ходив на купецтво, там и обночував у одного газди зимної пори; положив си спати и нагадав собі, шо має термін на завтра до Косова; він устав и збирає си в ночі, газда тот каже: Куди ти, Мортку, йдеш? — От я йду, бо я мушу! — А газда каже: Тепер нічна пора, термін хоть утратиш, не великий страх, а ти тепер не йди! — А він таки пішов и дійшов аж на село коло лавки під ділом. То місьична ніч була, єму си показав чоловік, котрий з ним знакомий був. Тот чоловік був війтом зза молодих літ, а старість доживав о жебранім кавалку хліба; жид его спізнав тай питає его: Що ти тут робиш, Злепку? — А він до него промовив: Бідую! — А жид нагадав, шо тот чоловік вже не далеко рік, йик умер, тай си спудив, тай каже сам до себе: Та я добре знаю, шо сес умер, а я з мертвим говорю! — Обернув він си назад себе, дивит си, а то чорний пес такий, йик лошьи бігає. Він зачъив тікати а тот Злепко за ним близко йде, тай забіг до пропінації, тай пропінатор пустив его; єму замкло рот, шо він не міг говорити; аж не зараз проговорив, и зачъив приказувати так а так: Мене переходив тот чоловік, шо недалеко рік, йик умер и прийшов зо мнов аж тут.

(Космач, від Настуньки Сіреджучки зап. Кл. Лисинецька.)

100. Про віщуна та когута.

Був віщун давно колись; він знав, шо яка птаха по своєму говорит; раз пішов він у йирмарок из жинков; мав коньи, кобилу жеребну а жинка була тьижка. Жинка сиділа на кобилі, а чоловік на кони; чоловік ишов конем на перед у воду у брід, кобила ишла за конем; кобила си пошпотала, загнула голову під себе, кінь знїс голову до гори, нащуриу уха, подивив си на кобилу а вона си запудила, а кінь засьміив си тай каже: Ти спадеш у воду! — А кобила каже: Тобі добре, ти сам сильний и одного чоловіка несеш; не чуєш, ци сидит він на тобі ци нї; тобі смішно а минї нї, бо я жеребна а жинка тьижка, а штири душі велика вага! — Чоловік сидів на кони, почув се, та засьміив си з того; жинка зачъила чоловіка просити, аби він сказав, з чогу він си сьміив, а єму не мож було того казати, бо він би зараз умер (він лиш сам міг знати — віщун); він був добрий газда, пестив дуже жинку. Вона сказала: Мушиш сказати, хоть умирай. — Дома увійшли у хату, а жинка каже: Ну кажи! — А він: Сучи сьвічку! — Всукала. Неси лудиньи прилюдне з комори! — Внесла. Убрав си. Стели постіль, йик до смерти! — У него було 12 ку-

рий, кіт и пес. Кіт сїв на лавицу коло него, трїсе головов, тай плаче, що аж слези капают. Пес учув з надвїрїи, що кіт плаче, увїйшов у хороми тай каже до кота: Чо ти так плачеш? — Плачу, бо газда хоче за правду умирати. — А пес заскаучьив, тай упав під порїг тай плаче. А когут вілетїв на піч, тай з печи на грїдку, там уздрїв муху, тай каже, до курий: Ідїт суди, маємо будженицу! — Кури прилетїли а він дзьоб тай зз'їв самий муху, та засьмїйив си. Дивит си, а тут пес тай кіт плачут; а когут до них та питає: Чо ви плачете? — Плачемо за газдов. Хто нас буде тримати? Такого газди не буде, (а газда все те розумїв)! — А когут на се: Йик тот газда дурний, такі и ви дурні. Коли він такий дурний, що хоче жинці правду казати, то най гине. Чому я маю 12 жинок, а йик найду одно зерно, я его не їм, а їх усїх скличу, а йик вони збїгнут си, а я хапну тай самий зз'їм. Я нї одній правду не оповїм. А йик би газда взьив гарапник та побив жинку, та ї сказав, що з оцего я сьмїйив си, то тогди він би був чоловік, а так він дурень! —

Газда се слухає тай каже до жинки: Дай гарапник из стїни; я любив з ним ходити, я хочу з ним и умирати. — Подала. Він жинку за плече та гарапником, тай каже: Я з того сьмїйив си! А видиш, ти би перестала жити, йик би я далї бив. — Він не сказав правди тай жив, аж помер, йик Бог хотїв!

(Яворїв.)

101. Чому тепер зьвір не говорить.

Давно, йик ше жили велити, говорила усїи диханя. Раз вївцьи радила си з козов, йик би над чоловіком старшувати. Худоба не видит чоловіка, йикий він за великий, бо йик би вздрїв кїнь, йикий чоловік малий, то він би его стратив; лиш оден когут видит, йикий чоловік; він розумніщий від чоловіка, від кота, від пса. Коза сказала: Иди у полонину Гораль, там буде Бог проходив си; спитай его, він тобі скаже. — Пішла вївцьи; приходит до Бога и питає: Господи, мене дойи три рази в день; я убираю їх, а вони мене так трудьї. — Бог сказав ї на се: Мусьї тебе трудити, бо ти си не віплачуєш. Зимі їш сьїжїнь сїна, а лїтї на два сьїжнї пасеш; до того зз'їдаєш шїсть гусок соли на рік; 13 банок иде на тебе за сїно; а за тебе дїстане 4—5 банок, а з руном и йигнїм найбільше 10 банок. Ти робиш чоловікови страту; віплачуєш си трохи молоком, шо лїтї даєш. — Вона йила просити Бога, аби мала тїльки сила, аби стала, чоловікови на ногу, а тот аби з того умер. А Бог сказав ї: Йик меш носити руно на 12 локоть сукна и відро молока, аби чоловік ушив

собі з него сердак, гачі, онучі и напръитав тільки моложа, аби зміг годувати си з тебе одної, то будеш мати таку путерію! — Вівцьи сказала: Не хочу старшувати и не хочу носити таке, бо мої маленькі ноги уломили би си під тим. — За су сьмілість, що вівцьи хотіла старшувати над чоловіком, відобраз Бог у неї и всеї дихані мову и позволив лише раз у рік, у північ новорічну говорити. — Ї мож тогди послухати; треба зайти у стайню о годині 12-ій в ночи, там мож почути. Але такий не буде більше жити, йик 24 годині. Тої ночи говорит усьи диханя з Богом, йик ї тут жити, йик обходит си з нев чоловік, ци дає ї їсти. Тому підстелюют того дньи добре під худобу, та нагодоуют ї, аби не жьилувала си на чоловіка.

(Яворів, від Мик. Кобчука.)

102. Стара котюга и потьи.

Жив чоловік з жинков тай мав при хаті котюгу. Але тому котюзі не давав їсти, а котюга вже стара була, та шо брехне то пердне. А жинці то си з'уритило тай кажет до чоло іка: Може би ти, чоловіче, відвів де котюгу, бо вона нам вже не здала; відведи де далеко в ліс, аби вона бірше не приходила д' хаті. — Чоловік послухав жинки тай відвів ту котюгу від хати в ліс тай там ї лишив. Котюга лишила си сама в лісі, тай вішукала собі давну колибу бутинарів тай там собі пробувала. Одного разу приходит ид тій котюзі вуйко (медвідь) и питає си котюги, шо вона тут робит; а вона повістует, шо вона швец. Вуйко йик це почув, запитав си котюги, ци вона не вшила би єму чоботи. Котюга сказала: Чому нї, ушню; але не маю шкіри; кобис приніс мені вола, то будут добрі чоботи! — Вуйко пішов за в лом а котюга думает собі, шо маєт робити, коли вуйко принесе вола? Думала котюга, шо думала, а коли вуйко приніс вола, сказала єму, шо за два тижні будут чоботи готові, аби приходив по чоботи. Вуйко кажет: Але, куме, аби певно були готові, аби я си дурно не трудив до тебе! — А котюга кажет: Певно, кумцю! — Вона собі обрахувала, шо того вола за дві неділі зз'їст. Коли минуло дві неділі, приходит кум-вуйко за чобітьми до котюги, а котюга кажет: Чоботи готові, але треба їх вісмарувати, бо на тім волі була дуже тверда шкіра тай чоботи з тої шкіри такі тверді, шо йой! Я чув, кажет котюга, шо у попа є великий ве-прик, кобис, куме, приніс, то вже були би чоботи мийгкі, тай тогди бис так шо але, куме, си убрав. — Вуйко си тому в радував, пішов до попа вепра красти, а котюга собі розгадував, йик довго ме того вепра їсти. Вуйко пійшов у село и вбив того вепра попови на толоці тай приніс єго котюзі. Кумочку любий та єл-

ний, кажет котюга, абисте за пйить днів прийшли за чоботами, бо за пйить днів шкіра добре змйикне. — Минуло пйить днів, а вуйко прийшов по чоботи. А котюга єму сказав: Ей, кумочку, вібачыйте на мене, бо чоботи не готові, міні трохи не стало масти, бо чоботи наколи я зшив, то ше бірше затвердли тай забрали дуже масть. Отжеж просив би я вас, абисте пішли до села, а там у попа є гуска, а у дьика малий веприк; принесіт їх суда, а вже тогди чоботи будут дуже добрі, бо будут мйигкі и не мут тиснути. — Вуйко послухав и приніс гуску тай веприка. Котюга подумала, за кілько днів может гуску тай веприка зз'їсти а потім сказала: За три дни, куме, будут чоботи готові, абисте прийшли за чоботами. — Минуло три дни, вуйко старий прийшов за чоботами тай котюзі кажет: А готові, куме, чоботи? — А котюга вівалив очі та і допитует си вуйка, йикі він хочет від него чоботи? — А вуйко сказав: Та тоті, шо ти робила мені! — А котюга кажет: Агі на тебе! де ти видів, аби котюга чоботи шила! — Йик котюга так сказала а вуйко кажет: А деж ти діла вола тай два вепрі тай гуску, шо я тобі приніс? — А котюга кажет: Я зз'їла. — Вуйко йик це почув, кажет: Но то я на тебе спроваджу войну! — А котюга кажет: Нічо! Провадь! Провадь! — Вуйко пішов и закликав собі вовка, вепра дикого, тай лиса. А котюга пішов у село, сай вівів собі кота, когута тай качку и заліз из ними у печеру. Йик вуйко прийшов з вепрем диким, вовком тай лисицев, стали коло тої печери. Йик вони стали коло тої печери а з тої печери когут: Кукуріку! — А вуйко кажет: Ану слухайте, трубий! — Потому кіт відзиває си: Урвав! — Вепер кажет: Так! Так! — А лисица кажет: А чуй! Кажет: Шо так! — Тогди вуйко віліз з вовком на дуба, а лис сховав си в корч, а вепер заліз у дубове листе. Всі си добре поховали, лише вепер не сховав добре фіст у листю. Кіт війшов з печери и уздрів у вепра нисхований фіст и гадав, шо то миш. Він кинув си за тов мишов и злапав вепра за фіст. Вепер напудив си и штрик, а кіт ше дужче си напудив шо то миш така велика и плюнув в лаби тай у дуба, а вуйко з вовком вергли си, шо то за ними кіт у дуба віштрик. Вуйко з вовком з дуба штрик на землю тай оба розсіли си. Тим чысом вепер з лисицев втекли, а котюга пішла у село з котом, когутом тай качков.

Котюга припхала си до того газди, шо була вперед. Трохи в лісі вуйко підгодував котюгу и наколи прийшла до того газди, зараз зачыла брехати. Газдині вібігла з хати, йик учула, шо йикас котюга коло хати брешет тай пізнала, шо то та сама, шо вперед була. Ввійшла в хату тай кажет до чоловіка: Чоловіче! Прийшла наша котюга назад до нас, але уже брешет тай не пердит. — А чоловік кажет: Добре, присили і, будет у нас далі. — Жинка пішла, присилила котюгу, але знов не давали ї їсти. Котюга кілька місьцив брехала, йик належит си, а потому йик добре віголодніла, знов зачыла пердіти. Газдиньи знов з'уритила собі котюгу. Радьи си з газдов, де би ту котюгу відвести, аби

бірше не приходила д' хаті. А чоловік кажет: Я йду за горшками в місто и озму котюгу з собов тай заведу по дорозі дес до двора, там може мут давати їй їсти. — Пішов у місто и взъив з собов котюгу. Прийшов на чуже село ид дворови и там лишив ї, а самий пішов за горшками. Котюга найшла си з потъи-тем и зачъило потъи говорити до котюги: Може би ми були в товаристві? — Котюга сказала: Чому ні, будемо! Але я голодна. — А потъи сказало: Йик ти меш мене слухати, то ти меш їсти и пити. — А котюга сказала: Я вже таки голодна. — А потъи кажет: Меш зараз їсти. — Потъи кажет до котюги: Зараз на обід будет на ганку пані цідити пироги, а я влечу в покій, а панъи лишит пироги тай підет за мнов, мене ла ати тай лишит пироги на ганку, а ти аби тимчъисом пироги зз'їв. — Потъи улетіло в покій, а діти почъили кричъити, шо потъи улетіло. Панъи лишила пироги на ганку тай пішла до покою. Потъи літало по покою, а йик тъимувало, шо котюга пироги вже зз'їв, то назад вілетіло на двір тай каже до котюги: А шо, товаришу, попоїв ти, ци ні? — А котюга кажет: Попоїв. Теперки, товаришу, я би водиці похлептав, та нема де. — А потъи сказало: Чекай трошки, меш пити сметани, лиш ідім до другого двора! — Там потъи уздріло, шо панйи робит у глеку коло кухні масло. Коли потъи тото побачило, то полетіло до котюги и кажет: Знаеш шо, там коло кухні робит паня у глеку масло; то я влечу в крайний покій, а ти доти абис убіг в кухню и абис сметану віпив. — Потъи зараз влетіло в крайний покій, діти панцкі йик уздріли потъи, то зачъили кричъити на паню. Панъи лишила сметану и пішла до покою и хотіла потъи зловити. Потъи йик стъимувало, шо котюга сметану віпив, то назад вілетіло з покою а панъи пішла до кухні, а там котюга забила голову у глек та ни могла вітъигнути. Панъи взъила дриво и шо мала бити котюгу, то вдарила по глеку, а глек убив си а котюга утекла. Тогди потъи прилетіло ид котюзі и запитало си: А шо, товаришу, ти напив си? — А котюга кажет: Я наїв си и напив си, товаришку любий! — Потъи кажет: Коли ти вже наїв си тай напив си, то тепер я му їсти, а ти вартувати. От видиш, тут є лан пшеници, я лечу в лан а ти сиди на дорозі и абис не пустив нікого ні горі, ні долів. — Потъи сіло в лан, а котюга сидит на дорозі тай сокотит, аби ніхто не надійшов. Дивит си, а з міста їдет тот газда, шо вона в него служила. Котюга йик уздріла того газду, то зачъила так брехати, шо не пустила его далі їхати. Газда відчепив орчик и вдарив котюгу по голові так міцно, шо котюга на місци здохла. Коли потъи увиділо, шо товариша чоловік забив, розсердило си дуже и прилетіло на віз и зачъило горшки довбати. Потъи довбало горшки тай довбало, аж продовбало шос три горшки, аж відтак залетіло у горшок. Чоловік зрадував си тому, шо потъи залетіло, а він убет пџтъи. Захватив чоловік з дороги камінь и верг межи горшки, а горшки втовкли си, а потъи втїкло тай кажет: То тобі за товариша мого! — Відтак полетіло потъи ко-

неви на голов и зачыло коневы довбати очі. Чоловік зліз з по-рожного воза и взяв камінь, тай верг за потьитем, а потьи вті-кло, а він ударив каменем коньы в голов так сильно, шо кінь здох. А потьи втікло, тай кажет: То за товариша! — Потому сіло на голов другому коневы. Чоловік зліз з воза, тай взяв ків, тай хотів потьи ударити, а він вдарив другого коньы по го-лові и другий кінь здох, а потьи втікло, тай кажет: Маєш запла-ту за товариша мого. — Тогди тот чоловік спізнав си, чога потьи его коний так си вчепило.

(Ясенів горішний, від Миколи Прокопюка).

103. Стара котюга и вовк.

Був в одного газди старий пес, уже був глухий, спустів; вони не давали ему їсти, тай нагнали гет. Пес льиг у рові, тай лежить голоден, а вовк приходит, питає его: Шо ти є за оден? — А він каже: Я є швец! — А вовк каже: Ти би минї не вшив чоботи? — Тот каже: Вшию, але треба, каже, абис менї имив коньы, аби був ремінь добрий; я бих тобі з того вшив. — Вовк каже: Ходи зо мнов! — Пішли оба, прийшли на долину, а там пас кінь. Каже вовк до пса: А звурсав'єм си? — А пес каже: Звурсав! — А посоловіли ми, каже, очы? — А пес каже: Посоловіли! — Вовк у тот чьис штрик и ймив коньы, та заїв. Питає вовк, а пес каже: Прийдеш за дві неділі. — Пес тих дві неділі їв и вдужьив. Вовк у дві неділі прийшов и питає: Готові чоботи? — Ше не готові; кобис притьгй ше вепрьы, аби було чим дратву мастити! — Вовк пішов, притьгй из села вепрьы, та дав псови, тай питає: Коли вже будут чоботи готові? — Прийдеш за тиждень. — Вовк прий-шов за тиждень: Готові чоботи? — Він каже: Готові; каже, женит си мого газди син, та дістав чоботи до вінчаньы, але, идім, каже, на вісільы, а по вісілю тот чоботи скине, а я тобі віддам. — Прийшли оба на весільы; пес вовка запровадив під піч, а там була бочка з горівков; йик починали горівку, то миску підложу-вали, горівки в миску натекло. Пес каже вовкови: Пиймо горів-ки! — Пес пив трохи, а вовк потьгй богато, тай си впив. Склали за стів людий, зачыли люде співати бервінкової, а вовк під пі-чьов собі. Учули люде, шо шос вие під пічьов. Люде перетихнут, тай вовк мовчит, йик люде зачынают, то вовк собі. То був ве-чьир, засьвітили сьвітло, подивили си під піч, а то вовк из псом! Йик справили хлопців, взяли буки, набили вовка и пса, вігнали на двір. А вовк пйиний до пса, та хотів зз'їсти, а пес тікав туди, куди его газда сітку клав. Пес почerez сітку перештрик, а вовк упав у сітку. Каже пес до вовка: А можем тьи не убуб? — А вовк

каже: Та я виджу, шос убув; вже аби си не трафило нікому білше, йик мині си трафило! — Добре то каже пословицьи, шо кому ти не даш загинути, тот тобі не даст жити. И пес пішов по газду; газда пішов из стрілбов, тай вовка вбив.

(Космач, від Мих. Палійчука, записала Кл. Лисинецька).

104. Лис и кіт.

Лис мав хату и був газдов, а кіт був хромий, волочив си без осідку. Здибав си раз з ним лис и кажет: Шо тобі так бідувати! Ти би був мині за чоловіка; приходи до мене сидіти! — Кіт прийшов до лисиці и став за чоловіка. Лис ходив на здобич, а кіт сидів дома, за доматора. Але зьвір друга ходила коло хатий лиса, та греміла в одно поверх хатий. Тай каже раз кіт до лиса: Кажи-ко тим волоцюгам, аби мені ни греміли поверх хатий! — А кіт, йик то буває, не дуже любить стукоту коло свого леговища, тай трохи боязливий. Лис хотів пошынувати свого чоловіка кота, тай каже раз до зьвіри: Казав мій Грицко, аби ви ни дуже греміли мині коло хатий, бо йик мете ше раз греміти, то вам таку біду заведе, шо ви мете видіти! — А зьвір каже: Нас кортит видіти, хто то такий Грицко? Ми хотіли би его видіти! Скажи нам, де би ми могли его видіти, де би він д' нам прийшов? Там а там най вин прийде, аби ми его виділи! — Вони си зійшли всі и ждуть. Але він не приходит. Так вони посилають раз заяцьи знати, другий раз, але кіт (Грицко) ни приходит, аж пішов третий раз заяц, тай набігає д' ним и кажет: Ховаймо си, бо вже йдет! Несе пушку на плечах и в-одно каміньи збираєт! — А то кіт задрив хвіст, а заяц гадав, шо пушка, а шо кіт був хромий, та в-одно д' землі хильив си, то заяц гадав, шо вин каміньи збираєт. Тогди медвідь и вовк ни втікали, але ше хотіли видіти Грицка, тай медвідь сховав си в лист, а вовк у дуба віліз, а увса иньша зьвір у ростіч, втекла. Надійшов кіт, а медвідь кинув фостом, бо муха го вкусила, та кіт штрик, атік (як) на миш. Медвідь верг си, та гадав, шо го кіт ловит, та на втеки. Кіт спудив си медведьи, та на втеки в дуба. Вовк на дубі гадав, шо кіт ловит его в дубови, тай штрик відтив, тай си розсів.

Так кіт напудив почерез дурного заяцьи усу зьвір. Лис позбув си цікавих вид свої хати.

(Голови, від Михайла Маротчака записав Л. Гарматій).

105. Когутик н курочка.

Був когутик тай курочка; обоє пішли гребати на сьмітьи. Когутик найшов у сьмітю кремінь, тай удавив си. Курочка побігла до своєї сестрички, тай каже: Уже мого когутика нима! — тай плаче, а сестричка каже: Не плач, біжи до мора, запроси води и дай когутикови напити си; когутик ожіє! — Курочка побігла до мора, запросила води, а море каже: На шо тобі води? — Когутикови! — На шо когутикови? — Він удавив си! — Море каже: Иди, принеси мені молока, тогда я дам тобі води! — Курочка побігла до коровки, тай каже: Коровко, дай міні молока! — На шо тобі молока? — Мореви! — На шо мореви? — Аби море дало води! — На шо води? — Бо когутик удавив си! — Иди, принеси міні сїна, то я дам тобі молока! — Курочка побігла до косариків. Косарики, косарики, дайте міні трохи сїна! — На шо тобі сїна? — Корові! — На шо корові? — Аби дала молока! — На шо молока? — Мореви! — На шо мореви? — Аби дало води! — На шо води? — Когутикови! — На шо когутикови? — Бо удавив си! — Иди принеси нам солонини, то ми дамо тобі сїна! — Курочка побігла до веприка: Веприку, веприку, дай міні солонини! — На шо тобі солонини? — Косарикам! — На шо косарикам? — Аби дали сїна! — На шо сїна? — Корові! — На шо корові? — Аби дала молока! — На шо молока? — Мореви! — На шо мореви? — Аби дало води! — На шо води? — Когутикови! — На шо когутикови? — Бо когутик удавив си! — Веприк дав солонини, курочка понесла косарам, косарики дали сїна, курочка понесла коровці, коровка дала молока, курочка понесла мореви, море дало води, курочка понесла когутикови, а когутик напив си, тай запівав!

(Криворівня).

106. Так сьвіт платит.

Отже так: була змя; зайшла під великий камінь и камінь си осїв, там ї привалив так, шо вона відти ніяким способом не могла вийти. Ишов стрілець на польованє, сїв на тот камінь відпочивати и вчув, шо під каменем шос говорит: Хто би мене відси віпустив, то би велику нагороду дістав. — Він мав сокиру, пішов, утьив пільги, підважив тот камінь, а під камінєм змя велика, з котрої мала си робити язя; він ї віпустив відти, тай гадав собі, шо вона справит єго на йикі гроші, йик то давно звикли, шо опришки ховали. Зачьив казати: Шо ти міні за нагороду даш, шо я тебе відси віпустив, шо ти тут не вгибла? — А вона каже:

Я тобі таку нагороду дам, що я маю тебе зз'їсти! — А він каже: То так сьвіт платит; кому ти не даш загинути, тот тобі не даст на сьвіті жити. Та жди, каже; тут лиш ти, тай я; та ше є звірина, будемо ї кликати, аби нам робила право. — Закликали вовка, розказали, йик було; вовк сказав: Так сьвіт платит; кому ти не даш загинути, тот тобі не даст на сьвіті жити. — Кликати медведьї, также так казав, кликали білше звірини, также так казала. А закликали лиса; йик прийшов лис, казав до него из тиха: Кобис ми дав курку, я би тебе оборонив від сеї язї. — А він каже: Я бих дав и десьит, абис минї порадив! — Тепер, йик прийшов лис, то сказав: Я инакше вам право не можу робити, лиш мусите ити на то місце, де єс і випустив. — Вони там пішли на то місце. Сказав лис: Ліз там, тай льигай, най я вижу, йик ти там лежьїла. — Вона залізла и льигла; лис на того кинув: Тручьїй камінь так, йик був! — Тот трутив камінь, змию провалив, и лисови файно си вклонив и сказав: Прийдеш у вечір за курков! — Прийшов до дому, розказав жінці, йик було. Але треба дати лисови курку, шо мене від смерти оборонив. — А жінка відмовльїє: Я бих курку не дала! — Лис прийшов, тай по подвірїи шукає, де та курка зладжена. Але скликав собі білше лисів на празник до тої курки. Тоти були на боці, а тот пішов ид хатї. Уздрів чоловік лиса, тай каже до жінки: Жінко, треба вінести єму ту курку! — Вона каже: Йик маєш свою, то вінеси, я свою не дам! Я тобі кажу, аби ти взьив рушницу, та абис того лиса вбив! — Він послухав жінки, взьив рушницу, стрілив у лиса, и лиса вбив! Лис йик здихав, то тогди зарув, тай исказав: Добра то є пословицьїи, шо кому ти не даш загинути, тот тобі не даст на сьвіті жити. — Решта лисів, йик учули, так набігли и того стрільцьїи коло хати розз'їли. Через курку, шо жінка не хотїла дати, то погиб и лис и стрілец.

(Космач, від Мих. Палїйчука, записала Кл. Лисинецька).

107. По через шо шутї кози ?

Бог сотворив дрозда (птаху), а дрозд ни мав шо їсти. Бог задльїи него сотворив вивці. Дрозд брав та одно ссав, а друге віпорпав ямку тай в йимку відоїв, шо не міг вже віссати. Бог видтак сходит д' нему и питає си: Ци напрьїтав єс шо молока (гусльїинки)? — Дрозд кажет: Ий, Господи, то молоко шурубуру то все пішло в пашу, бо вивці їдьї пашу, то и молоко йде в пашу. — Вин однако добре казав, бо молоко йшло в землю у пашу. Бог кажет: Чьїкай, коли ти такий, шо ни умієш прьїтати молока, то людем дам ці вівці тай молоко; вони мают судник тай уміют прьїтати. Тобі нічо ни дам, бо ни вмієш прьїтати

тай вівці обходити. — Так Бог дав людем вівці. Біда вздріла у людей вівці, тай собі наліпила з глини кози, але вони ни були живі. Бог кажет: Чькай, ти, дай міні ці кози! — Біда дала. Бог узьив, зрік: Будьте живі! — а вони стали живі. Біда тогди йик вздріла живі кози, жьиль ї си зробило, тай зачьила плакати тай просити, аби ї Бог віддав ці кози. — Бог кажет: Най бих ти дав одну, бери за роги з заду за собов, але абис си ни обзирає, бо йик си обіздриш, то вна вид тебе втече! — Біда взьила, веде за собов, держи ї у руках роги, тай ни обзирає си. Бог тогди так дав, шьо роги лишьили си єму в руках а коза втекла ид божьим козам. Вин приходит д' хаті, а то єму роги лиш лишили си в руках. А це шьо таке? Де коза?! — Вин вернув си ид Богови тай зачьив просити хоть шкуру з кози. Бог каже: Добре, але абис ни кроїв! — Бог взьив тогди, облупив бордюгом и дав єму шкуру. Біда взьила шкуру, зробила з шкири дутку (кобзу) а з рогив пишьика й зачьила йграти. Через тото дутка дїтьча, а флосера божьи.

(Голови 11/VI. 1902 від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

108. Орел и мурашок.

Орел казав мурашкови, шо він дуже мудрий. А мурашок каже: Я тому мудрий, бо я й дужий. Ану озми ти олова йикий єс за великий та за грубий, та вінеси у смереку у самий вершьик. — Орел не міг підоймити від землі, а мурашок йикий він за великий, йикий за грубий, такий кавалок узьив, вінїс на сам вершьик смереки, припочьив там трохи, та назад изнїс. За тото буду твоїм дїтем очи виїдати, йик їх меш виводити, — сказав мурашок. Тому тепер виводит си орел марта, коли ще мурашок нема.

(Яворів, від Мик. Ковбчука.)

XIX. Повірки про опришків і скарби.

---

1. Олекса Довбуш.

1.*) Чорногора, се одно пасмо наших Карпат у Косівським повіті, котре тягне ся 7 миль від сходу на захід. Майже середина єї хребта зве ся „Кедроватий“, здає ся тому, що у підніжю его ростуть поміж ялицями і кедри. Спускаючи ся з Кедроватого на північний схід, побачиш дві скали. Утомлений тяжким ходом, спочинеш на одній з них і мимохіть розглядаєш ся по цілій околиці. Око твоє сягає на право аж у гори буковинські, на ліво у станиславівські; а в около тебе гарні полонини, на них вівці, корови та коні; за часок почувеш голос сопівки, що таємничо розлягає ся воздухами і по скалах лунає. Поглянувши в сторону, побачиш побіч себе веселого бовгаря або вакаря, котрий виграє на сопівці уже довший час, але котрого ти, вдививши ся в несказану красоту, перед тим навіть не замічав. Надивившись на гори та наслухавшись голосу сопівки, приступаєш мимохіть до вакаря, та питаєш дещо про красоту тих гір, хто в них давнійше мешкав, а як тепер тут живуть. Пічнеш его розказів слухати і здивуєш ся, коли він тобі скаже, що тоті дві скали перед півтора ста роками замешкував славний гуцульський опришок Довбуш, і що ти стоїш на тім місці, з котрого він давав прикази на цілі гори. І я спитав привітливого пастуха дещо про жите Довбуша, а він став так розказувати:

Довбуш, то був вакар, родом з Ясенова; **) він був з роду дуже слабый. Пас вівці по Чорногорі, а що був малий і слабый, то збиткували ся над ним старші вакарі. Одного разу загнав він

---

*) Передрук моєї статі з 11. числа „Зорі“ за рік 1882. — В. Ш.

**) Довбуш був сином бідних зарібників Кабалуков з Печеніжина. В. Ш.

вівці оттут на Чорногорі, нараз почало страшно греміти та блиска́ти, а громи били один по другім. Треба вам знати, казав далі, що по Чорногорі чорти проходять ся. В ту годину вихопив ся із Чорногори він, шезби! та став плечима туди, відки блискало. Довбуш добув пушки, сцілив, вистрілив а шезби впав на землю, перемінивши ся в деготь. Заким Довбуш успів подивити ся, що він таке вбив, отворилось небо і ангел Гавриїл вилетів з него, став перед Довбушем і питав ся, що він за се хоче, що вбив чорта? Довбуш не хотів нічого. Ангел полетів до неба, вернув ся зараз у-друге і намавляв Довбуша, аби він коньче за свій чин чоґо у Бога просив. Коли вже так, каже Довбуш, то прошу у Бога, аби мені дав таку силу, аби ніхто над мене не був сильніший. І дав же єму Бог, чоґо він бажав. Коли Довбуш вернув ся до стаї, а вакарі стали збиткувати ся над ним, як перше, то кидав він одного по другім з гори, мов каміньчиками. З того часу зібрав він коло себе легінів з пятьдесять, вибрав отсей Кедроватий за мешкане, поставив там у долиниці над рікою собі хату і почав иньше жите. Він ходив з товаришами по цілому сьвіту: у Волощину, Туреччину; обійшов усі гори в здовж і в попереk, забирав у нехристів та у могучих людий гроші і ділив їх поміж бідних та своїх товаришів. На Кедроватий вертав ся все, як уже багато золота і срібла у богачів набрав. Оттут видовбаний его *сїдець* (крісло), з котрого він на всі гори приказував. Отся друга скала, то его комора, в котрій він гроші ховав. Одного разу відходячи, казав він своїм товаришам вхід до тої комори так залагодити, аби він, вернувши ся, не пізнав входу. Від того часу сеся комора замкнена так сильно, що жадна сила в сьвіті єї не отворить. Будують люде через більші гори залізні дороги, а сеї скали розбити не можуть. Є в ній рушницї та пістолети оливою позапущанї, срібла, золота та всего богацтва без ліку, не дурно то й кажуть:

Як би си Кедроватий отворив,
То би на ввес сьвіт засьвітив!

Пробував Довбуш тут 7 років. В тім часі довідав ся цісар, що є в его панстві чоловік, що его з товаришами жадна сила не убе; от він запросив Довбуша до себе, помірити ся з цісарським військом. Пішов Довбуш з товаришами до Відня, де на великім майдані без числа війська против Довбуша стало. Стріляли до него і его товаришів довго, але кулі все від него відбивали ся, та жовнірів убивали. Пошкодував цісар жовнірів, казав не стріляти більше, а Довбуша запросив до себе на великий баль, та три дни і три ночі приймав его з товаришами. А потім дав єму волю воювати без кари по цілім панстві.

Довбуш був би ще й дотепер жив, як би его не збавила була его любка, Дзвінка. Вона жила в Космачи і напирала заедно на Довбуша, аби він їй сказав, якою силою можна збавити его житя. Довго Довбуш не хотів їй казати; аж солодкими словами вимогла вона на нїм, і він їй сказав, що як би хто кулею срібною та ярою пшеницею, над котрими би 12 служеб відправило ся,

єго в голову вцілив, тогди він загиб би. Дзвінка сказала се своєму чоловікови Стефанови, а той наймив 12 служеб, зробив дубові двері з міцними замками, заложив ними хату, а сам сховав ся на під, та ждав Довбуша. Коли Довбуш з товаришами прийшов і ті двері нові дубові побачив, казав товаришам, аби зараз підважили двері; колиж вони сего зробити не встигли, натис він сам своїми сильними плечима, виломив замки, двері отворили ся, але в сю саму пору Стефан до него з рушницї вицілив і зранив єго тяжко в голову. Довбуш не міг уже двигнути ся. Нагадав, що єго Дзвінка зрадила і в остатний раз промовив до товаришів отсі слова :

Ідїт, хлопці, газдувати,
 Нам більше не панувати,
 Озміт мене на топори,
 Занесїт мнї в синї гори;
 В Чорногорї я спочину,
 Я там зріс — най там и згину!
 А ви злото забирайте,
 І самі си розходжайте,
 І топірці занежайте,
 І крови ни проливайте! —
 Людська кровцьи не водицьи,
 Проливати ни годит си.

Коли Довбуша по єго волї на топірцях у Кедроватий занесли, мучив ся він іще дуже, аж нарешті напив ся аршенику, тай помер. Єго тіло поховали на Чорногорї, але в котрім місци сего нїхто нинї не знає.

Довбушеви приписує нарід якусь висшу, незвичайну силу. Гуцули повідають, що сьвята Недїля припадає як раз тогди, коли сонце перший раз на Кедроватім, іменно на сїдци Довбушевім, показує ся.

За одно порекають Довбуша Гуцули, а то, що він вибив старця. Мало воно так бути: Довбуш вернув ся з товаришами з Болехова, відки багато золота та срібла принесли, розложив ся на спочинок коло Косова на скалі, а золото і срібло казав висипати на купу. Під той час прийшов до него старець і просив милостинї. Довбуш дозволив старцеви набрати золота і срібла скілько хоче, а сам відійшов враз з товаришами в корчі для наради. Старець увидївши, що нікого в округ него нема, прикляк і почав випаковувати пазухи, кишенї та що лише міг, золотом та сріблом. Набравши гаразд тих скарбів, трїбував він встати, але вага золота не позволяла; довший час силував ся старець з тим богацтвом здіймитись на ноги, не відкидаючи і кавалка з забраного скарбу. Один з товаришів Довбушевих підійшов до него і поміг єму двигнути ся, але старець упав у-друге. Не відкидаючи і тепер нї кавалочка срібла, силував ся старець підіймити ся на ново, та знов не встиг. На те надійшов Довбуш з товаришами, вибив старця за лакомство, і сказав єму, аби ніколи не бажав і не брав більше, як єму треба!

2. Довбуш був сином бовгаря Макія з буковинських гір. Малим хлопцем провинив си він шос, та за тото хотїв его тато стратити; Довбуш підслухав, тай утік. Ішов дорогов, шо йшов, подибує его чоловік, тай питає, відки він, шо за оден, а тот нічо не каже, бо може и не знав. Забрав его газда з собов, а йик підріс, дав го за спузара у полонину. Раз пішов він пасти вівці, тай забрав з собов кріс; він зайшов на таку скалу, шо в ню бив грім дуже, бо у ній сидїв Ирод. Пустив си дощ, зачыло лискати, а хлопец дивит си, а то йикис хлопец віскочит из скали та вігонит зад до Господа; тот пустит грім, заблисне, а хлопец ховат си зараз, грім уже в него не лусне, але у скалу, відлупит камінь, а хлопец знов показує зад. Чекай, каже спузар, я тебе застрельну! — Поцілив, тай убив его. Зараз заспокоило си, а до него зійшов ангїл тай питає: Шо хочеш, спузарю, за то, шо ти так покарав Арідника? — А Довбуш каже: Хочу мати таку силу, аби ніхто другий таку не мав, тай хочу, аби мене ніяка сила ни збавила! — Будеш, мати, каже ангїл, а вмреш лише від срібної кулі и від йирої пшеници, над котрими би 12 ксьондзів 12 служеб служили. — Сказав и полинув у небо. З того чьису став Довбуш добувати срібло та зьлото у богачів и роздавав бідним. Се сподобало си легіням, не одні приставали до него; одні помагали бідним, а другі таки опиришували; але тих карав Довбуш дуже, замикав їх у пивниці, пік горьчов смолов, та ше инак.

Довбуш нальгав на ногу,*) а все таки ходив по усіх горах, ходив и в Молдаву, був у Болехові, був и на тім боці (Угорщина); так літом, а зимі сходил в села, де проживав межи людьми, а найбільше заходив у Космачі, де мав за свою любаску, жінку Стефана Дзвінки. Тот Дзвінка наважив си стратити Довбуша, тай стратив его. Раз у ночі прийшов під его хату Довбуш, тай став зивати, аби его пустила любаска у хату; він став під двері, а з хоромів стрельнув до него сьвяченув кулев Дзвінка. Довбуш упав, тай ше крикнув на хлопців: Палїт хату! — Вони схопили си его брати з собов, але він був дуже тьижкий и вни не встигли понести его далеко, бо и сами бойили си погони, то поклали его за загородов и прикрили ріщем,**) а сами утекли. Йик би були забрали з собов у Чорногору, був би си віходив Довбуш; він там мав свої підземні хати, комори, стайні, усьике, а так облишили его, богато крови вічуріло з него, він здвиг си по чьису, доволїк си ше трохи, та там и зажив трїла, від йикого погіб. Йик его там погоньї найшла, почетвертували его тіло, та вішьили по дорозі на стовпцях.

(Юра Бендейчук — Жабє.)

*) Брат его Иван затав ему сокирою ногу в коршмі в Печеніжині, де вони по пьяному зайшли у суперечку. — В. Ш.

***) Добуш помер з тої рани 24. серпня 1745 р. в Космачи. — В. Ш.

3. Довбуш проживав у лісі, бо в селі не хотіли його приймати, бо він був друкас. Він мав пушку, бив звірі, шуби продавав, а їдними харчував си. Єму повідали, шо громи, йик гримйи, то Ілія хоче сезуна палити. Тогди він погадав: Коби я его уздрів, то бих го вбив. — А бив, ино пушку лапнув! Того чьєсу вдерив дощ сивний, а Довбуш сидів верх потока и відти видко му було під скалу. Там блискало, а з під скали віхопила си коза и заголила фіст! Залупила фіст и дрочила си з громом. Довбуш видів так два рази, але він і нічо не робив, ни дійив, ни стрільив. Раз потому знов зачыло блискати, а він, Довбуш, погадав собі: Йик ше си раз покаже, то буду бити з пушки. — Показала си коза, залупила фіст, а Довбуш ї вбив, а вона покотила си у потік. Цікавий він був ї видіти, йике то. Але нім він пішов дивити си, сходит ангел з неба и питає: Шо ти хочеш за то, шо ти вбив біду? — Я хочу, абих такий дужий був, аби си мене не брала ні стрівба, ні сокира, ні ніж, ні вода! — Дав єму ангел так, аби не ловило си того и дав єму живот вічний. Він хотів, аби знав, коли схоче умирати, йик зробити єму, аби вмер, коли єму вже навтьимит си жити. Тогди ангел сказав: Можеш умерти від кулі срібної і від йирої пшеници, над котров 12 попів 12 служеб служили; абис того нікому не вповів, бо згинеш! — Він уповів Дзвінці и таки від того мав смерть. Він був пан, бо бідних обдаровував.

(Ростоку).

4. Довбуш, йик був хлопцем, то служив у газди за вівчирьи тай пас вівці. Але до овец приходив дес медвідь, тай хапав по одній. То вже так докучыло Довбушеви, шо вин раз став си скаргувати газдї, аби того чорного котюгу ни пускав, бо йик ше раз го захопит коло овец, то убє. Вин гадав, шо тот газда має такі котюги. Газда каже: Ни бій си, вбий, я ти нічо ни скажу. — Раз вин присокотив и имив того котюгу (медведя) живого, тай склав усі ноги до купи, тай принїс газдї. Газда, йик уздрів, тай каже: Шо хоч за це? — Нічо не хочу, но дайте мені ваш кріс, шо є у вас! — Газда дав му кріс, а тот з того креса стрільив кожду зьвір, птаху, лиш людий ни бив. Він ходив відтак з козами, а коза ходит скалами, тай вин за ними. Аж раз удерив дощ, вин став під смереков коло скали, а в тій скалі була печера. Наколи блисло, то з печери вібігав гей чоловік чорний, віголив си, тай ховав си в печеру; грім удерит, а то пусто в скалу. Так віхаплював си тот з печери кілька раз. Вин си придивив, тай склав си з креса, націлив си, тай убив. Дивит си, а то лиш покотило си. Вин си наблизив, а то чорний чоловік. Господи! — погадав собі Довбуш, може то такі люде чорні, а я буду мати грїх, шо сми вбив! Аж надійшов чоловік сіденький, а Довбуш так си

верг, що впав до землі, гадав, що то дьидя того, що вин убив. Але тот сіденький чоловік каже: Не бій си, ти Біду вбив, вона си богато Богови глумила, тай богато громів си нагримало тай ї ни вбило. — Тот чоловік, то був ангіл. Шо хоч у Бога, шо ти цесу Біду вбив? — питає. Довбуш каже: Нічо не хочу, лиш аби над мене ни було дужчого, буйнішого, жвавішого, аби мене си ни ловили ні кулі, ні залізо, ні вогонь! И хочу, аби я ніколи ни вмирав! — Але тот чоловік сіденький каже: Сус Христос був Бог, та вмер, тай ти меш вмирати, але будеш дотив жити, докив сам меш хотїти. Я тобі за цу смерть скажу, але абис нікому за ню ни казав. Иик схочеш смерти, то згинеш від йирої пшеници, вид золотої кулі и вид золотого волосу, йик над ними дванайцїть попив дванайцїть служеб мут правити. Тов кулев, тов йиров пшеницев и тим золотим волосом, шо у тебе на голові, мож тебе застрілити під праве плече. Під лїве плече не застрільи тебе. — Тогди тот дїдо вікроїв Довбушеви з хробаки йимку и поклав му там кулю и йиру пшеницу, так у груди хрест, у лїву и праву руку хрест, а у голову дав вірости золотому волосови. Иди и за це нікому ни кажи. Иик скажеш, то загинеш! — За то, шо на тих верхах, у тій горі Довбуш убив чорну Біду, чорнокнижника, за це тоти верхи називають си Черногора.

Пішов відтив Довбуш сьвітами, тай гостив усьико. Раз имили го були Угорце, тай варили го в *зерівнім* (мідянім) кітлі в сировици, а вин собі грав у фльойиру; его не парило, сьмійив си. Стрільили єму в рот, а вин харкне в жменю, віхаркне кулю та йик верже у того чоловіка, шо в него стрільив, то на смерть вбив. Иик тут за Черемошем були Турки, то Довбуш у Марії Тереси просив, аби єму дала зробити палаш из самої стали, довгий на дванацїть сьижінь, з обох боків аби мав вістре, тай тим паласом вин Турків вігнав з Буковини аж у Туреччину, а Марія Тереса забрала Буковину до себе. За цесе Довбуша цїсарї любили, шо міг їм на помочи стати, будь котрому. Кажут, шо вин угиб на Угорщині, и там Дзвінка на Угорщині жив, тай Дзвінкове поколіє на Угорщині жиє. За це, шо Дзвінка вбив Довбуша, то цар заклав на Угорцив таку кару, шо тепер ше Угорце платьти тїлько золота, кїлько в Довбушів череп си увїйде. Довбушів череп цар казав вікопати; тот череп є до нині, завеликий такий, шо гилетка, ци пив гилетки в него си ввїйде. И тот череп стоїт у Гутині на Угорщині и там Угорце цїлий рік змітуют золото у тот череп, докив ни наповнит си. Тоти гроші идут до царьї. Кождого року мусьї повний череп золота скласти. Красноїлю називають Дїдушковов річков, бо там жив Дїдушко, шо его Довбуш стьив. Дїдушків прадїд вїйшов дес від Львова з далеку, був дїдицкий син, тай над потоком, шо впадає до Черемоша Чорного, з правого берега вище Устерїк, обрубав дїльниці, обробив грунт, тай усий грунт над тов річков був его. За це тоту річку и тепер називають Дїдушкова річка. Дїдушко був перший газда на тий річці. Він там поклав хати и був йик дїдич, богач, мав зо трий-

цьят слуг. Та раз пишов вин почерез Ясеново до Криворівні у Бережницю до майстрів лагодити пушки, креси, пістольта. Два коні натерхав збруйов, а сам ишов третим. Він ніс тоти пушки лагодити, бо чув, шо вже Довбуш ходит туда горами. Прийшов вин до Ясенова, та йик минув Млинский потік, находит старчука оброслого. А то був перебраний Довбуш. Слава Богу! — Сла' на віки! А докив гостите, газдо, докив вас Бог провадит? — Гев, несу лагодити стрівби у Бережницю, бо чую, шо йикис дручок Довбуш ходит, то хочу вілагодити стрівби для слуг, бо йик би прийшов до мене, то хочу го вбити. — Довбуш каже: Правда, то великий дручок, Довбуш! А шо, йик би вам хто з него тут голов приніс? — Та, каже: Йик би хто з него приніс голов, то бих дав цес наголовник (капелюх) червоних. — А мав великий, білий *повстьиншій* (з високов головков) наголовник, йик давно носили. Та Дідушко ше си згонорив, пидоймив д' горі и потрьис ним. А Довбуш каже: Тьижко то, тьижко, бо це великий друк. — Та відтак розийшли си. Дідушко вілагодив стрівби и вернув д' хаті. — Дес перед Петра прийшли два старці до Дідушка у Красноїлу. Слава Ісусу! — Слава на віки! — А де Дідушко? — питают старці. — Пасе йигньита в пастівнику! (на граници Голов). А не треба би вам слуг? — Не знаємо, кажут доматорі. Питайте си у газди! — Пишли вни до Дідушка в пастівник, тай привитали си, йик тому звичай, и питают си, ци не треба би єму слуг? — Чому би не треба? — Идїм д' хаті, будемо шос говорити, може бих си стокмили! — Пішов з ними Дідушко д' хаті. А тото були перебрані опришки. Йик прийшли до облазу на устю потоків Чорного и Білого, пид скалов циганцков, имив один за одну, а другий за другу руку Дідушка, тай так го привели до єго хати. У хаті вже ждав Довбуш. Йик си маєш, Дідушко, кажет Довбуш, не давно сми си видїли! А тьимиш, Дідушко, йик ми стрічьили си на Ясенові у Млинцкім, колис ніс на мене стрівбу лагодити? — Тьимлю! — кажет по легоньки Дідушко. А де ти дів тоти червоні, шос мїнив за мою голову, тот наголовник великий? Давай тоти червоні, бо я свою голов приніс сам, а йик ні, то тьи вбю! — Мої червоні на кабівках пид порогом у хаті, у зерівнім китлі! — кажет Дідушко. Тогди пішли два опришки на кабівки и принесли червоні, шо з пид порога вікопали. Потому питаєт Довбуш: А де тоти стрівби, шо ти на мене вілагодив? — Дідушко посьиг за пушков на стїну, а Довбуш удерив го стусом у груди, припер до одвірка, тай відтьив голов Дідушкови. Голов Дідушкову забрав Довбуш з собов. Вин дав голов нести в гугелю, а наголовник Дідушка порубав на штуки, тай наметав у корита свиньим, а свині го зз'їли. Маєток, шо му си вдавав, забрав з собов, а лудиньи и иньше роздав бідним, а хати запалив из чотирох бокив и они згорїли. Довбуш голову Дідушкову вініс у Синиці, де мав свої хати в скалі. Там на ту голов набив зелїзний обруч, а в обруч поклав каганец, а в каганец поклав діямент, шо ше й тепер сьвіти серед єго хати у Синицях. Голов завісив

на ланцах, що навхрест у тій хаті перетягнені від угла до угла. У кождім углі є пійть кітлів чьирвонних, а та голов висит на ланцах по середині а на ній у каганци сьвітит діямент. Тота хата є в Синицьких. До тої хати не мож дійти, бо змий ни пускає та ни мож найти дверей.

Довбуш ходив до Дзвінки и наклав їй хати самі тисові, що в панів таких хатий не було. Раз Дзвінка обіськала его и найшла в его голові тот золотий волос и вірвала го. Віпитувала си го, від чого він мав би смерть? Довбуш не хотів спершу ї сказати, але вона йила его допрошувати а він сказав, що аби нікому вона того не вповіла; вона си вперідь ним присьгала, що нікому не скаже. Тогди ї сказав, що від йирої пше-ниці и від золотої кулі, йик на тім дванайціть попів будут дванайціть служеб, дванайціть всеночнів правити, тай аби го під праве плече влучити. Так вона тот волос, тоту пшеницу и золоту кулю від него добула и дала свому Штефанови, аби на тім відправили 12 попів 12 служеб и всеночних. Тай на ту памйтку ше тепер на кождім всеночнім сьвйитьи пшеницу.

Йик Довбуш прийшов до неї потом, то Штефан Дзвінчин набив тим пушку и віліз у пид. Дзвінка не хотіла го пускати а Довбуш підважив двері топором, уломив, а Штефан тогди встрілив Довбуша під праве плече. Довбуш від того зараз не умер а ше казав: Ни вірте хлопці жинці йик остатній суці; цу к..ву розрубайте, ці хати запаліте, мене возміт на топори, у Чорногору занесіте! — Опришки Дзвінку и Штефана порубали, хати запалили и Довбуша на топорах у Чорногору на его сідець ше занесли живого. Там він казав вікопати йиму и сказав: Ви, хлопці, не гайнуйте, але ходіт по домах и газдуйте, бо вже такого другого, йик мене, не найдете. Шебих жив, але знаю, що з того вже не вібуду, а тьижко міні си карати. — Посьиг у табівку, напив си аршенику тай тогди вмер.

Отак Довбуш жив, йик тот цьвіт на весні: цвив докив цвив аж косарі прийшли тай нараз зрубали, а его слава нараз упала. Довбуша поховали там коло сідцьи в Чорногорі, а опришки розійшли си по домах. Тот сідець є на Чорногорі; то в скалі такий вірубаний сідець и на плечі, на руки и ноги, є де сперти си.

Цу повість розніс Семен Семчук, — пес би в нїм ожив, що таку смутну и веселу повість зложив.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

5. У Космачі найшов собі Довбуш файну молодицу Звінку; він обібрав собі ї за любаску. І чоловік не спирав ему свеї жинки, лиш аби мав усего подостатком. Йик за то дізнали си пани та жиди, стали Штефана підкуплювати, обіщили ему богато злота

и срібла лиш за то, йик він через жинку довідає си, йик и чим би можна Довбуша спрьтати. Штефан підмовив жинку, аби вона підійшла Довбуша, аби си ї признав, від чого може єму смерть бути. Коли вже вони любили си довгі роки и Довбуш зачъив си ї надоїдати, одного разу, коли вони самі були и добре си понабували, сїв Довбуш ї на колїна, а вона єго обіськала и зачъила єго файненько просити, аби ї сказав, відки він має таку путерію и від чого може єму смерть бути. Довбуш зачъив ї казати, що се ї не придаст си ні нащо, але що вона вже була підпрошена від панів та жидів, а він був пйиний, то сказав ї, що єго можна би з'йизати лиш жилов від огіра а смерть могла би єму бути, йик би 12 попів соборну службу відправили на кули срібній и аби при ній була йира пшеница, и йик би тотов кулев набити пушку и о 12-ій годині о півночи в него стрільнути. Вона то розказала Штефанови, а тот пішов до панів та жидів и все так віладили йик Довбуш казав. Штефан набив вітак тот набій у пушку, віладив собі діру у дверох, бо знав, шо Довбуш буде си до дверий добувати. Коли Олекса прийшов, Дзвінка не хотїла єго пустити у хату, а він зачъив з легіньими добувати си, Дзвінка з поду стрільнув єму з боку в серце; Довбуш пізнав зраду и сказав до легінів, шо вже скінчило си єго житъи, шо він від сего чъису не буде їм батьком, аби ишли собі, куда кóтрий хоче. Легіні розбрили си, йик лиш почули погоню; Довбуша узъили до арешту, а суд засудив, аби єго на четвертину розрубати. Йик мали єго розрубувати, він попросив горівки, йик єму подали, вітъиг він з за пазухи аршенник, вмішьив до горівки, випив и сказав ще: Тепер робіт зо мнов, шо хочете! — Тай зараз помер.

(*Ясенів горішний, від Кутащука.*)

6. Був оден газда, Фока Шумеїв, шо тримав Чорногору; він собі там спрьтав *літовіще* (вівці змішані свої и чужі) и наймив собі до них вівчъирьи. Було и сотце товару там. Газда мав доньку и вона не хотїла бути коло того товару; вівчъир старший, шо ходив поперед овец, полюбив си з нев; в осени вона лишила си в полонині, бо ї було стидно ити у село, бо вона була веремінна. На полонині уродила си дитина, там вона ї кутала цілу зиму и друге літо, потому пішла до церкви, вівела си, але у село не пішла. Хлопец ї ріс йик з води, так живо; йик він мав 5 ци 6 років, став він до кіз за козара менчого; пас одно літо, на другий рік став за старшого козара и вже ходив сам з козами; він зайшов у ліс у велику пушу; дощ ударив, мрака сіла, пїтьма си зробила, він зайшов у діброву и заблудив. Вечір зробив си, а він ледви дістав си на поле, и прийшов до стаї; котре кози були старі, розумні, прийшли до ватри до стаї, котре були молоді, польгали від дощу під смерічку тай спали. Уходит він до

стаї, не постиг сісти а ватаг бере тай дає ему їсти. Він каже: Ватаге, ватаге, мині си їсти не хоче, бо я так измок, що мині лиш трохи очи видко; а ватаг каже: Я тобі казав, не заходити далеко з козами; я иду дивити си, ци є усї кози. — Пішов; зачъив рахувати, зачъив козарика молоденького не пізнавати, а козарик зачъив си просити: Ватаге, ватаге, дай мині на сьвітї жити! Кози си поховали, я не міг їх повігоньити. — Ватаг ухопив пушку з клинку, зачъив казати: Пушка набита, иди за козами; меш видїти, меш стрїльити. — Від стаї зачъив ватаг за ним бучьим кидати, а козар молоденький пішов у ночі кози вігоньити; козарик молоденький пішов козей шукати, шукає, ні суда ні туда козей не видати; плова очи засипає, що сьвіта не видати, в одній площі під смереков став, зачъив думати; дощ иде, блиск блискає, грім гремит, козар молоденький під смереков сидит тай думає, що душа з тілом відай сеї ночі си розлучає, що він кіз нігде не переймає. Подивив си він в долину, гора си здригнула, а йик з неба з хмари блиск измигнув, Юда з горба у долину штрикнув; йик того хлопцьи (Юду) він побаче, шо тот у долину скаче, він пушку з плеча здоймає тай у того хлопцьи зміряє. Лише на тот чъис хлопец вібігає и Богови си вікриває; Господа Бога він так прогнївив, шо така фортуна стала, шо майже сьвіт на водї сплив. Господь Бог однако его не стратив, але цес стойив тай примірьив; йик хлопец лише з скали вібіг, козар молоденький у него стрїлив и его убив, лиш тот у долину си ногами перекотив. Ангел сходит, зачъив си козара питати: Шо би тобі, козару, за цесе дати? — Козар молоденький си напудив, не міг заговорити, а ангїл каже: Козарю, не меш си шо бойити, бо тобі за се ме Бог усе звольити; я тобі буду казати, шо мене зіслав Господь Бог; я є ангїл; шо ти хочеш, тото тобі Бог за се, шо ти чорта убив, даст. Шо сила Божа йика, вже сїм років, йик він Богови корив, а Господь Бог его не вбив. Йика сила Божа, а не могла его убити, а ти, такий козарик молоденький, з такої маленької пушки его вбив. Господь Бог зіслав мене, ангела, аби я тебе запитав, аби ти сказав, шо ти за се жьидаєш. — Він каже: Я жьидаю, абих був дужчий над дужчими, смерти абих не мав, ніхто аби мене не міг перебити, ні порубати, ні спалити, ні скувати, ні спечи, ні завісити, ні затратити; сокира аби си мене не ловила, ланци аби си мене не ловили, замки аби мене не спирали, мури аби си від мене розсипали, пальці аби на фльойиру грали, дужий аби я був над дужими, сего я у Бога жьидаю. — Ангїл пішов до Бога; Бог зачъив си его питати, йикий розказ дав, шо у Бога жьидав. Ангїл зачъив Богови казати, Бог зачъив думати, задумав си и на се все сказав: Бог оден є такий, шо смерти не має; козар смерть мусит мати, але лиш від йирої пшениці, від срібної кулі, шо 12 служб служили над нев 12 ксьондзів; більше его нічо не име си. — Ангїл зійшов, зачъив ему то казати а козар молоденький йив си того приймати. Ангїл ему в уха нахухав, на бесїду ему наговорив: Шос у Бога просив, тос собі

заслужив. — Йик си приймив, за невеликий чьис усі кози повігоньив. Йик він увійшов до стаї, зачъив его ватаг питати: Йик ти, козару, гадаєш, ці кози допасати? — Він зачъив ватагови казати: Вже тобі, ватаге, голову до наклада треба стинати; ти вівчъирьи и козарьи більше не будеш зневажати, бо вже тіло твоє з душев би розлучати. — Йик ввійшов козар, зачъив на струнках играти и всі хлопці зачъили того козара пізнавати. Шо ти, козару, таке наробив, шо ти ватагови голов до накладу втъив? Нема коли тобі на струнки сідати, бо тебе, козару, зараз мут ковати. — Не бійте си, вівчъирі, мене не мут ковати, не мут мене козара з під Скорушного (полонина) брати. — Прийшли шандарі, зачъили си дивити. Не сесе, не тото, лиш козареви зачъили у груди змірйти. Один каже: Козару, відкладай рушницю, бо хочемо стрільити! — Змірйти будете, стрільити не будете! За маленький чьис, аби вас 12 було, не мете здоровйи мати. — Шандарі не стрільили, але до него приступили; йик до него приступили, йили го ковати; йик его ковали, кресом закрутили и в стаї у Скорушнім до веркльога присилили, сіли, жентиці си напили; йик си напили, одни на других си подивили: жентица добра була; на кози си подивили: кози за струнками стойи! Подивилис один на другого. Шо ми наробили, козара присилили, кози сми всиротили. Нема що казати, лиш кози передавати, а цего козара у Путилову брати. — Йик его відти розйизали, руки ему на задї на вхрест з'йизали; два на перед идут, а три на задї женут. Йик ввійшли на високу гору, на Чорногору, він зачъив гадати и каже: Сідайте, паничі, бо я хочу шос казати. — Посідали. Тепер треба мене розкувати. — Ми тебе не будемо розковувати, бо ти меш далї голови стинати. — Він зачъив казати: Я си отут уродив, тут би менї й умирати! — Тай став ланцушки з рук ирвати; йик урвав, став си дивити; а шандарі з гверів зачъили стрільити. Кулі сипали коло него йик граду, а він сидит у фльоїру грає. Шандарі подивили си один на другого, шо всю муніцію спалили, козара молодого не убили. Він зачъив їм казати: Дайте минї поки, паничі, бо ви мене не мете брати. — Шандарі си закрутили, у плай рушили, плаєм ишли, до Півневого Семена в Зеленій повернули; то вже не було з за рана, але в нічній годинї. Ци ти, Семене, дома? Пускай, Семене, до хати! Семене, Семене, иди у село мельдунок дати. — Семен у Зеленім у дзвони задзвонив*) ровта си зачъила збивати, пішли у Чорногору козара молодого ковати. Шандарі кажут: Пушки-креси не треба брати, бо у него мет си лише змірйти, не мет си стрільити. — Штолук каже з Юріштаном: Ми не будем креси-пушки брати, лиш будем козара молодого сокирами рубати. — Йик прийшов Штолук з Юріштаном до стаї, затъили у браму: Стій козару! — А козар став си дивити: Ой, каже, Штолюку, Юріштане, вже нікого не будеш бити! —

*) властиво Юрко Тихонюк, пізнійше наймолодший ватажко пушкарів у мандатора Гердліка в Устеріках.

А Штолюк, Юріштан ні сее ні тее, лиш зачъили козара молодого ловити. — Ой Штолюку, Юріштане, дайте супокій! Бо нам би си сходити, бо козареві молодому на цу ровту нема шо си подивити. — Йик ровта*) обступила, йик кошъира обгороджена, він став у середині, нимає що робити, що махати, лишень зачъив у наклад (пень) сокиру, хапнув фльойиру, сів та зачъив у фльойиру грати. Ровта обступила йик трави та листу, він зачъив у фльойиру грати вігравати. Обертайте си, каже, люде добрі, бо через годину вас не буде познавати. — Йик ровта до него приступила, йик его ливами увйизали, так его омотали, йик павук павутину омотує. Йик его омотали, зачъили го бити, а він си зачъив просити: Ви не бете мене, але ви худобу осиротите! — Так его били, шо їм си здавало, шо руки поломили и его з собов узъили. Одні ведут, другі женут а треті кочуют, а було се в вечір. Козарик загадав собі: Де мої козиньита ночують? — А йик гадку згадав, то ид землі упав; йик д' землі упав, зачъив невставати, зачъила его ровта на руки брати. Не дав си козарик мудровати, бо мудрасія не удаст си. Та бо цес козар, узъити не даст си. Йик сів, йик си руками напйилив, усю ровту коло себе повалив; йик ногами шпоргнув, плечъима потис, усї ланци, усї петельки си урвали; тогди Штолюк, Юріштан, усї люде Довбуша силу пізнали и тогди вони по хатах си порозсипали а козар молодецький д' козам повертає и з своїми козоньками він балакає. Йик зачъив у трембіту трембітати, зачъили Довбуша з селей пізнавати. Він дав у село знати, аби вйшов нарид кози вібирати, бо він хоче мішані розлучати. Зачъили си люде бойити, зачъили люде ему худобу лишъити тай д' нему неприходити; він зіслав вівчъира у село: Дай мішъинникам знати, бо я хочу вівці розлучати, бо я, йик зийду в село, а хто не ме ити у полонину на розлучіне, то тот не ме си з своїм сьвітом пізнавати. — Кождий газда мусів вййти и собі худобу розібрати. Йик вйшли мішъинники на розлучіне, зачъили пити: Козарику молоденький, пий горівку, бо не знаєш, ци меш жити; бо ти вже цими рагашами з козами не меш ходити. — Ой бо я, братя, за ватага буду кози розлучити; ватаг не буде вже людскі діти бити, та у ніч лїсами нагоньити и не ме фалшиво бриндзу відважъити. Я з вами, братъи, хочу си файно обходити, але жидам и попам не дам на сьвітї жити; буду бити, буду грабувати, тогди ви и ваші діти мете мене пізнавати та за мене по сьвіту розказувати. — Козар бриндзу людем повіддавав и на Юріштана та Штолюка поморгав. Ви вже не маєте у своїм дому газдувати, лишень из Довбушем грабувати, бо Довбуш Бога просив, лїсами ходив, людску худобу не зневажъив; він Бога упросив, котрого собі парубка влюбив, то того и възив, ци панцкого, ци руського, то він мусів піти, йик він сказав и ніц си не бунтував и ніц не казав, бо не було йик казати, бо він зараз

*) у тій ровті були Штолюк, Юріштан, Ліватрюк, Сесунюк, богацькі сини, шо були під тот час у полонині.

шию стинав; єму Бог дав таку заслугу, що він схотів, то він зробив, за ничо гріха не мав! Тогди була Буковина Кошуцка; на Віжници був царем Кошут; він переступив до Кутів під нашого пана цісарь, зачъив си там розгазовувати; він мав касу на Старокутах; пан Довбуш прийшов до Віжницї, Віжницу ограбував, до Кутів перейшов, у Кутах військо Кошуцьке вібив, каси забрав, старі Кути вбив, до Косова повернув, каси у Косові забрав, срібло, злото людем бідним пороздавав, у Пістини сьнідав, а в Космачи у Дзвінки обід мав; пообідав, тьижко здихнув, на сонце си подивив, гадку погадав, аби над Косовом велику памйитку він поклав. Він встав, пішов до Косова, тай поклав там над скалов хрест великий. Довбуш стратив на тій горі на пасовиску двоє людий, та тому там є маленький цвинтар. Потому пішов Довбуш з товаришами на Писаний камінь, там поклав у комору гроші, а йдучи через Плоске (в селі Яворові) сьпівав:

Почерез Йиворів та почерез Плоску,
 До Фудугова*), туда ми дорога!
 Прийшов до Фудугова, повів очима,
 Подивив си на стів, а вже горівка уточена;
 Хто ї заплатив, ци тота Задурьинка чемна,
 Горівка оковита та з йирого жита!
 Напиймо си, братъи, йика вона смаковита!
 Ой пилисмо, братъи, тай и попивали,
 Відки, відти до Задурьинки повертали,
 По наголовникови**) у котев дзерівний гроший зсипали.
 Чож ти, Задурьинко, Бога не просила,
 Абис в сріблі злоті до віка ходила? —

Пішли на Писаний камінь, закопали там гроші тай заклъили. Там Довбуш підписав си, віліз на камінь тай став си дивити на Чорногору за тим Йивором, під котрим він си народив. Але що був малий, то підсочив, а йик упав, то під ним камінь си завалив и розлупив; один стояв коло него тай тримав збанок мідьиний з грішми; тот верг си, упустив тот збанок у шпару, то він до нині ще стоїт там, а в місци, де шпара зробила си, стала керницьи.

Відси пішов Довбуш у село Космачі, де він мав дівку; дівці було імйи Дзвінка, а ї чоловіка Штефан. Вони си дуже любили; вона зачъила єго просити: Довбуше, пане мій коханий, відки ти такий походив, відки ти таку силу възив, що ти найсильніщий и найрозумніщий и що би ти жив и смерти ніколи не мав; йик ми си кохасмо, аби ти такого серцьи був милого, йика я тобі мила, йикий ти міні милий, шоби ти сказав, від чого би ти умирав? — Не можу тобі сказати; на шо тобі знати, аби це хто узнав! — Але, пане Довбуше, не бій си, ніхто не ме знати, бо

*) потік; ще до нині живуть там Задурьики.

**) головка капелюха.

такого срібляка я не мала и не буду мати. Я би дала свою шию, йик би це хто знав. — Він лїг ї на колїна, вона зачїлила его обїскати, напоїла его йикимс напоєм, він си загадав и він це дурній к...ві сказав. Він наносив срібла, золота, доста всего було; він пішов опишки збирати, а Дзвінка зачїлила свому чоловікови Штефанови, казати: Знаєш шо, Штефане, шо би робити, аби Довбуша стратити? — Штефан зачїв казати: Коли его не мож помудрувати! — Ой Штефане, він пішов ровту збирати, а я его вїмудрувала; їди ти 12 ксьондзів наймати. — Пан Довбуш срібла, золота наносив, було за шо служби наймити. Пішов Штефан наймив 24 ксьондзів; по 12 ксьондзів на йирїй пшеници, на магнесовїй кули по 12 служб зачїлили служити и Довбушеви Дзвінка вже зачїлила смерть робити. Довбуш ходив, куда ходив, хлопці збирив и в опишки підкликав, а до неї на кожду ніч повертав; вона в хату не хотїла пустити, бо Штефан пішов служби над кулев робити. Раз він ишов до неї, тай каже до своїх людїй: Хлопці, молодці, убувайте си в постїлці римїннїї, у волоки шовковїї, у онучї бавїннїї; будем ити до Дзвінки на ніч. — Оден меже ними був віщун тай каже: Вере, ци не будем мати зради? — Не маєте си чоґо зради бойити; вас 24 стане за ворти, а я стану під віконце. — Пішли; дорогов сьївали. Прийшли до Дзвінки. Довбуш під віконцем зачїв казати: Марисечко уставай, вже високо сонце! — Марисечка встала, йила говорити; Марисечка в хату не хотїла пустити; це Довбуш не знає, шо Штефан пішов у під з рушницев си вілагоджївити. Пан Довбуш осердив си, зачїв на порекло казати: Ци ти, Дзвінко, спиш? Ци ти, Дзвінко, чуєш? Ци ти, Дзвінко, дома ночуєш? — Ой я вас, не пушу, бо у мене дверї тисовїї а замки сталевїї. — Добре тобі це так, Дзвінко, казати, Довбушевими грїшми дверї та замки класти! Ану, хлопці, тоти дверї вломити! — Прийшли 24 хлопці, тоти дверї ломили и від 24 хлопців тоти дверї не здригнули, лиш хлопці тїжко здригнули; пан Довбуш сказав: Не бїйте си, тїжко не здихайте, лиш на мене уважайте! — Лишеньки пан Довбуш прийшов, та плечьими примїрив, то вже тоти дверї звїрив. Лишеньки пан Довбуш плечем припер, а вже тоти дверї утер; йик пан Довбуш дверї утер, Штефан з поду з рушницї у голову стрїлив. Йик у голову стрїлив тай убив, а Довбуш був моцний и ще д' землі не упав, креви его обсипали, йик би дощ на сьвітї ударив; сїпнули си 24 фустинами обтирают, вївели на задвірок пана Довбуша обзирают; пан Довбуш зачїв казати: За це минї ніхто не винен, товариші; не треба було правду к...ві казати. — Пан Довбуш моцний не дуже си засмутив, шо тот три дїри кулев у голові зробив, він ще си д' землі не повалив. Товариші зачїли дрібними сльозами плакати: йик ми, пане Довбуше, без тебе на сьвітї будем жити? — Ой хлопці молодці, не кажу вам ити грабувати, лишеньки подїлїт си сріблом золотом, та їдїт газдувати. Заказую вам, шо, молодї ви хлопці, не треба вам к...ви мати, ї ніколи правди не сказати, аби си христїла,

молила и кльила, на то нима віри, йик на бистрій воді піни. Бо йик к...ві правду скажеш, то борше умираєш йик на лавку сідаєш. Ище борше бис угиб, йик бис у воду штрик. Хлопці-молодці, до Сочьиви будем ходити и признаку будем робити. — Пішли до Сочьиви, уробили камінь 12 сьжінь в шир, а 8 у товщ, закопали у землю; 18 ковалів уробило стовп зелізний, закопали стовп у плиту, пан Довбуш написав на тім стовпі, шо 12 вже день пострілений; 12 опришків и 12 ковалів здоймали стовп здоймити, у *мрию* (насада срюби) закласти; у пана Довбуша голова на троє розлупана, воском обліплена, рушником завита; пан Довбуш став, топірцем си підпер, руков си похилив, перед смертьов однов руков тот стовп узьив; йик ударив у ту мрию, то так, йик би тот стовп був там саморідний; пан Довбуш перехрестив си, Бога щіре запросив, аби Господь Бог так дав: Аби си народив такий йик я самий, аби цес топорец узьив и аби смерти не мав від цього, шо я мав. — Тогди пан Довбуш имив си лівов руков за клуб и тот топорец, шо він з ним ходив, у стовп затьив, а тот залетів аж по обух. Післьи того сказав пан Довбуш: Хлопці-молодці, беріт мене на топірці, занесіт мньи в Чорногору, де я си уродив, там би мині и гинути. — Туди занесли его, там він умер и там его поховали.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика).

7. Довбуш родив ся в Микуличині; він був наймитом у Микуличинського чоловіка; ходив з маржинов у провали, в ліси. Одного разу зчинила си бурья з громами и вдарив великий дождж. Довбуш стулив си під деривину; він мав при собі стрільбу. Йик загреміло, ему си показала миш у скалі, шо підоймає фіст до гори против грому; він замірив, вбив тоту миш и спудив си; відтак з'йивив си ангел перед него и сказав: Ни бій си, шьислив єс, шос убив; шо хоч, то дістанеш. — А він сказав до ангела: Нічо білше не хочу, лиш абим був такий дужий, аби лиш оден Господь Бог був дужий надімнов! — Ангел відійшов, а він зачыв почувати си в силі. Зачинав тонке дерево вімикати, того він не чув; зачыв си брати до грубшого, то вже вздрів, шо вже дужий. У вечір прийшов з маржинов ид стайні; подоїли коровки, зробило си темно; не було в стаї води, зачьили ему казати: Піди-ко води, хлопче! — Він сказав: Йик піти, то піти! — Зйизав дві бербиници тих, шо кінь носив, поставив на топорец и пішов по воду; гворили до него другі: Та ти то не вінесеш! — А він сказав: Йик мині Бог поможе, то вінесу. — От другий день віслав по него війт, аби си ставив у село; хотів его віддати за другого до воська; а він зібрав си и пішов. Прийшов до села, до Микуличина; тот війт взьив и дав поліціяна, аби его відпровадив до

комісії до Станіслава. Й вони си взяли и пішли; прийшли там на селце, на Дору; він до поліціяна заговорив: Може ти би мене пустив, бо ми собі не товариші! — А поліціян не хотів пустити. Мусиш ити зо мнов до Станіслава! — Довбуш си прилишив від него на заді, та взяв у руку такий камінець, йик кульи; на тім поліціянні була сорочка довга, а він йик взяв, та верг тим камінцем, тот прохопив си кріз сорочку на скріз помежи ню, йик куля. А поліціян спудив си, шо він такий дужий. Пішли далі, найшли жидка, шо віз горівку и спочивав на попасі коло ватерки. В того жидка була стрільба на візку коло горівки. Довбуш був малий и вигльидав на хлопцьи и ше й кривий був. Взъив ту стрільбу у руки Довбуш обзирати, а жидок каже: Покладь то гет, бо то не до тебе! — А він жидкови каже: Мині си здає, шо то не до тебе, але до мене! — А жидок пустив си до него, а поліціян сказав: Дай поки, бо не зробиш ніц! — Він поліціяна и жидка лишив, до Станіслава не дійшов, а пішов и зібрав собі других хлопців одинаціт; а Довбуш був дванацітий. И перший раз прийшов до вїята до Микуличина, шо єго віддав и шо в него служив и шо єго дуже збиткував. И сказав своїм товаришам, аби вїйтови голову відтьили и сказав обісьти, хату и комору запалити. Хата горіла и комора, масло, бриндзьи, з того вогню потоками текло, бо тот вїйт був дуже богатий. То сьи робило під берегом. Довбуш взяв з вїята голову и кидав у беріг до гори; голова си качьила назад ид нему, а він відси топірцем бив и назад до гори завертав, йик гарбуз, и пішов далі. Прийшов до міста Болехова; там був оден склеп такий, шо жадні опришки не могли си дістати до него, з дубельтовими залізними дверми. Протів тих дверей було трошки горовато. Там на місті були навожені дуби, він узъив четверо коліс и заставив вісадити дуби на четверо коліс; на передних колесах пустили сьижін на перед дуби и привїязали ланцями, відвели колеса з тим дубом далеко від дверей и розгоном ударили у залізні двері два рази; за другим разом отворили, пустили замки и все поломили. Відтак взяли, кілько треба, тай шо бізували и понесли в гори и поховали. Узнані були опришки, шо вже їм си ніхто не зіпре; де приходили до міста, то вже сами їм віносили, шо їм треба було. Відтак пішли до Станіслава, по дорозі здибали, шо бідний чоловік віз дрова маленьку фіру и малими биками; Довбуш єго здибав и спитав єго: Шо ти за тоти дрова торгуєш? — Бідний чоловік каже: Та йик бих уторгував на мірку муки, то добре, а йик ні, то жиди зібьот си до купи и розберут у мене за дурно. — А Довбуш сказав до него: На тобі мій мундур и будь тутечки з моїми товаришами за містом, а я піду и тобі тоти дрова продам. — Убрав си Довбуш у одежу бідного и поїхав до міста Станіслава. Жиди йик уздріли, шо він иде, а вони гадали, шо то тот бідний, шо в него забирали дрова и зачьили си жидки стискати до купи, обступили фіру на около и зачьили казати: Продай дрова! — И зачьили єму розтьигати з фіри так, йик тому бідному завше.

А Довбуш йик зачъив брати и за жидами метати, то йик кинув раз, то падало по десъть жидів на смерть убитих. Всі тоти дрова розкидав и сильно покалічив, без рахуби, сам сів на ту бідну фіру, тай іхав через місто, та співав собі так :

Славне місто, Станіслав, Довбуш дрова продавав,
Невелико вторгував, за жидами розметав! —

Відтак дав бідному повну шьипку чъирвоних, тай тот бідолаха вже білше дрова не возив.

Довбуш мав комори в горах; шо де забрав, то там складав, а відтак бідним роздавав. Йик ходив воюючи, придибав жінку Дзвінку, полюбив ї, а то, шо вона була жінка Штефана, то єму було байдуже. Він до неї приходив и всьичино ї приносив. Він би був довго жив и був би не погиб, але любаска его зрадила. Він мав два волоски золоті в волосю. Ксенъи, жінка Штефана, то-то уздріла, тай питає его, а він ї сказав, шо йик би тоти волоски вітъити, то він би свою силу стратив и йик би на стрільбі и на кулі и пшеници 12 служеб відправити, то тогди би его вбити мож. Вона то сказала свому чоловікови Штефанови и він так зробив и Довбуша вбив. В родині Дзвінчуків є й доси тота стрільба и писмо, яке Дзвінкови дали за то, а вони то сокотъи, йик які скарби.*) Штефана Дзвінки жінка називала ся Ксенъи, так у митриці стоїт.

(Космач від Мих. Палійчука зап. Кл. Лисинецька).

8. Лесь Довбуш був слабий хлопец, шо пас *хромаки* (кози) в полонині. Шо лиш Лесь провинив, зараз его ватаг або другі збиткували дуже. Але мав він добру збрую, таку, йик би прийшов медвідь або йинчий зъвір на маржину, то би вбив тов збруйов. Але одного разу гримів грім, хотів ити дощ, а чорт віфатит си все з скали тай кривит си Богови, заголював си, а тот Лесь йик стрілив з тої збруї тай вбив того чорта, тай имила си тогди тота его рушница тай зачъила горіти. Тогди йивив си ангел, тай зачъив питати си: Що ти хочеш за то, шо ти вбив чорта? — Довбуш був си впудив дуже, але йик зачъив си ангел допитувати, а він сказав: Хочу, абих був дужий такий, аби мене ніхто не збиткував. Сказав єму ангел: Будеш такий дужий, шо не буде тебе ніхто збиткувати, хиба би лиш тебе вбив срібнов кулев тай з нової рушницї, та аби би 12 служб си відправило над

*) Видане 20. жовтня 1745 р. кн. Йосифом Яблоновским, воєводою новгородским, увільняюче підданого Ст. Дзвінку od wszelkich danin, podatków, czynszów i innych jakichkolwiek powinności, tak dworskich, jak i gromadskich, na całe życie za zgodzenie Hertzta Opryszaków, Ołeksy Dowbosza, hertzta wszystkich nieprawości i zbrodni, smoka wychowanego w zapruckich górach, pożerającego życie i substancję obywateli pokuckich.

рушницев и над кулев, и аж тогди вбє тебе и то навіть дитина. — Та сказав єму ангел, аби він не казав нікому правди; а він не казав доки не казав, а відтак такий си раз найшов, що він повів усе своїй коханці, тай від того й вгиб. Та тогди він борзо не згиб, лиш так пострілений був чоловіком тої любаски, Штефаном.

Гей по під гай зелененький
Ходит Довбуш молоденький,
Топірцем си підпирає
На ноженьку нальигає
Тай на хлопців покрикає:
Ану, хлопці, ви молодці!
Підемо разом у гості,
Всі раненько повставайте
І файно си повбирайте.
Ми підемо лісом свистом,
Бо запала стежка листом,
Тай підемо лісом слідом,
Бо запала стежка снігом.
    Нам би Кути не минути,
    До Косова повернути,
    И у Космач нам до Дзвінки,
    До Штефанової жинки! —
Ой Довбуше, ти пане наш,
Там тепер є здрада на нас! —
    Прийшов Довбуш тай під хату
    Зачьив Дзвінки си питати:
    Та ци спиш ти, та ци чуєш,
    Ци ти дома не ночуєш? —
Ой я не спю, тай я чую,
Сама дома не ночую! —
Та ци пустиш нас до хати,
Ци будім си добувати? —
    Иик мете си добувати,
    Будут вам пси кров хлєптати.
    В мене двері тисовії,
    Тай ще й замки сталевії! —
Я йик зложу плечи свої,
То си вломльи двері твої! —
    Зачьив Довбуш розмикати
    А Дзвінка зачьив зміряти,
    Та йик змірив, з поду встрілив,
    Так під праву руку вцілив.
    Упав Довбуш та на землю
    Тай так сказав хлопційим своїм:
Ану хлопці, гей молодці,
Беріт мене на топорці,
Беріт мене на топори,

Несіт мене в синї гори,
 Беріт відси бочку меду,
 Бочку пива та горівки,
 Тай там пийте, тай там трубіт,
 Тай відти си всі розходіт.
 Лишіт хлопці розбивати,
 Людську кровцю проливати :
 Людська кровцьи не водицьи,
 Проливати не годит си! —
 Ой Довбуше, ти пане наш,
 Велика пригода на нас!
 Де ми будем літувати,
 Білу зиму зимувати?
 Пішли би ми в Волощину,
 Там сми того царя вбили,
 Тай царівну з собов взьили. —
 Вкрийте мене листем, ломом,
 Би мньи Ляхи не зловляли
 Аби мньи не збиткували. —
 Взьили Ляхи та й спіймали,
 Одних хлопців виловляли,
 А другії повтікали.

(Пеньківці, присілок Старих Кутів, від Миколи Бойчука записав В. Поліщук.)

2. Юра Оженьик.

Опришок, Юра Оженьик з Космача газдував зо своєв жинков кілька літ и мав двоє дітїи; хлопцеви на мньи Стефан, 3 роки було, а дівчинці, Оленці, 2. Юра встарав собі коханку, сестру рідну своєї жінки на Микуличинскім боці у Польницьких. Збиткував свою жінку зза неї и оббирав з своєї жінки лудиньи и носив до тої. Вона решту лудиньи передержувала в тім льоху, шо си колопні сушья. И він зібрав си и лишив єї. Взьив собі товариство до себе дванацітьох. Одни були з Микуличина, другі з Йисїньи; пішли воювати, воювали всего дванаціть неділь. Шо си нарубали, нарозбивали, йой-йой! Кілько було опришків, а жаден з них не вдав си в Довбуша: Довбуш був милосерний, знав бідного пожьилувати, тому бідолахи си розбивали йик учули, шо Довбуш в село приходит; все си сходили и він їх дарував, тай люде его сокотили. Довбуш собі безпешно ходив, куди хотів; его був би ніхто зверхности мандаторам не вїйивив и не відав; йик би си був любаску ненапитав, був би собі жив. Отже Оженьик воював лиш дванаціть неділь и все, шо забирав у людий, то зносив до своєї коханки, котру мав жьиночу сестру.

У дванадцїту недїлю прийшов у село, на Баньки Березівські. Там мав знакового попа, що додавав єму до стрільби порох и кулі. И прийшов тамечки до церкви у недїлю. Товаришів лишив у коршмі. Сам був у дубленику (сердак из червоного сукна), льиг у церкві крестом на землю и тамечки ци молив си, ци шо робив, то не знати; відти встав и зібрав дзвінки з церкви и пішов дзвоньичи до коршми. В тїм селї, на Баньках, в одного чоловіка була жінка веремінна на тих дньих. Сказав ту жінку привести тому чоловікови. Чоловік привів свою власну жінку перед него и він взяв рушницу и дав тому чоловікови и сказав до него: На тобі оце; маєш за жінку! — Тот чоловік ту рушницу взяв обзирати, а опришки нагнали єго, він пішов плачучи, бо си своєї жінки збув у лихї руки. Вони взяли завйизали жінці очи в платьи и хотїли тоту жінку пороти, аби вібрали з неї живу дитину, а з дитини живої, аби вібрали серце и аби тото серце зз'їли, аби їх си кульи не брали. А вони не знали, шо над ними вже є погоньи. Лишень схотїли то робити, а то село є під лісом, вйїшом оден з тих опришків-душегубцїв роздивити си, тай уздрів, шо з того ліса йде йкас ровта. А то ровта була з двацїть чотирох Довгопілцїв (село) стрїлцїв, тоти, шо були призначенї опришків вітратити. Ше тоту сироту жінку не розпороти, лиш вікна позастелювали, тот штрик ид хатї и крикнув: Тїкаймо, бо йикес нешьисте; ровта йкас иде ид нам! — Нїм вони си вібрали тїкати, Довгопілці си зближили. Та два втекло на під, а решта віхопили си на двір, тай си розлетїли, куда котрий мїг. Оженьик відбіг поза оден потїк и змїркував, шо вже єго кульи не досьїгне, а годний був, шо знав, шо вони єго не ймут, тай мав шьипку з сороківцьими три рази оббиту, тай здоймив и тим Довгопілцьим уклонив си з за потока, так яко на збитки їх мав, шо му нїчо не зробльи. А оден з тих Довгопілцїв йик помїрив из свого креса, бо тогди ше стрїлби на кремени палили, тай прийшла кулька Оженьикови у правий бїк у комору, тїлько повисла, шо не прийшла у серце; у оден бїк зайшла, а в другий си віхопила и він там упав. Сильний був чоловік, креви з него на мураву вісипало си, так, йик би з водонїски насипав. Усьи тота ровта Довгопілцїв збігла си д' нему и тої креви так хлєптали, йик скоти, котрі належьи до псів. Питали їх люде: Через шо ви тоту кров пете? — А вони казали: Через то, аби перед нами опришки нїгде си не вітримали. — Поклали Оженьика на коньи, а такий був рослий, шо голова по однім боцї по земли волочили си, а ноги по другім боцї по земли, и занесли на кони назад до тої коршми, шо хотїв жінку пороти. Там имили двох на подї и питают їх: Шо ви з тов жїнков гадали робити? — А вони сказали їм на правду, шо хотїли серце зз'їсти, аби їм си добре воювало. — Отже тоти решта втекли. Вони тих трьох, Оженьика, він межи ними був ватажком, и тих двох з ним, віддали у руки, котрі могли віддати їх мандаторам, а сами пігнали си за тими решту и зловили трьох у Станиславскїм бицирку на полонинї у стаї, а шість уте-

кло у Венгри, шо не знати, шо си з ними стало. А тамтих відпровадили до Яблонова и віддали під арешт. И Оженьик ше жив, до третого дньи дали знати его жінці; тай вчула тота его любаска, жоньича сестра, з котров він си кохав, и прийшли д' нему обі на сквізиції. Тота его коханка голосила: Відки тьи му візирати, милий та солодкий? Кому буду білу постіль слати, срібний мій, золотий мій! За шо вони тебе прострілили?! Файний мій, та красний, та любий, та пишний! — А жінка ганьбит, каже ему: Ци ти не міг газдувати? Ци ти не годен був робити? А цис може не мав на чім? Цис не мав ґрунту, тай си взяв до пустого? А двоє дітий, тай мене лишив єс сиротами! — А коханка голосит, тай каже: Дай му поки! — А вона вповіла: Тобі добре, бо шо брав и розбивав, то до тебе зносив! — Ше й притій смерти нешъисливій сказав до любаски: Иди домів, там під Куратулом (гора в Космачи) є бук дуплавий, подібний так, йик дїжка, — є тот бук и нині, — в тім буці є насипані гроші; прорубай з долини, тай вібереш! — И вона пішла, так зробила и тоти гроші узъила и великий маєток на тім місци був си розпровадив. Пішло з дітий на діти и нині за нічо пішло в чужі руки. По протокулі, йик тепер кажут, везли Оженьика на Чигринівку, котра є коло Косова вішьити, из тими двома. Оженьик на дорозі вмер, а однако довели его там и вже неживого вішьили, а тих двох живих также повісили. А з тими вже трьома, шо в Станіслав займили, не знати, шо си стало, бо давно так газети и відомости не переходили, йик тепер. По тім, йик го повісили, то приходили гайдуки до его жінки, Анни, шукати добра того, шо забрав у людий. А ї не було на тот чъис дома, лиш були діти маціцькі; одному 3, а другому 2 роки и лазили у гръидочках перед хатов, на котрих була морква. А тоти гайдуки оден з них брав, тай тоти діти паличков збиткував, бо казав, шо й вони їли люцку кров. А другий гайдук казав: Дай поки, бо вони хоть би їли, то не знають! — И тоти гайдуки нічо не нашли, бо він усе до коханки позносив.

Пишіт ше и це: Тоти діти си згодували. Тота донька, Олена, віддала си и мала доньку, а тої доньки унук, Михайло Палійчук, розказав за прадїда, за Юру Оженьика, усю сторію за опришка.

(Космач від Мих. Палійчука, записала Кл. Лисинецька).

3. Оршан.

Післьи Довбуша був опришок Оршан, Космацкий родич, він мав своїх побратимів; він розбивав и крав. О! з тим варко було си зістрїтити в лісах або репах. Вже не то, шо Довбуш, шо бідним роздавав. Оршан був страшний, шо награвив, то

собі брав; его забив Никорьик, также Космацкий легінь з Рушор; тот кут села тому так називали, бо йик вповідали старі люде, туди не бізівно було поволи йти; такі були густі ліси та позаростані провали, шо треба було борзо рушьити, аби не здибати си з бідов. Никорьик придибав Оршана на Акришірській польнині, тай хотів его з заду зайти и стрілити; на тот чьис Оршан відкрутив си тай встрілив до Никорьика, але его pistolsьи спалило а Никорьик встрілив и поклав Оршана на місци.

(Космач, від Михайла Палійчука записала К. Лисинецька.)

4. Дмитро Марусьик.

Був Дмитро Марусьик Космацкий, служив у богача, у Курила Леньдюка; там его збиткували малим, и він пішов відти и дждав свого зросту тай зробив си ватажком опришків. Ходили вони воюючи; сказав раз: Ходімо ми до мого давного газди, до Курила! — То було в неділю, коли люде пішли до церкви. Вони прийшли, уломили великим камінем двері и забрали усе добро на коні, йике мав. Йик дали знати Курилови до церкви, що в него є опришки, то він уже не йшов ид ним. Опришки забрали и пішли до другого. Там застали дівки дома, забрали, шо бізували тай взьили собі найкрасчу дівку, Олену, у віята, тай забрали згарди (намиста), порошники и пішли лісами. Дивют си, йде баба, шо єї вже було 110 рік. Баба вздріла дівку, шо ведут, упала на вколішки перед ними, та взьила си просити: Пани чесні та любі, абисте тревали! Панцю срібні та злотні, будьте такі добрі, душки мої файні та чесні, дав би вам Біг пановане, пустіт мою дівку! Шо я, сирота, му робити без неї?! Вона мині лижечку водички подаст; вона мині харчику зготовит! Шо я, сирота, без неї варт?! Пустіт, пустіт! — Марусьик си згльинув на бабу, жьиль му си вчинило, тай пустив дівку, ще й дав бабі гроший, тай дівці шо найкрасчу згарду, шо собі сама вібрала, тай пішли далі. Тота дівка не була бабина; баба їх лиш піддурила, аби дівку віпросити. Віттак дівка взьила бабу до себе, а вона була богацка тай обходила бабу йик рідну, та догаджьила бабі аж до смерти. Тай похоронила бабу йик Біг приказав. Опришки відти йшли у гору Пожерету коло Лисини, котра є над Космачем. Подибав їх там чоловік, котрого син служив у того газди, и зачьив просити їх: Будьте такі добрі, я спізнав свого сина лудиньи, котре мав заслужене у Курила Леньдюка. — А они сказали: Бери собі! — И дали ему коньи, аби собі заніс річи синині до свого дому. И то ше зза сининих богато віпросив и Курилового лудиньи; а за коньи сказали: Або тримай собі, або йик знаєш чій, то верни ему! — Марусьик вдав си був на Довбу-

ша, у богатирів брав, а бідолахам роздавав. Пішли далі, зустріли одного чоловіка, Василья Палійчука у плаю, що йшов з полонини від маржини, и питав его Маруськ: Ци ти пізнаеш мене? — А він добре спізнав, але казав до него: Я вас не знаю! — Маруськ ему більше ніц не казав, лиш сказав: Роззуй постолы! — шо мав нові на собі, а тот постолы роззув а Маруськ сказав д нему: Віборсай собі волоки! — Він віборсав волоки, а Маруськ сказав: Обмотай собі унучі волоками, абис босий не йшов. — И більше ему нічо не стало си. Тай дійшли за границу венгерску, тай там їх розігнали. Так си розстекли, шо ні одному нічо си не стало. Маруськ утік на волоский бік, до Румунії, до Молдави. И потому заходили космацкі люде туди в роботу и він їх витав; там вони го спізнавали, але він си там не признавав, шо він за оден, йикос инакше назвав си. И розповідав тим людем космацким, на котрі горі кілько грошей є закопаних. Казав, шо в Пригодишах, на Микуличинскім боці, є 12 кітлів під йивором на однім ланци ссилені; йик дванацькитеро коний вінесло самих сороківців, то так їх там закопали. Шукали люде много тих гроший и не могли страфити, бо тот йивір ци вітер вломав, ци си розігнів, шо не було знаку. Оден кітлик з грішми з его приказу найшов Текуцкый чоловік на Куратолі горі близко над Космачем. И конец.

(Космач, від Михайла Палійчука записала Клементина Лисинецька).

5. Бойчук.

Опришок Бойчук познаходив собі 12 легінів; він перебував в Йисинові. Він ходив по рабунках; але війшло з Соколова від Дідушицького и зі Львова з губернії письмо, аби відати Бойчука и его товаришів, бо инакше село війском спльондруют. Бойчук був на Печішу у Тиглія. Йик з губернії війшло письмо до віта, саме тогди прийшов Бойчук з легінями з рабунку до Тиглія и питає: Шо чувати в селу? — Тиглій каже: Не добре чувати, бо пани прислали письмо з губернії, шо йик не мож буде вас цілих відати, то принаймні ваші голови. — Бойчук став допитувати си, чи воно по правді війшло таке письмо, а Тиглій кажет, шо правда и шо він сам побоюєт си, аби немав йикої біди. Бойчук казав тогди Тиглієви варити обід. Тиглій зготовив обід, Бойчук з 12-ма товаришами напили си, наїли си, легіні покладали Тиглієви у поклін на стіл миску золота и срібла, Бойчук спитав ще раз Тиглія, ци и тутешні люде злі на него, а Тиглій сказав, шо лише з боязни, бо войско має вийти село пльондрувати. Тогди Бойчук увидів, шо нема жьирту, розказав легіням розбігати си, куда їх очі несут, бо він вже їм не батько, а сам

утік у Рус - Молдовицу. Дес пізніше по скалах познаходив свої гроші и поклав за них дві церкви на волоскім боці и вже більше від того чьису в Йисинові не показував си и дес на тім боці таки умер.

(Ясенів).

---

6. Кричук.

Кричук з Криворівні був також опришком, але вже сам без легінів. Він мав любаску Ткачучку в Йисинові. Вона мала від него їсти та пити, та вськи убори, кілько сама захотіла; але прийшов наказ з Соколова та Львова, аби Кричука відати, инакше село буде мати біду. Йик Кричук пішов на рабунок, наказував любасці, аби єму було їдло та пити у тім а тім місци и вна аби на него ждала. Пани просили Ткачучку, аби вона єго в йикий спосіб відала, бо прийшов такий наказ; впевнили ї, шо їй си добре буде поводити, аби вона з ним ввійшла у лісок. Ткачучка обіцяла їм так зробити, бо побоювала си, аби и вона не мала йикої біди. Коли вона єму вже у ліску приготвила харч та питъи, приходит Кричуки вони обоє сідают собі та пют та їдьи и коли він си вже добре упив, она перевернула си и зачъила єго обіськати, а коли вона єго обіськала, він заснув коло неї. Вона тогди махнула руков на варту, тота зачъила поволи близити си д ній, вона відступила си а варта з сокирами прибігла и зарубали єго на смерть; — він ше був на тільки дужий, шо стрілив раз з пистольита, але нікого не трафив, бо тоти сокирами затьили му в самі груди, в серце.

(Ясенів).

---

7. Мирон Штола.

Посьлідним опришком в Косівских горах, був Мирон Штола; називали єго Штолюком або Миронюком; він був родом ци не з Криворівні; опришком став він з того чьису, як утік з войска; з ним опришкувало 3 до 4 легіні; вони не убили нікого, а лише крали або рабували у богатих купців Вірмен, шо з цілими таборами ішли через верхи гір на ярмарки в Угорщину, везучи з собою на коньих сафіян; відти вертали си вони з чересами набитими червоними — дукатами. На повертаючих чатували опришки и обрабовували їх. Штолюка имив Юріштан ватажко пушкарів і тримав єго в Устріках (властиво в Стебнех, де жив Гердлічка) у Герличковій неволі. —

Гуцульські приказки.

Юріштан побудував у Стебнех коло мандатарні підземні муровані пивниці, в яких було 12 комірок званих гуцулами, *катуші*. У ті катуші вохкі, студені засажував він людей, часто цілком невинних, навіть за се, що їсти давали незнакомим, або їх переночували; нераз було їх там тільки, йик пстругів у вирі; там їх змушувано до зізнань голодом, холодом, каньчугами (плетінка дротьина на 4 пальці груба), або кайданами в 10—12 вік, якими вйизали руки и ноги до стовпа и так добу держали, потужуючи заєдно кайдани, аж катований на заєдні приговорки: Чьо си даєш мучити, кервити? — признавав си нераз и невинно до вини. Гердличка мучив їх надто роботами при ставах у верху, де розплодили си лини з вбільшки $1\frac{1}{2}$ пйиди; ті стави заляли нині повени та замулили їх рінею. Бувало і таке, шо у тих катушах гинули люде.

У тій Герлчкочій неволи вітримав Штола півтора року, доки не зрадив своїх товаришів. Відтак взьили єго до Віжниці закованого на кони; руки звйизали назад плеча а ноги попід коня. З ним везли и Козика з Тюдева. В Гльидаві за Вижницев у згарі під обічев повісили їх. Всі Вірмене й люде з кожного села ходили з мусу дивити си на кайиньи; з Кутів, Вижниці а навіть з Гриневи гонили дивитиси.

(За оповіданєм Танасія Йилейчука з Гриневи, котрий був пушкарем під ватажкою Юріштаном.)

Конець опришкам.

По тамтих ворских опришках, забагло си двом товаришам також того си взьити, та стрібувати того хліба. Та ба! Вже не мали тої путері. Оден звав си Семенків, а другий вже не тьмую, йик на мйи. Вібрали си вони раз на Молдаву на кішню та гайда в одной баби рабувати скортіло; вййшли до хати розгльидають си, нема ніц лиш два клубки висит, тай стрівба була трома кульми набита, також висіла поруч з клубками. Та такого страху додала їм та стрівба, шо взьили си тікати, забігли до ліса и зачьили си додумувати, шо з клубками зробити. И додумали си, тай розтьили клуби, и найшли по дванайцять талярів в однім, а 12 у другім клубку. Відтак йик прийшли ид хаті у Космач з кішні тай стали газдувати.

Такий був конец опришкам.

Йик я ще був май молодший, — бо тепер, бачите, не дуже: 80, — наперед би більше! — то йикисмо бувало косили, то йик зачнут фраштиканти розказувати за Семенка, то так си регочем, аж лунає царинками. А найно тепер вдаст йикий стати опришком! Нині супокійному чоловікови гльиба відержьити, вже и медведів повігонили машини з лісів, а з нами жидова шо робит! То давно було тут добро: *Гуцул и ліс — ліс и Гуцул!*

(Космач, від Федора Кушнірчука.)

XX. Про скарби.*)

---

1. Ой-йой-гой! Шо то грошей в землици є позакопуваних! Тоти шо опришки поховали! То чисті гроші. А йик кого вбили и тоти гроші закопали то над ними Шезби сидит. А є и закльїті скарби; злі духи сокотьи тих скарбів. Аби тоти скарби дістати, то треба зробити. Так приповідували старі люде, шо робили так давно, и все гроші находили. Та тепер люде гріхуют си так робити. От на Петруневім, таки на церковнім кавалку, є такий льох, приповідают, шо там є великі скарби, та раз одного чоловіка закортіло влізти туди. Тай одного разу він вліз туди, але йик ним відти вергло, шо йой далічко, тай зачъив пійити йик когут; піє тай піє, тай много провело си, нїм говорити възив си. Нічо не тьимував, ци далеко був там, и шо з ним було. Старі люде приповідали и робили так: На Благовіщенъи треба възити пшениці и йичменю, и піти йик зазоріє до схід сонцьи у млин и нїм сонце зійде змолоти, але на зістріть (в противну сторону камінь обертати), відтак възити ту муку и змішьити зо спузою и піти на то місце, де приказуют, шо є скарби закопані и досипати доокола и зараз покаже слід на тій муці або чоловічий, або курьичий, або йигньичий, або шкапйити, або свиньичий, будь йикий. Тогди треба тому голову відтъити, чий слід показало, и занести и там покласти, а гроші забере и скарби также забере. Та ще йик покаже слід звірини, ну то най там, але йик чоловічий, то таки *варко* (страшно) так робити. Можна лиш помінити того або того голову так: Тобі даю за скарби! — але и так небезпечно, бо буде мучило. И йик тот, шо єго поминив, уперед вмере, то цес має спокій, а йик він сам борше вмере, то єго душьи

---

*) Згадка про видобуване земних руд, яке зарядило з кінцем XVII в. австрійське правліне, а до того оповіданя про гроші, які опришки мали позаковувати в горах дали повід до вірувань про закопані скарби; а шо сі віруваня вяжуть ся з повірками про опришків, то подаю їх зараз за тими повірками.

вже в нечистого записана злomu духови; а злі духи походьи у вітру невідомому. А йик хто найде чисті гроші, то треба покласти хрест, або капличку, аби люде молили си за того душу, шо гроші сховав.

(Космач — від Анни Жеґалюк, запис. Кл. Лисинецька).

2. Скарби закопані в землі горят голубов полумінев. Йик йикий щысливий уздрит, бо не всі того можут видіти, то треба застромити ніж у землю на тім місци, де стоїт, йик уздрит. То аби було и йик далеко, тот вогонь буде горіти, аж доки тот прийде, шо ніж застромив; тогди вогонь загасне и він гроші забере. Мій прапрадідо Матей за такі гроші горішну церкву поклав. А воно було так: Віходить одного разу в ночи з хати, дивит си: горит у лісі, а тогди ще тут усюди був ліс, лиш дес не дес хата. Він уздрів, хап ніж з ременьи тай в землю а сам иде до того місцьи, тай молит си: Господоньку, допоможи міні сесе взьити, то поставлю свйитичку на тім місци. — Приходить до того місцьи а вогонь погас. Він зачыв відгребувати и найшов бербеницу, шо була повна грошей: половина червінців а половина талярів. Йик пообіцьив, так взьив си зараз ліс рубати и на тім місци церкву класти. Поклав Матей церкву, дав тот город, шо коло церкви для попа и ту сіножьить, шо зве си Кут або Мел, а є того 80 моргів. Йик поклав Матей церкву, то здивувала си зверхність, відки бідолаха гроші взьив? А тогди ще в наших горах, розказували наші діди, не так було, в чобітках дес колис то левізор прийшов. Йик уздріли слід панича з обцасами, так оден другому давав знати. Тай такі разу одного завдали Матей до циркулу. В циркулі питают: Ти відки тільки гроший набрав, тай поклав церкву? — Та шо? Взьив тай поклав, бом так хотів! — А вони питают: А ти не знаєш, шо нас у циркулі треба питати, ци можна класти? — А Матей вповів: Я на своїм поклав тай зо свого дерева! — А вони взьили тай засудили на три роки криміналу, тай відсидів не знати за шо. Та йик вйшов, то казав: Богу дьикувати, шом поклав свйитичку. Хоть посидів, а таки церква стоїт а праправнуки згадуют за его душечку, тай таки нам велично, шо Матей наш родич.

(Космач від Мих. Палійчука, записала К. Лисинецька).

3. Оден Кость Березівский найшов гроші у плаю над Космачем, котрі опришки сховали, и тих гроший взьив приніс до дому и купив собі коньи. Йик купив коньи, у вечір льиг спати, двері були позамикані, увйшов чоловік до хати; він учув, встав,

засьвітв, то чоловік великий, носатий, зубатий, цалком великотварий, говорит до него: Віднеси тоти гроші, бо я у тебе душу возму! тай счез. Він узяв коньи, продав и гроші тоти назад мусів покласти и накрити так, йик були. А другий знов гроші находив Василь Гуд...; находив котел червоних и нагльидав на тоти гроші, аби їх узяти. Одного разу прийшов брати, и прийшов у тот чьис, шо гроші обчищували си, так казати: горіли. Коло тих гроший лежав чоловік зарослий так йик жид и говорив до Васильи: Чо ти тут нагльидаеш? Ти йик хоч ці гроші взяти, то мусиш дати душу. — А тот у тот чьис від него втік, и вже більше не ходив, а гроші тоти стойи и тепер, не кортит брати, варко, бо то нечисті гроші.

(Космач — від Федора Рибчука записала К. Лисинецька.)

---

4. Хто хоче скарби викопати, має собі того щезби вігріти из *снозка* (маленьке курьиче йийце) и то так, шо має тот снозок через девйить день носити під лівов пахов. Уперед мусит свою душу записати чортови, а йик из снозка вігріє си щезби, то тот має чоловікови ціле жите служити, а післьи того душа такого пропадає.

(Жабє, від Мик. Илюка.)

---

5. Кір-зіле росте в Черногорі, его рідко видати, бо йик на на него подивити си, то дотив его й видко, а йик лиш глипнути де инде, то воно щезає. Его брати би зараз, наколи его си вздрит. Йик хто хоче шукати гроший закопаних, шо горат, то брати би це кір-зіле и сьвічку, шо мерлец, йик умирає, держит зажжену. Але тої сьвічки не хочут давати, але ї би вкрасти. Це кір-зіле засукати би у цу сьвічку и взьити би ї у праву ногу межи великий и другий палец и сунути би по землі. Йик прийде на це місце, де є гроші, то вона сама від себе зажже си. Там би шукати за грішми.

XX. Про земні боги та про непрості люде.

1. Лісні-Лісниці.

1. Йик дівка учинит дитину, а закопає її в землю в лісі, а тота дитина перетриває 7 рік у землі, кличе вона хреста; йик хто учує та схрестит, то з неї не буде лісницьи, а йик ніхто не вчує и не схрестит дитину, то робит си з неї лісна-лісницьи; крижми вона не має; перёд її покритий, а зад ні. Вона ходит, людий туманит; вона того утуманит, котрий має дівку або молодицу; йик єму 9 ночий снит си єго дівка, а він нікому за того не говорить, то дивйитої ночи прийде лісницьи д' нему, покажет си єму тов дівков або молодицев, шо він її має; йик вона єго си учьипит, тьижко си її збути. Аби си її збути, має дістати тот *кордач* (пояс), шо піп си заперізує; тот кордач має під себе постелити. Не має її тогди пустити спати з лівого боку; він її мусит оперезати тим кордачем тогди, йик будут когути пійити и має її затримати до білої днини, а рано пустити; до 9 ночий не має іти спати на того місце. Він си її збуде. Лісна псує такому усу роботу, ци в бутинах, ци на полонині; розгонит маржину, віпускає гет з кошьири.

Йик лісницьи любить си з йиким вівчьирем, то єго вівці ходьи, куди ходьи, пасут дуже добре; їх не вчїпит си медвідь; вони самі вернут си на місце, де вона з вівчьиром кохаєт си. Лісна кличе по имени вівчьирів; йик котрий зараз обізве си, то вже вона до него пристане; від неї не може вже *скараскати си* (збути ся єї). Чоловік такий стане мізерний, пожовкне, в нім не буде вже цьвіту. Збуде си її лиш повисшим способом.

(Жабє — Юра Бендейчук).

2. Лісні на їх данцовищу так собі співають :

Не мий ногу ногою
 Не пий воду рукою !
 Йик би не лук-чиснок
 И не оделен-зільи,
 Мати би сина
 На сьвіт не сплodiла !

Йик їх видко, йик вони гуляють, то округ не доходить : відки зачне, там приходит и наззд вертає. По їх данцови сьлiдно на весні, йик паша си робит. Йик сьніг згине, то на їх данцовищи зелено си робит. Ище нiгде паші нема, лиш на їх данцовищу, де перший раз трава си робит и зазеленіє.

Лісна засіває на весні траву та усьике зільи ; йик воно зацвите на Ивана, вона зриває чічки и косичит си ними.

(Космач, від Мих. Палійчука записала Кл. Лисинецька).

3. Лісна так вігльидає, йик чельидина, з котров молодий чоловік кохає си. Вона на самий тот образ его туманит, або на жіночий або на дівочий. Перший раз туманит его у сні, вігльидає єму спійчому, снит си так, йик его коханка, з котров він си кохав. Аби му си снила 9 ночий и аби си встидав и нікому не казав, то в 9 день може го втуманити, шо піде за нев у пушу аж до і призначеного помешканьи и тогди до него має таку міць, шо може го відурити від з межи людий у вечьирі, бо вона приходит и сміє си и співає голосом его коханки.

Трафило си раз на полонині, шо играв легінь у фльойиру у вечьир, йик ишов коні зганьити ; шо він скаже на коні : Ці ! — то вона собі скаже : Ці ! — А йик скаже : Птру ! — то вона собі каже : Птру ! — И так прийшла за ним до стаї.

Тот легінь прийшов до стаї и играв у фльойиру, а вона за стаєв співала и вівкала. Вона сьміяла си голосом таким, йик его коханка ; всі люде, шо з ним були, всі чули. И его неньо там був. Тот легінь з межи тих людий пустив си тікати на двір ид нї. Єго неньо крикнув на тих других : Не пустіт его, бо его лісна вікликає, шо его не буде вже видко. — Тоти ймили его на дверех и за-тьигли до стаї и взяли привйизали его ; неньо взяв підкуриг его и обмив оделеном и зрад-зільим и вона си відступила від него, моци не мала его взити, тільки пакости їм зробила в стаї : перевернула котев, шо мав у собі півтора терха жинтиці и забрала си відти.

(Космач, від Настуньки Сіреджучки зап. Кл. Лисинецька.)

4. Одного чоловіка, на мньи Федор, узьила си була лісна при горівці и вікликала его з хати у ночи. Ніч була місьична, йик вона єму співала під хатов и кликала его. Він си не обзивав,

приходив до вікна и дивив си, шо то єго кличе; то єму показувало, шо є 9 чельидин під єго хатов. Він ид ним не виходив, зачъив си страхати и шукати ліку. Єго вилічив М. П. оделеном и зрад-зільим и ардановов водов.

(Космач).

5. Межи людьми є така поведінка, шо йик ноче сам на поли, або в лісі, або в пуші, або з другymi у *варівкім* (страшнім) місци, то аби собі сказали йику будь маціцьку байку, або сам собі аби ї віговорив, то вже безпешний. Бо вповідают люде, шо є така лісна, шо йик би чоловіка обманила, то так би завела в пуцу, шо вже би си не вернув відти. Отже дльи того кажут собі байки, бо лісна тогди моци не має до них приступити. Трафіло си одному чоловікови, шо обіймила го ніч у пуци, отже він уздрів далеко сьвітло и прибив си таменьки. Там була йикас хатина, а в тій хатині мешкало дві лісні. Він зачъив казати, аби вони приймили го на ніч, а стара сказала: Ми тебе приймемо, але абис нійикої байки не казав. — А він исказав: Не буду! — Вони го мали потъити. Отже він вітъиг кусень хліба, тай схотів вечъиріти, тай зачинає говорити коло тої вечъири. Так, каже, за хліб: Сараку хлібец треба єго змолоти, а відтак причинъити. — А вона каже єму: Та бо ти байку кажеш! — А він каже: Ні, я лиш кажу, шо си з хлібом робит, а відтак го си спече и їст! — Йик посьлідне слово вімовив, тай тоти обі лісні си розпукли. Задльи того люде собі байки говоръи, йик самі ночуют, аби над ними лісна моци ни мала.

(Космач, від Настуні Сіреджучки записала Кл. Лисинецька).

2. Нявки-Мавки.

1. Нявки-мавки се такі бісиці, шо з переду йик чельидина, а з заду видко їх утробу; ноги у них, йик у дитини, а голова жіноча. Се несхрещені душі дітий, шо перед зеленими сьвйитами блукают по польих та над водами, та голосъит: Мав, мав. Вони ізсисають людий. Вони сходъи си на *розіграх*, сьвйито перед Иваном, та співають тонким голосом:

Йик би ни цибульи, ни чиснок
Та ни кидрове зільи ані юдове зільи,
То би був наш сьвіток.

Вони не любйи ані чиснок ані цебулю, бо то вонит, тай сьвйичене ні. На великдень сьвйитъи зерно та відтак аж садъи. На розіграх не мож на дворі спати, бо нявки ходъи та співають, а чоловік у просонку учує и схопит си заспаний, вони єго обманъи; він гадає, шо то правдива чельидь и він з ними идет лісами,

степами; Йик заведут его у ліс, Юда си его йме, обманит ище білше, переюдит его, він уже у лісі си лишьє, mezi люде не йде, бо его водит Юда; він вже не умиває си, оченаші не говорит, а йик загине у лісі, то душу его озме зараз Юда.

Люде сьвйиткуют розігри, аби нявки, йик справйиют весїльи, не взьили кого з собов, не заманили співом. З давен давна приказуют, шо на розігри, йик нявки гуляють, пльишут та сьпівають, не вольно робити нічо, лиш сьвйиткувати.

(Бервінкова — Юра Шеребурьик).

2. Нявки віглядаяут з переду йик дївка, а з заду отверте тіло и видко, шо висьи з неї калюхи. Сходьи си на розігри в тиждень по Сьвйитїй недїлі на горі Скуповїй, або на инчім високім верху в днину на полудни и гуляють, данцюють, грают си. Йик би льиг спати на Скуповїй або на високім горбу, аби ни твердо спав, тоби їх видів кріз сон, але аби мати зїле одилен и чеснок гадьичий або лукатий при собі. Нявки тогди грают си и сьпівають:

Йик би ни лук-чеснок, ни одилен-зїле,

Мати синка породила, ми би его взьили!

Йик би того зїльи ни мав, то тоти нявки-бісиці узьили би з собов, шо би ні чув, ні видів. Йик би у тот день хто у полудне спав, то би его нявки взьили. Тому люде у ту днину не спльи у полудне. У сю днину припадає церковне сьвйито, тай одни люди сьвйиткуют, а другі ні. Хто не сьвйиткує, то йик би нявки си розіграли, то туча би городи гет вібила.

(Красноїля, від Василини Рибаручки записав Лука Гарматїй).

3. Русавки-Люзони.

Берут си з дївок, шо померли перед вінчиньим. У них одна половина жінки, а друга половина риби. Вони віносьи усе з води. Вони сидьи коло води и співають усьики співанки. Йик дуже файно у літі, віходьи люзони на беріг, особливо на св. Юрія, на Ивана, на Петра або у Сьвйиту Недїлю, та співають усьиких піснів, вігадуют байки та молитви; люде слухають, та переймають від них. Їх нема у горах, але у далеких краях над великими водами. Вони мають велику силу и ідут лиш великов водов, а до нас у гори не приходьи.

(Жабє, від Мих. Гутинюка).

4. Нічниці.

Се такі дівки, шо по смерти їх душі йивйиют си чоловікови у ночі; вони відбирают ему сон, або знов на того, шо має чогос пильнувати, насилают сон. Вони показуют си лиш тому, до кого вони чуют ййкус пімсту; чьисом нападают вони дітий такого.

---

5. Мамуни.

Се жинки-бісиці. Є чоловічі и жиночі мамуни. Жиночі, то такі жинки, ййк нявки, лиш чисті; вони маньи до себе чоловіків дес у безвісти у пропасти; ййк така покаже си, то зараз чоловік остовпіє. Чоловічі мамуни уводьи жинок. Через мамунів є межи людьми богато блудства.

Є й такі мамуни, шо приходьи в опівночи під хату, де є нехрещена дитина, та ййк нема у хаті сьвітла, перемінюют свою дитину на хрестиянску; така дитина ув-одно плаче; і треба нести на межу и там бити тернем; бісицьи прийде, і жьиль свеї дитини и переміньє назад.

---

6. Потопельники.

Се душі тих, шо си потопили. Вони показуют си біло в місьичні ночі у вирах, де хто утопив си. Вони можут збавити чоловіка, шо в ту пору туда ходит або купає си, а дітий, то хапают таки у днину. Вони небезпечні и для тих, шо сплавами идут; їм показує си усьйке, а вони задивьи си на то, не сокотьи плоти, вона улетит у вир, розібе си, а чоловік топит си у тім варівкім місци. Люде кладут там на знак хрести, аби сокотили си и тоти, шо идут плотами и тоти, шо таки так, ци водов, ци коло неї туди ходьи. Потопельник виходит у ночі и сушит си протів місьицьи; ему не вольно в инчу пору виходити з води. Він кричит: „Тут було, тут нема!“ Він сидит на тім місци, де утопив си доти, аж другий там утопит си; аж тогди іде душа его до Бога на розправу.

---

7. Відьми. — Опирі.

1. *Відьма* се така жинка, що йик льиже спати, то тіло ї зістає у хаті, а душы йде задом по сьвітї, до чого вона є, ци до коров, ци до овец, ци до людий, ци до чого; є й такі до води. Відьма то кругла душы, йик клубок; через ню видко, вона летит тай *нигає*. Відьму не мож уловити ані убити; у руки би ї не ймив: лиш чельидина може ї имити полами сорочки а чоловік гатками; у руках би ї не затримав; не затримає у нійикій судинї, лиш у макїтрі.

Йик би имив душу відьми, або йик би тіло обернув або взьив з того місцьи, де воно вснуло, то така жинка не ожие, хотьби душу имлену випустив: але йик аби тіло назад поклав, йик воно було спершу, жинка ожие, але у ночи, в днину нї.

Є відьми родимі, їм стирчит маленький *кострец* (хвостик) из заду, а є и неродимі, без фоста, що переродилися з лютих жинок; тамтоти є від молока, від маржини, а неродимі від людий.

Відьми сходьи си шо ночі на йикіс горі, або на межи и там мают свою раду и пораду: там роздає їм чорт шерсть, аби мали чим потинати людий. Йик люде заріжут свиню то кидают шерсть у гній; тоту шерсть забирає чорт для відмий.

Відьма *потинає* (збавляє, шкодит матеріально), вікликає хоробу того, від чого вона є. Від відьми усихає ліс або сад, бо вона гризе его. Там, де худоба ходит пити воду до керниці або до корита, вона збирає из сьлїдів манну з худоби и мече з худоби шерсть, з дійків вібирає манну и робит маленькі бербенички*) ховає їх у смереку, де червачки точьи смеречьи. Йик хто найде тоти бербенички, розбирає їх и дає корові їсти, то добре на манну.**)

Відьми сїдают у ночи на терлиці або замітавки, та їхают на них, йик кіньми.

Опир се такий чоловік, що у ночи душа его розлучьиє си від тіла й ходит по сьвіту до чого вона є: ци до коний, ци до рибацтва, ци до польованя; йик раз так йик відьма. Опир знає, котра межи жинками відьма; він може роботі відьми поперечити, а йик він знає си з відмов, або йик він має відьму за жинку и вони себе спізнают, то опир перекидає си в коньи а его відьма їздит на ним.

Опирі є родимі и нї; се йик раз так йик відьма, лиш тоти: жинки а опирі: чоловіки.

Чоловіка або чельидину пізнати, котре опир або відьма. Вони дуже погані на очи. У них в оці у здрічку видко чоловіка головов у долину; а до того в опира або відьми суромота***) гола.

*) Се кукли хруща: *Monochamus sartor*.

**) В тот час коли черваки в кукли перетворюют ся, найліпша паша.

***) *mons Veneris*.

Відьма розумна, — тота, що не має за зле на нікого, — йик иде жинков у хату або межи худобу, каже: Тну тай не дітну! — тогди нічого злого не стане си, а йик вона не скаже нічо, мовчит, або йик лише скаже: Йй йике воно (тельи, ци що инше) файне, воно певно згине; або аби корова доїла си, а відьма скаже: Йй, йике вімйи! — корова тратит молоко, на другий день даст кров.

Чьисто не мож знати, хто опир або відьма; тому кождий, що входить у хату а найде тельи або дитину, то зараз сплюне тай каже: Абих не урік! — а домашні кажут: Неурічливі! —

Йик опир або відьма умре, кладут лицем до землі, аби не бачила проміньи місьицьи, що через дірку пронре, тай так, аби до сходу була голова, а отец духовний запечутьє гріб и у ногах и в голові, аби не війшов опир ци відьма відтив.

(Бервінкова, від Юри Шеребурьика.)

2. Відьма то чильидь, жинка, що маєт тіло зверхи йик кожда инша жинка, но не має цицок, на природжіню не має волосьи а на купрі, на заду має *кострец* (фіст) йик шпіль веретінна. Єі душьи з неї виходит, а тіло лишьиет си у хаті у сні, йик без душі завмерле. Коли має ити з хати за маннов, то мусит бути або викно, або двері, або кагла у єї хаті витворені. Жинка *послонит си* (ляже спати), а душа виходит йик капшук, йик пихур круглий, сьвітит йисно йик зирница и кочьийит си загородами, польими, так що від неї видко и ї уздрів би. Богато є, що ї сокотьи, аби ї имити. Тот пихур можна вбити но гачами и то так, аби ногавиці взьити в руки а гузичниками вдерити по тім капшуці. Тогди капшук пукнет а та жинка в хаті, тіло відьми, умрет на віки.

Тот капшук-відьма кочьийи си до загороди під корову лежьичу и ссет манну а молоко ні. Нассет си повно в себе в капшук, и несет цу манну, кочьийит си до хати. Манну з себе вісипаєт, а сама, цес пихур-капшук, заходит ротом у ї тіло. Йик би хто тогди, коли тіло відьми спит, обернув то тіло ногами туди, куда воно було головов, то йик вернет душа відьми, цес капшук, и схоче зайти в тіло своє, то бет си у то місце, відки війшла тай так побиваючи си, может си розсісти и та жинка загинет. Коли би хто вбив ту відьмину душу, капшук тот, то значно зараз будет, відки воно війшло, бо зараз у тій хаті хтос умрет. Раз чоловік подорожний в одній хаті ночував и видів, йик душьи відьми війшла, а він спйиче тіло обернув у другу сторону головов. Відтак йик прийшла душа, тот пихур, и хотїла зайти у тіло, то довго побивала си коло ніг, то виходила на двір, то вертала то знов виходила, аж він обернув знов тіло йик лежьило; тіло аж впрїло, тай здихнуло дуже тьжжко, бо душьи не могла зайти.

(Красноїля, від Василини Рибаручки записав Лука Гарматїй.)

3. Опир то мушнинин, а значно єго по тім, шо ни має ні усів ні природжіня.

Йик умрет чоловік - опир, то может бути цілий слотавий рік, або дуже спека. Аби того ни було, то немож опира ховати, йик кожного инчого чоловіка, але треба би голову відрубати, або долів-лиць у гробі покласти. Кождий опир йик умрет, то з гроба вілазит дирков и по тім значно опира, бо єго гріб завалений, запалий и маєт дирку до середини.

(Красноіля, від Василини Рибаручки записав Лука Гарматій).

4. Відьми родимі. Йик є сім дівчѣит у кого, а хлопец не переложит (нема жадного хлопця), то mezi тими сімома є певно одна відьма родима, А йик є більше йик сім дівчѣит, то всі справедливі. Так само йик є сім хлопців а жадної дівчини mezi ними, то оден є родимий опир, а йик би було и 15. хлопців, то всі справедливі. Дитина може стати відьмов, йик вона народит си и лежит без сьвічки, тогди чорт обмінїє дитину, кладе свою, з якої буде відьма або опир. Є відьми так само и опирі, від дожджу, від посухи, від морозу, від усьякої біди. Таких брали давно тай вїязали ланцями; брали на дручок и пекли, аж доки си не признало и не відвернуло посухи або дожджу, або шо инче, шо зле вчинило. Приказували старі люде, шо не одно ц в руках згинуло; а таке запекле було, шо си не признало. Йик умре таке, то доти буде або дождж або посуха, доки єму голов не відрубати. Разу одного, — скілько вже років буде, не тїмлю, ше за покойного отцьи духовного Дрогомирецкого, — такі плови були, година бє, та бє, а то відьма вмерла. Взьили та забрали си три люде та в ночи взьили ліжники, сьвічок, тай горівки и пішли на цвинтар, пообстелювали гріб, аби ніхто не видів, тай відкопали. Дивлют си: а в трумні всьякий цвѣт и лід и відьма вівалила йизик. Оден си спудив, бо відав сам був опир, тай не хотїв голову рубати, тамтоти два вїпили горівки, тай відрубали голову, а кров живіська потекла. Втьили ї кіску, тай поклали на гріб, на знак, тай собі на біду, бо за то завдали їх до суду.

(Космач, від Анни ЖеГалючки записала Клим. Лисинецька).

5. Відьми відбирают молоко, йик котра від того. Раз зачѣили си жінки дивити: нема молока у їх коровок! Шо се таке? Додумали си тай зібрало си їх скілька, йдут до тої відьми, а вона сидит під терлицев, застромила ніж у терлицу тай доїт, а молока повен цебер!

Аби пізнати масло, шо відьма робила, треба вергти трішки на воду; йик масло чисте від газдині, то риба приплине тай буде їсти, а йик від відьми, то всьика нехар до такого масла йде.

(Космач, від Анни ЖеГалючки записала Клим. Лисинецька).

6. Йик хоче відьма відобрати масло від корови, посилає великого мурашка, *масьльинника*; сес лізе через шпару у хату, де є молоко; вібере з неї масло и вертає назад; відьма ловит его, здушує у него масло тай дає того масло у соли своїм коровам и вони тепер дають молоко масне, а тамта корова дає молоко, йик вода.

(Жабє).

7. Родини відьми. Була одна жинка, тай мала доньку; трафив си з другого села легінь, шо ї засватав; вона си віддала и пішла на друге село. Пришло си в йикис чьис, вона си надіяла тай каже: Чоловіче, я піду до мамі на злоги! — А він не хотів пустити. Вона си просила, він помйик тай пустив. Але пішов *назирици* за нев, хотів знати, чому закортіло жінку конче до мамі. Прийшов тай став у ночі під вікно и дивит си, а жинка на постели; йик вродила си дитина, мати взяла фльищину з полиці, помазала чимос дитину и взяла и поставила на постіль коло донькн; відтак узяла шнур, подала оден конец доньці на постіль, а сама взяла за другий конец и розтыгнула по через хату шнур, а сама стала у *кочергах* коло одвірка. — В гуцульській хаті кождей кут має свою назву: коло мисника, — коло вишнього вікна, — коло постелі и в кочергах. — Отже стала в кочергах, приложила пальці до губ тай фівкнула, а дитина схопила си тай по шнурі ид бабі, а поліжницьи собі приложила пальці до губ та фівкнула по над шнур, а дитина від баби д' мамі. И так перебігло воно три рази по шнурі а вони фівкали по над шнур. А чоловік дивив си кріз вікно, тай спудив си тай думає собі: Ото мерза; отом си дістав у руки! Боже відверни! Ще й мою дитину відьмов зробили! А том си дістав меже відьми! — Тай засмутив си. Відтак прийшов рано ніби до дому, тай нічо не каже: А відтак, йик жинка відужьвила тай прийшла д хаті, ходит чоловік все сумний та сумний. А вона каже: Ти чого такий сумний? Чому межи нами нема щирости та веселости йик перше? — А він каже: Я шос видів и знаю, та тому мині не весело! — А вона: Та скажи, скажи! — Та шо скажу, шо коло тебе Бога нема! Ой, ой, та я видів, шо ти, відьмо, робила з меї дитини з своєв мамов-відьмов; аби й з неї була відьма! Та кликалисте злі духи! Ой, ой! Отом си дитинки діждав! — А ї жьиль вчинило си чоловіка, тай каже д' нему: Знаєш шо? Піди-ко до попа, та най и мене и дитину заклинє! Там є в книгах заклинаніє; тай від нас злі духи відступльи и я тай дитина вже не мем належьйти до них! — Чоловік пішов, запросив попа, піп закльив, а вітак вже жили собі, йик Бог приказав.

(*Космач, від Мих. Палійчука записала Клим. Лисинецька*).

8. Служив в одного газди слуга; а газди того газдиня була відьма! Отже тот слуга докмічував си, шо вона є відьма и то старша межи відьмами. Нового четверга слуга тот

сокотив, шо з нев буде си робити. Йик позбігали си відьми до неї у завльиги и взьили угарки, — давно сьвітили скіпками — одним кінцем сьвітили а другим спороли перед печи припіч и посїйили лен перед пічюв. У годині си уродив и достиг и зібрали го, вітовкли и зробили з того насіньи олій; а все то нечи-ста сила ділала. Слуга на лавици не спав, на то си дивив. Йик понамашували си тим олієм, и посїдали — а то їм чорт помо-гає — на замітавки и вілетїли всі крізь кагли и поїхали на Гу-тин, на гору, на своє призначене місце. А череп тот забули перед печі. Тот слуга встав, взьив тот череп з тов мастьов; шо було в хатї посудку, коновок, цебрів, горшків, все то понамашував и сказав їх слово, так йик вони казали, йик ишли крізь каглу; до того посудку він сказав: Ну! — увес посудок кріз каглу повіска-кував до сіний. А сам сїв у зільницу, у ту, шо си платїи золит, и помастив себе и ту зільницу, и вілетїв кріз каглу. Він из тов зільницев поїхав за ними на ту гору, де вони си баталюют. А то була зимна пора; на тій горі найшов усьику овоч, так йик літї у наймудрішім городї: сливки, йиблука, грушки, виноград, всьікі літні овочї и нарвав того з кожного дерева и наклав д' собі у ту зільницу. И відьми за него потьмили и зачыли его шукати и говорити д' собі, шо тут дес прїсна душьи вонит. А він из тим утїк назад до дому, сказав: Ну! — и дома! И вісипав то за по-стїль у царок тай льиг спати. Вона рано зачыла его буджьити, йико газдиньи слугу, и каже до него: Вставай! — А він не хотїв послухати сим разом але сказав до неї тихо: Відьмо! — Вона пішла д' газдї, зачыла си вадити з газдов, шо слуга ї не хоче слухати. Газда прийшов д' нему и питає: Чьо ти жинку мою на-зиваєш відьмов? — А слуга каже до газди: Бо вона таки є відь-ма и то таки над відьмами старша відьма! — А газда каже: То не може бути! — Каже слуга: Я вам дам довід, бо я сеї noci не спав; я ходив на Гутин, там, де вона си баталювала з відь-мами и принїс сми відти всьікої овочї, котрої зимї не родит си у нас! — И взьив та показав. Вона вздрїла, шо нима куди кру-тити. Газда пішов по попа и привїв д' хатї, аби ї благословив и заклинав, аби вона вже відьмов не була, аби була чистов чель-динов, так йик кожде.

(Космач, від М. Палїйчука записала К. Лисинецька).

9. Прийшло раз войско у село, тай оден жовньир став на квартиру у одного газди. У вечьир уснув газда тай діти, а жинка крутила си по хатї, та ніби порает си, хоть усе було покутане в хатї. Тот жовньир був цікавий, тай здогадав си, шо баба жде, аби він уснув. Він притаїв си, а все спозирає, шо баба робит. Вона взьи-ла фльищину з полицї, помазала си, сіла на кочергу, тай гайда в комин пішла. А він встав, взьив и бере фльищинку и розібрав си, помазав си; було и тельи в хатї, а він и тельи помазав и сїв на замітавку, пішов у комин та гайда за нев, ше и тельи взьив

з собов. На чьис упав там у сьвіт сьвітельний межи відьми, а вони си бьют на тій горі, а тельи бігає межи ними. Йик би був тельи не взьив, були би го рознесли. Вони си бьют, але знаків не робльи собі, бо примовльиют собі. Вони знають, бо шезники їм помагають. Відьми собі примавльиют: Шо тну, не дітну! — а жовньир каже: Шо тну, в нї (них) дітну! — тай всі чарівниці позначив. Відтак каже газдиньи до жовньира: Розумний єс, шос тельи взьив; був бис сам загинув, а так сїдай на мене, бо й за місьиц не будеш дома з сеї гори! — Тай зробила си кобила з неї. Лишень сїв на кобилу, тот чьис опинив си в ночи в знає-мім містї. От є ковач; він збудив его: Куйми зараз конину на всі чотири нозї на остро. Тай вона не говорить д' нему, бо стала білов кобилов. Підкував, приїхав ид хатї, злїз, пішов, льиг спати. Вона вїйшла в хату жинков, побеленділа, и: Гвавт болит, підкови на руках и ногах! Йик була кобилов, то ї не болїло. Понакривала си на постели та стогне: Йой, йой! — Шо тобі, жинко, питає чоловік? — А жовньир відзиває си: Я вам скажу. Я їхав на нї, и я мусїв ковати, бо підбила си. — Чоловік каже: Иди собі вид мене в сьвіт! — Бояв си, а суд сказав: Та лиши; от діти, шо меш діяти? Вона там вже не піде, най таке шезне! — Підкови якос повідривали, та вігоїла си, та вже більше не їздила на кочерэї межи відьми.

(Космач — від Анни Жигалючки).

10. Були два побратими; наймили си не далеко, оден в одного газди, май богатшого, а другий в утлішого. Тот, шо си наймив в утлішого, каже: Шо ти, хльо, такий мізерний? Ци тебе лихо стравуют, ци шо з тобов є? — А тот каже до иего: Я добре знаю, шо мене так не стравуют лихо, лиш моя газдиньи кожного місьицьи мнов иде на Гутин, йик конем! — А тот каже: Жди, я тобі пораджу. Тої ночи, коли вона має їхати тобов, то абис не заснув; йик ме закладати на тебе вузди, абис закинув на ню, то з неї зробит си кобила. — Отже він то так зробив: верг на неї вузду, тай сїв йик на кобилу тай поїхав на друге село; там приїхав до ковальи, и зачьив проїти: Ковачу! встань, підкуй менї кобилу; шо хоч, я тобі заплачу! — Коваль устав, найшов підкови, підкував, и він поїхав; поїхав на ту гору, де вони мали схід и махав си з ними, йикби вона. Відти о півночи приїхав до дому, льиг собі на свою постїль, а вона на свою. — Чоловік рано устав до обходу, а вона не встає, а слуга каже: Ану, диви си, чоловіче, шо є їй на руках и ногах! — Тот відкрив ліжник; а то на руках и на ногах підкови. Тот газда ї питає: Шо то є? — А слуга відповідає: До тепер вона їхала мнов, а сеї ночи я нев; вона си ховзала а я в Рїчці (село) підкував ї. — Зачьив розказувати газдї, кїлько раз вона ним їхала: А мене, каже, відтак другий порадив, то я їхав нев; вона є справедлива відьма; був сми там, де всі відьми си сходы, на Гутинї. — Чоло-

вік узьвів, привів ковача, тай ї розкував и вона швидко вмерла. Говорьи люде, шо ї піп уже мертву закликав, аби людем біди не робила. Йик заклінаана, *не іія* (не можна) вже голову втьити, а йик незаклінаана, то відрубували, а за то брали до криміналу. То давно так було, а тепер вже люде май мудріші.

(Космач, від Мих. Палійчука записала Клим. Лисинецька).

11. Був оден чоловік, шо мав жинку відьму; по чімос ї хтос пізнавав, шо вона є відьма; казали єму люде, шо твоя жинка відьма. А він казав, шо то неправда. Тай говорив він з другим сусідов, казав: Мою жинку поблічат, шо моя жинка відьма! — А тот сусід также шос знав и єго порадив, каже: Ану-ко озми-ко та оберни ї спйичу там, де спит головов, то таменьки оберни ногами, тай меш видіти, ци відьма ци ні. — И так газда изробив: там де спала головов, там обернув ногами. И рано жинка не вставала, у в обіди также ні. Він ї буджьє, вона так йик за-вмерла, не встає и не обзиває си а тіло тепле. Уже в днину в полудне обернув ї назад так йик була, и вона си пробудила и встала. И говорила до чоловіка, шо си заспала. Чоловік на ню посварив и вона си признала, шо є відьма від маржини, від дійла. И сказала, шо є їх много, але не всі до одного. Одна є до худоби, друга до вужей, трета до жидів, четверта до зьвірів, пйита до людий, шо їх потинає, до вського, до дожджу, до граду, до посухи, до вського.

Людий потинают так відьми: Збирают шерсть на пометишу, — шерсть тоту, котру шкребчут и кидают а злі духи идут візбируют; відьми тоту шерсть січут и тим потинают, людий роби каліками, або й на смерть потинают.

А тот чоловік питав си свої жинки: Чомуж ти не вставала так довго? — А вона єму сказала: Ти мене обернув там ногами, де я була головов, а дух тот, котрий з мене війшов, то в ногах місце не мав найти, аби зайшов у ноги, а в голову на инче місце не міг піти; а йик ти мене обернув головов на то місце назад, то тот дух назад зайшов, тай я встала.

Ой так, славити Бога, шо то вже сими чьисами перевело си; йикос нечувати, а давно то йик сусід з сусідом чога погнівали си, то оден на другого насилали жьйби, вужі, всьику нехар, все то д' хаті лізло. Приповідували старі, шо так було. Покійна Марія знала до того; та, бувало, йшли до неї и вона воском *вісукувала*; бо йик потне відьма шерстев, то тіло зачне пухнути, а вона, бувало, возме воску и по тілі зсукує и шерсть си вісуче всьи у віск, тай лекше си зробит и відужьє. А тоту жинку також піп закликав и благословив, аби була чьистов чьильдинов.

(Космач, від Мих. Палійчука записала Клим. Лисинецька).

12. Була одна дівка, кохала си з парубком на другім селі; він ї тримав на слові, шо ї озме за жинку. И графило си, шо він помер, а вона не знала. Одного разу він прийшов у ночі до неї и сказав їй: Збирай си, підеш изомнов! — Вона не мала ні вітцьи ні мами, бідна дівка була, зібрала своє лудиньи, яке мала, и пішла за ним. Прийшли в єго село; вона не знала, шо він помер; прийшли против церкви, він повертає на кладовище, вона гадала, шо по при кладовище лише йдут, а він привів ї до гробу; гріб єго відтворений, він каже до неї: Ліз тут из усім! — А ї страх изібрав и каже до него: Ліз ти на перед, а я за тобов! — Він заліз до гроба, а вона тим міхом, шо був з лудиньим, кинула верх него а сама втекла. Уздріла в селі у одній хаті сьвітло, забігла до тої хати тай за собов двері замкнула. Увійшла у хату, там мертвий лежить на лаві, самий такий опир, йик того, шо перед ним тікала. Тот другий надбіг за нев и скричыв на того під дверми: Пускай мертвий мертвого, будемо шукати живого! — Вона зо страху утекла драбинов на під. Тот мертвий устав, мертвого пустив, тот зачыв лізти за нев на під, и зачыв питати ї: де є? — А вона си сховала по за йикис луб на поді и до него си відзивала: Я гезде за лубком! А чому ви когутики не піете? — Когут збив крильми у тот раз и запіяв! Тот мертвий на драбині завис, а тот другий льиг назад на лаву, де лежыв. Посходили си рано тоти, шо перед мертвим повтікали з *Грушки* та лишили єго одного, а тепер застали двох! Тепер тим мертвим шиї повідрубували и тогда їх *попрытали* (поховали).

А то такий приклад через то и тепер собі у Гуцулах люде тримают, шо доки когут не запіє, то вони оден бойи си ити куди, а йик когут запіє, то вже кажут собі, шо їх злий дух нігде не може перейти. Тільки хйба лютої звіри си бойи, або злого чоловіка живого, котрий може на дорозі перешкодити.

(*Космач, від Мих. Палійчука записала Клим. Лисинецька*).

13. Йик хто хоче дізнати, кільки відьм та опирів є в селі, то треба взьити з йигньити з ніжок кісточки и закопати під поріг у церкві, то чисті люди повиходьи з церкви а відьми и опирі лишут си.

(*Бервінкова — від Юри Шеребурьика*).

8. Нетленні.

Се люде непрості, лісові; йик родьи си діти, то ангели приходьи до нетленників у вечьир, тай питают, йик тій дитині має бути, йика народит си тої ночі; нетленний знає вже, так му Бог

дав, йик повістувати, ци аби було богате, ци бідне, ци здорове, ци йике, аби жило ци аби вмерло. Відси то є усьики діти на сьвітї тай в одних родичів є одні здорові, другі хирльиви а инчі вмирают.

(Жабє — Юра Бендейчук.)

9. Мольфарі.

1. Вони богуют; то такі люде, що можут стратити чоловіка або худобу. Вони закопуют під ворота або на инчий перехід або під поріг *мольфу*: Йик хоче збавити худобу, набере шерсти, набере сьліду з тої худоби, зробит із того сьліду куклу (вола ци корову), а з шерсти зробит фіст; купит игол, несе їх на перехід корові, йику хоче збавити и кладе так, аби корова тото переступила. Досьвіта відкопує игли и кладе у каглу; потім натиче куклі тих игол усюди: у хробак, у йизик, аби худоба не могла їсти ані пити, потому кладе у хату, аби тота худоба схла; держит ї у каглї та бє игли у тоту зроблену худобину, а правдива від того болит та сушит ї так, йик тамта схне у каглї.

Йик мольфар має зависть на другого, то попросит дївку, аби взяла з єго убраньї йику шматинку и набрала єго сьліду. Из сьліду робит мольфар куклу чоловіка, а в шматку убирає тоту куклу. Йик би не мож волосьї дістати, треба дзеркала, бо там є образ чоловіка того, що мольфар хоче збавити. Тоту куклу поставит так, аби тот, на котрого заважив си мольфар, ї переступив. Йик ї переступит, купує мольфар у місті игли, бє тоти игли у куклу и сушит там куклу; може тримати того, що завзьив си на него, довго в ліжку, де тот усихає, а йик добре потисне, то зараз умирає.

Йик мольфар шо робит, то він каже: Невольи би тьи втьїла! Ти минї досолив! Я тебе за то сушу, я тебе колю, я тебе печу. Я хочу, аби ти так почорнів йик дим; абис так усох, йик усихає підпалена деревина, хоть вона нї сира и не суха а така завйїла! — Тим він скликає Юдів до свеї роботи.

(Юра Бендейчук — Жабє.)

2. М о л ь ф а р се такий, що йик він жьидний другого из сьвіта зігнати, то бє у чисту землю йик раз просто сволока ківки. Йик хоче зараз стратити, то набє відразу богато ківків, а йик лиш по трохи, то бє по одному по два; а йик хоче, аби тот подужьив, то вітьигає ківки.

(Яворів, від Мик. Ковбчука.)

10. Чинатарі.

1. Вони чиньї всьїкї вчинки и то такї: варьї мурашки з мурашковинов, та клинут, аби тоти а тоти гризли си, кидали си, сварили си; йик тоти мурашки у печи мелют си, так аби и тоти люде не мали нї відки поратунку. Переваренї мурашки сиплют у хату; у тїй хатї люде сварьї си, бьют си, гризут себе и дїтий та нераз и убивають си.

2. Таке то, таке водит си помежи люде. От тота чинатарка йикас, шо Молдавами волочит си, та шо віробила! Ой, йой, йик їм мешканьї знівечила, шо не дай Господи! Та то кажут, шо нарадила друге, та взяло креви з різниці, де товарьїта рїжут, та *ревеша* (земльї з купини мурашок, йїку волї рогами розбивають, та мечут по собї ревучи) и жмїйкотиньї з під *валуба* (жолуб), де двоє свиний годує си и вони си жрут, и песьничок, и то до купи йик змішьїє и посипле в хатї чїйї, то так там будут си жерти и бити до креви, шо йой! Такого матрїгана вона нарадила! А за шо? За тото, шо тота свого чоловіка придибала з нев! Таже йик сьвіт сьвітом, то чоловік одної не може держьїти си; та йик би була матрїгану не нарадила, то було би нїчо! А так, так си *сварушьїи*, шо най Біг боронит від такого.

(Космач).

11. Місьїшники.

Се такий мушїнин, шо він раз жинка а раз чоловік. Місьїшники ходьї ув дно у мушїнцкїм убраню. Домашнї знати можут за се, хто у них місьїшник, бїльше нїхто. Він може бути годину, двї, днину або $\frac{1}{2}$ місьїцьї жинков; се находит его при змінї місьїцьї.

12. Вовкуни-Вовкулаки.

1. Се такї місьїшники, шо перемїтуют си у вовка у тот чьїс, йик загибає старий місьїць а настає новий.

На місьїци є два обличї; вони на пересторогу грїшникам. Були два брати, шо перечьїли си над однов полонїнов. Один другому не хотїв попустити. Вони вінесли відро на полонїну и згодили си так, шо вісиплют воду: куда вона побїжит, межа буде. Набрали води у відро, а вода почурїла бїльше в один бїк.

Один з братів кривдував собі, та з того вийшло в суперечці таке, що один другого вильми пробив, та спустив кровцю у відро. Прийшла мати, уздріла кров та прокльїла: Аби сїи полонина заросла жерепом! — Жереп має такі корінці, що стельи си гет делеко землев; на такїй полонинї, де жереп росте, вже нічого не заросте.

На пізнаку сеї суперечки дав Бог на місьици таке, що поклав на місьиць тих двох братів, відро та вили!

Вовкуни се з тих двох братів. Вони жрут си помежи собов, жрут и місьиць, аби тот образ на нїм затерти; так обгризуют его та далї не можут, бо їм пора стати людьми, бо вони мают лиш йкийс чьис вовкунами бути. Від сего лишьїе си кавалок місьицьи; він потому наростає, зновльїе си назад.

(Яворів, від Мик. Кобчука.)

2. Був один чоловік, що дуже любив си из своєв жинков, а це було ци в Березовї, ци Яблоновї; там чельдї ходит у спїдницьих; тай одного разу кидали сїно, вона на сїнї а він подає вильми; єму надходила тота година, що він мав перекинути си у вовкулака, тай каже: Живо, жинко, складай д' горї, бо я дес маю йти, а тут може шо прийде, то на тобї вили, абис си боронила, абис била, лиш диви си, аби не по головї! — Тай пішов. За йкийс чьис прибігає вовк тай до неї. Вона си спудила тай зачьїла вильми по головї бити; він май на сїно, тай хап за спїдницю, и відер кусень тай утїк. За чьис приходит чоловік з розбитов головов. Вона каже: Ти де був, шос голову побив? — Та я упав у рипу та так побив си! — А тут каже вона, був вовк. — Він зачьїв сїно подавати тай вішкірив зуби д' нї, вона си дивит а то з ї спїдницї тай каже: А се шо у тебе в зубах? — Він вїймив тай каже: Ой знаєш, я вовкулак! — Вона си спудила: Ой, ой! — А він каже: Не бїй си; я йик тобї признав си, то я вже чистий став! — Бо вповїдают старї люде, що йно, доки не признаст си або відьма, або опир, або вовкулак, то доти є такий, а йик признаст си, то стає чистим чоловіком.

(Космач, зап. К. Лисинецька.)

13. Верховблюд.

То такий чоловік, що має в собі шезника; він уробит в собі анклюза: такий грїш, що йик его поставит межи чужї гроші, то и він и тоти гроші шезнут и найдут си у верховблюдника.

Аби анклюз зробити, возме грїш у понедїльник у вечір у черевик під лїву пїиту; девїить день не умивайит си, соленого не їст, до людий не говорит, нікуда не ходит, ніхто его не видит,

Богу си не молит, не христит си, нігті не обтинає, нізачо не гадає, лиш гадає за анклюза. У девйть день у саму тоту годину, засвербит его пйита, а доти пекла йик вогнем, але він мусів терпіти, йик хотів стати верхоблюдником; тогди з пйити до него щезник заговорит: Що єс хотів мати, ти то собі зробив; дай мині службу, аби я тобі служив, доки ти будеш жив; йик ти угибнеш, то я собі тебе возму, аби ти мині тільки служив йик я тобі. Йик мене приймаєш, идемо у *міну* (згоду), а йик не приймаєш, то я собі далі піду. — Йик уже на то пристали, иде верхоблюд у йирмарок, то лише даст анклюза, то тот єму усї гроші забере; нераз чоловік подивит си, де вони є, а їх нема.

Жиди пізнают анклюза; вони кидают гроші до стола, пізнают его по голосі.

Аби анклюза затримати, треба его зубами закусити, тогди мож уже его до мошенки ховати, вже він від того не піде, хиба що сам чоловік даст его другому. Тому кождий гуцул бере гроші у зуби а потім кладе у мошенку. Гуцул дуже *сохтівний*, его тьижко змудрувати. У него розуму так набито, йик у стїні плїшок.

(Жабє, Федір Кіндрачук).

14. Ворожки.

Ворожка се така чельдина, шо ворожит из звїздів, ци чоловік буде жити, ци умре. Йик вона хоче ворожити, мусит перебути на дворі через цілу ніч и дивити си ув одно на звїзди; аж рано вона може сказати, ци хорий *вібуде* слабість, ци він умре. Вона пізнає из звїздів, ци від Бога прийде смерть, ци слабого хто другий хоче стратити. Вона знає, хто хоче стратити та й каже.

Йик мольфар наважит си на кого, а тот піде до ворожки, вона спізнаст из звїздій, хто набив ківків, вона так само на того відбиває ківки, але нараз так, шо его мощно ухопит. Тогди він посилає до тамтого та просит: Попусти ти, то и я попушу. — Попускают та подужьют.

Йик котра чельдина або чоловік хоче стати ворожков ци ворожбитом, то мусит 9 день не вмивати си и не молити си и через тоти 9 день носити йийце під лівов руков, під пахов; але при тім мусит віречи си Суха Христа й віри й неговорити нї до кого 9 день. По девйити дньох віведе си з того йийцьи чортик, котрий буде усе казати тому, шо его носив під пахов.

Є й такі ворожки, шо ворожьи зі сну або з руки; найліпші до того циганки; є й межи дівками такі, шо ворожьи, але то

пусте, вони виливають воску на воду, або розтопленого олова, та з того ніби шос вічитують, але то пусте.

Ворожити уміє лиш тота чельидина, яку мама ци хто другий цего навчит; вони не родьи си ворожками а стають, йик прахтичють; відьми то родьи си; є родимі відьми.

Йик би йика ворожка війивила за свого житья того, шо вона знає, уже не може ворожити, а лиш тота друга.

Йик ворожка умирає, мусит усе переповісти другій чельидині, инакше буде дуже несупокійну мати смерть, буде си дуже мучити.

(Жабє — Илько Мицканюк).

15. Ворожбит.

Він ворожит на фасольих, горохом або кукурудзами. Він повідмічує по трое зерньит 12 раз, потому змішьє разом, дивит си у бік та питає того, шо прийшов до него: На шо хочеш, аби тобі ворожити? — Я хочу ворожити, чо мині слабує худоба, ци вона подужьє? — Або: який я буду мати йирмарок, йику дорогу? — Або: Пропали конї, ци найду їх? — Або: Жинка лежит хора, не знаю, ци то від Бога, ци від йикого мольфара, шо хоче ї зо сьвіта згонити? — Ци моя хата на щісливім місци? и т. и.

Йик уже ворожбит знає, шо має ворожити, каже: Ну тепер діли оцу могилку збіжьи! — Тот поділит. — Ворожбит не дивит си на зерна, а пересуває *митвзь* руками (одною в право другою в ліво) по 3 зерньитка на бік, аж з одного боку нічо не буде. Тоти, шо лишили си, відсуває тепер гет. И другий раз так робит; так 12 раз. Кілько облишит си за кождий раз, се він окреме відсуває на бік. За кождий раз значит собі, кілько війшло. Йик уже 12-ий раз зерньитами переверг, складає решту з усіх 12 разів у купку и каже до того: Діли! — Тот ділит. Ворожбит пересуває вже лиш до 3 разів. Письльи того дивит си на тоти, шо лишили си, йикі вони, ци вони утлі, ци здорові, ци малі, ци великі, рахує кілько їх є, та з цего пізнає того, шо тамтот забг знати.

16. Сточники.

Се такий чоловік, шо усе знає зробити, шо усему силу знає; сточник може грати хоть на *шкаберці* (тріска) такого, шо другий й у скрипку не втне; але до того треба способу, а нераз и гріх неспасимий за се, як хто зробит си сточником.

Музикант-игрaч.

1. Йик хто хоче, аби грав у фльойиру так, йик ніхто другий, то иде у місто, купує фльойиру: шо за ню заправит, має дати, и має так нести, аби ніхто ї не видів, аби не з'урочив йикий; несе до дому, купит горівки, або козьичого молока від кози - первістки, персвертає на собі убраньи на віворить, сипле у фльойиру горівки або того молока, затикає дїрки фльойири и несе на границу двох сел, там закопує в землю, в місци, де сходить си три дорозі; пїсьльи того завертає си до дому и мусит сидїти дес у йимі так, аби він нікого и ніхто аби его девїить день не видів. Сам не має він умивати си, анї рстити си, анї нігтий обтинати, нічо гадати, лиш гадає, шо він усе у фльойиру грає й руками перебирає. И в девїитий день, по девїитій годинї идет туди фльойиру брати; там приходит, там щезники вже баюют и уже уські фльойири грают и его чекают и візирают, а судці Божі стоїи на боці плачут и судьи: ангел сидит єму на правім плечу, а Юда на лівім плечу; ангел шепче у праве ухо а Юда у лїве; йик Юда перешепче, він від судців Божих си відтъигає и перепише си до щезників и з ними пристає; а йик ангел перешепче и переможе, шо біда не переюдит, то щезник йик то уздрит, то спудит си и тїкає. иик Юда переможе, каже єму: Ти будеш таким игрaчем-сточником, шо не буде понад тебе; так меш играти, шо меш ходити скрізь весільими; поки ти меш жити, не меш ти грати, але я; ти меш фльойиру тримати а я му пальцьими перебирати. — Йик він приходит фльойиру брати, а судці судьи и кажут єму, а він *поводит* (послухає) судців и ангела на правім плечу, йик тот буде єму говорити: Тобі Господь дав на сьвітї, йик Бог дав жити! — А судців 12 судьи: один каже: куди си наважив, туди най иде; другий каже: най буде Божим духом, най не завдає душу в дїдьче, бо він тут лиш, йик блиск на небї, або на земли цьвіт черешневий. — Інші кажут так: Будем видїти, хто переможе! — Йик вони перемагают, то вони собі зараз записуют. Знов інші кажут: Їх лівий бік, а наш правий! — Йик уже всі вісудили, крикне дванайцьитий: Берїт ви за свою руку, а вони за свою! Йик вони переможут, то най собі берут! — Тепер тьигают; йик арїдники вірвут у судців Божих, то ангел штрикне з него з плечьи, єго зірницьи паде з неба, а він каже: Від вас душі (ангели) уступаю, а з цими буваю! Я їм служу, а вони минї по вік служьи. — Арїдники записуют его собі. Тепер бере він фльойиру, пе з неї горівку, та мие си нев. Вони его забирают на науку и пускают, аж когут запїє.

Так само робити треба у всіх играх: у трембіту, скрипку, денцьку, гет на всу музику.

(Юра Шерибурьик — Бервінкова).

2. Йик чорна первістка має чорну первістку, а тота має тельи, надоїти зараз из тої другої первістки молока у скрипку або у фльойиру, або трембіту, до чого хто має охоту, понести о 12-ій

годині в ночі нового місяця на роздороже, де є 9 доріг и закопати там. У 9 день приходити треба голому у тій самій порі и відкопувати: Йик відкопує, дає єму Юда усьики луди (страхи); Йик відкопає, утікає зараз не обзираючи си; Йик прийде до дому, дивит си, шо там є, там зробила си з того молока кров; він тото пє; від того чысу музиканта над него не найде нікто; він став музикант-сточник.

(Жабє).

3. Йик музикант хоче збавити другого музиканта, озме скрипку у ліву руку а смичок у праву, перекладає смичок через скрипку того, котрому хоче збавити и каже по-тихо: иик си переплела скрипка з смичком, так аби си переплели твої руки и твій розум від сеї гри! — Потім хапає руки назад себе, утре свої руки у свій зад и каже: Абис так нічо не знав, йик моя ср.... нічо не знає! —

(Жабє).

М а й с т е р - с т о ч н и к .

1. Йик хто хоче бути майстром, аби не було по над него, то він рано на великдень до схід сонцьи иде и на порозі хоромийним значит підвалини сокиров, йик би їх зарубував и розмірює и важит гет усе, йик би завйизував хату: відтак иде на хатній поріг, тай робит тото саме и каже: Я з Сусом Христом си не здибаю, але сокиров рубаю! Сус Христос воскрес, каже отец духовний, а я кажу, шо вйижу хату, зарубую протеси! — Потім иде до церкви; йик ксьондз вйде у райські двері й каже: Христос оскрес! — то тот каже: Брещеш, йик пес! Сегодньи люде дари сьвйитьи, а я доми будую. Йик густо дарий на цвинтари, йика днина велика, роковицьи раз у року, такий я великий майстер аби був. Ци аби я стойив, ци аби я сидів, ци аби я спав, то аби я усе гадав, шо я дім вйизав! Я хочу бути майстром від сеї неділі на цілий рік до другої неділі! И йик сьи недільи є раз на рік така велика, шо я си зарік и я згадав, аби я таку памйить до великого будинку мав! — Тим записує си він Арідникови; до него приступає Арідник и помагає єму, бо він Божих слів не слухав.

(Яворів).

2. Аби запоперечити другому, аби не став ніколи майстром, доста передати єму гибель, ци сокиру на вхрест, то тамтот певно не буде нічого знати, хотьби йик хотів учити си.

Злодій-непростий.

1. Йик чорна жонва нанесла си и вівела жонвеньита, зладит чоловік під діров у дуплі поличку и забє чіп у діру. Жонва приносит ключ-зільи ; вона одна може єго дістати, покладе на тот чіп, а чіп віпаде самий ; ключ-зільи упаде на поличку ; чоловік приходит, озме ключ-зільи, пустит собі у праву руку протичку попід шкіру и там запхає ключ-зільи ; рука зросте си, у него вже вічно воно буде. Такий чоловік потребує лиш на будь йикий замок покласти руку, а замок самий отворит си ; такий не ломит ніколи замки, йик хоче зайти у хату.

2. Йик хоче злодій, або хто будь, аби єго ніхто не видів, шукає чорної кітки, аби мала 9 чорних котьит ; девйита від одної з тих, аби мала 9 котьит, а остатний, аби був чорний котик ; того котика треба живого варити у 9-ьох водах ; у 9-ій треба єго так варити, аби си гет розварив. Кісточки вібрати би на мисочку так, аби усі видіти ; межи ними є одна така, шо він ї не видит, так вона межи другі упаде. Зеркало треба мати, аби 9 служеб на нїм си служило ; отворит єго и поставит коло мисочки. У зеркалі не видко ні одної, шо є у мисочці, лиш покаже си одна ; тоту має взьити на відлів руков на зад себе, дивльичис у мисочку. Ту кісточку тримає коло себе, вона веде єго, куди єму треба ; йик треба єму, аби єго ніхто не видів, кладе ї у рот під йизик, тогди єго ніхто и у днину не вздрит.

3. Йик злодій хоче чоловіка обмертвити, бере мертву сьвічку з домовини из цвинтарьи ; тоту сьвічку зажигає и обходит 3 рази довкола хати за сонцем ; у тій хаті стают люде такі, йик мертві ; аби шо з ними робив, вони того не чуют. Тогди заходит злодій у хату и набирає чого хоче ; йик вйде, обходит хату три рази на зістріть сонцьи, тоти люде назад оживають.

17. Урекливий.

Се безшысний чоловік ; він родит си у таку годину ; єго вже так судці осудили, бо йик чоловік родит си, то 12 ангелів-судців судьи єго у хаті на вікні, чим він має бути : ци злодій, ци розбійник, ци богач, ци бідний, йик має провадити си і т. д.

Вроки походьи від злих очий такого чоловіка ; він уже родит си з поганими очима, він тому не винен. Йик котре сумлінне и знає від себе, не хоче другому лиху вчинити, то уперед, заки подивит си на кого, або на шо, подивит си на свої нігті ув обох руках и складає руки на вперед себе ; то вже може на усе дивити си, вже тому не пошкодит.

Урекливого чоловіка знають усі на селі; йик такий прийде у хату, або йик би его подибав на улици, то такому прорікають по тихо: Тобі в очех сови, кільи, скали, ліси, каміньи, дерева — не я! Тим его запоперечують, та через то тот его вид вже сказив си, уже не урече.

Йик урекливий чоловік входить у хату, де є тельи або овечка, поливає їх газдиньи помиями, бо помиїв не можна уречи, а він дивит си уперед на помиї, шо на тельити ци овечці.

Йик урекливий чоловік, або й котрий небудь увійде у хату и в голос си задивує чого, то запоперечують єму ось як: Цур ти *невиданчину* (такий, шо ше такого не видїв, з чого дивує си)! Сіль ти в очех! — А йик хвалит худобу, прорікають: Цур ти *невиданчину*! Сіль ти в очех! Осинатобі від моєї корови! Пек би ти! —

Від уроків є ось йика примівка, йику примавльєє си відгашуючи вугльи 9 раз по одному: Господи поможи минї примовити! Всї сьвітущі-дарущі! Хоть єсте вроки відьминї, хоть єсте вроки опиринї, хоть чоловічі, хоть жиночі, хоть хлопйичі, хоть дївчвичі, хоть з чорних очий, хоть з бурих очий, хоть з сивих очий, хоть єсте чарівничі, хоть єсте лиходїйничі, вікликаю вас, закликаю вас, краси не співайте, голови не завертайте! Цур вам! Пек вам! Забирайте си! Відки єсте прийшли, туди си назад забирайте! — По примівці и відгашеню вугльи, пе наврочений тоту воду, а промівник обливає его нев на відлів руков, не долонев, але зверхнов сторонав.

(Космач, записала Клим. Лисинецька).

Відгашуваньи вугльи.

Відгашує си вугльи ось йик: Примівник приносить води у коновці, кладе на лавицу; потому бере сокиру, иде рубати глогу; накладе з него ватру, а йик тот гліг згорит на вугльи, сипле тої води у миску и кладе коло грани; потому бере кошелік з ложками, відрахує девйить ложок и кладе коло миски; відтак бере одну ложку, тай загортає нев один вуглик з ватри так, аби набрав его у ту ложку; ту ложку з вугликом держит над мисков и так примовльєє: Не один, не два, не три... не девйить, нї один тай нї один и верже тот вуглик у воду. Тепер бере другу ложку, третю... и девйиту и робит так само. З водов, у йикій тоти вуглики відгашені, иде примівник ци до худоби, ци до чого его закликали и вмиває тов водов ци вимйи корови, ци шо треба, причім говорит примівку, йика до чого є. При умиваню мусит мати все три вуглики в руці, а вмиває доти, аж вихльипає усу воду з миски; потому вносить миску у хороми, кладе і під сінні двері близко порога дном до гори, на котрім приліплює три воскові сьвічечки и зробит хрест на мисці; вона стоїт там до другого дньи.

(Ясенів горішний).

Примівка від уроків.

Гасити вугльи, при тім так примовльити: Господоньку и всі сьвйиті Божі, станьте мині на помочи; просїт Бога за нас грішних и допоможіт мині, аби се счезло, пропало йик піна на воді, йик роса на траві, аби воно не мало діла до білого тіла, до жовтої кости, до черленої крови, аби се не мало діла тіло *влясти* (вялити), молодість відбирати, володи пускати, хорих завдавати! Щезай, пропадай на сині моря, на жовті піски; там дівка-вермінка з чорними очіма; там маєш коринити си, зелені вина попивати, в шовкових подушках си вісипльити, йирі колачі поїдати! Йик нимає ніхто путерії змірити сонце на небі пйидев вздовж и в попереk, йик нимає ніхто путерії змйя в жильце поцілувати, а шершеневи в гузицу надути, так аби не мав моци-путерії до сего иршеного, пороженого, йик отец зачынав, мати породила, на сес сьвіт пустила! Скоро, борзо, чверть макового зерна, не пушу, не лишу!

(Жабє, від Василька Драцирука записав Петро Пньовский).

18. Знахар-Знахарка.

Йик чоловік знає ци сам, ци від ворожки, або від ворожбита того, шо хотів знати, іде до знахарки, йик сам дома зїльи не упрьятав, и просит о поратунок; вона варит зїльи инше на иншу слабість, тай помагає.

19. Примівник.

Йик шос таке доскулює чоловікови, шо зїльи саме не помагає, то він іде до примівника. Тот бере воду або чеснок и говорит примівку та *тиче* (значит) на чесноку шо слово, а йик примовив 10 слів, робит хрестик на чесноку або воді, тай плює на ліво; так до кінцьи, аж доки не віговорит усу примівку. Тогди розтовче чеснок тай помастит ним рану, або тов водов, тай зараз помагає.

Такому примівникови дают шустку, ци хто йику ласку має, або тот примовит такі так, за чоловіцтво, шо добрі вони собі.

До инчого мусит примівник відгашувати вугльи и то помагає; найліпше вугльи з живої ватри; а ї робит си так: Треба патики рівно грубого и на оба боки однако розколеного; в тоти розколини кладе си чир; патики приперає си одним кінцем до лавиці, а другим кінцем до йикої лодви. Два перваки, однолітки, тай аби однако звали си, шурують шнуром доти, аж име си чир; тим чиром розкладают ватру, а вугльи з неї гасит си на воді.

Кождий примівник має свою днину, коли він не їст и не пе; він кличе при примівці до помочи тот день; день тот у него свйиток.

20. Градівник.

1. Градівник, се такий чоловік, шо знає відвертати град. Він *разит* (їст раз на добу) на св. вечер; у вечеріх бере вечері непоцьштої з усепо трішки; бере мітлу та кочергу, та з тим усім обходить три рази свою хату и кличе: Прошу тебе, тучу, кріз тучу, прийди до мене пити, гуляти, веселити си, греміти, дудніти, бити, я тебе прошу. — Потому входить у хату, набрану вечеру кладе у платинку и ховає будь де; вона там має стояти до свйит великодних; йик сховав, засідає їсти; через цілий чьис вечері не має ні до кого говорити. Перед свйитами великодними купує у 9 крамницьих ладану по 1 кр., приносить его до дому, вісипає до тої платинки з вечерев, тай кладе верх дори осьвйитити. Потому ховає знов, аж доки туча не йде.

Аби розігнав тучу, мусит мати бич, йиким розігнав гадину з жьбов (йик гадина поволи пролигає жьбу, то йиким будь патикум ударена, пускає і.) Йик тучи йде, кладе на тот бич тоту вечеру з платинков, обертає на собі убранья, або й складає гет, а в другій руці держит сокиру або косу вістрем до гори; уперед палит на тім місци, де стоїт, солому з св. вечері; арідник тої соломи не любить, він тікає від ї *куру* (диму). Град иде *сутугув* (пасмом), він не йде широко, лише йик водов або вулицев. Йик градівник ударит з далеку таку сутугу, то може и ціле село оборонити; він справит град водов або лісом. До того є примівка: Йик я розігнав гадину з жьбов, так я розгоню оцу фортуна на ліво (на право) від себе, на ліво (на право), аби мене обминало; йик жьба з гадинов утікала, так ца фортуна най утікає на ліси на води! А ти розсьидь си; ти тут путерії ни маєж! Я тебе кликав на св. вечер, ти не приходив! Тепер ти не маєш сили ити до мене гуляти, пити. Иди, рознеси си, йик вітер по сьвітї! Иди на синї моря, на широкі поля; куди конї недоиржуют, де котюги не добріхуют, корови не доричуют, вівці не доблевають, кури не допівають, ворони не долітають, де хрестьинского гласу не чути, иди там, набувай си! Я тебе до себе не допускаю, йик

я недопустив гадину до жиби. Йик гадина розсердила си, шо жибу не зз'їла, то вона лусла, трїсла, так и ти, хмаро, трїсни, а я тебе сюди не пушу! Прийдеш до мене, йик вода у теплици замерзне!

(Бервінкова — Юра Шеребурьик).

2. Хто хоче градівником бути, мусит украсти палицу у старцьи або патик, шо зажегают ним сьвічки у церкові, покласти его у таке місце, аби 9 службий на нему си правило; потому треба тот патик так узьити, аби ніхто не видїв и заховати дома на зістріть сонцьи (вершком до сонця а гузаром від сонця). На першій сйитий вечер не має ні з ким нічо говорити, нічо їсти, нічо пити. В вечерьих з кожної страви має по 9 раз узьити, сховати у платок и не говорити, аж на Рїздво; а йик его хто на Рїздво спитає: Йик спав? Йик днував? — має по-тихо уперед сказати: Я град відвертав, — а потому сказати в голос: Гаразд! иик ви? —

иик прийде туча, град, бере тот патик, кладет на него вечеру у платку, здоймає одїньи, стає голий против тучі и так каже:

Я тебе спираю и не пускаю, не сам собов, але з Пречистов йитов, з усими сйитками и з помічниками, з поратівниками! Усі сйитки мушу згадати и на службу давати, аби мене помогли урадувати; аби тьи сила Божа вбила камїньим, лїсами, аби я тебе не допустив з своїми помічниками*), з усіми днями, з недїлев сйитов, з понедївником поратівником. Господи Боже поможи! Николаю сйитий до мене приступи; оцесе від мене відверни, йик я оцим букком жибу від гадини відвернув!

(Яворів.)

3. Аби розїгнати град, бере чоловік, роздїгне си и голий озме колач з великодньи и шутку и сьвічку у руки, иде на двір, обходит три рази хату, дивит си кріз тот колач и так примовльє: Коли не ласкавісте були бурі, тучі, чорнокнижники, (шо град товчут), до мене на тайну вечеру, то не маєте права на мій хутір! — Так говорит 3 рази, дивлячись через колач, а рівночасно відмахеє руками за сонцем в тот бік, йик сонце иде; тогди бура, туча, чорнокнижники заберут си и граду не буде.

А трафит си так, шо и в другім селї промовльє, то град стане в хмарі и стоїт, клекотит и кричит: Пусти; де си подїну? — Не пушу! — Пусти, бо гину!***) — То йди на провали, на репи, лиш шкоди не роби! — Град вісипле си туди и нікому не пошкодит.

(Космач, записала Кл. Лусинецька.)

*) Градівник має такі дни, шо він собі закликав, шо буде їх *сербувати* (сйиткувати); дни тоти-сйитки се его помічники.

***) так кличут тоти душі, шо несут мішки з градом; їм тьжко держьити тоти міхи, тому так просьи, а вісипати мусьи дес.

З чого берет си град.

4. Душі усих людей, що стратьи себе, або кого другого, идут у озеро, у Черногору. Там є великий камінь а в тім каменї озеро. Там дуже зимно. Серед літа стає лід. Душі грішників піхають тот лід, або розбивають его клевчиками, наберут у міхи, тогди віходить Триюда з того озера, иде наперед попід облаки, а за ним тоти душі з міхами; вони сипльи з міхів град там, де Триюда хоче бити.

(Яворів).

5. У Черногорі є таке озеро, що називають его змиене або плесо зиневе (!). В тім озері є пленета; пек му! шезби! Там товчут град. В того озеро мечут вівчьирі каміньи и дражньи его, шезби. Чьисом зазначьи камінь будь йик, або відовбають хрест и вержут у то озеро а на другу днину планетник віверже на беріг тот камінь. В тім озері чиста вода, а чьисом клекотит и бутит. З тої води пастирі готовьи кулешу, але йик маот вечьиріти то скликають си: Идїт, иршені їсти! — бо там є шезби и лісні, що перекидуют си на люде; хрещені поприходьи харчувати, а тоти си лишут. Йик я вівчьирив, дивимо си: стоїт у шаласі чильидина; йик вікрутила си ити, дивимо си, а їй на плечех таке, йик би корец біле сидит; я нічо, пішов собі. Дивимо си на другу днину, а саме там стоїт доліський чоловік у портках и довге убраньи на нїм, тай держит знов на плечех таке таме. Я взьив пістольи тай встрілив, воно шезло, але я був си так розболїв, що ледво мньи віходили. В тім озері є скала, на нїй плита, а на тій плиті друга плита; в тім озері є костьоли, там пробуває пленета. Нераз чуют вівчьирі, йик пленета иде, та кричьи: Цабе, цабе! — Пів Пістиньи вібило тогди так, що йой! Має розказ, куди ити. Є такі, що відвертают від хітору, та стане в Ледескулі (гора) и далі не йде.

(Космач, записала Кл. Лисинецька).

6. У Черногорі є замерзле озеро; йик верже хто у него каменем, зараз вібіжит з того озера білий кінь, а на ним сидит білий чоловік; він бігає по-верхи по леду и лупає копитами лід; зараз збігают си з міхами душі страчених, тай тоти, що других стратили, набирают у міхи кавалки леду и летьи з ними у хмари. Відтив сипльи вони ледом туди, куди їх поведе тот на білім кони. Чим більше тих душ є, тим більше граду.

(Яворів).

7. Один чоловік пішов коло озера тай став під криву смереку и верг відтив каменем в озеро, аби доконати правду, що кажут, що йик вергти в озеро каменем, то ме падати град. Сам став під смереку, аби го град не вбив. Тогди з озера вібіг сивий кінь а на ним сивий чоловік. Тогди озеро замерзло, а він, тот на

кони, бігав по тім леду и лупав лід копитами. Потім душі тих, що вішнійот си, ріжут си, тратыт си сами (чортові душі) понабігали з міхами и несли у гору у хмари. А була їх велика сила. З хмар йик зачыли сипати ледом, то трохи єго не вбили. Шьистє, що сховав си під смереку. Метали такі кавалки леду йик лопати, голови; найбірше там коло того озера. Поделеко від озера то падали малі кавалки леду-граду.

Є люде, шо тоти душі затрачені, шо несут вітром град міхами, спирают, та хмари градові відвертают. Тогди тоти душі з міхами з градом кричут д' нему: Пусти нас, бо ми си розсідаємо! — Їм тьижко тоти міхи з градом держыти, а идучи розсипают тот град, тай їм лекше. Тому вони просы си: Пускай нас, бо ми си розсідаємо! — Тот чоловік, що знає хмари градові відвертати, кажет їм, куда би вони ишли, ци дорогами, ци лісами, ци скалами, ци горами, ци долами, ци городами, ци польими. Тот чоловік їх дес мусит пустити, звичайно пускає в другий край. Чоловіки, що знають хмари градові відвертати та прогоньити, то роблыт то палицев, шо нев розігнали гадину пожираючу жьйбу. Така палицьи, шо нев розборонено жьйбу від гадини, має міць градові хмари відвертати. Чылідь берет кочергу, лопату и сокиру навхрест, оперідь хати кладе на горщок, шо внім ще нічо не було, та накрыває зеркалом, у котро ше ніхто не дивив си, тай каже: Так йик на сьвйит вечір не малас моци прийти на вечьирю, колим тьи закликала, так и тепер абис не мала моци на мої ґрунта, городи приходити!

Був чоловік, шо ишов від церкви та повернув у коршму. Град надійшов на коршму. Люде закричыли, шо град усе вібе. Він сказав: Не бййте си! — Казав дати собі жидівці погар пива, перевернув д' гори дном и держит на долони. Аж надбігає чоловік з градовим міхом и до коршми д' нему просит: Пускай нас, бо ми си розсідаємо! — Він каже: Я вас пускаю, але абисте йшли самов лиш водов! — Люде віходьи з церкви, йдут дорогов а то сонце гріє, а водов такий град упав, шо лід став такий, йик в зимі!

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій).

8. У горі, у Черногорах є озеро. Йик земльи пожыдає дожджу, то Бог відти зсилає, з горів поверхи хмар, з Черногори. Але тоти чорнокнижники, вчені юди, не хочут допустити дожджу на землю, тай збирают си над то озеро, стают та читают книжки а лід на тім замерзає. Бог їх бе громами, перунами, а вони ховают си у воду, а громи ломльи лід, а тот лід з дождем падає на землю. Дождж и град з Черногори. Там є такої на правду озеро, а йик хто верже камінь у него, то зараз бе плова з градом.

(Тюдів, від Юревича записав Лука Гарматій.)

9. Давно бувало ходили Космацкі люде на фірманки; там си трафив чоловік на Подолю, шо він бурев орудував; він казав тим подорожним людем Космацким: Уступіт ми з дороги, бо суди войско зараз буде йти! — Не близко то було коло коршми; тоти були з тьгаром, їхали дорогов и стали си просити: Коби ид коршмі, тай ми си уступим з дороги. — Тай тот чоловік иде з ними: Подогоньіє їх такий козак білим конем и каже до того чоловіка: Пускай, най иду! — А тот каже: Я не пускаю! — Козак си вернув назад. И подоганьіє другий раз и каже: Пускай, бо я зараз пукаю! — А тот чоловік каже: Не пускаю! — Тоти заїхали до коршми, а козак приходит третий раз, тай каже: Пускаєш, ци ні? — А він каже: Пускаю, але самов дорогов, абис нікому шкоди не зробив. — Йик тот си вернув, бурьі пішла самов дорогов. Вище йик у хлопа усипало на дорозі градом, а на поли хиба з дороги си скотило.

Люде Космацкі питали, шо то є за така прахтика, а він їм говорив, йика річ робити си має. Казав так: Треба зібрати сімдесять и семеро дерева и аби кожде дерево не мало одного имйи. И з того дерева треба зачыти на перший сьвіт вечір робити стіл и треба го робити рік кождої днини, кілько день є у року, ци сьвітито, ци недільи. У рік треба на сьвіт вечір тот стів покласти у таку хату, аби лиш у ній тот сам був, шо стів робив, до вечера нічо не їсти, у вечір виходити на двір и треба запрошувати чорнокнижника того, шо бурев орудує. И девйить страв треба зготовити и з чорнокнижником треба вечеріти у купі и тогди він буде відходити три рази, треба заприсьгнути его, шо він вірне буде слухати, куди він го буде справльити. йик вийде на двір, то запрошьіє на тайну вечьіру; чорнокнижник з'ийвльіє си и оба з цим чоловіком вечеріют. По вечері робйи токму, шо чорнокнижник буде єму вірно служити, доки він жиє, а по смерти чорнокнижникови душьі такого чоловіка належит.

(Космач — від Мих. Палійчука записала Кл. Лисинецька).

XXI. Чередінники.*)

Чередінником може бути и будь хто, простий мущина ци жинка; до того треба лиш знати, коли и йик чьиредувати, заклинати, треба лиш *поповчити* усе, йик слід; чьиредінник чьиредує лиш для себе; буває и так, що занім що дльи себе приверне, мусит уперед другому збавити; але се рідко, хіба йикій бідний хоче забрати молоко у богачьи. Буває чьисом и так, що при чьиредованю мож збавити чоловіка або маржину.

(Мик. Кобчук з Яворова.)

А) Чьиредованя за для людей.

1. Йик хоче молодица злюбити парубка, аби він за нев ходив, то замісить хліба, розплеще тісто, накладе бриндзі і завертаючи тісто стегном примовляє: Абис так си за мнов та за моїми стегнами завертав, йик хліб я завертаю стегнами! — Спеченого хліба дає їсти парубкови, а йик їй самій се не наручно, передає через другу, йикій звірила си з своїм замислом.

2. Йик стара молодица хоче війти заміж, іде до дівки з просьбов, аби тота наколола єі уперед мізинний палец 9 раз, потім тільки раз груди против серця и вухо, але так, аби за кожним наколенем кров віскла. Тоту кров збирає молодица шматинков, мочит шматинку у воді, аби на тій воді спечи книш и дає єго

---

*) Про чередованя, ворожбицтва, заклинаня и т. и., виконувані по всій Гуцульщині без помочи непростих людей, подав я у відповідних уступах попередних 4-ох томів сеї праці; тут доповняю ті загальні чари такими, для яких не було доси або відповідного місця або які я придбав вже по виданю попередних томів.

парубкови; або мочить шматину у горівці, яку дає випити парубкови.

3. Йик молодица при дитині, а хоче, аби парубок ї любив, надоює свого молока до бануша кажучи: Абис так без мене не міг бути, йик дитина без пицьки. Тот бануш дає їсти парубкови; парубок полюбит єї так, йик дитина любить солодке молоко.

4. Йик хто хоче кого або що до себе привернути або від себе відвернути, робит так: Зловит лилика, вложит єго у горнец маленький, в йикім у дні зробив 9 дірок; тот горнец кладе у велику мурашковину, де мурашки нанесли богато фої, накриє єго плитков тай утікає остро не обзираючись, аби не чув, йик лилик там пищить від мурашків. У девйить день досьвіта перед сходом сонця має зайти голий у того місце, відгребсти горнец, ухопити єго і утікати остро не обзираючись, ані не дивлячись у горнец. Йик зійде сонце, має вібрати з него 2 кісточці лилика: гребельки и вилки. Тими гребельками притягне до себе що схоче тай загадає, а як схоче що або кого від себе відвернути то робить се вилками.

О тим, у кого є такі гребельки и вилки, не має ніхто знати.

5. Йик хоче хто, аби другий заслаб, іде за ним и бере сліду з єго правої ноги 9 раз по 9; з тої глини зробит твар (куклу) рубає зістріть до дерева 12 трісок з него, але так, аби за одним разом утяв кожду тріску; ті тріски бє вершками у тоту твар через 12 субіт *східних* (на сході місяця). Тот чоловік, що була єго твар уроблена, мусит минути си до 12-ої суботи.

6. Йик хоче хто наслати чираки на другого, робит 9 гнотиків з сирого полотна; всі тоти гнотики запалює нараз, а кождим горючим гнотиком обчирає си по 9 раз, потім кождий гнотик з осібна кидає у воду. Иик уже він обчир си, иде на дорогу, або на перелаз, куда тамтот чоловік має ити, там виливає тоту воду; скоро тот перейде туди, учіплят си єго чираки так, що нераз и гине, а тот що наслав стає чистий!

7. Йик хто хоче наслати другому клятьбу примовляє так: Господоньку Боже и ти, ніченько, поможіт мені назвати, наслати девйитдесьит коний и 90 бесаг туск и нужд з удовиц, від пана, шо панство утратив, шо в карти села програв, від війта, шо війтівство утратив, від сиріт сирітство, — відсилати, насилати на него. Идїт ніченько, беріт, шукайте, не найдете в одній хатї то найдете в другій, не найдете в другій то найдете в третій, не найдете в третій, то найдете в четвертій, ... не найдете в осьмій, то найдете в девйитій, а не найдете в девйитій то идїт млинами, коршмами, лісами та хатами шукаючи. А йик найдете

єго, беріт тріт єго кости и жили так йик камінь муку! Не дайте єму ні спати, ні їсти, ні пити, ні супочьивати, ні з сусідьми, ні з дьидев, ні з людьми си набувати. Най иде, най мучит си по під лавиці, хатами, порогами, на колінах та ліктьих, аби не мав супокою, аби ишов без броду у воду, на пліт без перелазу, у ліс без дороги; аби си не задержьив так, йик вода на решеті; аби рикав йик вів, а рзав йик кінь; аби туди пішов, куди кури не допівають, де людского голосу не чути. Аби щез, пропав на сині моря, на прокльїті безла, на скали, на озера, куди дзвони не додзвонюють! Аби на него харкали пани, ватамани, зграда, громада; аби на него пси гавкали, аби єго так їв нарід, йик свині їдьи си при кориті.

(Жабє, від Василька Драгирука записав Петро Пньовський).

8. Йик хто хоче процес виграти, то бере червону нитку и прориває єї на клямці в церкві підчас служби; він бізівно процес віграє!

Аби-ж мати добру бесіду на розправі йик прийде перед суд, нехай ино пазуху розідре, а так буде гладко говорити, що ну!

9. З а л і ж к и походять від Юди. Він підмовить чоловіка заложити ся з другим за будь що; він тогди ухопить єго, та носить, аж доки когут не запіє.

Йик чоловік заложит си, треба знати способу, аби не дати си Юді; треба змити єму дорогу. От, йик би хто сказав: Иди в ночи по се або те; я скажу: Піду! — Але йик не знаю способу, то ухопит мене Юда у ночи, носить границьими, спочиває на роздорожу, та нераз убє дес у облазах, бо він дорогов не ходит, або занесе Бог знає куди, та покине, аж йик когут запіє. Аби змити Юду, треба ити голому, та мати з собов одноліток (прут йикий будь, шо за одно літо виріс); треба єго розколоти, перелізи через него, аби сьліду не було, він стулит си назад; Юда йик прийде, крутит си, не знає, куди тот пішов, бо дорога замкла си назад, він оббігає в около прута. Тот за тот чьис оббігає границьими и забігає з того боку назад, а Юда йик верне, щезає. — У заліжку мож ити лиш тому, хто знає сес спосіб.

(Юра Бендейчук з Жабя).

10. Як хоче рибак збавити другому ловлю, сушить переїхану жабу, тре єї на порошок і посипує ним сак чи вудку того, котрому хоче пошкодити.

11. Як дуже „верременно“, кладе газда живе срібло у воду; як воно там постоїть два дни, мусить бути дощ, а як забрати до хати, не буде дощу!

Аби спровадити дощ, вішають на нитці медведика, або рвуть траву на вівороть.

Б) Чьиредованя за для маржинн.

1. Як пускають бугая до корови, кладуть їй глини на перехрестю (над задними ногами), аби „приньило си и тримало си біганьї так, йик глина тримає си землі и аби корова не могла перейти того біганьї, йик ніхто не може перейти землю!“

2. Аби ухоронити раз на все корову від уроків, аби вона давала много молока та аби чарівниця не відобрала єго, проверчують тівній первістці ріг маленьким свердликом; у проверчену дірку пускають живого срібла, а дірку заливають першим яйцем від пискольки, причім примовляють: „Йик срібло ніколи зі сьвіта не пропаде, так най у мої корови ніхто, ніколи не відбере молоко“.

3. Як корова уположить ся, відрізують з *корзана* (проношений постіл) *моршок* (зморщений кінець у пальцях) і вішають єго корові через шию на те, аби єї ніхто не урік, аби дивив ся на моршок, а не на вімя, „аби чудував си з корзана, а не з вімї!“

Малому теляти завіщують на шию *шкалитку* з червоного сукна, в яку кидають чеснок, *печіни* (глина перегорена з челюстів печи) і вугля, „аби тельїти нічо не ловило си так, йик чеснока нічо не ловит си и аби єму нічо не шкодило, так, йик печіні не шкодит ні дим, ні ватра, та, аби таке остре було, йик горьчий вуголь, йик грань!“

4. Як корова або вівця зчистить ся, тягнуть містище землею низко, аби теля, зглядно ягня не було скакliwe; містище закопують у ямі, викопанї у стайни під задними ногами корови, аби давала богато молока.

Як хоче газда, аби мав від первістки самі бички, закопує містище під дуба, а як хоче мати телички, то під бука.

У містищи є *жовток* (2 як біб великі грудки жовтого товщу); єго дають у *кулястру* пити корові, аби давала добру жовту сметану.

5. Первістку доять крізь дірочку переверчену в головці гадячого чеснока; зерно з клокічки і ладан запускають у пуп малїї телиці і завязують, аби не випало. Як така телиця виросте і дістане роги, виверчують правий ріг і запускають у него живе срібло, а дірку затикають чоликом з тисини. Як теличка уросте в корову, то „ніхто в сьвітї не відбере від неї ані молока, ані краси, ані сити!“

6. Як корова уположить ся, доять їй через пацьирки жертви, або крізь цівку, перстїнь, діравий камінь або через полу жіночої сорочки, а се на те, аби корову ніхто не урік; доячи, при-

говорюють: „Аби манну з тебе не міг ніхто відобрати, йик не може каміньи зубами углодати; аби так не міг відобрати, йик не може через сю цівку перстїнь... пролізти!“ Хто доїт через пацьирку жертви, каже: „Так, аби урікливого цеся моя худоба бо-йила си и така аби була остра и недобра, аби чьиредїнник до неї не міг приступити и манну від неї узьити, йик жертві гляба цу пацьирку відньити.“

А як передоюють через сорочку, примовляють: „Аби так нічо не вробило си корові, йик си нічо не ловит чельдинскої поли, а смитана на молоці аби була така груба, як у поли рубец, (умисне робить широкий рубец, ідучи до того подюю); так, аби ніхто не міг манну сполокати, йик чельдинску полу*) від сорочки у самій водї не віджмяче!“

Молоденькому теляти роблять від уроків чесником хрест на чолї.

7. Аби хто не урік корову, завязують їй через шию або на хвостї червону волїчку, аби урікливий дивив ся на волїчку, а не на корову.

8. Як є у хатї мале теля, або ягня, то мусить кождий, хто прийде у хату, сказати: Абих не урік! на що хатинї відповідають: Неурічливі! — і аж потім здоровкають ся.

9. Примівка маржинї від уроків.

Господи, поможи минї примовити и всі свїтушці! Котре си вродит рано — зорьина, а в вечір йик си вродит — то вечьирьина, а йик си вродит на поли в день — то польина, йик на Юра — то юрина. Цї зорьинї примовити. Хоть-йисте чародїнники, хоть-йисте лиходїйники, хоть-йисте чьиродїйницї, хоть-йисте лиходїйницї, хоть-йисте вроки відьминї, хоть опиринні, хоть жіночі, хоть дівочі, хоть хлопйичі, хоть дївчичі, хоть з чорних очий, хоть з бурих очий, хоть з сивих очий, хоть удовинї, хоть покритинї, хоть застаренї, хоть задавненї — я всі ці горести, болести, колючі, болючі візиваю, вікликаю, від сеї свїтушки-дарушки-зорьини вас візиваю, вікликаю. З голови, з під голови, из писка, з під писка, з йизика, з під йизика, з вилиц, з під вилиц, из в.х, з під вух, з шиї, з під шиї, з лопат, з під лопат, з хребта, з під хребта, з лехків, з під лехків, з ребер, з під ребер, з печінок, з під печінок, з серцьи, з під серцьи, з сімдесьит суставок, из фоста, з під фоста, з вїмйи, з під вїмйи, з стегон, з під стегон, з вїшалниц, з під вїшалниц, з котиків, з під котиків, из ратиц, з під ратиц, из папірків, з під папірків; я вас візиваю, вікликаю, в щедрове дерево роботу даю! Ідїт собі там, де пси не добрі-

*) Тут кров по menstruatio.

хуют, де кури не допівають, де люде не доходьби, де си служби не правьи; даю вам курку з курьити, кітку з котьити, суку з щеньити, качку з качьити, гуску з гусьити, идїт собі, берїт собі в синї моря, глибокі потоки и високї витопи; там будете піском пересипати, в водї си купати, у лист си завивайте, у гілю си колитїт и сю свїтушку-дарушку-зорьину, чисту здорову лишїт.

(Космач, записала Кл. Лисинецька).

10. Дїйній коровцї примовїє си так:

Вїшов червоний чоловік з червоного морьи, напас червону зорьину червонов пашев; здоїв червону зорьину в червонї дїйницї, процїдив червоне молоко з червоної гелетки, зібрав червону сметану и сколотив червоне масло, понїс до червоного мїста на червоний йрмарок продавати. Прийшли люде, купували, торгували, нїчого не чули, нї знали; прийшли жінки купували, торгували, нїчого не чули нї знали; приходи жид, жиди, пани и панни, парубки, дївки, хлопцї, дївчьита; так, аби за су свїтушку-дарушку-зорьину уроки чьиродїйники аби нї чули нї знали, аби щезли, пропали, йик дим з кагли щезає, пропадає — нїхто не знає, де си дїває, так аби усе зле, усе лихе щезло, пропало, моци не мало, краси не спивало и спаньи и манну не уймало! Иде сьї свїтушка-давушка-зорьина ричючьи, кричючьи, зострітила сьв. Отца Николи, Исус Христа и сьв. Пречисту; питают, чо ти ричиш, чо ти кричиш? — Йик би я не рикала, йик би я не кричьила, мене горести, болести, мене чьиродїйники, мене лиходїйники, мене вроки, мене вольи, менї тїло впильи, менї манну уймают. Каже От. Николай, Исус Христос и сьв. Пречиста: Не ричи, не кричи, ходи за нами, озмемо тебе до золотої гори, до арданової води, обмиємо тебе від нїг до голови, така си лишиш чиста, йик Сус Христос и Свїита Пречиста. Взьив тьї сьв. Отец Николай за праве вухо, сьв. Пречиста за лїве вухо, Сус Христос иде на перед, привели тебе до золотої гори, до арданової води, обмили тьї від нїг до голови; така си лишила чьиста, йик Сус Христос и сьв. Пречиста! Ти водице арданице, обмиваєш гори и долини, обмиваєш корїньи, камїньи, обмий сю свїтушку-дарушку-зорьину від уського злого, лихого.

Тепер три рази хухає и плює на землю и каже: Не моїм духом, але Божим! — Знов три рази хухає и каже: Від Бога вік, а від мене лік! — И три рази по 9 вуглїв гасит и рахує на зустрїть, від 9 зачинаючи: Нї 9, нї 8, нї 7, нї 6, нї 5, нї 4, нї 3, нї 2, нї 1. Таких 3 штихи си примовльїє, до кожного штиха три рази вигльїи гасит и дає пити маржинї и кропит тов водов.

(Космач, зап. Кл. Лисинецька).

11. Аби у корови було багато молока, треба взьити тернини, вісушити и спалити на вугльї тай утерти; взьити дерева тисини, зробити кілок, того кілка нашкребтати; взьити

колач, котрий треба зробити з того тіста, що пече си паска и посвйитити тот колач и всі три тоти гатунки (терлицу, тисину и колач) потовчи. Тогди возмеси води у дві мисці и девйить ложок и бере си по одній лижці з миски и переливає си в другу и рахує: нї оден; бере си другу лижку, каже си: нї два; так до 9 і тоти лижки відкладає си; відтак береси з тої миски тоту воду и переливає си лижками на відлів знов до другої и рахує си: нї 9, нї 8, нї 7... нї 1, при сім лььєє си воду у миску. І знов починає си від першої лижки до 9 и на відлів; и так 9 раз рахує си и переливає си з миски до миски. Йик уже водичка примовлена, тогди доливає си води більше и змішьєє си тоти три гатунки и шепче си над коровков так: Твою манну не пускаю; того, шо ти Біг дав, аби тьи си держыло; чужого нежьыдаю, свого не пускаю. Шоби було молоко густе, сметана товста! — Так примовльєє си три рази. Йик хто чемний и не хоче чужого, то примовльєє лиш так; а йик хто лукавий на чуже, примавльєє так: Кличу! Зываю! З девйитьох піль, з девйитьох сіл, призиваю манну до своїх коров! — Так шепче 9 раз. Відтак заливає си коровки и побрызкуєт си тов водичков, и безпечне!

(Космач, записала Клим. Лисинецька).

12. Йик чьиредїнник хоче другому збавити корову, иде до колешні, даст корові попахати соли, лапне ї за дойок, и церкне з него молока у сіль; потім возьме з під тої корови сьвіжий лайньик а кине там з під своєї корови такий сухий лайньик, шо вже вітер може его брати, і каже: Аби ти таку манну мала, йик має за крам цес лайньик! Своїй голубани відбираю усю твою манну и вікликаю и з усіх твоих сьлідів візбираю и своїй голубани даю, най тримає! А ти, абис не могла і дістати нї з примівки, нї з ходу, нї з лежїня, нї з стоїня нї з переходу, нї з усего, шо очима видиш, шо вухами чуєш; де спиш, абис усе заспала! А моя голубань, аби була манниста, тиха йик у керниці вода, а весела йик білогруд на камени; ніхто у неї манну не може відобрати, йик у мори каменї злизати. Моя голубаня аби була така сильна, йик у мори вода, а така весела, йик у веремїи на мори вода!

Тоту сіль приносит до дому и дає їсти своїй корові. У тамтої корови не буде вже молока, а его буде молочна.

Як хто в той спосіб збавить корову, то треба ось шо робити: Серп, косу і найдену підкову з коня звязати дрітю кинути у піч, аби того було червоне як грань. При подою корови, у котрої відобрано молоко, треба зцїдити молоко через того червоне зелїзо і сказати: „Не це молоко палю, але чьиредїнницю тоту, шо зчьиредувала мою корову; аби ї так переболїло и так, аби перегорїло и так аби ї спалило и таке молоко черлене аби доїла, йик це зелїзо, и так аби худоба си у неї била, и так аби рикала и не переставала, йик це зелїзо не перестає цьвершкотїти; а менї,

Боже, гріха не дай, бо я у неї не жьйдаю, її манну не відбираю, лише свою завертаю!“ — Так треба робити через 9 день, тогди прийде усеґо, так йик було уперед, а у тамтого усхне хубоґа, зричит си, перегорит, йик зелізо у вогни, а так спарит си, йик молоко спарит си на кипйичім зелізі.

(*Яворів*).

13. Як чьиредінник хоче збавити кому корову, то йде до ріки, ловит пструґа, потім веде корову у хату, кладе пструґа у дійницю і доїт корову на пструґа; пструґ так напе си молока, що стане як дудка. Тепер вигріває чьиредінник грянь у печи, іде до стільця (від подою) і каже до него: „Шо ти наробив, на шо ти моїй..... (назва корови) манну узьив? Коли єс манну узьив, то я теперки тебе положив и ні відки ратунку не меш мати, ніхто з тобов нічо не порадит, ні злічит тебе, мусиш здихати, — було манну у моїй (назва) не відбирати. Оттак, абис си перевернув! — При тім перевертає столец, хапає пструґа у руки и промовльє далі: Так ти у мене манну відобрала, йик цес струґ си молока напив; тепер так мусиш пильно здихати, йик я струґа хочу пильно у піч кидати. І від моїй манни абис так трісла, йик цес струґ від молока и від вогню трісне! — Кидає пструґа в огонь! Корова так трісне, йик тот струґ у грани.: від сего ліку нема! —

запевняв Юра Шеребуряк з Бервінкової.

14. А би відобрати молоко.

Се мож лише на св. Ивана; чьиредінницьи встає рано до схід сонця і йде гола з дійницев і з полонником до богача, що має багато коров або овец і там є звичайно на обістю корито, куда вода иде просто з головиці; вона иде до того корита, збирає полонником воду по верхи і каже: Я не збираю воду, але збираю з усеї худоби, шо тут пе, манну, не токмо з вімйи, але и з слїду! Потім бере сьліду, иде царинков, збирає полонником росу з трави і примовляє: „Я не збираю саму росу, але з маннов з усеї худоби, шо ходит сим полем, з усеї землі, з усеґо цвїту, шо є на сьвітї; я одна така чьиредінницьи, самостояща, на поли стою, на округ себе махаю, на Ивана Хрестителя з усеґо сьвіта манну збираю и вікликую, своїй худобі примовльию, шоби цу манну носила, по сьвітї ходила, шоби в неї друга чьирівниця не зчьирувала, тай аби ї не пізнавала, йик мене голу ніхто не пізнає; шоби до мене ніхто діла не мав так, йик я хожу від рана до чхід сонцьи, а мене ніхто не спізнав, у моїй голубани ніхто аби манну не відобрав, йик мене від досьвіта ніхто не здибав, шоби так тихо ходила, йик я тепер цу царинку усу сходила и зчьирєдувала, з неї манну зїбрала, свою маржину напоїла и осим цвїтом наґодувала.“ — Тепер збирає цвїт і приговорює: „Не беру сама собі, але своїй жовтани (*голубани, прїяни-сивїй, біловани, ола-*

ченій-сивій з темними пасками). Кілько я сходила, кілько я цвіту зібрала, кілько я очима вздріла, манну з цвітом зібрала и сьвіт зчиредувала, своїй худобі дала, шоби моя худоба така була тиха, йик земљи в землі, шоби така була манниста, йик у потоці вода, шоби ї чьиредінниця не найшла, йик у землі чімхана острова, шоби ї не счїмхала, шоби у неї манну не відобрала, йик не збере з води сьлїди тоти, аби перейшла, аби їх вже не найшла.“

З зібраним цвітом иде до дому і дає своїй корові їсти из суромоти*) и каже: „Я тобі даю манну и проповідая и кажу, шобис була душа над душу над усю худобу, шобис си другим товаришкам не вімовила, змудрувати си не дала, шоби у тебе чьиредінниця манну не відобрала, так йик ти манну з поли зз'їла а полу не жвйикала. Йик моїй поли нічо си не вловит, так аби тебе нічо си не вловило, йик мою полу ніхто не може зчиредувати, йик мою полу ніхто не може відрубати, так аби у тебе ніхто не міг манну відобрати; йик ніхто не може мою полу урвати, так аби тебе ніхто не міг змудрувати- Я тобі даю воду пити, з сеї води меш манну носити; тьижко тобі буде ходити, не далеко буду тебе в поле гонити, три рази на день доїти, ти меш годувати мене и мого газду и мої діти, а я тебе буду шьинувати, шоби ти лехко спала, шобис різко рикала, шоби тебе чьиредінниця не пізнала, де ти ночувала, де ти стояла, шоби ти у мене довго пробувала. Шоби тебе злі очи не видїли, шоби тебе не урекли, так йик мене не врекла земљи, йик я гола була. —

(Жабе).

В) Чьиредованя за для бжїл.

Б ж о л и випускають на Благовіщенє, хотьби того дня ще сьніг лежав; до того часу не кує зазуля, всяке диханє запрятанє в головицях; того дня кине ся (рушит ся) усе диханє, земля ся з'одригне тому, що вже із землі виходит тепло на сьвіт, а з сьвіта студїнь заходит у землю; земля отворьє си, диханє виходит з неї, корїнь зачинає рости.

На Благовіщенє пускают бжолу, аби вона роздивила ся як є на сьвітї. Вічко отворяють разом газда і газдиня правими руками приговорюючи: Шобисте так газдували йик ми. — Під вечір обоє разом запирают вічко і вносять улїи у хату назад, як вже настане добре тепло, виносять улїй скоромного дня на двір, на с т о я н є; розтикаючи разом вічко, випускають бжолу, причім примовляють: Шоби ти так дбала, йик ми дбаємо у своєму госпо-

*) Mons Veneris.

дарству и так абис носила, робила и ви усі до купи, йик ми усі у своїй хаті у купі газдуємо ; шоби ти так за улієм дбала, йик я за хатов; шоби ти так не крала и чужим медом не радувала си, йик я си не радую тебе на ту дорогу посилати и тобі се казати. Шо собі приробиш, то будеш мати, до чужої пасіки тобі не повертати, на кликанє си не дивити, на цвїту си не бити, лишень на цвїту си качьити. А ти, старша матко, шо ти гадаєш робити? Уже є на дворі літо, треба сі добре обходити, від сегодня до тижня матківники зробити! —

Того дня не вольно нікому з домашних від хати піти, бо як прийдуть рої, то поутїкали би.

Газда пізнає кілька роїв має вийти ; він слухає матку, як та співає о 12-ій годині у ночі ; кілька разів вона заспіває, тільки буде роїв.

Як вийде рій (першак, двояк, трояк, пятак,) треба сісти зараз на землю, вязати траву в гудз і казати : „Прошу тебе, матінко, сїдати ! Я тебе вйижу, я тебе буду обходити, буду до церкви ходити, за тебе Бога просити“. — Під рій кладуть улій, куда єго збирають.

В день коли вийде рій, не вольно ні газді ні газдині вийти з загороди.

Улій виробляють із оситоватої смереки, з такої, що в середині в і п р і л а і від того жовта. Шукають за такою смерекою в той спосіб, що бють у смереку обухом і по голосі пізнають котра борта ва, бо така має осить (у середині жовта.) Таку смереку назначує газда з того боку, куда вона обернена до сонця, аби з того боку зробити вічко; надто назначує куда вершок, а куда сподок, бо як би перевернув, то матка не піде у гору, але буде робити з долини, а потім утече, а якби вічко зробив не з того боку, як була смерека до сходу обернена, то такий пень не буде роїти ся. Як побачить газда, що бжолі роблять кришки зі споду, перевертає зараз улій.

Улій має у горі віко а у споду дно ; — в середині в і ч к о, а в нїм лопатка і туда лазять бжолі; під ним отворец, через котрий вичищує ся і підрізує ся пень; у середину улія кладуть на лопатці островец (патичок), з понатиканими у хрест попережними патичками, на яких бжолі зачинають роботу; другим кінцем опирає ся островец о горішне дно.

Мід збирають так, що здіймають з улія віко, верх того кладуть порожній улій, медом вимащений, в яким до острівця вложуть кусень кришки з медом; через отворец підкурюють бжолі і ті підходять усі у гору до улія порожнього; тоді затикають єго і годують у нїм бжолі зо 2 дни, потім отворяють і пускають на волю, а з долішного вибивають мід, видавлюють у руках вошину, кладуть у горнець, гріють єї, через що виходить з неї решта меду — с и т а ; вошину часто перетоплюють, переїджують через лїнене повїсмо у миску на воду, з чоґо робить ся круг. У сподї такого круга висипле ся усьи к е : зі знаків сего ворожать: ци

вівці ідут руков газді ци газдини (котре з них має щастє до овец,) — чи бжолы будуть роїти ся і т, др.

З вощини роблять сьвічі до церкви, а мід їдять сами та печуть медівники з него.

Жидови грїх продати бжолы, бо він їх парить, тратить ватров.

Г) Чьиредованя против насланя тарганів.

Против насланя їх треба на Илі, и то лиш на Илі, инак не поможе, аби одна душа не спала и йик зазоріє, аби гола простоволоса пішла на воду тай аби набрала води повен рот, и в судину яку. Йик увійде в хату, аби побрызгала з рота на всі чотири части по стінах а відтак там, де є таргани, и по під піч, по кутах, по сїнех водов з судини, гет усюди, але гола, нема чого встидати си, бо ще всі сплят, а двері аби були всюди поотвирювані, и так має промовльити: „Забирайте си всі з нашого дому, тут не маєте права, маєте свій дїм, забирайте си“. У вечір, щоби двері лишити и хатині и сїнні, то таргани віберут си всі туди, відки їх хтос наслав, — бо є такі, що насилають ту погань!

А робить ся и так: йик иде си в ярмарок, то взьити кілька тарганів, увійти до склепу і питати си: чи треба вам гостий? Жид скаже: Треба! Тогди вісипати таргани, и вони там лишут си, ище й тоти рєшта віберут си туди.

(Космач, від Анни ЖеГалючки записала Клим. Лисинецька).

XXII. Гуцульське лічництво.

Гуцули приписують усі для них некорисні зміни і пригоди в життю-буттю впливам злого духа, котрий через людей єму відданих, насилає на чоловіка усяке лихо; а що ті прояви змінюють ся часто в їх користь, витворило ся у Гуцулів вірованє, що мусять бути на землі також сили і средства, що можуть противділати силам злого духа і відвертати те, що він наслав. Ті люде, ті сили се боги земні і непрості люде, а средств, особливо ліків, доставчувало Гуцулам з давна їх окруженє, передосім тоді, коли ходило о злагоджене терпіня. Глибока віра в силу богів земних і непростих людей і в цілющість ліків умостила віруваню в їх силу дорогу з найдавніших часів до нас, проте і лічництво має у Гуцулів свою відвічну історію.

Про ті сили, іменно земні боги і непрості люде подано в попереднім уступі ХХ.

Ліки, яких уживають Гуцули, можна поділити на дійсні (з яких декотрі уживані і в науковім лічництві) і на містичні.

Дійсні — або внїшні або зовнїшні; до перших зачислити треба вивари, настоянки на горівці, соки і порошки, а до других оклади, прикладанє листя, масти, натиранє, підкурюванє, спаленє прядева, купелі і парня.

До містичних ліків зачислити треба: 1) симпатичні, як носшенє колотічок, чесноку, завязуванє руки червоною ниткою, відгашуванє вугля, умиванє непочатою водою, значить такою, яку ніхто по півночи не зрушив і 2) примівки.

Одні недуги лічать Гуцули лише дійсними, другі симпатичними ліками а інші одними і другими.

Деякі недуги злічують Гуцули средствами домашними а до злічення інших кличуть знахора, зглядно примівника.

Коли зважимо, що знахор а тим менче примівник не уміють поставити діагноза недуги, — дальше, що рослини, уживані за домашній лік, часто перемішані з собою, — що одні і ті

самі рослини, зглядно недуги, не то в інших селах, але навіть у тім самім куті мають різні назви і на оборот, — що на ліченє тої самої недуги уживають різних ліків і на оборот, — стає ся і тотя зглядна помічність подаваних ліків проблематичною; супротив того зрозуміємо чому Гуцули привязують до містичних ліків більшу вагу, і через що звертають ся остаточно до примівників.

Досьвідом поучений примівник велить виконувати звичайно такі чинности, яких не раз виконати не можна, тож невдачу свого ліченя приписує знахар тому, що не зроблено те або так, що зглядно як він казав, що не набрано н. пр. води не початої, що не брано єї на відлів, що вугля не було з живої ватри, або що не терли єї два перваки і т. д.

А) Об'яви недуг і їх ліченє.

1. Біль голови. Кладуть сире листє гавйизу (*Symphytum off.**) або сирий кріп на чоло і обвивають сильно мокрою платинкою; миють голову в виварі корія оделену (*Valeriana off.*) або крокішу (*Calendula off.*).

2. Біль рук. Мастять руки сировицею і коли при тім появлять ся кровотоки з носа, вмивають ся сировицею.

3. Біль ніг. Мочать ноги по коліна у сировиці.

4. Біль рук і ніг. Миють їх відваром з листа і кори березової; купают у виварі гавйизу, натирають медвежим або борсуковим салом.

5. Біль у крижах. Кого крижі болять, той кладе ся у церкві на землю, аби в часі великого входу переступив єго сьвященник. — Натирають крижі салом оленевим.

6. Стерплі руки натирають виваром листя вовка (*Ononis spinosa*).

7. Гикавка. Вона берет си від того, як хто дуже обіт си, або як кого другий згадує.

---

*) Для точного означеня лічних рослин, уживаних у Гуцульщині, подаю і наукові (латинські) назви при тих рослинах, які довело ся мені самому докладно означити.

Против неї страшать чим небудь, а як гикавка походить від того, що хтось згадає, то треба промовити кілька раз не відди-хаючи: Хто мене згадав, аби си не спамньїтав, аби его така че-кавка напала, аби его аж суди пригнала! —

8. К а ш е л ь. Пють: 1) настоянку женепина (карловатого ялівця) на горівці; 2) вивар коріня кровавника (*Achillea millef.*); 3) вивар з сли-зівника (*Malva vulgaris vel silvestris*).

9. Б р а к а п е т и т у. Пють вивар з підойми (*Geum urb.*), джэнджори (*Malva rotundifolia*) або сирий потовчений корінь ве-ликого зіля (*Inula Helenium*) розколючений у воді.

10. З а г а л ь н а н е м і ч. Робять купіль з води, на якій відга-шують вугля з живої ватри. Се лік христьянський. — Пють ви-вар з підойми, купають ся в виварі з дівени (*Verbascum nigrum*).

11. П у х л и н а. Опухлу руку чи ногу перевязують зсуканим волосєм, яке лишає ся за гребенем.

На інші опухлі місця кладуть третій гавйизь перемішаний из сметаною. Так само і на місце збите.

Підкурюють ся димом з ялівцевих овочів, або з вербового порошна.

Прикладають на опухлене місце червону глину з кертовини.

12. Ш м и р д а в к а (катар). Стрижуть волос з фоста чорної кітки, кладуть его на вогонь і підкурюють ся димом.

Б) Недуги*) і їх ліченє.

І. Внутрішні.

1. З'їдениця (Phthysis) бере ся від того, як чоловік дру-гого урече, (з очий).

а) Против тої хвороби відгашують вугля на воді, яку треба принести не обзираючи ся з головиці так, аби по дорозі не *лев-кнула* (хлюпала); тої води відгашує знахар 3 рази, кидаючи вуглик на ватру і примовляючи, як спав: Ні девйить... ні один, а як не спав: Ні один, ні два... ні девйить. — Як відкине так три рази,

*) При недугах подаю і їх наукові (латинські) назви завдяки ласкавій помочи Вп. Дра Волод. Кобринського, котрий довгі роки лікарював у Гуцульщині, де мав нагоду пізнати гуцульські назви недуг, а надто подаю і цінні уваги і примітки, зроблені Вп. Дром Кобрянським при перегляненню і провіре-ню сеї моєї праці.

хуає на воду і зараз назад себе плює, потім мізильним пальцем обчирає тоту воду за сонцем в округ миски і примовляє: Шез бис! Пропа в бис! Очи би ти вікапали! Сіль ти в очех, кремін в серци! — Тепер дивить ся у воду; як підплило на воду більше вугля, то не треба більше лічити (відгашувати), а як підплило его менче, треба на ново лічити.

б) Пють розтоплене медвеже або борсуче сало тай росів з медвежего мяса.

2 Тетюха-пропасниця*) (Malaria). Вона трясе чоловіком, а повстає з тоненького, білого довгого волокна, що дістає ся**) з водою до тіла.

а) Їдять солонину покришену і перетоплену з старою з літною бриндзею;

б) треба имити з їдницьї (риба, що рибку з'їсть), вибрати з них рибки і занести до церкви; по службі піти до дому, по дорозі з ніким не говорити, хотьби здивав і рідний тато; дома треба ті рибки стерти, зварити у маслі і дати хорому; у дитини зараз пропадає від того тетюха;

в) зловити лилика, засушити, покласти его на грань і підкурити хорого димом з того лилика; пропащниця „бізівно пропаде.“

г) пити з пивом (аби не було знати) поли (крови при теп-
stratio) від порядної дівки.

3. Дурньичка***).

а) Варять трину з сіна і палять білий камінь (вапняк), кидають его у тот вивар і прудять ся в парі обложивши ся ліжни-
ками аби викликати поти;

б) пют горівку, в якій намакав матріган (Atropa Belladona).

*) Під пропащницею розуміють Гуцули не тільки правдиву хворобу малярію але й усякі інші хвороби, переважно інфекційні, при котрих чоловік дістає сильного чутя зимна і попадає в дроші (трисивищи). — Др. В. К.

**) Се дуже цікавий, хоть несвідомий і не ясний натяк на паразитарне походжене пропащницї-малярії, котру після новіших, наукових вислідів переносить певний рід комарів уколенем людського тіла і вщепленем мікроскопійно-маленького первісника (жиюча протоплязматична істота — так звана Plasmodium malariae) в людську кров (в червоні тільця крови). Сї живічі plasmodia, яко причину пропащницї переносять комарі з малярично хорого (уколенем) на здорового чоловіка, котрий таким способом попадає в хворобу: пропащницю. Малярія появляє ся найбільше на місцях мокрих, багнистих и з сильною вегетацією рослинною і то тому, що як раз такі місця сприяють множеню и розвоєви хворобо-розношчиків комарів. — Др. В. К.

***) Під дурньичкою розуміють Гуцули який небудь стан запомороченя чоловіка, котрий притім дістає всякі привиди, галюцинації зору і слуху і попадає в нельогічну, нераз дуже дивачну, фантастичну балачку (брєдню). Буває се найчистійше при всякого рода горячковых інфекційних хворобах — а найчастійше при тифусі червонім (Typhus abdominalis), до котрого передовсім прикладає нарід назву „дурньички.“ — Др. В. К.

4. Почеревина - червінка *) (Disenteria).

а) Пють вивар з сушених афин (Baccae Myrtilae) и гогозів (Fructus Vaccin. Vitis Ideae) або з м'яти;

б) їдять солений мід або стару цілком червону бриндзю з чесником.

5. Дихтерик**) (Dyphtheria).

Старшому дають пити відвар з матрігану і підойми, а дитині дають їсти березового дехтю або нафти з цукром або медом.

6. Потеруха***) (Ulcus venericum).

Рани затроюють горівкою та випалюють синим каменем, аби не ловили ся другого.

7. Збур (Gonorrhoe).

а) Варять морков і петрушку в солодкім молоці з маслом і пють того вивару багато;

б) пють вивар з коріня старівника (Cichorium Intybus) і м'ють ся ним;

в) пють вивар з тютюну;

г) вдмухують устами оливу через стебло ячмінної соломи.

8. Ружьи - бешага****). (Erisipelas).

Як довго червона називає ся: *ружьи*, а як вже посиніє: *бешага*.

Вона не може трафити си будь кому; нічого на ню не може, ніякий дохтор, лише ось що: Берет си рано, занім когут

*) Під червінкою розуміють Гуцули не лише звісну інфекційну хворобу *дизентерію* але й усякі інші забуреня й хвороби жолудково - кишкові, при котрих показує ся кров. — Др. В. К.

**) Під сим словом розуміють усяке горячкове запалене горла и железів горла — (Tonsillen) а передовсім, коли сі місця обложіні біляво-шарим налетом (grünlicher, dyphtheritischer Belag.), шия сильно опухла, задиска душене, неможливість ликаня, горячка і т. д. — Сюда причисляють і запалене горла при шкарлятині. — Др. В. К.

***) Тут розуміють кожний материзуючий, мало болючий, звільна гоючий ся, твердий чи мягкий веред (ulcus) передовсім на половых органах, причім уявляють собі з вирахованої встидливости — що ся хвороба повстає з уроків, та з дотиканя и сидженя на нечистім місці. — Др. В. К.

****) Під словом ружьи розуміють не лише звістну інфекційну горячкову хворобу *Erisipelas-Rotlauf*, котра обявляє ся яко запалене, зачервонене і опухлене кожі и тканки підшкірної на якій небудь части тіла, передовсім лица, голови (місцеве запалене), котре посуває ся (вандрує), але й усяке инше запалене м'яснів, окістної, навіть суставів і т. д. з видимим обявом пухлини, зачервоненем і піднесенем теплоти, що впрочім виходить із примівок, яко способу лічення, при чім спомінають ся найріжнійші части тіла і ріжні хвороби.
Др. В. К.

запіє з 9-и головиц води и тов водов мити тіло, де є ружь. Потім має промівник посолити рану кредою и кладе на то кусень вовняної червоної запаски або червону хустку; потім бере льняного прьидева, робит девйть хрестиків з него и девйть раз палит верх тої хустки по хрестикови и то лише трішки, аби цілий не згорів, аби лиш гріло другим фостом, накриває хустков и кладе руку на того, шо горіло, тримаючи і доти, аж прохолоне. Запалюючи хрестики перехрестиг си, сплюпе на лівий бік и так примовльєє: Сили би тьи Божі вбили! Щезла бис у коміньи дьраве, лісом бис бігла, по через воду не добігла, дорогов бис не дійшла! Абис си так розійшла, йик піна на воді, роса по траві, йик *склик* (неправда) по селу! Цего пороженного, абис нігде не найшла! — Так примовльєє си 9 раз у півголос запалюючи 9 хрестиків над хусткою. Потім примовльєє на *видослуху* (голосно, аби всі чули) так: Господи, поможи мині не сам собов, але з Пречистов сьвіткахми, з голови и з під голови, з мізку и з під мізки, з рук и з під рук, з плечий и з під плечий, з грудий и з під грудий, з вилиц и з під вилиц, з йизика и з під йизика, з кістки и з під кістки, з ліктя и з під ліктя, з долони и з під долони, из сходу кістки (*Atlas*), з нїздрів и з під нїздрів, з хавок и з під хавок, з зубий и з під зубий, з хлипавки (гортанки) и з під хлипавки, з голосниц и з під голосниц, з реберцей и з під реберцей, з плїни (*peritonitis*) и з під плїни, з золотника (*aorta abdom.*) и з під золотника, з поперека (*diaphragma*) и з під поперека, з путрухів и з під путрухів, з калюхів и з під калюхів, з печінки и з під печінки, з хорбака и з під хорбака, з серцьи и з під серцьи, з селезїнки и з під зелезїнки, з почок и з під почок, з димала (*міхур*) и з під димала, з сїдала и з під сїдала, з суромоти и з під суромоти, з нїг и з під нїг, з гомівки (*femor*) и з під гомівки, з сїмдесьть сїм суставок, з плесна и з під плесна, не раз не два... не девйть! Боже допоможи мині спалити и Бога не прогнївити, лиш цего пороженного злічити! —

До злічення при помочи понизчої примівки треба льняного клоча и передної червоної запаски від чорнявої дівки; найліпше помагає, йик примовляє зведеницьи, бо пухлина має звести си на нїнащо а запаска на те передна, бо ружьи звичайно бє в око. Слабий лыгає, опухле місце вкривають запаскою та робий 9 кульок з клоча і складають на столі по три а десяту на боці. Примівниця запалює вільхову скіпку, зачинає молити ся три рази Оче наш и три рази Богородице Дїво, бере по три кульки, кладе зараз на запаску и підпалює; так спалює всі кульки а десятою обчерає рану и обкаджує. Спалюючи кульки примовляє так: Ружа черлена, ружа йисна, ружа темна, ружа жовта! Ци єс з корчів, ци єс з терньи, ци єс з польи, та ци єс полонинцка, я ті віклинаю та заклинаю з усего тіла (вчисляє всі части тіла, як в попередній примівці, потім каже): Щезай, пропади під фіст попади; на сині моря; там є пани, там є панский син, там меш

з ним спати на панських подушках, в панске піре перевивати и в панські потрухи си впахати, там твоє кореноване, там твоє бутє, а тут на тім тілі не дам ні їсти, ні пити, ні гуляти, ні во-
лоди пускати; щезни, пропади, амінь! —

(Жабе — від Петра Мороза записав Іван Семятович.

Занім покличуть до злічення знахора, прикладають до ружі шовковицю - вовну водяну (Algae), що є у головици.

9. Біль горла.

а) Виваром з висушених и посвячених кукурудзяних качанів полочуть горло.

б) Полочуть горло розпущеним алуном або виваром шаль-
вії (Salvia off.), а при тім роблять оклади на шию з свинячих
лайнків.

10. Колотьба-надсада в грудех*).

а) Розпечену гуску соли притулюють до місця, де коле.

б) чистий віск сучуть по тілі; він витьгає щотину (воло-
ся), бо то вона коле;

в) мастьють груди медом і висукують воском;

г) пють порошок, розтертий из сіркою і розпущений у воді;

д) кладуть пявки;

в) трутть білу чисту смолу і варять у воді; юшку з того відціджують, вливають до козячого лою і масла. Се пють і ля-
гають на горячу піч, де прудять ся аж до немочи; при тім кла-
дуть під рот платки, бо хорому підчас прудження ротом виливають
ся „всі шмарки и харки.“

11. Бабиці беруть ся з *сонців*, (обжирство з відбиванєм),
як відкидає, особливо по сьвятах великодних, коли хто по дов-
гім пості наїсть ся лакомо. — Бабиці лічать примівкою: До неї
треба 1) води цілої, значить принесеної рано до схід сонця,
коли ще ніхто не брав з жерела, а нести би ї так, аби не хлюп-
нути з посудини, а уживати би ї лише до сеї (пониже поданої)
примівки; 2) девйить малих каміньчиків; 3) девйить ложок;
4) девйить веретін; 5) девйить березових прутиків и ніж. — Воду
треба наставити в маленькім горньити, засипати і попелом, рівно-
часно має си ті каміньчики жарити на вогни. Йик уставльє воду
у піч, льигає недужий на ліжко горілиць и так лежит доки не
скінчит си злічене. иик почервоніють каміньчики, кидає їх при-
мівницьи у миску порожну, покладе на голий живіт недужого,
зсуваючи кожний по крисі миски, причім каже: Ні девйить, ні

*) Сильний колючий біль у боках клітки грудної, часто яко симптом
(обяв) звісного запаленя олегочної або легких (Pleuritis, Pleuror pneumonia).
Др. В. К.

вісім.... ні один; верх каміньчиків перевертає горньитко з окропом (властиво з лугом) и так примовльєє:

Бабиці, бабиці, тримайте си лавиці; ци взьилисте си з води, ци з суші, ци ви скоромні, ци пісні; ци взьилисте си з труду, ци з нужди, ци з роботи, ци з охоти; ци ви є наслані, ци родимі! Бабиці, бабиці, бабиці! Я вас вікликаю не сама собов, а духом сйитим та з Пречистов Матербожов. Водов віполікую вас, камінним замурую вас, віником вімітаю вас, а ножем вішкрібую вас. Я вас взиваю та вікликаю з голови та з під голови, з очий та з під очий, з носа и з під носа, з зубів и за зубів, з йизика и з під йизика, з шиї и з під шиї, з грудий з під грудий, з серця з під серця, з легких з під легких, з черева, з під черева, з кишок з під кишок, з рук, з під рук, з ніхтів з під ніхтів, из стегон и з під стегон, из природжіня и з під природжіня, из литок изза литок, из пйит и з під пйит. Я вас віклинаю з кождої суставочки и кождої жилочки, аби ви не мали моци ні путерії боліти та колоти и в тім тілі сидіти. Я вас заклінаю, аби тогди боліло, коли умерлий по воду піде та горівку ме пити. Шезайте, пропадайте, білу кість не имайте. Шезай, пропадай, пропадай по віки амінь! — По тій примівці плює знахорка три рази у миску; воду вічерпує лижками, веретенами, прутиками и ножем на відлів; при кождім рахує: ні девйить і т. д.; шо води по тім відлічуваню и черпаню лишит си, несе хорий там, де плоти сходьи си; там бє мисков у пліт, розбиває ї, потім плює три рази у тот пліт.

(Жабє, від 93-літної примівниці Анни Тарабасюк Іванджурини з Кут Ходак, котра мала 12 синів примівників, записав І. Сенятович).

12. Спір - задуха = дихавица, (Asthma).*) Кашель.

- а) Пют вивар з грани (Cetraria islandica);
- б) пют сало з борсука і мастят тим салом груди;
- в) вимішуют кварту меду з квартов тертого хрину, заткают щільно у горшати і закопуют у землю на 12 день; потому їдят тот мід по лижці натще;
- г) пют росів з медвежого мяса;
- д) пют теплу ще кров молодого білогрудика (Cinclus aquaticus);
- е) жінка дає своєї теплої поли пити;
- ж) гладунці по солодкім молоку, яке стояло на сметану, кладут за вінь (зн. у піч, на місце грани, яку кочергою вігребано); там печут ся ті гладунці, через що виходит з них дзьима (товщ); тоту дзьиму збирают до порції (скляний пугарчик) і ві-

*) До слова спір додають задуха, отже: „спір-задуха“, яко хоруа, обявляюча ся тяжким, коротким, дуже утрудненим віддихом (брак воздуха = dyspnoe, Asthmaanfall) і сининем (синиця) твари, яко обяв утрудненого кровокруженя. — Др. В. К.

пивають горячу, а хто не горівку, то з нев; воно дуже помічне; від того рвуть си *флеки* (харкотине, насіле на *білім потрусі* (білий потрух = легкі, а чорний потрух = печінка).

(*Яворів, від Онуфр. Копельчука*).

13. **Порушенє дна** (Gastritis).

а) Пют настоянку коріня підойми в горівці, або

б) настоянку з кривого зіля (*Polygonum bistorta*), або змійковини (*Scorzonera rosea*).

14. **Сояшницї** — катар кишок (Enteritis), лічат як порушенє дна.

15. **Біль серця**. Пют вивар нізки (Cambium) верби або з губи і земйного серця (Tuber cibarium).

16. **Запір** (стільця або мочу). Пют вивар з бобу, тернянок або з кори березової.

17. **Золотник.*)**

Гуцули представляють собі золотник яко калюшок з жовчею (sic!), що лежить під кишками; вони кажуть: йик зрушити тот калюшок, то виходит з него паскудна кров, від чого жили грубіють, а чоловік дуже ослабне, бо розбирає его горячка.

*) Золотник. Під сим словом розуміють Гуцули ріжні, ближе не означені, хоробливі й уперті, хронічні забуреня в ямі черевній, обявляючі ся твердим або й цілковитим запором стільця, мочи, надутем (пухлина) поверхні черева, глухими болями, тисненем, при чім хорий не має апетиту, нидіє, а нераз і вмирає, що залежить від рода хороби (золотника); звичайно такі хорі мають чутє в череві якогось твердого предмету, або кажуть навіть, що там є „щось живе“, що їх точить і висисає. Від одної нервової, гістеричної жінки-Гуцулки довелось мені при консультації учути, що мабуть у єї череві вироста жива жаба, рухи (лаженє) котрої вона виразно відчуває, ба, навіть чує кваканє!“

О скілько можна провїрити, розходить ся звичайно у хорих на „золотник“ або о якісь наріслі (новотвори) або запальні місцеві опухлини (entzündliche Exudate), котрі звільна розвиваючі ся й побільшуючі ся, викликають поважні, хоробливі, субективні болі. Звичайно буває при тїм і водна пухлина (hydrops ascites). Найчастїше скаржуть ся жінки хорі на матицю, на „золотник“. Психольогічно дуже цікава річ, що аналогічний комплекс хоріб і долегливостий „золотника“ в ямі черевній, називає простий, сільський люд Хорвації, (де я кілька літ яко лікар був чинний), іменем „масіса“ (матиця), на яку зарівно й муштини хоріють і скаржуть ся. Розуміє ся, що при всїх наростах і запальних опухлинах в ямі черевній, котрі побільшаючі ся, стїснюють простір ями, спиняє ся кровокоуженє, і кров артерійна, допливаюча аортою (aorta abdominalis) натрапляє на механічну перешкоду, тисненє крові збільшає ся, аорта мусить з великим напруженем (Spannung) працювати, тому часто розширює ся і сильно пульсує, що хорий на „золотник“ субективно відчувати мусить, яко щось живе, рушаюче ся в череві; впрочім і сам розростаючий ся новотвір мусить вкінці хорому дати ся відчути яко якесь тверде, черево розсаджуюче чуже тіло. — *Др. В. К.*

а) Хорому розтирають тіло руками і маслом, запалюють прядиво у горшати, перевертають горня на черево над пупом, горячий дух горшати стягне біль, і чоловік подужіє;

б) пють вивар у горівці з коріння ріпяху або золотника (*Geranium sanguineum*).

18. Гостец*) (*Arthritis urica*).

а) Засушений підбій (*Tussilago farfara*) парять водою, аби відвохк і прикладають до *бульб* (міхурців), які гостец викидає; підбій проїсть ті бульби;

б) кладуть мірське порося (*Cavia Cobaya*) на місце, де відчують біль; кнурик забирає гостец;

в) миют руки чи ноги в виварі живокосту, або прудять ся в парі живокосту.

Прудять ся в той спосіб, що вкидають розпечений камінь у цебер до вивару з живокосту, присідають пильно над цебром і укривають ся ліжником; по часі ідуть з тим ліжником у постіль і укривають ся другим;

г) прудять ся в виварі хобзи з солюю;

д) натирають болючі місця борсучим або медвежим салом;

е) пють вивар у воді з смерекового гистівника (плоский вершок з гушмою суча);

ж) відгашують вугля і примовляють: „Боже поможи мині примовити, усе зле закльисти и замовити. Хоть єс больичка, хоть єс скусов, хоть єс гостец сухой, хоть гнилий, я всі ці горести-болести, колючі-болючі візиваю, вікликаю з голови, з під голови, з тімйи, з під тімйи, з очий, з під очий, з носа, з під носа, з рта, з під рта, з шиї, з під шиї, из вух, из слух, из потилиці, з під потилиці, з плечий, з під плечий, з грудий з під грудий, з печінок, з під печінок, з кишок, з під кишок, з сімдесить суставок, з крижів, з під крижів, з стегон, з під стегон, из колін, з під колін, из литок, з під литок, из котиків, з під котиків, з плеснів, з під плеснів, з пальців, з під пальців, з підошвів, з під підошвів. Я все зле, все лихе візиваю, вікликаю, из сего хрещеного, порожененого, молитвенного (имя)! Иди собі там, де пси не добріхуют, де кури не допівають, де люде не бувають, де си служби не правйи! Даю тобі курку з курьити, кітку з котьити, свиню з поро-

*) Гістцем називають Гуцули різні забуреня в організмі, як: нападові, або хронічні болі і ломане в ногах, передовсім у суставах, мясных і стегнах пальців ніг, далі в руках, крижах, хребті, а наконец і інші з болями і ломанем получені долегливости у всіх інших, внутрішних органах, а далі й різні болючі, сверблячі і т. п. вереди і виприски шкірні. Не ма сумніву, що під словом „гостец“ розуміти треба в науці звісну хворобу переміни матерії: Гостец = *arthritis urica*, Gicht, polsk. Dna, франц. la goutte (*podagra*) etc., де кров переладовує ся мочовими солями, котрі, осідаючи в суставах, (*podagra*) стегнах, викликають цілий ряд льокальних, запальних обьявів і цілий комплекс забурень у кровокоуженню і переміні матерії. — Др. В. К.

сьяти, качку з качьити, гуску з гусьити! Иди собі, бери собі, неси собі в синї моря, в глибокі потоки, там ти будеш піском пересипати, в водї си купати, в лист си завивати! В гілю си колиши, а сего хрещеного, пороженого, молитвенного, чистого в здоровю лиши! Йик тьи найшло рано, рано тьи відсилаю, йик тьи найшло в обїди, в обїди тьи відсилаю, йик тьи найшло в полудни, в полудни тьи відсилаю, йик тьи найшло д' вечеру, в вечір тьи відсилаю, йик тьи найшло в змерк, у змерк тьи відсилаю, йик тьи найшло досьвіта, досьвіта тьи відсилаю. Я тебе відсилаю пйитьми пальцьими, шестов долонев тьи заклинаю. Йик тьи від тепер здогно, золотими мечами тобі голову здойму; буду тьи псами перваками тровити, котами перваками драти, сокирами рубати, косами косити, серпами жьити, граблььими розгрібати, віниками розмітати! Цур з хати! Пек ти! Скапай си и страть си; моци не маєш, краси не спиваєш, відкис прийшов, туди си назад обертай!“

Виговоривши ту примівку, обдуває примівник хорого три рази, тай каже: „Не моїм духом, але Божим! Най Біг даст на вік, тай на лік! Скачи здоров!“

Так три рази примавляє на три штихи и три рази дує духом.

(*Космач, записала Клим. Лисинецька*).

19. Жонви (Scrophulosis. Diatesis lymphatica).

Жонви беруть ся від зелених жонвів (*Picus viridis*); як лиш чоловік посягне у дупло до гнізда зеленої жонви, від якої іде смрід, то з того смроду ловлять ся жонви.

- а) Парять сїркою білу вовну і прикладають до шиї;
- б) мастьють жонви полою від порядної дївчини;
- в) відгашуючи вугля примовляє примівник: „Хоть єс жовнарин, хоть жовна, вчинилисте си в *ровері* (гніздо); вчинило си девїит, з девїит вісім... з двох одна, з одной ні одна“. Так примавляє 9 раз, при кождім обдуває 3 рази и каже: „Не моїм духом, але Божим“.

(*Космач, записала Кл. Лисинецька*).

20. Жовтїнниця (*Icterus*).

- а) Против неї сушать омелу (*Viscum album*), туть єї, мочать у горівці і пють;
- б) пють вивар крокішу;
- в) пють 9 вуший і 9 гусячок у молоці;
- г) запуджують чим небудь.

21. На отверезіне дають пити відвар з фої і чеснокаку.

22. Загоріне. Кладуть на голову квашену капусту.

II. Недуги нервового укладу.

1. Родимец (Convulsiones). Се слабість діточа; вона трясє дитиною; дитина перестає говорити, *забезсебит си* (лежить без пам'яті). Тоту хворобу приносить дитина з собою при уродженю; бере ся вона й від того, як дитина чогось вержеть ся, або як дістає зуби. Против неї ідуть до схід сонця рвати *горечавку* (*Gentiana pneumonanthe*), або скусівник (*Astrantia vulgaris*) і варять єї гіркий корінь цілу добу; тот вивар обносять три рази довкола хати, купають у нім 3 рази дитину, а вечером, як є у хаті світло, висипують тот вивар на світло, при чім примовляють: Відбираю від свої дитини, намотую на твій огонь! — Опісьля підкурюють дитину димом з горечавки або скусівника.

2. Зла бола = лихé (Epilepsia, Morbus sacer).

а) Йик він, шезби, обмарит чоловіка, верже єго д' землі и бе ним, переверне очи, а чоловік нічого не розуміє, то треба, аби попустило, пустити хорому крови з під мізинного нігтьи, терти єму руки и голову и сипати на него студеної води; мізинний палец зігнути и тиснути мощно, притягнути чоловіка на друге місце; не вольно єго кликати по імени;

б) варять сьвячене зіле у сьвяченій воді і обливають хорого тим виваром;

в) дають хорому у руки сьвічку, яку тримав умираючий;

г) зілем сьвяченим на св. Маковея обкурюють хорого;

д) підкурюють волосем з умерлого, яке лишає ся при вичісуваню за гребенем;

е) підкурюють петелькою, якою вяжуть ноги умерлого;

ж) підкурюють мотузом, на яким хто повісив ся;

з) як чоловік здоров та дужий, а єму зробить ся від разу студено, тіло єго задеревіє і трясє ним, то арідник так ним кидає. Такого кладуть у постіль, навалюют чим, аби єго не кидало, потім підкурюють ладаном, р зпускають ладан у солодкім молоці, дают того пити хорому і микот єго сьвяченев водов. Такий чоловік, що єго тота слабість находит, мусит мати при собі кедрове зіле, або носити сьвячену воду, що їй вже 12 років, а надто миро з церкви. Зіле варит і пе, обміє ся ним, а другий перевертає на собі убранє і несе воду з того умитя під вівороть, або там, де сходять ся три плоти, або на роздорожище; судину, в якій несе воду, мусит кинути на ліво і утікати що сили, аж відбігне далеко від того місця, инакше того лапне си єго;

и) над хорим на злу болу примавляют так:

Війшов золотий чоловік з золотої церкви и йшов на золоту гору у золотім убраню и здибав (имя рек); паде він на коліна и просит золотого чоловіка: Золотий чоловіче, прошу тебе, віжени з мене злу болу! — Бере золотий чоловік (имя) за руку и веде перед Пречисту Діву, аби Пречиста Діва єму сказала, який

єму лік дати від злої боли. Пречиста Діна дала єму золотий меч, золоту трембіту, золоті долота; погану болу золотим мечем вірубав, золотими долотами відовбав, трембітами вітрубив, погану болу болючу, колючу поніс лісами; комінєм шезла-пропала дурна бола. Бере (имя) золотий чоловік и веде перед Господа Бога; взяв Господь Бог (имя) за праву ручку, Сус Христос за ліву ручку, повели єго до сьвятої церкви, завели в оден бродок по коліна, в другий бродок по пояс, в третій бродок по шию, обмили від дурної боли, завели до сьвятої церкви; засьвітило сонечко в личко, а місьиць в потилицю; взяв Господь Бог фусточку, обер від дурної боли; — потім вона попустит чоловіка.

(Від Онуфр. Копельчука з Шешор).

3. Постріл. (Neuritis acuta).

Примівка: Сьвятий Отче Николаю, сьв. Непор. Зачате і т. д. треба згадати усі сьвята, що є в році аж до Николая, а потім; Пострів колючий, пострів болючий! Ци ти си став з сьвітита, ци з вітру, ци з роботи, я хочу тебе вікликати з 77-х кісточок, з 77-х жилочок. Пострів болючий, пострів колючий! Вікликаю тебе из шкіри, з мньиса, з кісток, з серцьи, з почок (нирки), з голови, з очий, з носа, з рота, з йизика, з зубів! Иди собі лісами, горами, водами, ріками аж до Чорного морьи; на краю Чорного морьи є вісока гора, а на тій горі є скала, а в тій скалі є девйить когутів перваків, девйить котів перваків, девйить псів перваків. Йик ти не схочеш піти по воли, то підеш по неволи; тебе когуги відзьобають дзьобами, коти вігребут лабами, пси вігризут зубами! Шезни, пропади! Ти до сего тіла не маєш діла!

(Шешори — від Онуф. Копельчука).

4. Нічницї (Visiones et halutationes).

Як чоловікови що умре, або він згубит гроші, то він за тим забанує; з того він не може спати, бо єго нападають нічницї: приступає до него така вмерла чельидина, йика до него має жьиль, або сама за ним банує (тоскує).

Треба йти, зачерти из 9 керниць по 9 раз води з кожної, накласти ватри кресаної и по 9 раз відгашувати вугльи. Відгашене вугльи взьити з поверх води, покласти на бік, укрити платинков, а води напити си, умити си нев руками на відлів (верх) и так примовльити: Шоби се у мене так пропало, йик шезає роса від сонцьи у вечір и рано до схід сонцьи. — Воду з того митьи має висипати на роздорожу або там, де сходьи си три плоти и утікати не обзираючи си.

(Жабе — Юра Бендейчук).

Як дитину нападуть нічниці, купають її в виварі дрімлюха (*Lamium purpureum*) і кладуть его під голову.

5. Против переполоху пють вивар з боршівки - Божої ручки (*Heracleum spondilium*).

III. Жіночі недуги.

1. С п л а в. а) Білий сплав (*Fluor albus*); відвар з біжде-рева (*Artemisia Abrot.*) з сплунника (*Fumaria rostellata*), з кучерь-вого зіля (*Geranium molle*) або з сильника (*Iuncus effusus*), з чор-тового зіля, дев'ятосильник (*Valleriana off.*).

б) Червоний сплав (*Metrorrhagia*). Пють настоянку в горівці або кривого зілля (*Polygonum bistorta*) або мурашьявника (крававника *Achillea millefolium*), натинника (*Solanum dulcamare*). Теж саме дають і тій жінці, що має велику полу (*menstruatio*).*

2. У р а з - з о л о т н и к жіночий, болі матиці. Пють ви-вар з великого зіля (*Inula Hel*), або настоянку земйиноного серця (*Tuber cibarium*) на горівці.

3. С т р о м и н ь и. Як жінка злягає тяжко, або як дитина *чинит си* ногами або руками, треба жінку поставити стрімголов на дош-ку, сперту скісно одним кінцем до постелі а другим до землі. Моша підпирає пальцями дитину за сонцем раз попри раз, доки не оберне, потім кладе ся поліжниця на постіль так, аби голова тай ноги були низько а під попереком високо; „зараз найде си дитина.“

По породі дають жінці їсти кулешу з опиханого лену, кме-ну (хмелю) і проса, зварену на сметані.

IV. Шкірні й інші недуги.

1. К е р т и н а (*Scabies*) робить ся на ліктях, на колінах і на загінках руки; вона дуже свербит через того, що ув-одно дре си;

*) У чоловіка (муштини) була зразу также пола йик у чильдини; та йик він зачвив робити по церквах, будинках, то ему було видко поли (кров); Мат-ка Божа віпросила у Бога: Най маю полу а чоловік ні! — Від того чьису нема у чоловіка поли, тому у него і сорочка коротка, а у чельдини довга, аби за-кривала полу.

Зразу була суромота (*genitalia*) під пахов, лишило си там ище волось; та де люде пішли, ци у церков ци де, там зчіпали си; тому переклав Бог (суромоту) у таке паскудне місце, аби і не було видко, та аби не мож було будь коли зчіпати си. З під пахи, йик чуріла пола (кров) то видко було, те-пер уже ні! — Пояснив *Юра Шеребурьик*.

як здерти один міхурчик, зійде з него вода, але зараз робить ся з него другий.

Як дістане кертину старший чоловік, має умити ся, взяти землі з кертовиня, збити її до купи і обтерти ся нею 9 раз; потім має голий вінести до сходу сонця тоту землю на роздорожище, вісипати її там і утікати не обзираючи ся тай так, аби его ніхто не *зашнипив* (не здибав).

Як чоловік або худоба перейде тою дорогою, дістане кертину а від того другий.

2. Устуда*) - больфочки (*Aspe vulgaris*). Се червоні міхурці на лиці, в яких є гній; вони дуже печуть, особливо як загреє сонце. Дістають їх найбільше парубки, а роблять ті больфочки парубкам молодиці, як котрий ходить до двох або як хоче яку покинути.

Против устуди треба іти на 9 хитарів (межей), взяти з кожного кола шкаберку або лубя, покласти з них ватру і відгашувати вугля у воді; у ній треба обмити ся і винести її там, де сходять ся три плоти; там треба витягнути граничний кіл, усипати в діру по ній води і назад его віткнути, але вже вершком у землю; верх кола поставити горня, в яким відгашувалось вугля тай утікати не обзираючи ся.

3. Веснянки (*Chloasmata*); против них миють ся дівки молоком від білої кобили.

4. Омраза**) (*Syphilis*). Вона бере ся з того, як хто на другого плюне або его обдмухе. Мож її дістати і від гроший, або як чередінниця кого обнехарит, такий *охаблений*, стає *мразний* кождому.

Лічат его кнуриком, як гостец, або омразлений іде до сухої смерічки, і беручи з неї кору приговорює: Я цесу кору з тебе стьигаю и сам себе обчираю з усього тіла, аби це від мене відлетіло, аби це з мене зчезло, аби пропало, йик роса від сонцьи, а моє тіло аби чисте стало, йик срібло. Я тебе даю, из себе зчираю, на тебе натьигаю, аби воно тебе си тримало, аби на сїм місци зчъизало и за мнов не переймало!

5. Чираки-сьліпаки (*Furunculi*).

а) Прикладають листе бешезника (*Paris quadrif.*);

б) запікають цибулею або горячим фостом ложки;

в) насланий чираками просит другого іти в ліс; там має найти *самовисхлицю* (смереку усохлу); на ній має від сходу сонця

*) Устуду, витриск шкірний, *Aspe vulgaris*, дістають передовсім дівчата і хлопці в забуренях крови підчас переходового віку. — Др. В. К.

**) Стан дегенераційний і близни по лиці, брак носа яко обяв *Lupus vulg.* також яко дегенеративний стан *syphilis'u*. — Др. В. К.

утяти одну трісочку за одним разом, за другим разом від полудня а за третим від заходу; тими трісочками, і то кожною з окрема, обчирає ся 3 рази. Ті трісочки тримає коло себе через 12 служб; потім несе в ліс під луб сирої деревини, яка зараз від того всхне.

Хто би таку деревину, думаючи, що то самовисхлиця, утяв против чираків, то тот безпечно згине від них.

(Юра Бендейчук — Жабє.)

6. Р а н и. Прикладають листє оливника (*Sedum Telephium*) або мастять рани арнікою, вимоклоу в горівці.

На рани, спричинені менчим скаліченєм, прикладють листє з подорожника (*Plantago major*).

Против рани з укушення гадини відгашують вугля і так промовляють :

Прошу Пана Бога льгаючи и встаючи, добров дорогов ідучи, здібаючи Матку Божу и свйитків і Божих помічників, аби Господь Бог мині допоміг примовити і цу примівку офолосити з Пороженов Пречистов Дівов на поміч стати и пороженого (имя) злічити. На поміч съвйити съвйитки стали и усї днинки, кільки у року є, згадали. І ти, понедівнику*), поратівнику поратуй!

Поможи, Боже, излічити и скажи своїм съвйитим съвйиткам грїха опустити, віка продовжити, всі съвйитки гадати и знати, Господа Бога спімнути и на покуту здавати си, до церкви Божої ходити, Бога просити, на службу давати і всіх съвйитих благати, аби стали на поміч сего пороженого излічити!

7. Відмороженє (*Congelatio*). Як хто пальці руки або ноги відморозить, то прикладає листє сирої капусти у лікті, зглядно під колїна; від капусти піде *вовкість* (капустяний квасовий сок) і рука чи нога зараз відїде.

8. Б о р о д а в к и (*Veruscae*).

а) Треба принести до схід сонця води у хату, вильяти єї, а з тою, що лишить ся у коновці, вертати назад до керниці вмиваючи ся позісталою у коновці водою; так треба робити по 9 раз через 9 день.

б) Перевязати бородавку кінським волосом, аби відпала.

9. В о л е (*Struma*). Воно бере ся від воля, що жиє у теплицьких, де є руда; воно має малий фостик і гей три головці на купці. (Шешори).

Мож его дістати, як хто віпе *боклажка* (*Asellus*), що є у воді. Ліку*на воле нема.

(Жабє).

*) Примівник має свою днину, коли не їсть і не пє; тот день у него съвйиток; він его кличе до помочи.

10. Волокно (Panaritium) бере ся від волокна (Gordius), що є у воді.

Ліку нема на се.

11. Нявча кістка (Ateroma). Вона виростає на чолі або на вилицях; не болить, але паскудна.

а) Аби її збути си, треба си три рази обчирати правов руков мерцьи; вона бізівно щезне!

б) Або най би гульку щіпав первак мізинним и великим пальцем на вхрест.

12. Лисина. Вона бере ся з того, як хто умие ся водою, в якій був падиволос (Equisetum), або як хто пє молоко від такої маржини, що з'їсть падиволос.

13. Біль зубів. Зуб, се кість, що стоїть у вилицях. Вона лучить ся жилкою з головою; як зуб задуплавіє, то там робить ся червак, як у дуплі дерева. Від того червака походить біль зубів: чим більше хто дразнить єго, тим більше він киває ся і тим дужче болить зуб.

а) Мішають блекоту, вовчицю, шишки, горіхову кору і грецило та прикладають до зуба;

б) кладуть на болячий зуб поганого каменя (Lapis infernalis); від него троїт си червак, а зуб поволи розкрушит си, йик деревина;

в) підкурюють димом из блекоти (Hyosciamus niger), або чорнобілу;

г) курять у люльці висушене листє блекоти або чорнобілу.

14. Ячмінь на оці. Тот, що єго має, каже: Я маю ячмінь! — Другий сидит на дворі и питає: Що робиш? — Ячмінь палю! — Брешеш! — Ні! — Брешеш! — Ні! — Брешеш! — Ні! — и кидає зерно ячменю у ватру а сам утікає на двір.

15. Катар очий (Conjunctivitis). Против того змивають очи жіночим молоком.

16. Сліпоти. Як хто убє молоденьке ще сьліпе котя, зварить єго, засипле на тім виварі кулешу або свинне мясо и дасть єго їсти чоловікови, то тот осліпне на все. Такий не видит хто у хату входит, не вірит нікому, хоть би Бог зна що навіть на єго жінку говорив.

Проти того нема ліку.

Поправедна смерть і 11 причкових.

По-праведна смерть є лиш одна, від неї умирає чоловік у постели; а є ще 11 по-причкових; йик чоловік прогнівит Бога, то Бог насилає на него йикус *прыхку* (причину), від йикої чоловік або утопит си, або убіє его хто, або згорит, або упаде и убіє си, або повісит си, або вбіє его дерево, або застрілит си, або загроїт си, або его заріже хто, або упе си тай більше не встане.

У року є 77 прыхкових сьвіт; кожда має свого ангела, відзнаку від Бога, аби тоти сьвіта сербувати. В прыхки не треба робити, се ангелам на офіру, так йик Богови на офіру недільи сьвіта.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика).

XXIII. Вірування про рослини й звірів і ужиток з них.

А) Рослини.

Арніка (*Arnica montana*). Настоянкою на горівці ма-
стять рани.

Афінни (*Vaccae Myrtillozum*). Вивар з засушених ягід пють
проти почеревини і болів жолудка.

Безчъисне дерево. Се таке дерево, що має два серця,
або така смерека, що має заростень-приросток, (галузе не
росте в бік; але в гору); безчъисне дерево важить на чоловіка, бо коло
него є Юда; тому треба таке дерево зараз спалити, аби з него
не лишилась і трісочка. Як би з него зробив ліжко, то на нім ніяк
не всне чоловік; а як вже всне, то снить ся заєдно, що чоловік
паде, що его бють; як би з него зробив стів, то хоть би незнати
що давав на простибіг, не прийме ся; якби таке дерево поклав
у хатїний зруб, то Юда входить до тої хати.

Бешъизник (*Paris quadrif.*) Листе его прикладають на чи-
раки і рани.

Біждерево (*Artemisia Abrotanum*). В виварі его мочать
ноги, аби не пріли. — Жінки пють вивар проти білого сплаву: —
Вимочений корінь в горівці дає лік проти болю зубів.

Блекота (*Hyoscyamus niger*). Листе блекоти курять в люльці
проти болю зубів; насїне кидають на вуголь, а димом з того
підкурюють болючі зуби.

Дають в соли вівцям, аби не блеїли та тим аби їх ніхто полонинами не чув.

Боршівка-Божя ручка (*Heracleum spondylium*). Вивар пють проти переполоху і на поти.

Велике зільи-дівосил (*Inula Helenium*). Сирий потовчений корінь пють з водою против браку апетиту.

Вовк-остудник (*Ononis spinosa*). Виваром з листя натирають ноги або руки, як терпнуть.

Гавйизь-живокіст (*Symphytum off.*). Листе прикладають до голови против її болю. — В виварі купають ся, як болять руки і ноги. — Петерте листе, перемішане з сметаною, кладуть на опухле тіло.

Горечавка (*Gentiana sp.*). Вивар гіркого коріня уживають против родимця.

Грань (*Cetraria islandica*). Варять у щільно замкненім горшку, потім пють против спору.

Громовиця, се дерево, яке розбив грім. Між трісками его шукають *шпатора* (тріски з діркою по суку) і виробляють з него пацьорку (кульку); жінки носять тоту пацьорку на шнурку при запасці а чоловіки при ремени, се на те, аби хто не урік. Трісками без дірок перемішаними з кістками, що є в голові вепра, підкурюють ся, або пють вивар з тої мішанини против усякої злої хороби.

Девецел-чортополох (*Carlina acaulis*). Корінь її стрепавий, хихлатий, листе продовговате, з боків має *спички* на кожній жилі; при самій землі виростає 9 мохнатих головок; тих 9 головок збирають по 9 раз, висушують їх і дають маржині з сільов; від того вона сита і дуже править ся.

Дівена (*Verbascum nigrum*) є двояка: чоловіча і чельдинська. Чоловік має гін темніший а цвіт жовтий. — В виварі дівенни купають хорого; як має умерти, то умре зараз по купелі, а як має подужати, то стає ему легче по ній. — В виварі купають дітей, аби були товсті і великі, тай против загаліної немочи і против кашлю.

Дрімлюх (*Lamium purpur.*). В виварі купають дитину против нічниць.

Женепин (Яловець карловатий). Пють настоянку против кашлю.

Зазулинічоботи (*Orchis latifolia*). Прикладають до рани з укушеня гадиною.

Земйине серце (*Tuber cibarium*). Вивар пють против болю серця і против уразу (зрушеня матиці).

Змийовина (*Scorzonera rosea*). Єї корінь *дранкавий* (діравий.) Біда не мала приступу до Еви і не могла єї скусити; але перевергла ся у змію, улізла у корінь змийовини, тай відти говорила до Еви і скусила єї. За то тепер тот корінь дранкавий, а ростина називає ся змийовина.

Корінь змийовини сушать, мочать у горівці і пють против порушениці.

Золотник (*Geranium sanguineum*). Уживають против золотника.

Зрадзільи-сметанник (*Agrimonia eupatorium*). Покохала си була дівка из злим духом, котрий си ї показував, шо він є чоловіком. Вона пізніше через йкийс спосіб узнала, шо се біда. Одного разу мали вони розмову меже собов, йик він має ї найти у тім місци, де вони сходили си. Вона сказала до него: Я на тім місци буду косицев (цвіткою); на середині буду я, а з боків попри мене будут мої дві посестри. — Він прийшов и найшов тоти три косици, зірвав середну и взьив собі. И доти на зрад-зілю середна косицьи не цвите.

Виваром того зіля парять горшки на молоко; тогди молоко має більше сметани.

(Космач, від Мих. Палійчука записала Кл. Лисинецька).

Ива (*Salix Caprea*). Се дерево прокляте, бо кілками виробленими з него проколено руки и ноги Исуса.

Кедрове зільи (*Juniperus montana*). Воно росте поміж великими камінными на полонині Баласинаса. Вивар з него пють против епілепсії и божевільства або йик дитина у ночи зубами *крецкотит*.

Дитину, що у ночи мочить під себе, купають у тім виварі.

Воно помагає и вівцьим, йик вони крутьи си и голову задерут до гори и блеют; то сатана ними так крутит; від кедрого зільи він утікає, йик его почує; він би згорів від него.

Ключ-зілля. Жонва чорна (*Picus martius*) знає найти ключ-зілля. Воно має таку міць, що аби ним йкий замок погладити, ци колидку, то вони си вітворут. Хто хоче мати то ключ-зілля, то треба найти гніздо чорної жонви и то гніздо забити, аби жонва не могла у гніздо зайти. Тогди треба під тим гніздом забити девить паличок. Жонва прийде та не зможе увійти до свого гнізда. Полетит за ключ-зіллям тай го найде, принесе и упустит на першу полицку а вона завалит си, поломит всі вісім полицок, бо таке сильне, аж на девитій зіпрет си. Тогди можна го брати. Воно росте у траві и можна го найти косячи траву; йик коса его зітнет, то нераз розприснет си и утрет си. Тогди брати би усий поліг до одної травички з тої царинки, нести би на воду; трава підет з водов в долину а ключ-зілля поплинет горі водов; против води и можна би го взяти и вітворати замки, йики хто схочет.

(Голови, від Петра Шекирька записав Лука Гарматій).

Косатень (*Iris pseudacorus*). В виварі з него миют дівки волося, аби мали довгі коси.

Криве зілля (*Polygonum bistorta*). Настоянку у горівці пют против болю жолудка, против корчів и против червоного сплаву.

Крокіш (*Calendula off.*). Виварений у воді добрий на купіль для дівчат, аби були румяні. Новородків купають в нім, аби були ладні; виваром з корія миють ся против болю голови. Вивар з цілої ростини пють против жовтінниці.

Кучеряве зілля (*Geranium molle*) против сплавів.

Кривавник-деревій (*Achillea millef.*). Вивар з его корія пють против кашлю і запаленя легких, против червоного сплаву, зглядно против великої поли.

Кукурудза. Йик Бог сотворив кукурудзу, було на ній шуків від спода до верху. Дуже великий хліб давав Бог; було легко тогди за хліб; пекли хліб, віїдали середину, а к і р к и (тверда частина хліба) вальили си; а жінка взьила, дитина си напаскудила тов кірков. Бог то зобачив, огнівав си и каже: Хліба не буде більше за тото! — Але кіт и пес, йик зачъили ходити до Матки Божої благи, просити и Господь Бог літі одного чъису зіслав сьвітки з косами, хліб підкосити і закълити, аби хліба не було. Але Матка Божа штрикла, стебельцьи имила правов руков, а стебло кукурудзьине имила зи споду лівов руков і каже: Господи ми-

лосердний! Будь такий добрий, лиши хоть цесї двї партичцї, що я руками имила! — На сї двї диханї, вона щїро Бога просит, що вони Бога не прогнївили. — Бог каже: Се, що ти руков застала, тїлько най буде зерна і се лиш котова і псова пайка, а бїльше нїяка диханя з хлїба не має пожитку. Йик си люде покайи, мут Бога просити, ме Бог давати урожу, що, хоть Бога прогнївали, то ще на котовїй і на псовїй пайцї можут жити, лиш аби пса не били, не зневажьили, ката аби не морозили, аби єго пестили, бо кїт є з Бога дуже правий і не є прогнївлений, він від Бога є угладжений; бо кїт хоть сидит, хоть лежит, то Бог дає примовку, що він си у чоловіка тре і прїде, він не прїде, але Бога просит, аби Бог дав єму пайку хлїба і тому газдї, щоби жив; Божий лист заказує, щоби ката і пса поневірїти, йик дуже студено на дворї, дверї утворити і у хату пустити. Кїт миш име, бо миш є прокльїта, а пес ме під столом лежьити. Пес є дуже чистий, єго мож у лїжку брати, мож єго тулити; йик йику рану чоловік має, пес може лизати чоловіка, нїяке повітре не ме си єго брати.

(Жабє від Юрка Данилюка.)

Лен пільський (*Linaria vulg.*). В виварї миються від усякої мерзи (бруду); миють волося, аби борзо росло.

Любисток (*Livisticum off.*) Вивар дають пити тому, чїю любов хотять собі з'єднати,

Мак самосївний (*Papaver somnif.*) Зерно єго розкидають до окола обїястя, аби упирї не входили тудя; їм аж тогди можна тудя увїйти, аж визбирають усе розкинене зерно.

Матріган (*Atropa Belladona*).

1. Єго можна рвати лише на Івана, причїм треба довкола себе метати дрібнї гроші; при копаню танцюють Гуцули до вкола него, притикають до него горївку, обїймають, цїлують єго и примовляють до него. Викопаний корїнь мочать у водї. Тою водою умивають ся на любовцї і дають єї з горївкою тому, кого хотять зчарувати. — А як хотять збавити чоловіка, дають єму цїлу порцїю випити.

Настоянку пють против дїфтерїї і дурньички.

2. Иду я копати матрігану для Дмитра М....., але хочу, абих си насмїїити з него добре. Прийшов я до того корчїи - матрігану и хочу копати; беру розболїкаю си, сорочку з себе й гачи скигаю, и чо хоч роби коло того матрігану: вітрішьий си або сьпївай, або плач, або плеши си й шо будеш робити при копаню, то усе буде так робити тот, що буде єго пити. Але, розумїє

си, шо би копати его до схід сонцьи, аби був вікопаний, нїм сонце зійде. Одного року я сам переконав си на тїм матріганї; то було р. 1901; був чьоловік, називав си Іван Павлюк, мав дуже великий переполох у собі; він був керманич, провадив сплави водов а звичайно ріжні випадки трафльиют си на водї. Старї люде говорьи: коби ему дати матрігану, тоби було ему лїпше, але аби копати его тихенько и не буде ему нічо шкодити. Я се чую тай думаю: коби я знав, хто буде копати! Аж моя жінка пішла копати, бо була родинов того чоловіка и пішла друга жінка з моєв жінков, але та копала для себе. А я став коло них та дивлю си, йик вони будут копати; та жінка, шо для себе копає, то копає дуже тихонько нї дивит си нікуди нї говорит до моїй жінки нічо. А моя показує фіглі, схилила си тай руков пилнит коло корча, плеще у долонї, співає и ріжні фіглі вірабльиє. Принесли тот матріган до хати, намочили у горньити для того Павлюка и для тої баби, але окроме, а я то пантрую, шо буде з тим Павлюком. То мокло одну ніч, рано дают тому чоловікови пити и баба пє, та бабі нічо, лиш спит цілу добу; але треба однако дозору, бо би згорів чоловік від того зїля, а тот Павлюк, йик напив си, то було на шо си дивити: йик моя робила при копаню: так и тот робив шукав на земли, обгрїбав на земли при стїні, при припїчку и співав и плескав у долони; усі фіглі робив, йики моя жінка робила при копаню. А ми сьмїйили си з першу а потїм мали грїх, бо так прийшло, шо здавало си, шо умирає; таки убралисмо его у мундур до смерти, та добу так лежъив, а відтак такий був лехкий, шо нічо его не болїло и дуже добре ему було.

(Жабє, від Юри Соломїйчука).

Невістульки (*Chrysanthemum leucanthemum*) уживають за трїйло на рибу.

Оделен (*Valeriana* off.). Се лік против злої хороби, против смутку, против скуси і від лісної, як від неї находить сум на чоловіка.

Виваром корїня оделену миють ся проти болю голови.

Оливник (*Sedum Telephium*) прикладають на чираки, а соком запускають рани.

Омела (*Viscum album*); настоянку в горівці пють против жовтїнницї.

Папороть (*Aspidium Filix mas.*).

1) Кілько є зїльи, то усе від Бога, лиш папороть від чорта; вона цвите о півночи на Івана; до схід сонцьи, вона пристигає и сїє си по поли; вона шкодит траві. Аби і збавити, треба рано

встати до схід сонця, узяти бук, и лише в сорочці та у гатках піти на царину; буком треба бити папороть на-вхрест; потім треба царинку сьвітити через три роки, вона певно пропаде, що вже ї не буде на тім поли.

(Юра Шеребур'ик — Бервінкова).

2) Їик сусіди сварьи си за межу та собі дуже клинут, каже Матка Божа: Не будете сварити си! — И зараз стане з тої межі нора, або кине си на ній папороть, або творит си *зарва* (позариває си ґрунт).

(Яворів — Лесь Ковбчук).

3. Папороть цвите у ночі на сьв. Івана. Хто хоче мати цес цьвіт, то мусит ити голий у папороть и сокотити. У тот чьис у опівночи сокотит и диявол цьвіту папороти, аби го зирвав. Коли папороть розцвитет си, то диявол сунет си рвати а тогди тот голий чоловік, будь чельдина маєт хопити з него шлик (шьипку) и ту шьипку коли будь на себе вберет, то го не буде ніхто видіти, аби ходив по рабунках, по крадежи. Цьвіту не мож дістати, бо диявол не допустит. Коли би кому вдало си того цьвіту роздобути и заколоти тот цьвіт у руку, то до йикого будь замку руку приложит, то замок си отворит.

(Красноїля від Мих. Рибарука записав Лука Гарматій).

4. Цьвіт папороти цвите в ночі на сьв. Івана в першій годині по опівночи. Хто би цес цьвіт мав и покладе на долоню, тот видит усе и знає все, шо си в сьвіті діє. Єго сокотит Біда и не дала би нікому узяти. Один чоловік пишов сокотити на Івана у ночі тоту папороть, йик буде цвисти. В першій годині нараз лиш блисло а вин утьив косов тай зачьив тікати а чьорт за ним гнав си тай в-одно кричьив: Подай моє! — Чоловік изверг усю траву з коси, але чьорт таки си за ним гнав аж до хати а в хаті хотів го бити и кричьив: Подай моє! — Вин розбив косу, а то цьвіт був у пйитці коси. Біда узьила цьвіт а єго вже ни кортіло бірше ити сокотити.

(Голови, від Петра Шекирьука записав Лука Гарматій.)

Під бій (*Tussilago farfara*). Єго уживають проти гістця.

Підойма (*Geum montanum*) має великий стрепавий, жовтавий корінь а над землею виростає з него оден прутик, на нім горі червоний цьвіт *гушмочками*; як чоловік ся порушить, мочить підойму в горівці и пе.

Вивар з підойми пють проти браку апетиту, при загальній немочи, против болю жолудка и против діфтерії.

Подорожник (*Plantago major*). Листє прикладають до рани.

Ростопасть (*Pyrethrum partenium*) прикладають до пят проти фебри.

Як корові попукають дійки, видушують з трупіни ростопасті жовтий сік, (гіркий як полин), до него додають живиці, молодї смитани, се готовять и тим мастять дійки.

Самозелень (*Euphorbia amygdaloides*); натирають нею маржину, аби вигубити вуши.

Сильник (*Iuncus effusus*); вивар з него пе чельидина против білого сплаву.

Скусівник (*Astrantia vulg.*) против родимця.

Слизівник (*Malva rotundifolia*); вивар пють против кашлю.

Сплавник (*Fumaria rostellata*). Вивар пють против білого сплаву.

Старівник (*Cicchorium Intybus*). Вивар з єго коріня пють и миють ся против збуру.

Хобза (*Sambucus ebulus*); варяť на купіль і парню.

Чемериця (*Veratrum album*), уживають чередїнниці; заживають з табакою, аби випчихати хоробу; пють з горівкою; йик хто такої напе си, виводит таке, шо и в цирку такого не уздриш!

Чеснок. Як гадина укусит маржину, *бодькати* би чеснок иглов и так до укушеної маржини примовльити: Точила си война з високого горба, хоть йис лой, хоть лойка, хоть лоянка, хоть стрий, хоть стрянка; йик не можеш у сонци и в місяци гніздь звити, так не можеш нікуди їдь пустити. — Так 3 рази, почім потовчи би чеснок, мастити рану и мити водов.

(*Космач — записала Клим. Лисиньцька*).

Чистец (*Stachys annua*); виваром миють дівки лице, аби було ладне.

Чучурина. Се дерево, йик бзина, росте лісами в полонинах: воно не має серця; воно віплакало его за Ісусом Христом; з него дуже добра сопівка.

Юрики (Lathrea squamaria); корінь дають з солею коровам, аби дали ладне масло.

Б) Зьвірі.

Білогрудик-водомороз (Cynclus aquaticus), убитий, видушений, розтертий на порошок і вкинений маржині до пійла, хронить єї від зарази.

Теплу кров молодого білогрудика пють проти спору.

Бузько-чорногуз.

1. В мори було зразу дуже багато гадюк; вони кусали людей, коли їх на землі було багато. Мати Божа упросила Бога, аби стратив тоти гадюки; Бог загатив греблі, візбирав гадюки у мішок, та дав чоловікови, аби заніс у озеро під Черногород, та там їх верг, але аби не дивив си у мішок, шо там є. Пішов чоловік з мішком на плечех, несе у гори; утомив си, став припочивати, скортіло его подивити си у мішок; він розвйизав его, а з міха стали вілазити гадюки. Стоїт він зальканий, аж приходить Бог, тай каже: Коли ти распустив гадюки, то збирай їх тепер! — За сими словами стали руки того чоловіка — крилами, ніс — рогом, з чоловіка став бузьок. — Тому то в горах так багато гадюк, а ловит їх бузьок.

(Жабє).

2. Дідько посварив си з св. Петром. Петро перемиг дідька; тот утікав на смереку; Петро ухопив за пйиту та відорвав і. Петро шпуририв, та з сего зробив си бузьок. Коли так, каже дідько, я пішлю того бузька твоім людьим на хату; хто єму гніздо кине, він тому хату запалит.

(Яворів — Петро Ковбчук).

Дяклик (Picus). Пішов чоловік у великдень рубати дрова. Приходить д'нему ангіл и питає, шо робит? А тот каже: Дрова рубаю! — Та нині? — питаєт си ангіл. Нема шо їсти, жинка, діти голодні, треба заробити, а тут инчого зарібку Біг даст — каже чоловік. Шо жьйдаєш, абис не рубав в неділю? — питає

ангіл. Та чого, йик не гроший! — Лиши рубати, будеш їх тільки мати, кілько сам захочеш — сказав ангіл и полинув. Приходить чоловік до дому, а там вже гроший цілий стріп.

Минув рік; пішов тот чоловік у великдень у ліс рубати. Прилітає ангіл, тай каже: Не рубай! Чо хоч, абис не рубав? — Хочу богувати — каже чоловік! Рубай собі поки сьвіта, — сказав ангіл, полинув у висиню, а з того чоловіка счинив си зараз дяклик; він ув-одно цюкає у дерево, йик тот чоловік цюкав сокиров.

(Яворів — Микола Ковбчук).

З а з у л я.

1. Зазулю віпросила собі сьвйита Недільи. Вона вйшла з своїх дворів, тай сіла; було смутно на сьвітї; вона зітхала, тай каже: Боже, кобис дав хоть таку пташку, аби хоть кукала, коли вже не мет співати! — Бог дав зазулю; вона сіла перед сьв. Неділев, та зачыла кукати.

(Жабє).

2. Зазульи була зразу жинков, вона мала свого чоловіка; вона его стратила, бо він ї зневажьив. Вона пішла на пораду до бісиці, жинки Ирода. Бісицьи каже: У твого чоловіка є злотий волос на убраню. Его молодиці любйи. Спали з него лудиньи. Прийшов чоловік, розібрав си, а вона лудиньи спалила; він лишив ї, пішов у ліс, тай казав, аби вона ему їсти принесла. А йик я тебе найдуду? — Клич: Ку-ку! — За тото переверг ї Бог за птаху; вона не має свого чоловіка, топче си з тріщучком.

• *(Бєрвінкова — від Юри Шєребурьика).*

3. Зазуля мала свою пару, самцьи, а тепер ни має. Ї sameц називав си кукул. Раз летїла зазуля з кукулом почєрез море, тай его втопила, бо вна си полюбила з тріщучком и він ї до того пидмовив. Та кукул пішов до царства и тепер там є и куєт. Тому на образах, йик малюют Бога, то з одного боку корову, а з другого боку кукула-птаху. За тото, шо втопили кукула, то тепер куєт но вид Благовіщеньи до Ивана. А тріщук тепєр жиєт з зазулев и йик вин ї вздрит, то в-одно за нев си гонит, бо вин также ни маєт пари. А йик зазуля тепєр у небї вздрит кукула, то з радости борзо куєт, йик кльочка: Ху-ху-ху-ху-ку-ку! бо гадає, шо вин д' неї прилетит. Вона его тепєр так кличєт.

(Голови, від Михайла Маротчака записав Л. Гарматїй).

4. Зазуля кукає від Благовіщеньи до Онуфрєя, тогди вона зазулев, а відтак занїмит ї. Вона кукає, бо кличє свого чоловіка. У неї був такий чоловік делїкатний, шо такої птахи не було и не

буде. Вона его стратила, бо вона полюбила си з тріщуком. Вона кличе свого кукула-чоловіка. Йик ї занімит, вона стає половиком. Вона має діти з тріщуком в осени; тріщучка носить вона під крилом.

(Жабе).

5. Був такий газда, шо мав дівку, и був в одного пана панич, шо з нев си кохав. Тот панич був з фостом (вовкулак) и прийшов тот панич до тої дівки в свати. И питала си дівка его, йик ему на мњи, а він казав, шо кукул ему на мњи. И вони пібрали си; він вдав си дівці, бо був хороший. Разу одного він пішов з другими стрільцьими на стрілецтво; він пішов собі за смерічку, а вони придивили си, шо він має фіст, тай застрілили его. Жінка дуже голосила за ним и війшла и сіла на поріг и в-одно голосила: кукул тай кукул. Ї не міг загрозити ні отец ні мати, голосит та голосит: кукул та кукул; а отец взяв та вдарив ї замітавков, та відав у таку годину закльив: Шобис кукала, доки сьвіта та сонцьи! — И вона в тот чьис дістала крилці и полетіла и з неї стала зазульи и тимой вона кукає, а тото стало си на весні, тимой зазульонька на весні кукає.

(Космач, від Олени Горганючки записала Клц.м. Лисинецька).

6. Був то раз чоловік, називав си кукіл; пішов він до цїсарьи по доньку у свати; коли звінчыв си з нев, каже одного разу до неї: Коли си буду перекидати на нечистого, то ти аби міні нічо не казала и нікому не оповідала. — А тот кукіл був злий дух. І жили собі найліпше. Одного разу їде цїсар на польоване и бере цїсаревича и зытьи кукола и йдут на польоване; кукол перемінив си на лиса; цїсар стрілив, гадав, шо то зіправди лис и убив кукола на місци. Коли прийшов цїсар з польованьи питає си доньки: Де, татку, мій куколик? — А цїсар каже: Перемінив си на лиса, я его убив. — В тот раз зачьїла донька голосити-заводити за чоловіком. Одного разу мила донька посудку, шо була в хаті и голосила за кукулом, в тот час сказав до неї цїсар: Аби Бог дав, абис кукала, поки сьвіта и сонцьи! — Тогди цїсарска донька перемінила си в зазулю и полетіла вікном у сьвіт и кукає до нивїшного чьису.

(Космач, від Олекси Клапцуньика записала Кл.м. Лисинецька).

7. Як чоловік почує перший раз зазулю, як вона кукає і побачит галузку, на якій вона сидит, уломит ту галузку, та як буде нев гнати маржину на ярмарок, то над тов маржинов будут бити си на йрмарку и будут добре платити.

8. Йик має бути мертвец у хаті, лакома туда зазульи приходити, сідає на ків, тай кукає; тогди мусит бути у хаті мертвец.

9. Йик зазульи кукає,
То береза пукає! (Буде весна).

Каня - ганя: (*Circaëtus brachydactylus*).

1. Раз зловили люде відьму; вона признала си до того. Люде наклали глогу та терна, розложили ватру і вергли у ню відьму. З неї вилетіла душа чорна, се каня.

2. Чому ганя (каня) кличе дощю? Біг вікопав людьим кирницю, а вна си заничьстила. Бог скликав всю птаху, аби вічистили кирницю, то мут з неї пити воду. Уса птаха пристала чистити, послухала Бога, а ганя ні. Вна сказала: У мене жовті черевички, то бих собі загрузила! — За того Бог зрік їй: Не меш від тепер пити води з землі, з кирниці, но з дожджю! Тай ганя тепер ни пйи води з землі, а йик довго погода, то вона мат спрагу, жажду, та пивкає, просит Бога дожджю, бо вона но з неба, з дожджю, шо паде, пйит води.

(*Голови, від Лєся Шекирьика записав Лука Гарматій*).

Курка, шо піє, ворожит домашним смерть; треба таков курков змірьити хату від стіни до порога; вйде хвостом, треба его утьити, а вйде головов, зарізати.

Дівці не вольно зарізати курку, бо буде мати велику полу (*menstruatio*).

Курем добре давати зайчих *бєбельків*, від того несут си добре.

Ластівка. Кохав си легінь з дівков; в неділю пішла ї старинь до церкви, а легінь прийшов ид дівці; вони звели си на гріх. Бог укарав їх и перевів на птаху. Вікно було отворене. По тім гріху він обіймив ї, стис ид собі и сказав д' неї: Ластівко моя! — Вона в тот раз перекинула си на ластівку, вилетіла через вікно, сіла на паркан, зачьила щебетати, йик ластівка и покликувала его за собов; и він так зробив си. За тот гріх обернув їх Бог на птацьку скотину.

(*Соколівка — Лєсь Фока*).

Синиця, се дуже погане *потьи*; вона прокльита, бо вона показує жертві мершу. Йик уположит си корова, вона зараз відзьобала би тельити очи, або и пйиному чоловікови. Тяжко найти, де вона виводит си; вона має дуже багато дітій.

Йик хто синицю ухопит у сїтце, то зараз бє ї, бо вона погана.

Вовк. Рись. 1. Кілько неділь мйисниц, тільки щеньит має вовк. Йик шіст неділь мйисниц, то шіст щеньит, йик десьит неділь мйисниц, то має десьитеро щеньит : девйить вовчъит а десьите рись.

2. Йик Бог сотворив зьвірі, то вовкови казав, аби лиш ловив вівці ; із овец аби жив. Але вовк йик пустив си за вівцьими, то земљи си хитала, а вин ни міг вівці ймити тай в-одно перед Богом скаргував си. Але Бог сам имив му вівцу, тай тогди земљи перестала си хитати. Бог му придержив вівцу, вовк зз'їв, тай вид тогди земљи ни хитає си, а вовк сам вівці ловит.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

Кертиня. Був один чоловік в сусідстві з попом. Пип поступив в чоловіче, в межу. Чоловік закликав мірьинника мірити грунт, аби знати килько пип забрав земні в него. Йик чоловік пішов за мірьинником, то пип вікопав йиму на чоловічим ґрунтї, поклав у ту йиму свого сина и прикрив. Вин си з сином змовив, аби з земні за ним потыгав, йик вони мут перечити си на межи. Йик вйшов мірьинник, то пип зачъив си тогди лагодити. Вин казав : Йик земљи заговори, шо ґрунт мій, то мій буде ! А йик заговори, шо твій, то най буде твій. — Мірьинник зачъив мірьити, а син з земні говори : Най ! це попове ! — На тот чъис чоловік кажет : Йик ти так по правді говориш, то абис пішов черваком земню риючи ! — А Бог так дав, шо з того сина попового стала кертиня. Видтак пип видкрив йиму, а вже нема сина, но дира. Але ґрунт за то став попівский.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

Кнурик-мірське поросьи (*Cavia Собауа*). Він їст *ґалицю* (таргани, пруси). Єго держьи по хатах, бо він служит не тільки на поживліне, але і на лік против омрази, спору і гістцьи і до худоби.

Ласочка-киточка. Кусає лиш у сьвйта, значит, йик сьвйитий і скаже, тай за то, шо чоловік не сьвйиткував йикої дни ни ; Бог карає за того чоловіка ; йик ласочка укусит, то нема ліку, хйба би і зловив, та зготовив и юшков укушене місце помастив ; але то не вольно, бо йик одну вбий, то друга вігубит усую худобу, тому то не вольно і убивати.

Аби ласочка не кусала маржини, треба постити, а на св. Власія не вольно нічо робити, тогди вона вже не укусит.

Медвїдь.

1. Він має говіне (покуту, піст) за того, що він раз коньї чоловікови зз'їв. Він за то сидит 2 місяці у гайні і ссе палец та їсть гнилу колоду. Він стає такий слабонький, що мож его на мотуз узяти та вести, куда хто хоче. В осени має він силу за 24 люда і за 2 пси, а на весні за 12 людей і 1 пса.

Молодий медвїдь називає ся т у л у к.

2. Медвїдь парує си на весні. Раз на весні пішов я марта, йик зима гибла у Шкорушнім, за готуром та став я під скалов. Аж тут виходит медведицьї а за нешть медведїв. Медведицьї прийшла пид пня смереки тай пидвела си, ударила лабов по смерецьї, йик могла найвище посьигнути, й видїйшла на бік. За нев пішов один медвїдь та вдрав лабов по пневи, але шос недосьиг, де уна удрала пазурами луб. Пішов другий, третий, пийтий, але ні один ни досьиг так висого, йик медведицьї. Аж прийшов шестий та тот йик пидвів си та посьиг шьї вище від того місцьї на пни, де вона вдрала луб тай вона видтак з ним знюхала си и пустили си обоє у жереп а тотї розийшли си. —

(Голови від Михайла Зеленского записав Лука Гарматїй.)

3. Був оден мельник дуже лукавий и все єму си здавало, що у него крадут, йик посходьї си до млина; він був хитрий, та все пуджьїв людий. Раз вівернув кожух, тай пуджьїв людий: Гу! гу! гу! — Люде си бойили, а прийшов оден старий чоловік до млина, то відав був чарівник; тот закльїв єму: Абис кричьїв, доки сьвіта та соньцьї: гу! гу! гу!, та абис такий обросний був йик тот кожух, та абис сам крав, колис такий лукавий, шо людий за злодїїв маєш! — В тот чьїс став си з него медвїдь и пішов у ліс, зробив собі буду тай сидїв. А вітак раз одна жинка пішла в ліс за йигодами, а медвїдь і уздрїв тай взьїв до буди в ліс. Зробив йиму, назносив моху, тай там жинку занїс и накрив з верху ломачьїм, аби не втекла. Нема жинки тай нема; пропала тай годї. Вже й люде забули за ню. Медвїдь крав йигньїта, приносив ї, — не хоче їсти, — приносив кози, — не хоче, принїс шкапїнньї — не хоче їсти, — принїс тельї, не хоче! А він прийшов до стаї тай украв будз тай принїс, а вона зз'їла; тогди він нічо йно будзи крав тай цілі могили назношував до йими. То провадило си кілька років, та вже навтьимило си вївчарьїм, шо медвїдь дуже краде. Зїбрали си тай досокотили; пішли за ним а він будзи зметав у йиму тай сам пішов у йиму. Вони заждали, медвїдь вілїз, вони его застрілили. Полїзли в йиму а там жинка вже до половини обросла мохом и здичїла; зарила си в мох а бесїдувати гет забула. Вони взьїли убрали ї в лудиньї, хоть вона си тручыла, тай завели д'хатї. Тай цілий рік не говорила, а вітак промовила тай розказала усе.

(Космач — від Янни Жеґалючки зап. Клим. Лисинецька).

Миш, кіт, лилик.

Миш проклята, бо вона прогризла у ковчи дїрку; йик би не кіт, що хвостом дїрку заткав, був би си ковч утопив. За то кіт благословлений від Бога; его не мож убити, а хтоби его убив, то так йикби тата або маму убив; такого не буде пан-отец сповідати, не буде его законювати!

Миш проклята, ї мож хоть коли убити, се стане за покуту. Бог карає миш так, що в мартї повіє студенев у мишину дїрку. Миш премудре диханє, наймудріще всіх. Вона будує в осени 12 мишелівок (хати), там прьиче вона 12 могилок зерна. Зимов з'їдає вона одну могилку а решту лишає през голод. Нї-йике диханьї не бере грошїй, а миш бере; нї одно сотворїньї не платит чоловікови а миш платит; як має бути голод або тьїжка зима у якім краю, миш утїкає у другий край и бере у зуби сороківця; Довбуш закопував сороківці в бочки, миш перегризає їх и бере відти, а йик нї, то у чоловіка из скринї й несе у зубах. Часом треба ї переплисти Дунай, то люде берут у неї гроші й перевозят поронами.

Як миш зз'їсть кришку свйиченого, зараз ростут ї крила, з неї робит си лилик. У него на крилах є греблі, вили и коса, усе, що треба до сїна.

(Жабє — Никола Центелюк).

Пес.

Его віпросив сьв. Петро у Бога. Як уже люде мали хати, сидїв сьв. Петро у хатї і спав, а Триюда прийшов та з надвору напудив сьв. Петра, а він попросив Бога, щоби Бог таке дав, аби воно ему дало у хату знати, як хто прийде на дворї. Бог дав ему пса.

Чому люде держьї пса?

Був богач, мав одну доньку. Він не міг ї віддати, бо вона була дурна. Була баба; вона каже: Я пораджу тебе, що си віддаш. Йик тато мама підут, а ти лїзь у піч гола та масти, але дверий не запирай. Я йикраз тогди прийду з старостами; вони мут питати де мама-тато? А ти кажи: Пішли до солонини за мастев... Йик станут питати: Ци забарьї си? А ти кажи: лик підут дорогами обхїдними, то не забарьї си, а йик поперечними, то забарьї си. — А мут питати, чо ти сидиш гола у печи, ти скажи: Не було вух на дворї, тому ви голу мене застали. — И так було. Мама, тато пішли у місто; приходьї старости до тої баби и питают си: Ци єс нам вішукала дївку? — Вішукаласме; є, ходїм! — Пішли. Приходьї до того богачьї, отворили дверї, найшли дївку у печї; гола — мастит піч. Вона си віхопила відти, убрала си; питают си старости: Де тато, де мама? — Пішли в йирмарок у місто до

солонини за мастев. — Ци забарь си? — Йик підут дорогами обхідними, то не забарь си, а йик підут поперечними, то забарь си. — Чо ти сидиш гола у печі? — питают, а вона каже: Не було вух на дворі, тому ви мене голу застали. — Пішли и говорь собі: Це дурна дівка. — А баба каже: Не дівка, але ви дурні! — Бо солонина нічо не варт без соли. — Правда. — А йик підут обхідними дорогами, ніхто їх не займе, не обдере. — И се правда! — А чож вона у печі? Шо не було вух на дворі? — Ви дурні, бо йик би був пес на дворі з вухами, а він має вуха чуйні а очи видкі, то ви би ї голу у печі не застали. — Вони идут другий раз; дівка сапає у городі. Кажут ї: Боже помагай! — Вона каже: Дькувати вам! Най Бог помагає вам тай мині з вами! Ви кажете, що я дурна, а то ви дурні, бо ви ходите, шукаєте, як гуси у мраці: розумного проходите, дурного шукаєте; не можете найти и не можете здібати, доки вас чельдидь не ме бучьим від хати відгоньити, доти ви мете людську дитину по далеку обходити. — Вони вернули до баби и кажут бабі, що вона так и так казала. Ци зле, ци добре? — А баба каже молодому, що дівка розумна и що так воно є и так буде.

З того чьису держит кождий газда пса, бо пес чує та видит; газда вийде, прохожий не найде нікого в хаті голого, не прибраного.

(Жабє — Юра Бендейчук.)

Пес приятіль чоловікови, а жинка неприятіль.

Чоловік украв вола у другого; его замкли за це, а він віломив си и вернув д' хаті, а син держьив его у пивниці, шо ніхто не знав. Син оженив си. Жинка зачьила з ним сварити си, тай каже: Я скажу, шо ти держиш старого у пивниці. — Син пішов до ворожки ворожити, а вона сказала ему: Ти маєш дома приятельи и неприятельи. Иди до дому, вібий пса тай жинку, зараз спізнаш, котре є приятіль а котре неприятіль. — Він так зробив. Пес кауткаючи утік, обіздрів си: він вітьиг колач, пес прийшов; він дав псови колач, пес областив си и вже від него нікуди не пішов. Жинку ударив лехко, а вона віповіла у гніву, шо він тата держит, тай замкли обох до арешту.

(Яворів — Микола Кобчук.)

Гадина.

1. Усі гадини сходь си на *Здвиженньи* разом до одной своєї старшої: вони літували на землі, їм тепер треба ити у головиці-теплиці відзимувати. В теплицу лізут на зиму жьбиби, йищірки, гадини, ластівки. Гадини сходь си там до свого сьвітка; він їх

питає, котра, де і що зогрішила; тота, що ще нічо не вкусила, що ще не є грішна, тоту приймає тот сьвйитец у теплицу, а котра укусила дещо, тоту вже matka - земљи не приймає, тота зимує на землі у колоді, у гною, у вертепі; скоро сонце марта загіє, вона иде на сонце и вігриває си. Скоро перезимує, вона кусає кого видит; вона є тогди дуже люта, погана; йик би ї вздрів чоловік и йик ї вбє, то єму опустит Бог тільки гріхів, що єму не треба давати на 12 служеб. Тамтим не вольно з теплиць виходити, аж до Благовіщеня. Того дньи отворит си земљи, зодригнет си, вода си рушит, зими вже нема, тогди тот сьвйиток їх розсилає по сьвіту, и вони знов так аж до Здвиженяи.

(Яворів від *Лєся Ковбчука*).

2. Гади́на мартова зимує на поли; ї земљи не приймає, бо вона грішна. Вона походит від Ари́дника, що дав Єві йиблоко зз'їсти.

Гадини мартові є троякі: теркати, чорні и білі. У теркатої одна *батка* чорна, одна біла, одна червона. — Чорна гадина то така йик вуголь; у неї таке на голові, що не мож надивити си; на голові у неї затічки та квіти делікатні, що не мож надивити си; очи у неї дуже файні. — Біла се *водьина*. — Терката називає си *пожериста*, бо вона дуже люта. Йик вона иде *морогом*, то трава увйине так йик би ї віпік. — Чорна дуже пудна, боїт си чоловіка. — Білу тьжжко видіти вона добра до аптики; йик би ї зварив и зз'їв з неї юшку, то знав би йике зїде до чого є на цім сьвіті; усе приговорит до такого чоловіка. Йик теркату убе стрілец, та вйїце ї жильце и пришрубує до кріса, то кріс такий дуже лючит, добре трафльє.

(Юра *Шеребурьик* — *Бєрвінкова*).

3. Йик чоловік убе йику будь гадину, мусить зараз мити си, бо він *торне* си (верже си), йик увидит ї, а йик би не обмив си, то *заслаб* би так, що ув-одно *торгав* би си.

Йик хто вібере 12 жильців *пожеристої*, то того ніколи гадина не вкусит. А вібирают жильце та пхают у рот стебло з *мачку* *цибухового*, вона віставит жильце, треба єго ухопити і відтьити.

Гадину називають: *лойк*, *лойка*, або *сопавка*, (бо вона шипит).

4. Гади́на-готи́ця. Гади́на росте, аж доки і *тріщучок* (волове око) не побачит; тому одна гади́на велика, друга маленька. Йик *тріщучок* йикої гадини через 12 років не видит, то вона усе росте, а по 12 роках утікає у печеру и 12 років годує ї там сини́ця, погана, прокльїта пти́ця! Така гади́на називає си *готи́ця*. Вона о год. 12-й у ночі свище; тогди *сходь* си до неї другі, тай дуют *пацьирку*, йика є у неї на *фості*, через то па-

цьирка росте, аж доросте завбільшки малого йблока. Хто таку пацьирку найде, тому нічо не стане си; его не имут си нійики вроки; а йик корову придоїти через таку пацьирку, то вже нема такого на сьвіті, аби і відобрав манну. Пацьирка добра, йик гадина укусит чоловіка ци маржину, треба лиш укушене місце помастити тов пацьирков. У тої готиці ростут крила, шо аж у 12 років вона має на них зленути; за тот чьис зроби си на голові другі гадини, а тоти зроби диямент. Вона тогди летит у ночі; від неї так видко у ночі йик би засьвітив місьиць: від того дияменту сипле искрами, йик з вогню. Вона бере худобу, людий з польи и прожирає, йик пес муху. Йик люде дізнают си, де вона, то тратьї і канонами. Дияменту не мож нігде инде дістати, лиш тільки у готиці.

На горі Цецині є така готиця; вона має 12 голов; на ту гору не долітає нійика птаха, лиш орел та голубец; готиця стереже там воду гоющу, цілющу и живицу. Вона відти нікуди не йде, а йик піде, то є дуже велика *западь* (сьнігу богато), шо хати завалює. Вона велика йик веселка. Сама вона погана, червона.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика).

5. Не приходит си за ню марта*) говорити, але ще місьиць не настав, та най там! Отже є гадюки довгі, шо мають на голові пацьорку из таким дорогоцінним дияментом, за котрий би міг узьити, хто би дістав его, и кілька тисьич. І надибав був оден чоловік тут у горах давними чьисами, шо ишла по через дорогу, а він вдарив буком, шо та пацьорка впала; він ту пацьорку вхопив, зачьив тікати, а та, шо з тов пацьорков була, шо впустила, йик засвистала, то тільки їх си зійшло, шо рахунку їм не було. И зачьили си вони за тим чоловіком гнати. Тот чоловік тікав, шо міг, та втік у деревину у бук. Вони за ним лізли на бука; він мусів до них стрімголов си обертати; котрі підлізали, він рубав сокиров, шо мав з собов, и так вірубав до май послідньої; аж тогди зліз и пішов з тов пацьорков и вона єму сьвітила.

(Космач, від М. Палійчука записала К. Лисинецька 4/8 1905).

6. Гади́на - я з я. Из змії робить си язя, йик ї 7 років, аби ніхто ї не видів. Тогди си роби крила у неї; голову має велику, а йик уже так завелика си зроби, шо мож летіти, то вже людий може у маху пожирати. Для того є потьита такі, шо називают си волові очка, шо літают ломами и скалами шибает такими, шо не може туди ні худоба зайти, ні йика звірина. Тоти потьита залітают и їх гадини запльовуют. Бо по рівних землях, куди ходьї люде й худоба и всьика зьвір и птаха, то вже їх видьї. А то однако, хоть най буде й хто, то лиш, аби ї увидів, то вже з неї язя не може си зроби́ти. Отже йик потьита заплюют

*) Розказував 4/3 1905.

змію, то вона не росте и крил не дістає. Змія то гадюка, є чорна, є писана, вські. А є гладуни, шо сліпі, бо йик би видів, а він укусит, то вже би си не виходив. — Отже куди ніхто не заходить и змії тоти завиджуют и запльовуют, то вони вже більше не можут рости, лиш такі, йікі їх уздрьи.

(*Космач, від Михайла Палійчука*).

Ж а б а.

Жьйбу не мож убити, бо такому умерла би мама. З великої жьйби, *рацавки-рапавки* робит си *тило*, лік для маржини, ось йик: рацавку треба покряти и налььити водов у йику посудину. Тов водов заливати маржину, вона від того товсне.

Б л и х и и в у ш и.

1. Була стара баба, шьо не мала в неділі та сьвітки шо робити. Пішла вона, пішла до Бога просити, аби ї дав роботу на неділі и сьвітки. А Бог ї дав жменю спузи (пороху з землі), а з того стали блихи. Але вони скакали, штрикали, а баба ловила дивити си, шо це є, та не могла имити. Пишла до Бога просити и жьйлувати си, шо не може зловити того, бо вона стара, а то штрикат та тікат. Бог ї дав тогди жменю попелу та верг. ї попив на головуз того стали вуши. А баба прийшла д' хаті та зазираєт, а то шос лазит та не тікаєт. Вона це ловила та била; и тепер в неділі и сьвітки чельдь обіскає си.

(*Голови, від Петра Шекирьика записав Л. Гарматій*).

2. Баба не мала шо в неділю робити, та просила Бога:

Дав ес, Боже, неділечку,
Дай жеж тепер забавочку,
Бо смутно без неї сидіти, —

а Бог дав вуши; вона вже має шо робити; зйде си з другов, обіськає одна другу, тай мают забаву.

(*Яворів*.)

М е д в е д и к.

Медведик має 4 нозі и 2 руці; він виводить діти на поли, де нищить траву; він обточить землю до окола, зробить дірочки тай нанесе там яєць а сам коло них ключе йик курка; він сидит на тих яйцях та сьпіває.

Мурашки.

Є мурашківини первовічні: у них сидять мурашки з усього світа; там є и найстарший мурашок; він нікуди не ходить, лиш другі приносять ему з усього світа манну, а він там робить з неї ладан. Як кинути кришку ладану, то зараз назбігають ся мурашки, та бють ся поміж собою, хапають ладан та утікають з ним у мурашківину. Мурашок є на то сотворений, аби робив ладан.

XXIV. Загадки.

Шімбали, шімбали, йика це загадка?*)

1. Один тулуб а два роги. — (Бесаги).
2. Тут моє тіло вогнем погоріло. — (Бжола, церков, сьвічки з воску).
3. На горі шьирварок, на долинї йирмарок, а коло дьири гвавт. — (Бжоли в улію).
4. Повний пеньок черешеньок. — (Бжоли).
5. Чорненьке, маленьке, колоду кине (рушит) — (Блоха).
6. Стоїт, стоїт хитає си,
Йик упаде, вбиває си. (Бодак).
7. Шо то за курочка, шо попід землю йийці зносить? — (Бурьиска).
8. Закив тато си народит, син по сьвітї ходит. — (Ватра, дим).
9. На ватрі віпере си, а на воді вісушит си. — (Віск).
10. За лісом за прилісом дикі свинї риют. — (Вуши).
11. Без вікна без дверий повна хата людий. — (Гарбуз).

---

*) Так зачинають кожду загадку.

12. Сивно росте, слабко висит, сам оброслий, конец лисий. — (Горіх).
13. Андрій вівці в струнку жене. — (Гребінь, вуши).
14. Кінь білобокий, забрив у Дунай глибокий,
Йик зайрзав, ввес сьвіт зазнав. — (Грім).
15. Сидит дід на стовпу у дубленім сіраку. — (Гриб).
16. Репе, репе, над берегом хата. — (Дараба).
17. Штири братчики в один корчик стрільюют. — (Дійки в дійниці).
18. Літав птах попід Божий дах. (Дзвін).
19. Сидит когут на вербі, пустив коси до землі. — (Дзвін, его голос розходить ся по землі).
20. Без рук без ніг на під лізе. — (Дим).
21. За лісом за пралісом, за розсохачем
Бив бук бука, буковим бичем. — (Довбня, клин, ко-
лода).
22. Серед села лупйи вола,
Кождїй хатї мечут по букатї. — (Дорога и стежки).
23. Ненї не мала, цицьки не ссала,
Дівков не була, а жинков зістала. — (Ева).
24. Розстелений кожушок, на нїм посїйиний горошок. — (Зірницї на небї).
25. Попід стріхи білі міхи. — (Зуби в ротї).
26. В лісі росло, дома стало, тепер носит душу й тіло. — (Коліска).
27. На моїм баранї 150 ран. — (Колода в дроворубї).
28. Баба товстульи, донька тонкульи, а син кучервйвий. — (Комин, кагла, дим).

29. Кривеньке, тоненьке, все поле зінре. — (К о с а).
30. Вілетіла сорока з чорного потока. — (К у л я з к р е с а).
31. Бабине ремесло, довкола обросло а в середині дїрка. — (К у ж і в к а).
32. У нашої невістки сімсот сорочок; йик вітер завіє то всіми кине. — (К у р к а, п і р я).
33. Шило-мотовило, по під небеса си вило,
З Господом Богом по німецки говорило. — (Л а с т і в к а).
34. На палици йирмарок. — (М а к).
35. На городі тичка а на ній капличка,
Вона без дверей а в ній повно людей. — (М а к і в к а).
36. Тато вертит, мама терпит, а діти твавту кричьи. — (М а к о г і н, м а к і т р а, м а к).
37. Ишла мошначка по під тепличка и стрітила чучура; питає си: Ци дома мундора? — (М и ш б і ж и т п о п і д с т і н у; щ у р и к і т).
38. Иде лісом не ковтне, иде водов не бовтне. — (М і с ь и ц ь).
39. Дуднит, лопотит, берегів си не держит. — (М л и н).
40. Стоїт баба на ганку и дивит си в поганку, — (М о ш е н к а).
41. Пів дуба сирого, пів дуба сухого, а на верху цвїт, чути на ввес сьвіт. — (М я с н и ц і, г о в і н е (п і с т), в е л и к д е н ь).
42. Тато високий, мама широка, син крутий, невістка слїпа. — (Н е б о, з е м л я, в і т е р, н і ч).
43. Толоки не змірені, вівці не зчислені а вівчир рогатий. — (Н е б о, з ь в і з д и, м і с я ц ь).
44. На дубовій скрини, дїд бабу слинит;
Дїд бабу тикне, а баба сикне. — (О л і й н и ц я).
45. Біле поле, чорне насїньи, хто посїє, тот зрозуміє. — (П а п і р, п е р о).

46. Біле поле, птаха на нім оре,
Чорне насіне, мудрий его сіє. — (Папір, перо, чор-
нило, писар).
47. Під землею рай кипит. — (Пічгоряча під кни-
ш а м и).
48. Білий *белей* (пес) на воду бреше. — (Праник).
49. Сива кобила в сивій ходила, сімсот сивеньит з собов
води́ла. — (Р и б а).
50. Сплету хлівец на пйить овец. — (Рукавиця).
51. Біг песок попід лісок, тай зчурив (задер) носок. — (С а н и).
52. Чорне горнище отрубами дрище. — (Свердлик).
53. Чорне волище крізь стіну дрище. — (Свердлик).
54. Що то за гість, що сам себе їсть? — (Сьвічка).
55. Котра масть наймасніща? — (Сіль).
56. На пни ревут. — (Скряпка).
57. Довгі лати, черлені манни, зелені діти. — (Смерека,
ш и ш к и, ф о я).
58. Иде у ліс, дивит си до дому — иде до дому, дивит си
у ліс. — (Сокира).
59. Мету, мету, не вімету; несу, несу, не вінесу; прийде по-
ра, само піде. — (Сонце).
60. На землі дуб, а на дубі колопні, на колопньих глина,
на глині капуста, а в капусті свині. — (Стів, скатерть, мис-
ки, капуста, солонина).
61. Лізу, лізу по зелізу на мньсову гору на деревийний
верх. — (Стремена, кінь, терниця).
62. Висче коньї, низче котюги. — (Терниця).
63. За лісом, за пралісом золоте тельї ричит. — (Трембіта).

64. Стоїт баба в кутику в червонім капшушику, хто ї зрушит, плакати мусит. — (Ц е б у л я).
65. Стоїт хлівец на череду овец, межи ними воробец. — (Ц е р к о в, л ю д е, п і п).
66. Иде лісом ковтне, іде водов бовтне. — (Ч о в е н).
67. Червоне залуплене на дівку лізе. — (Ч о б о т и ч е р в о н і).
68. Чорне й волохате на гроші богате. — (Ч о р т).
69. Без обручів, без дна, повна бочка вина. — (Я й ц е).
70. В одній барівці без чопа и без діри два трунки. — (Я й ц е).
71. Чому пес кости гризе? — (Б о т в е р д і).
72. Ліпша хата з вухами йик без вух! — (Б е з п с а).
73. Без чого не можна хати покласти? — (Б е з с у к а).
74. На чім найбільше хрестів? — (Н а к л у б к у).
75. Чим найдалі вержеш? — (Г а д к о в).
-

XXV. Словарець

до всіх V-ти томів „Гуцульщини“.

Тут подаю: 1) слова, властиві лише гуцульському говорові, пояснюючі їх вираженнями загальніше уживаними; — 2) слова для загалу мало знані, як нпр. назви приладів і їх частин; — 3) назви недуг, зьвірів і рослин, додаючи при них наукові (латинські) назви; — а для легчого з'орієнтованя при читаню: 4) назви сел, гір, полонин рік і т. п.

Де ті слова зглядно назви потребують ближшого поясненя відсилаю читача до відповідного тому і сторони сеї праці.

Слів чужих, в гуцульськiм говорі перекручених, але для загалу зрозумілих, як пр.: адукат, адйонт, анджимір і и. не виписую в тім словарци.

Абомовня — відгомін;
Акришбори — село, I. 56;
Альбінец — потік I. 6;
а́лтиця — часть сорочки під пахою;
амба́р — більша комора;
Ари́дник — чорт;
арка́н — танець, III. 80;
асьй́к — мабуть, здає ся;
а́фини — чорниці (Vassae Murt.).
баба — куля з глини, I. 260;
баба — страва I. 144;
баба́к — бабяр;
бабе́льки — овечі відходи;
Баби́н — село, I. 56;
баби́нец — часть церкви I. 115;
ба́биці — недуга V. 243;

бабка — *Gobius aquat*;
бабка — до клепаня коси I. 169;
бабчы́р — до клепаня коси I. 169;
бага́кати — сьпівати;
бай — забава;
байба́рак — короткий вишиваний суконний сердак I. 126;
бажы́ти — хотіти;
ба́лта — грузь, болото;
банка, баночка — паперові гроші (Banknote);
ба́нно — жаль, тужно за ким;
банува́ти — жалувати, тужити за ким;

ба́нуш — кулеша на сметані
 варена, I. 140, 215 ;
 ба́ня — див. церков: I. 116 ;
 ба́ня — в ній варять сіль ;
 Ба́ня Березівска — село, I. 56 ;
 ба́нька — глиняна посудина на
 олій: II. 264 270 ;
 ба́ран — насьмішлива назва
 буковинських Гуцулів ;
 ба́рда — широка сокира до
 тесаня дерева ;
 ба́ртка — залізна часть соки-
 ри ; ручка гуц. топірця: I. 289 ;
 баришівні́к = посередник ;
 баришівне́ — нагорода за по-
 середництво ;
 баса́нч = гальон ;
 баса́рунок — сіно і т. п. що
 дають при подою ;
 ба́тько = хресний отець ;
 ба́шта — висока стара смерека ;
 башта́нник = старий смереко-
 вий ліс ;
 байба́рач — короткий вишива-
 ний сердак ;
 ба́лор — вовняний плетений
 шнур ;
 Бахмі́нський — див. II. 266 ;
 ба́ти = гнути, згинати, скла-
 дати (ніж) ;
 беле́га — відходи рогатої ху-
 доби ;
 безчѣ́сне дерево, див. V. 255 ;
 бендѣ́к = чміль ;
 бендѣ́ги — див. плуг: II. 165 ;
 бер = кладка: I. 80 ;
 бербені́ця — деревяна подов-
 говата посудина: II. 251 ;
 бервенó — зрубана і очіхана
 смерека або ялиця ;
 берви́ — ссохле бервінкове листе ;
 Берві́нкова — село: I. 56 ;
 бердо́ — див. ткацький варстат,
 II. 256 ;
 бердо́ = пропасьть ;
 Бережні́ця — потік, I. 11 ;
 береза́ — колядник: IV. 17 ;
 березе́нь — місяць цвітень ;

Березі́в — село, I. 56 ;
 берфе́ла — див. I. 109, II. 187 ;
 беса́ги — вовняний подв. мішок ;
 бе́чка = шутка ;
 бе́чкова неді́ля = цвітна, шут-
 кова неді́ля ;
 беше́га = ружа (Erisipelas): V.
 241 ;
 бешѣ́зник = чворолист (Paris
 quadrifolia).
 біждере́во — Artemisia Abrota-
 num: V. 255.
 бізі́вно = певно, безпечно.
 бізу́ю = можу ; не бізую́ = не
 можу ;
 біле́нь — місяць липень ;
 білова́на — біла корова ;
 білогру́дик — Cinclus aquaticus ;
 Біткове́ц — потік: I. 8 ;
 бідзень — місяць липень ;
 билó — див. друлівник: II. 277 ;
 Бистре́ц — ріка I. 3 ;
 Бістри́ця — ріка, I. 8 ;
 благосло́гиче — див. III. 15 ;
 бле́нда — висипка на тілі ;
 бліска́вка — срібна монета,
 срібні пацьорки ;
 бобри́ки — мосяжні гузики ;
 бовга́р — пастух рогатої ху-
 доби ;
 бо́вта — буда купецка ;
 бо́втар = купець ;
 бо́втиці = гузики ; білі мушлі
 (Surgaea moneta) ;
 бовчѣ́й = полонка ;
 бо́жка = піст ;
 бо́йт = кіпит ;
 бокла́г — плоска барілочка ;
 бола́ = слабість ;
 бо́ле = добре, прецінь вже ;
 бо́лоз = велика гадина ;
 борі́дка — див. сокира, II. 175 ;
 борса́ти = насилювати ;
 борта́вий = порохнявий ;
 ботеле́в — деревяна посудина
 на пиво, або до роблення
 масла: II. 214 ;
 боте́й — стадо овець, I. 210 ;

брай — див. II. 214;
 браковати = вибирати;
 брацар — див. сорочка: II. 153;
 брєсклий = намоклий, сирий;
 бриндуша — див. II. 215;
 брїнявий = перестоялий;
 будз — див. I. 214;
 буждигарня — стара драгтва хата;
 бужениця — вуджене м'ясо;
 Будийовска — гора, I. 1;
 букат, буката = кусень;
 Буювец — гора, I. 4;
 букурія — вузкий ремінний пояс;
 бульбон = вир (у воді);
 бурдєй — бідна хата, I. 111;
 бурьйник, бурьйшнїк — хлїб з товченої бульби;
 бурьйшка = бульба;
 буркнїця — див. I. 91;
 Буркїт — жерело шапи, I. 12, 16;
 бутини — лїси, призначені на зруб, I. 173;
 бухня — хата без хоромів;
 Бухловец — потїк, I. 8;
 вадити си = сварити ся;
 вагїтнá (жінка) = ж. в тяжи;
 валило — I. 113;
 валувати (вівці) — II. 210;
 вáлуб = жолуб;
 вальїти = чистити коня;
 вайльб = ой, ой біда;
 вар — юшка з сливок;
 варівний = страшний;
 вáрко = страшно, небезпечно;
 вартáш = вартівник;
 варцáби — див. вікна, I. 90;
 Васїльи = новий рік;
 вáтаг — II. 189;
 ватарнїк — I. 109;
 ватуйка — коза однорічна;
 вєкєлія = губка;
 вєпрїна = агрєст;
 вєре = чи;

вєремїи = погода;
 веремїнна (жінка) = ж. при надї;
 веретїнник — II. 149;
 веречї = вергти, кинути;
 веркљюг — I. 109;
 верстакї = ровесники;
 вєрцати (дверима) = рипати;
 вєршка — II. 227;
 весєліця = дуга;
 веслб = коромєсло;
 вїлїг = видаток;
 виробакї = постолї;
 вїсївка = дуга;
 вїтиця — тонєнька воскова сьвїчка;
 вїбльїк — кругло отесаний пень;
 вївагом = поважно, повільно;
 вїдволодь = воднистий снїг;
 вїдбршї = Йордан;
 вїкар — сухий окрашений сир;
 вїнчїньи — III. 36;
 вїпóвчовало си = сповнило ся;
 вїр — кїнь нечищений;
 вїрїжїньи — III. 30;
 вїсний = лїтний (Николай);
 вїтрьїхнути = висохнути;
 вїхола — буря з сьнїгом;
 вїщїй = сьвідомий;
 водїло — II. 284;
 вóлоки — вовняний шнур до постолїв;
 волосьїнки = штани з вовни;
 вóлочно = належно;
 воньїти = смердїти;
 вор, вїр = нечищений кїнь;
 ворїньи I. 74;
 ворбóзкий = збиточний;
 ворбонка — див. сопївка, III. 71;
 вóрох = купа;
 Ворбóхта — село, I. 56;
 ворошїти = змїшати до купи;
 вєзїль — рости́на, що ве ся по землі;
 вўголов — ремїнець, що споює обї частї цїпа;
 вуйко = медвїдь;
 вурда — II. 206;
 гáба = фїля (на водї);

габбв = жди!
 габу́к — II. 227;
 габу́чіти = непокоїти;
 га́вйизь — V. 256;
 гаджу́га = молода смерека;
 гайна́р — той що гонить худобу;
 гайно́ — леговище медведя;
 гайта́ж, в один гай = без упину, без перерви;
 гайто́ви = польованє;
 гайтовати = польовати;
 гакло́ви, гатло́ви — зелізо, яким тягнуть дерево;
 галдама́ш — закінченє спільної роботи у лісах;
 гамбаса́ти = танцювати;
 гамішній = лакомий;
 гаразд́і = достатки;
 гара́пник — II. 293;
 гевкі́ — кличуть на упряжені воли, аби назад ішли;
 гента́на — дерево на клепки, II. 247;
 гє́пати ся = сварити ся;
 гета́ж — той що держить задню керму дараби; челядник при трацці;
 гітинь́и — чверть кругляка;
 гипа — стромий верх;
 гйщли́к — скіряний гузик на обцасах;
 глек = збанок;
 гля́ба = годї, не мож;
 гнійле́нь = червень;
 гребі́нка — II. 167;
 греблі́ — II. 169;
 Грамі́тний — потік, I. 6;
 грамі́тний = письменний;
 греці́ло = алун;
 гріду́шкі — нагрудна часть кептаря;
 грізд, грозд = чіп, корок;
 Говє́рля — гора I. 2;
 Го́лови — село, I. 56;
 голові́ця = теплиця, нора;
 головні́цтво = убійство;
 голосні́ця — див. церков, I. 117;

голосні́ця — див. муз. інструменти, III. 70;
 Го́мул — гора, I. 1;
 гонча́рі — II. 259;
 Го́стин — гора I. 4;
 готу́р — дикий когут (Auerhahn); готка, — дика курка, II. 238;
 готóвити = варити;
 гра́нь = мох;
 Гринева — село, I. 56;
 грузь = густе болото;
 гугна́вий = гикавий; той що говорить не виразно;
 гужва́ — кільце сплетене з галузя;
 гу́зар, гу́зьир — грубший конець дерева;
 гук = водопад;
 гук — див. дуда, III. 74;
 гук = рило свині;
 гула́вий, гу́лавець = рабіят;
 гурма́н = купа, а також топка соли;
 гуска (соли) = топка;
 гуска — див. веретено, II. 148;
 гуські́ = цигарета;
 гусьлі́нка — I. 141, II. 214;
 гуторити = розмовляти;
 гу́шматок — II. 147;
 Га́джина — полонина, I. 14;
 га́йда = пес;
 галага́н = чворак, 4 крайцарі;
 га́лиця = всяке гаде;
 га́ня = оре. (Circaëtes);
 ганч = блуд, хїба;
 гар — видовбана діра;
 ге́дьо, дьидьо, ге́дик = отець;
 ге́льгів — II. 176;
 герля́нкі — II. 226;
 гльи́г — II. 213;
 глóта = діти;
 гогóвник — ко́нець сака, II. 163, 225;
 гогóдзи — Heidelbergeren;
 го́льфа = рана;
 го́дза = чирак;

Горґан — гора, I. 4;
 гражда — клітка, огорожене,
 I. 107;
 гребло — II. 151;
 грегит — місце де дрібне ка-
 міне;
 гречнувати = почитити;
 гринджобли — малі саночки;
 грібкі = куропатви;
 гриф — II. 176;
 гробники — срібні гульдени;
 грунь = хребет гори;
 гуджулія — хрущ: *Geotrupes
 stercorarius*;
 гугля — I. 133;
 гушкір = катар;
 давань — сіно, яке дають до
 подою;
 даві = сьогодні рано;
 дайкати = просити;
 Данциж — гора, I. 2;
 дараба = сплав: II. 182;
 дармовіс — кутас коло сер-
 дака: I. 184;
 дачка = податок;
 двері — I. 93;
 дедва — те, що лишає ся по
 давани;
 дельбний = делікатний;
 денцівка, денчівка — I. 71;
 депутат — властитель поло-
 нини I. 184;
 дергівка — II. 147;
 деревце (весільне) — III. 23;
 деркач — II. 167;
 джега = пересада;
 джерга = підклад під голову;
 джуман, джюман = чумак;
 джобрини, джурини = скварки;
 джурга = товпа (худоби і лю-
 дий);
 джус = гого;
 джимбра = гушавина;
 Дземброня — I. 3, 86;
 дзер = сирватка, II. 213;
 дзьіма — I. 142;
 дзьобавка — I. 143;

дзьобело = зубіла;
 дзьобня — вовняна торбинка;
 дймало — ковальський міх;
 димнік = комин;
 диханія, диганія — всяке звіря;
 дївер — брат мужа;
 дїйнік — дійна худоба;
 дїнниця — усе, що покладене
 на границі як: плоти, ломи,
 мури і т. д.
 Дббринь — потік, I. 6;
 довганка = гадина;
 Довгополе — село, I. 56;
 доги — дощинки на суднику,
 II. 249;
 допуст = призначене;
 Дорà — село, I. 56;
 дорà — те, що приносять на
 великдень до посв'ячення;
 дорйнік — судина, в якій є
 дорà;
 достійний — той, що допиль-
 нує чогось;
 драпїжники = вартівники (ко-
 ло церкви);
 дриворуб = дровитня;
 дрїмба — III. 76;
 дробїята = вівці;
 другати — скручувати нитку
 на веретені;
 друкарнік = гуляка;
 друлівнік — II. 277;
 дряпа — II. 151;
 дублений — на червоно закра-
 шений;
 дубльнік — червоний вовн.
 сердак;
 дубило — II. 152;
 дуди — рукави жін. сорочки,
 I. 153;
 дудка — III. 73;
 дужий = здоровий;
 дўка, дукар = б гач;
 дурньчка = тифус;
 Дутчїк — II. 317;
 дўчка — вузка діра;
 душї — див. скрипка, III. 68;
 дехірний = пристійний;

Жабє, Жьибє — село, I. 56;
 жандáрик, шанлáрик = вудвуд,
 дудок;
 женьпипин — карловатий яло-
 вець;
 жентця — II. 214;
 жєрва, жєвра — лютий пес;
 жєреп — карловата сосна;
 живкїй = гїркий;
 жїравиця — комаха, на ню
 ловлять пструги;
 жированє — II. 273;
 жоблоб — парів між двома го-
 рами;
 жолбница — I. 91;
 жонва = довбач;
 Жонка — потїк, I. 8;
 жорна — II. 146;
 жури́лиха = горівка;
 жьилóба = скарга;
 жьиснїй = поганий;
 жяхлий = дуже подібний;

забагáч = складаний ніж, II. 291;
 забїр вишиваний кóнець пе-
 ремїтки;
 зáзідця = зарядця;
 зáвізно = глїтно;
 завóдини — III. 26;
 зáзорїтница — I. 86;
 загута́в си = задумав ся;
 зажеристий = упертий;
 зажечї = запалити;
 зáзуб — II. 236;
 зайде́й — чужий чоловік;
 заклебучений = задертий, за-
 гнений;
 заколєсник = колодїй;
 законьїти = причащати;
 залóга = застав;
 залямїстий = запобігливий;
 замо́к — I. 93, 94;
 замреко́тий = захланний;
 занóга — закуток між горами;
 запáдница — II. 235;
 запамїтити = забути;
 заплєваний heimtückisch;
 заплєнїчувати — III. 119;

заплуга = звязь;
 запрóсини — III. 22;
 заручини — III. 13;
 зарїйдїти — дати до страви
 масла, олію;
 заскалúшити = закрутити;
 зáступці = сходи;
 зáстайка, заватра — I. 188;
 зáстоли — латки на постолах;
 зáтинка — див. веретено, II. 148;
 зáгїр — ровець на дно в суд-
 нику;
 зátїчка — III. 16;
 зачитáги си = присягнути від
 питя горівки;
 збáвити = попсувати;
 збігленїй — поронений плід;
 збур — Trippe;
 зваричівка — яблінка паперівка;
 звединьїта — діти мішаного
 супружества;
 звід — лапка залїзна на ми-
 ши і прч.;
 звїзд, звїздь = цвях;
 згар — вигорїлий лїс;
 згарда — намисто з срібних
 монет, I. 31;
 згоя, жонва = дяклик (Picus);
 згур = сажа;
 Зелєна — село, I. 56;
 Зелєнїця — ріка, I. 8;
 зимарка — ха а I. 111;
 з'їдениця — Phtysis, V. 239;
 змаза — пертракція маси;
 злúда = обман;
 зóвиця — сестра мужа;
 зологнїк — V. 245;
 зрїшений = пофалдований;
 зрущик — I. 236;
 з'умáлий = божевільний;
 з'уритити собі = збрідити
 собі;

Игрєц — гора, I. 4;
 Ильця — село, I. 6;
 имшєдь = мох;
 имшїти — обтикати мохом;
 ингерáш = перекупство;

инци́натий = лютий, острій,
в значіню німецького *risant*.
ирсти́ти = хрестити ;
йсти́нний = правдивий ;
йбйлик = плаксі́й ;

кагане́ц — вижолоблене, в я́кім
обертають ся двері ;
казан — зел. баняк з дугою
до завішеня ;
кази́ти = псовати ;
кайла́к — коротко утятий ков-
бок ;
калаба́рити = плести дурниці ;
калагу́р = монах ;
кала́й, каланник = убогий чо-
ловік ;
ка́льман — той, що обходить
ватру ;
ка́луш — шнур, яким вязали
опришки свої жертви ;
калю́хі = внутренности ;
Камені́ста — гора, I. 4 ;
Ка́мінка — потік, I. 8 ;
Камі́нні тіятри — скали: I. 3 ;
капе́стра = обротянка ;
капи́в (-ови) = пес до польо-
ваня ;
Капли́вець — гук, I. 8,
капчу́рі — плетені короткі
паньчохи ;
ка́пуст = бруква ;
кара́ти си = мучити ся ;
кара́бкі — III. 75 ;
карба́ч — II. 293 ;
карда́шина = стерво ;
карлу́ш = мушля ;
кару́ци — скринка на двох ко-
лесах до воженя гною ;
кашево́к — *Hypudaeus arvalis* ;
каше́рна (жінка) — ж. чиста по
полі (*menstruatio*) ;
каши́ці — охоронні плоти за-
сипані ка́мінем, аби вода не
обривала бере́гів ;
квацува́ти = мняти, мняцкати ;
ке́леф, келеп, кілеф — палиця

з мосяжною загненою руч-
кою ;
кепта́р, кіптар — короткий ко-
жушок без рукавів, I. 136 ;
керлі́ба = сирватка, II. 213 ;
ке́чери — гори з незалісеними
верхами ;
кечка — I. 87 ;
кисьлі́к, самокеша = квасне
молоко ;
кістка — писальце до взоро-
ваня писанок ;
кітиця — гора з лісистим вер-
хом ; цві́тка ;
Кізі́ улоги — скали, I. 3 ;
кінато́в — поклик аби давали
дерево на зрубках ;
кіпси (він) = верг ся, напу-
див ся ;
кірйи = кора ;
кіска́ти = чистити (з під ху-
доби) ;
кіскі́ (шите) — II. 158 ;
кішні́я = сінокоси ;
клапа́ня, клепа́ня — I. 137 ;
кле́йго = стережи ся ;
кле́пало — II. 238 ;
клі́ть = комора ;
кльо́бик = пелюстка ;
клябу́ка — палиця з загненою
ручкою ;
клюк — гаковатий кілок, I. 87 ;
кля́па — див. ступа, I. 104 ;
кля́па, кля́пач — II. 161 ;
клячу́ч — II. 253 ;
клячу́ккі — II. 156 ;
коби́лиця — пільний коник ;
ковбо́к — утятий пень ;
ковби́р — глибока тиха вода ;
ковткі́ = кульчики ;
Козни́ївска — гора, I. 2 ;
кола́чини — III. 7, 67 ;
коле́шня — стайня на худобу ;
колі́ба — II. 173 ;
колдо́мба = запалене легких ;
Комано́ва — гора, I. 1 ;
ко́мин (кахлевий) — I. 96 ;
конопе́льник = воробець ;

коноплі — II. 147 ;
 копаніці — див. сани: II. 260 ;
 копанé — II. 164 ;
 копень — місяць серпень ;
 корд́ач = плетений шнур ;
 корж = плескатий хліб ;
 корзані = старі постолі ;
 коріто — II. 248 ;
 корньіти = будити зі сну ;
 кóрпати = збирати, прятати ;
 корчуги — короткі сани, II. 180 ;
 косá — II. 166 ;
 Косма́ч — село, I. 56 ;
 коси́ці = цві́ти ;
 кострéц — хвостик відьмин ;
 Костри́ця — гора, I. 4 ;
 котю́га = пес ;
 кочальце́ — I. 48 ;
 ко́чыло — II. 148 ; ---
 Коша́к — гончар: II. 271 ;
 кошьіра — II. 192 ;
 ко́щок = язичок (Zingel) (при
 стрі́льбі) ;
 Красно́ля — село, I. 56 ;
 крашані́ці — червоні штани ;
 крашені́к — червоний сердак ;
 Криворі́вня — село, I. 56 ;
 Кри́нта — гора, I. 4 ;
 криса́ія, кресаня = капелюх ;
 крі́бка, грі́бка = куропатва ;
 крі́с, крес = стрі́льба ;
 кросна́ — II. 254 ;
 круглі́к — танець: IV. 90 ;
 круті́ж = вир ;
 кручьи́нка = скрут тютюну ;
 кúбок (на порох) — II. 281 ;
 кúдри́к — вершок смереки ;
 кужі́вка, кужі́вник — II. 148 ;
 кúкла = лялька ;
 Ку́кул — гора, I. 4 ;
 куку́ц — малий хлібец ;
 куля́стра — II. 213 ;
 кумбу́к — смерека з утятим
 вершком, що росте широко
 а низько ;
 кур = дим ;
 кúрбало — глі́бше місце у рі́ці ;
 курме́й = короткий шнурок ;

Кути́лова — гора, I. 4 ;
 кúчері — окраса сердака: I. 128 ;
 кúшка — II. 169 ;
 кúєви = вершки гір ;

лабу́з — било з кукурудзів ;
 ла́вка — довгий гибель до ви-
 рівня́ня тесано́ї дошки ;
 ла́дна вода = добра вода ;
 ла́манка — див. лен, II. 147 ;
 лапата́чы = дранте́ ;
 ла́трати = кричати ;
 лев = 1 злр. ;
 легкоду́шники — I. 143 ;
 легедува́ти си = вдоволяти ся ;
 ле́інь — молодець спосі́бний
 до тяжко́ї роботи ;
 ле́жа, упав у ле́жу = заслаб ;
 ле́леч — зелена вільха ;
 лентю́х — сурдутовець ;
 ли́жка, ложка — II. 247 ;
 лі́занка — I. 142 ;
 Лисина́ — гора, I. 4 ;
 ли́фа = процент ;
 лихе́ = Epilepsia ;
 лиху́н = нероба ;
 ліва́чка — комната з лі́вого
 боку хати ;
 лі́жнік = коц ;
 лі́м, лом — дерева повалені
 хитарами ;
 лі́нові́ско — злі́нена шкіра з га-
 дини ;
 лі́тові́ще — час перебути́й в
 полонині́ ;
 лі́тря = драбинка ;
 лі́хтарня — див. церков: I. 115 ;
 лога́за I. 142 ;
 ло́два — широка груба дошка ;
 лой, лойка = гадина ;
 лопаткі́ — I. 142 ;
 лопі́тлівий — той, що зле ви-
 мовляє ;
 Лосту́н — гора: I. 1 ;
 лотóшити = дармовати, по-
 вільно робити ;
 луб, лу́бе = кора ;
 Лубі́жна — потік, I. 8 ;

лубійинка — II. 173;
 лудиньи = одїж;
 Лудова́ — гора, I. 4;
 луна́вий — недобачаючий, бо
 луна заслоняє ему очи; зи-
 зоокий;
 лунчина — тогідна бриндза
 або солонина;
 лускоріх — II. 284;
 лучно — складно;
 лушніця II. 223;
 лёльо = отець;
 Люча село, I. 56;
 Лючки село, I. 56;
 Лючка — ріка, I. 7;
 лёрдеревцо = модерев;
 ля́фа = пенсія;
 ляхкати = ганьбити;

мабу́ть = здає ся;
 Магура — гора, I. 4;
 маглі́вни́ця — II. 154;
 мадрига́н — Atropa Bellad.;
 мако́виця — див. церков, I. 116;
 ма́кортик = макітра;
 маку́х — II. 164;
 ма́лай — кукурудзяний хліб;
 малига́рня = розсадник;
 манна = пожива: молоко і т. и.;
 ма́но́рія = навичка, вдача;
 марга́, маржі́на = худоба;
 Ма́ріше́вська — гора, I. 2;
 ма́рфа = товар (die Waare);
 махта́лік = моток (волічки);
 ма́чкувати = дробити, переби-
 рати;
 Мегеденюк — II. 309;
 м. та́ти = кидати;
 ме́режка — II. 161;
 ме́рша = стерво;
 ми́гла = стріп, купа зложе-
 ного дерева, II. 180;
 ми́глаші́ — люде що дерево
 у ми́глу складають, II. 188;
 Ми́куличин — містечко, I. 56;
 ми́ро́м = спокійно, добре;
 ми́цька — вовна з ягняти;
 ми́тузь (рукою) — V. 215;

ми́на = умова;
 ми́нити = обіцяти, згодити ся;
 ми́ндик (при дримбі) — III. 76;
 ми́ртук — міра около 2 л.;
 ми́ськаво = болотнисто, грузько;
 ми́шеньї́ — вівці ріжних вла-
 стителїв разом;
 млин — I. 103, 113;
 Мокри́н — гора, I. 1;
 мо́льфа — V. 211;
 Морале́ва — гора: I. 4;
 мо́ріг — убита трава;
 мото́вило — II. 150;
 мра́зниця — багно в лісі;
 мрия́ = насада срюби;
 мудрі́шкі = збитки, фіглі;
 мудрові́на — однолітні паро-
 сти смереки;
 Мунче́л — гора, I. 2;
 му́са́к = штилет;
 муші́я — газдівске добро;

на́сїй — утоптана сьнігова до-
 рога;
 набо́рсати = насилити (па-
 цьорки);
 нагі́лити = нараїти;
 наго́лівник — головка капе-
 люха, капелюх;
 нагу́льковатий = дурноватий;
 на́зірцем = сьлідом;
 набо́вжниця — чвірка коний
 в запрязі;
 на́клад — дрова, уложені на
 ватру;
 на́колі́нці — білі вовняні н.-
 гавиці;
 набо́рпати = напратати;
 налічма́н = маска (опришки
 робили собі з кори);
 на́місник — I. 101, 102;
 напе́рсниця — мала вовняна
 онучка;
 на́раквиці́ — I. 130;
 на́тині́на — вовна з річної
 вівці;
 на́тря́ = конець полотна (то-
 роки);

натутурити си = надути ся ;
 невбо́ля = арешт;
 не гя́ = не можна;
 негу́ра = мрака ;
 недохо́дьик = кадріль ;
 некаше́рна (жінка) — жінка
 в часі поли ;

Несамо́вйтий — озеро, I. 8 ;
 не́тля — нічний мотиль ;
 нічйниці́ — II. 256 ;
 ниртьй́нно — там де можна
 у сьнігу запасти ся, понирати ;
 нізіне́ (шитя) — II. 158 ;
 німиці́ = бодяки ;
 нічніці́ — Visiones ;

обба́дити вишукати (кня-
 гиню) ;

оберка́ — знак на худобі ;
 обзо́рини — III. 11 ;
 обича́йка — II. 146 ;
 облаз — вузка дорога попід
 скалу ;

облу́к — II. 225 ;
 обме́тиця — II. 155 ;
 обмі́тка — II. 150 ;
 обора́ = коло, (дірка в посто-
 лах для пересилюваня во-
 локів) ;

обри́зки, без обри́зків — отверто ;

обру́бина — див. хата, I. 91 ;

обхі́д = обряд ;

обхі́д весі́льний — III. 15 ;

обшивка́ — I. 120 ;

огі́дний = робучий, пильний ;

огри́бач — I. 97 ;

огри́дна (жінка) — див. ж. втяжи ;

озні́ця = сушарня, I. 110 ;

окéк, отьик = от як, здає ся ;

окéн — Fernrohr ;

окроті́ти си = успокоїти ся ;
 олаче́на (корова) — корова з
 латками ;

оле́йник — Словак, що ходить
 з склом ;

олі́й — II. 161 ;

олі́йниця — II. 163 ;

о́літки — овечі відходи ;

омéга — рoстина, I. 19 ;

опа́санé — див. церков, I. 116 ;

оплі́т — II. 171 ;

о́провід = панахида, III. 250 ;

о́пуд = страх, II. 166 ;

ора́не́ — II. 164 ;

осéдок = посі́лість, місце по-
 стійного побуту ;

осмі́в — в середині спорохня-
 вілий короткий пенъ дерева ;

ослі́н = тапчан ;

осво́нь місце звернене до
 сонця ;

о́сти, о́стивно — II. 222 ;

остри́ва — кіл з надтятими га-
 лузями ;

остри́вйниця — II. 147 ;

остру́б — I. 90 ;

осу́да щось лихого, напас-
 ливого ;

оха́ба = пархи, погань ;

па́зити = пильнувати ;

Пале́ниця — гора, I. 1 ;

пані́ти = служити ; не панить
 мені́ горівка = не служить
 мені́ горівка ;

пані́ч = жандарм ;

папо́ло́ма — укрите (ліжник,
 полотно) деревища ;

парть = добре поводженé ;

паршенá = щастé ;

па́семок = пасерб ;

паскевнй́к — IV. 234 ;

пасть — II. 236 ;

па́торочі́ = клопоти ;

паце́льний = спритний ;

паювати́ = ділити ;

пе́рга — пчільна робота ;

Перебі́й — гук, I. 8 ;

перéви́ця — II. 226 ;

переві́дники — мешканці́ сел
 граничних з Гуцуль ;

перéрви́ця — II. 222 ;

перéлі́жки — II. 130, 274 ;

Перéмиска́ — потік, I. 8 ;

Перехресне́ — село, I. 56 ;

перехресне — віконце в при-
 чівку, I. 92;
 перехресниці — порошниці,
 ношені на вхрест через груди;
 перізка = пояс;
 Перкалáb — потік, I. 5;
 перчит (коза) — літять ся коза;
 петелька II. 171;
 петэчы — непіхане сукно;
 пэчина — глина з печи;
 пилá — II. 175;
 пиньіти = здержати;
 пірга = пес;
 пирбжини — III. 53;
 Писаний Камінь — див. I. 4;
 писківка — курказ першимйцем;
 Пйитрос — гора, I. 2;
 підбитык, підбіак — сердак,
 підшитий кожухом;
 підколодь — II. 237;
 підкукундати = підмовити;
 підліжьи — див. скрипка, III.
 68;
 підміт = грядка;
 підплéтина = бич;
 Підсмерічок — гора, I. 5;
 підчулити = підтяти, II. 181;
 пізма = гнів;
 піжда = процент;
 пільги — валки, підл. під де-
 рево аби легко посувати;
 Піп Іван — I. 2;
 Пістинька — ріка, I. 6;
 піч — I. 95;
 плазмó = підошва стопи;
 плаічок — стежка в горах;
 плай — дорога для кінної їзди;
 пластовéц — сьніг, II. 221;
 плесó — плитка стояча вода;
 плетінка — II. 156, 280;
 пльсáти = танцювати;
 плóва = злива;
 плоть — II. 183;
 плуг — II. 165;
 плюський = плоский;
 Пневé = гора, I. 4;
 побéдрина — II. 154, 237;
 побій — укрива хати, дах;

повéрхник — див. жорна, II.
 146;
 повéрхниці — вел. черв. ону-
 чі, I. 138;
 пóвниця — III. 27;
 повстьинний наголовник — ка-
 пелюх з великою головою;
 погана віра, нехрест = жид;
 Погане місце — гора, I. 2;
 Пóгар — гора, I. 4;
 погарéц = вудвуд;
 погонач — див. жорна, II. 146;
 подавники — I. 143;
 подáла (дівка) — така, що за-
 ходить собі з парубками;
 пóдря = полиця, піддаше: II.
 214;
 подуфáлий — штуцер;
 Пожерéтор — гора, I. 4;
 показіти = попсовати;
 пóколодва — II. 237;
 полá — menstruatio, рід;
 полéдиця = ожеледа;
 поливáвниця = зільниця;
 поліг — скошене сіно;
 половіти = фастригувати;
 полоніна — див. II. 184;
 полонинський хід — II. 195;
 полóнник — велика деревяна
 ложка (більш 1 л.);
 получіти = вцілити;
 Полянїця — село, I. 56;
 Полянки — село I. 56;
 помáна = памятка, згадка;
 пóміст = підлога;
 понорійстий — місце, що по-
 нирає, западає ся;
 Попадя — гора, I. 1.;
 Попадя — потік, I. 6;
 пóпал = червоне небо;
 попáніти = побліднути;
 пóплітки — I. 135;
 поповчіти — покрити видатки;
 пóрекло — der Zuname;
 порклїця — II. 146, 231;
 порьїдок = сповідь;
 порньїла — паша вечірня II.
 215;

пбровень = в ряд, до такту;
 порбшницї — рожок і кубок
 на порох;
 портáж — склад дерева до
 сплавлення;
 посидкóва хата = замешкала
 хата;
 послóнити = постелити;
 потерúха — *Ulcus venericum*, V.
 245;
 потинати (відьма) = збавляти;
 похребтина — II. 252;
 пошнйпати = обнюхати;
 пошпáй = понова (сьніг);
 поєлити си = прикрасити ся;
 правáчка — комната з правого
 боку хати;
 правило — I. 91;
 прáнник — II. 154;
 прéдуха — спір (*Asthma*);
 прівиль = пожиток;
 призорійстий = недобачаючий;
 приколень — часть кола вби-
 та в землю;
 прилука — поляна посеред
 гірських лісів;
 прїпадь — II. 227;
 прїріс = тримбулька;
 прислòп — долина заслонена
 з двох боків горами;
 приструнник — III, 68;
 притúли — I. 108;
 причівки, причілок — хата: I.
 92; церков: I. 117;
 причьикнути = присісти;
 причка = случай, причина (смер-
 ти);
 прйислò — часть плота поміж
 двома парами кіля, I. 76;
 прйитати = ховати;
 Пробійна — потік, I. 6;
 провóдини — III. 56;
 прогайнувати = змарнувати;
 прогáлина — місце в горах не-
 покрите лісами;
 прогóрниця — діра в верхнім
 камені жорен;
 Прокурава — село, I. 56;

пропй — III. 42;
 прóстень — див. кужівка, II.
 146;
 просторічний — той, що от-
 верто говорить;
 прóріз — полукані місця в леду;
 прóсинец = грудень;
 протіс, протес — дерево про-
 різане на дві половині, I. 88;
 прóтьиж (у пр.) = тужно;
 прошáк = жебрак;
 прóшивка — див. ковняр, I. 122;
 прóшите — II. 156;
 прóща — надгробна проповідь,
 III. 20;
 прúдити ся = парити ся;
 Прут — ріка, I. 7.
 пуга = батіг;
 пугáр = склянка;
 пúговиці = гузик, II. 284;
 пúголовиці — *Syræa moneta*,
 пугáч — див. жорна, I. 143;
 пúди = страхи;
 пультáк = єндик;
 Пурулуй — гора, I. 1;
 путéрія = сила;
 Путилівка — ріка, I. 6;
 пушка (кріс) = стрільба;
 пушкар = поліцай;
 равáш, реваш = рахунок, II. 205;
 рагáш — стежка, якою ходять
 вівці;
 разйти — їсти раз на день;
 рáква — судина деревяна на
 масло;
 раки (зелізни) — II. 176;
 рамáт, раматка = шматка;
 рáнник = подорожник (*Cicho-
 rium int.*);
 рантух — перемітка з перкалю;
 рáпавка = ропуха;
 раст — *Primula veris*;
 рахманний = уцтивий;
 рахманський — великдень, III.
 242;
 Рэбра — скали, I. 3, 14;
 Ребровáч — гора, I. 4;
 реваш — див. раваш;

рѣвеще — V. 212;
 рѣвкати = кричати гнівливо;
 рѣвний = справний;
 ремінь — II. 292;
 ремісник — знаряди, II. 257;
 репухатий, калюхатий = череватий;
 ретельно = певно;
 ретезь, рекізь, ретезка — ланьцух з грубого жовтого драта, II. 282;
 решіткі (шитя) — II. 158;
 риби — I. 24;
 Рібниця — ріка, I. 6;
 різи — II. 178;
 ріжий = рудий;
 ріндза — II. 213;
 ріпа — високий беріг;
 ріський = охочий;
 різець — II. 247;
 ріпа = бульба;
 ріскі = морщки, фалди;
 рісувати = морщити;
 Річка — село, I. 56;
 ровта — багато людей; ровту зібрав на мене;
 родимець = конвульсії, V. 248;
 Рожєн — село, I. 56;
 рожок — II. 281;
 розбалікати ся = розбирати ся;
 розігри — V. 200;
 розлбги — I. 86;
 розлучіне — II. 218;
 розпйиліти = розложити;
 розпйите = хрест;
 розчемеріти = розкривавити;
 розчблини — гори пасмами лісисті;
 Рокита — гора, I. 5;
 росівниця — огірковий квас;
 Ротундул — гора, I. 1;
 рудá — дишель з штельвагою;
 рунтати = рушати;
 русти — голосно плакати;
 русьвий = бльондин;
 рұхавка = повстанє;

рйид — усе потрібне до осідляня коня;
 рйибій — тот, що має знаки по віспі;

сажър = коміяр;
 салаш = хата;
 самокиша, кисьльїк = квасне молоко;
 самостріл = апоплексія;
 самопотїт = коптит;
 самотока — II. 151;
 сапіна, цапіна — гаковатий друк до підважування;
 сарака — гідний пожалованя;
 сарсама — знаряди до лісної роботи, I. 84;
 сасар — болото, в яке можна загрузнути;
 сватанє — III. 12;
 свиріль — III. 72;
 свїтївка — III. 52;
 свїтбч — див. церков; I. 116;
 сембрїла = служба, заплата;
 Сенїк — гора, I. 4;
 сербувати = святкувати;
 сєрний = лагідний;
 Сивуля — гора, I. 4;
 сигли — густі полон. ліси,
 сикманїч — підприємця лісної роботи;
 сільцє — II. 236;
 сїпати = виливати (з мосяжи);
 сирівці — постолї із шкіри з шерстю;
 сировїця = сіль;
 сїдій = сивий;
 сїдло — II. 252;
 сїнокоси — II. 168;
 сїчвнїк = таксатор;
 скиртеж = бук (дерево);
 склимаковатий = збитий (волос);
 скльїнка = шиба;
 скбки — пороги у ріці, I. 74;
 сколбтина — маслянька;
 скотар = пастух;
 скбти звої полотна;

скраклі — II. 163;
 скрипичник — тот, що уміє грати на скрипці;
 слатина = сировиця;
 слимуш = слимак;
 сліпак — вел. чирак;
 слутий — тот, що може робити лише одною рукою;
 смага = біда;
 смажити — сушити лен;
 сьмійни — III. 66;
 снозók — маленьке кур. яйце;
 сокіра — II. 175;
 Сокільський — гора, I. 4;
 Соколівка — село, I. 54;
 сокотіти ся = стеречи ся;
 соломійнка — Immortelle;
 солóвина = багнаина;
 солúква = слонка (Die Waldschnepe);
 сомец — часть оструба: I. 90;
 сонці, сунці = обжирство, II. 243;
 сорóчка — II. 153;
 софія = гадина;
 сохрánно = осторожно;
 сохтівний = знаток;
 сояшницї — катар кишок, V. 245;
 спиж — I. 93;
 Спіці — гора, I. 2;
 спінь — див. веретено, I. 148;
 спір — Asthma, V. 244;
 сплавáчка — II. 181;
 спопиндала мене біда — найшла на мене біда;
 спотічка — примівка весільна;
 спочіти = умерти;
 спричкувати ся — поповнити самовбійство;
 спúза = попів, сажа;
 спúзар — тот, що ходит коло ватри, II. 190;
 стáя — II. 187;
 стáйка — II. 188;
 стариня = родичі;
 старчук — хлопець, що водить сьліпого старця;

стáток — богацтво;
 Стéбне — село, I. 56;
 Стефулéc — гора, I. 4;
 стіб — Die Nat, II. 153;
 Стіг — гора, I. 2;
 стóще — II. 185;
 столяр — I. 25;
 сточник — Der Meister;
 стріла — чирак;
 стріп — купа;
 строминє — порід ногами;
 струг — II. 260;
 стругáч — II. 247;
 стру́нка — II. 193;
 стúпа — II. 161;
 субота дїдова — II. 241;
 сугáк — II. 260;
 суднік, суднічы — деревяне начинє;
 судця = судія;
 сукровище — місце, де когось убито;
 суравий (кінь) = острий, неровисий;
 суромóта = mons Veneris, genitalia fem.;
 сус — тот, що веде дараби;
 суткі = дорога, I. 74;
 сутúга — пасмо;
 сучьи — сухе галузя;
 счінáнник — тот, що зачинає роботу, сьпів;

табівка — скіряна торба, II. 279;
 тайстра — торба;
 талгáр = злодій;
 тáльба — часть дараби, II. 181;
 тамáцькати = напихати;
 тарáн — II. 163;
 таркáтий = сорокатий;
 тáрниця = сідло, II. 252;
 таршук = міхур;
 Татарів — село, I. 56;
 тáшка — II. 279;
 Текúча — село I. 56;
 теленка — III. 72;
 теліж — лапка на серни;

тельма = умисне;
 темрйич = темно;
 теркіла — бесаги з лудиньм
 і проч.;
 терх — дві бербениці бриндзі
 на кони;
 тесліця — II. 249;
 тетервак — Tetrao Tetrix;
 тібель — колок, яким збиває
 ся два кусні дерева;
 тїрба = кров, юха;
 тїрва — місце, де готури гу-
 тят, II. 238;
 тирвовий камінь — II. 225;
 тїрло — II. 225;
 товти — вірмени, купці, що
 скуповують вівці;
 товчїнка — I. 142;
 токма = умова;
 толкувати = розважати;
 толук = молодий медвідь;
 топірчики = пільні братки;
 топорець — II. 289;
 торбей — тот, що ходить з
 торбами;
 тороки френзлі;
 трапаш — стежка утоптана
 вівцями;
 потребувати = дбати; я не тре-
 бую — я не дбаю;
 трембіта — I. 72;
 трепітник = терпентина;
 тривати = довго жити;
 тріло = отруя;
 трунок = жолудок;
 трупіна — II. 176;
 тұрати = уважати;
 тұриця = огородовий лен;
 Тұркул — гора, I. 2;
 турш = кумбук;
 туршїк — дрібний, густий сме-
 рековий лїс;
 тұсок = мелянхолїя;
 тушұр вовна з другого
 стриження;
 текло мене — обїшло мене;
 Тюдів село, I. 56;
 угоджїти = чекати;

удати си = подобати ся;
 ўкий = учений;
 уклепати си = збаламутити ся;
 ўкро = прикро;
 ўлоги — кітловини, в які сто-
 чує ся каміне;
 ўплїт фризуря;
 урїтний — прикрий;
 Устерїки — село, I. 56;
 утрўпати = навикнути, втягну-
 ти ся;
 учїнів си — уродив ся;
 ўчутка поголоסקа;
 фактувати — наймати на по-
 лїтки;
 фантї = убранє;
 фарїон = інтригант;
 фатати = хапати;
 фацарний = дотепний;
 фашїне — смеречьї, уживанє
 на кашиці;
 фе = не мож, годї;
 фелєга — стара манта;
 фелелувати = ручити;
 фєрек до фєреку = до шенту;
 Ферескуля = село, I. 56;
 фїїн, фїн похресник;
 фїрма = форма;
 фїрмак — модель;
 фїрвщина — III. 8;
 фїцігбрна кокета;
 фїгльавий — фалшивий;
 флекєв = парубок;
 фльоєра — сопівка без денця,
 III. 71;
 флов вовк;
 фляджити = денунціовати, о-
 чернювати кого;
 фоблюш — I. 113;
 Фбресек — гора, I. 4;
 фортуна — буря, град;
 фобя — листє (шпильки) сме-
 реки;
 фураж — недостаток бриндзі;
 харний — чистий;

хавту́р = книш, кукуц;
хита́р = г; аниця;
хлі́павка = кляпа;
ходи́льніці = щудла;
Хо́мяк — гора, I. 4;
хоро́ми — сіни;
Хо́роцова — село, I. 56;
храбу́ст — останки з капусти;
хруста́лі = трускавки;
хи́рити = вилежувати ся;

цапа́р — II. 171;
цапи́на, сапи́на, — II. 176;
ца́ра — чужий край;
ца́ринка — обгороджена сїно-
жати́;
цва́йка — уплетене галузе сме-
реки до причіплення сплавів;
цебе́нькати = говорити пусте;
це́рки = мережка;
Церковці — скали, I. 9;
ці́би — кінці перемітки, I. 160;
ці́рка — II. 155;
ці́лиця = камінна сіль;
ці́точкі — II. 278;
цві́ро́к — пипка при фля-
шочці;
цонглі́ = кліщі;
цоркоті́ти = задзвонити;
це́пи — II. 210;
цу́рки, не цурки говориш — го-
вориш не до річи;

чагу́н — вел. зел. горнець;
ча́йка = кавка;
чва́лий — вправний;
че́льидь — жіноцтво;
чепра́ги — II. 290;
че́рес — II. 292;
чері́нкі — окладинки до ножа;
черса́к — горнець;
Чивчи́н — гора, I. 1;
чи́беркати = щебетати;
чьи́собица, пола — menstruatіo;
чи́рьина (вода) = каламутна;
чи́нки = чари;
чи́стрити — чесати коноплі: I. 147;
чи́чі = цвіти;

чолб́ = фаціята;
Чорно́бра — пасмо гір, I. 2;
Чорно́борец — гора, I. 5;
Чорна́ ріка = Чорний Черемош,
I. 5;
чорбо́ліс — Myoxus Glis;
Чо́ртка — гора, I. 5;
чубе́рка = дійниця;
чу́ркало = жерело;
чьи́гір — молодий ліс;
чу́ога — знак на вершках гір;
чьи́ти = ткати;

шала́ш — хата;
шанда́рик — дувуд;
шарапа́тка = сурдуговець;
шашкі́рня (шестерня́) = цир-
кель;
шва́ля = швачка;
шва́ра — високі острі трави;
плетені шнурочки;
шерстьи́нік — сукно з кізюї
вовни;
Ше́шори — село, I. 59;
Шибени́й — озеро, I. 6;
шипі́т — пороги в ріці;
шипо́к — I. 19;
шите́, его роди — II. 155;
шыва́ = квасковата вода;
шка́бря = тріска;
шкалі́точка = торбинка;
шкапе́ = кінь;
шка́фа — II. 253;
шкі́бля — II. 250;
шкору́х = рябина;
шкремі́ткі — відпадки мосяж-
ні і взаг. металеві;
Шкрі́бляк — II. 305, 311;
шли́к — шапка, I. 137;
шмі́рдавка = катар;
шмо́ргавка = терлиця, II. 147;
шпа́рко = скоро;
шперля́ — цілолітне паливо в
полонині;
шпі́лер — Pain Expeller;
шпунта́р — I. 91;
шти́бель — див. церков, I. 116;
штим — див. вовна, II. 152;

штрикати — скакати;
штука = мясо;
шўкало — III. 244;
Шулїгўл — гора, I. 1;
шурьїк — муж сестри;
шўтий баран — баран без рогів;

шезўн чорт;
щїпар — лікар, що щїпить
віспу;
щўка = щупак;

ёвірницї — порїчки;
ёднати перепрошувати;
ёднанка — заплата за заподї-
яну кривду;
ёзвір — глїбокий яр;
ёловїчора — потїк, I. 5;

ёлбси — відповідно, добре, та-
кож зачало ся;
ёрка — ялова вівця;
ёрваний — переплетений вузки-
ми сафіяновими пасками I. 122;
ерчы = ягня;
етїр, етеро — II. 226;

Юда — чорт, злий дух;
юдити = намовляти до злого;
юхварка — I. 141;

Яблониця — село, I. 56;
Явірнїк — I. 4, 56;
Яворів — I. 56;
Ямна — село, I. 56;
ярем, ерем — II. 165;
Яремче — село, I. 56;
Ясенів, Ясеново — село, I. 56.

Зміст V-ої частини.

	стор.
XVIII. Гуцульські приказки	1—169.
1. Сотворене світа	1
2. Початок світа і боротьба Сатани з Богом	7
3. Перші Явидники.	9
4. Як Біда тримала війну з Богом	10
5. За старшого Сатану-Ирода і Бога	11
6. Триюда у ланцах	11
7. За що Юда прикований	12
8. Запродане роду люцького і кінець світа	13
9. Велити	14
10. Перший млин	15
11. Жертва	15
12. Потопа	16
13. Ной і одноріг	17
14. Соломон і его мати	17
15. Соломон і Біда	18
16. Соломон і баба	18
17. Соломона слабість	19
18. Йик Соломон мірив землю	19
19. Смерть Соломона	20
20. Кінець світа	20
21. Кінець світа	21
22. Смерть Мойсея	21
23. За Юду Скарупійського	22
24. Йик Исус перед жидами ховав си	23
25. Сус Христос і Петро	24
26. Мандрівка Суса Христа	24
27. Христос і Петро молотільниками	25
28. Жовняр, Бог, Петро і Павло	26
29. Сьв. Павло	29
30. Йик з крові сьв. Ивана стала потеруха	30
31. Сьв. Николай і Антосій	31
32. Сьв. Николай і Якуб	31

	стор.
33. Сьв. Николай безгрішний і грішний	32
34. Сьв. Николай і стрільці	32
35. Сьв. Николай і Єлена Константина	33
36. Казка за Єлену Константину	35
37. Служба трьох братів у Бога	36
38. Без Бога анї до порога	40
39. Хлопец віщун і колодочка	43
40. Як парубок посватав цареву дівку	47
41. За вівчыра та срібні вівці	48
42. Бай чортівский	51
43. Иик пйиницьи запродав душу чортови	53
44. Иик записаний чортови став злодієм	54
45. Вандрівний Гриць і поганий цар	56
46. Сватане у поганого царя	58
47. Набожний війт у пеклі	59
48. Війт лупій у пеклі	61
49. Иван віщун, Біда і піп	62
50. Иик бідний вібрав душі з пекля	63
51. Вдячний мертвець	64
52. Чорт і циган	67
53. Божий Фін	69
54. Божий Фін	72
55. Зрадлива сестра	76
56. За хлопцьи та его лиху маму	79
56. Про золотого хлопцьи і царівну	84
57. Хлопец віщун і его зрадлива сестра	86
58. Трійонсин	88
59. Колисаний дуб	90
60. Закльитий цар	93
61. Вандрівка жовньира Ганщина	95
62. Смерть	99
63. Покараний стрілець	100
64. За нетленного	102
65. Иик легінь шукав страху	103
66. За три брата тай Біду	105
67. В неволи у вірлів	106
68. Богач і Сатана	108
69. Перчович	113
70. Сто синів рідних	117
71. Чоловік і жінка	120
72. Вдячний мертвець	123
73. За богача, що свої маєтки роздав	127
74. Иик люта жінка вігнала чортів	129
75. Калай війтом	131
76. За братів бідного і багатого	132
77. Бідний і вітер	133
78. Бідний, чорт і прошак	135

	стор.
79. За три братя, що служили у Бога	135
80. Служба за три червоні	136
81. Дурень	139
82. За злодії	141
83. Три сини	143
84. Клинка злодій	144
85. На злодію шьипка горит	147
86. Спілка жида з Грицем	148
87. Недотепний хлопець	150
88. Казка небилиць	151
89. За гнів	152
90. Скасоване панщини	153
91. За жидівського Івана і жидів	154
92. Задльи чого жиди голови голъи	155
93. Чому Волохи куці сорочки носъи	157
94. Циганин	157
95. Дідько в Сиготі	158
96. Війна хлопа з Поляком	158
97. Йик множать ся брехні	159
98. Гостина у Жьибівців	159
99. Йик жид стрітив си з мерцем	160
100. Про віщуна та когута	160
101. Чому зьвір не говорить	161
102. Стара котюга и потъи	162
103. Стара котюга и вовк	165
104. Лис і кіт	166
105. Когутик і курочка	167
106. Так сьвіт платит	167
107. Почерез що шуті кози	168
108. Орел і мурашок	169

XIX. Повірки про опишків і скарби . . . . . 170—197.

1. Олекса Довбуш	170—188
2. Юра Оженьик	188
3. Оршан	190
4. Дмитро Маруськ	191
5. Бойчук	192
6. Кричук	193
7. Мирон Штола	193
Конець опишкам	194
Про скарби	195—197

	стор.
XX. Про земні боги	198—225
1. Лісні-Лісницї	198
2. Нявки-Мавки	200
3. Русавки-Люзони	201
4. Нічніці	202
5. Мамуни	202
6. Потопельники	202
7. Відьми-Опирі	203
8. Нетленні	210
9. Мольфарі	211
10. Чинатарі	212
11. Місьичники	212
12. Вовкуни-Вовкулаки	212
13. Верхоблюди	213
14. Ворожки	214
15. Ворожбити	215
16. Сточники	215
17. Урекливий	218
18. Знахар-Знахарка	220
19. Примівники	220
20. Градівники	221
XXI. Чередїнники	226—236
XXII. Гуцульське лічництво	237—254
А) Обяви недуг і їх лічене	238
Б) Недуги і їх лічене	239—253
I. Внутрішні	239—247
II. Недуги нервового укладу	248—250
III. Жіночі недуги	250
IV. Шкірні й інші недуги	250—253
Поправедна смерть і 11 причкових	254
XXIII. Віруванє про рослини і зьвірів і ужиток з них	255—274
XXIV. Загадки	275—279
XXV. Словарець	280—296

*Ex libris
Balduan Krauscia*

В КНИГАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА

У ЛЬВОВІ, ТЕАТРАЛЬНА ВУЛ. Ч. 1.

МОЖНА ДІСТАТИ

ВИДАНЕ НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
ПРОФ. ВОЛОДИМИРА ШУХЕВИЧА:

Гуцульщина. Часть I. Львів, 1900, з 83 ілюстраціями і 3-ма хромолітогр. таблицями.

Зміст: I. фізіографічний, II. етнольогічний, III. статистичний огляд; IV. Гуцульське село; V. Гуцульський оседок; VI. Гуцульська церков; VII. Гуцульська ноша; VIII. Гуцульський харч. — Стор. 144, 8° — Ціна: 4 кор.

Гуцульщина. Часть II. Львів 1901, з 143 ілюстраціями і 2-ма хромолітографічними таблицями.

Зміст: IX. Звичайні занятя Гуцулів: *праця в оседку, сінокоси, бутини, сплавачка, вівчарство, рибарство, стрілецтво*; X. Домашний промисл: *лижкарство, коритарство, боднарство, столярство, кушнірство, ткацтво, гончарство, мосяжництво, римарство, різьбярство*. — Сторін 174, 8°.

Ціна: 6 кор.

Гуцульщина. Часть III. Львів, 1902, з 21 ілюстраціями.

Зміст: XI. Родини; XII. Гуцульське весіля; XIII. Гуцульські струменти; XIV. Гуцульські танці; XV. Гуцульські пісні; XVI. Смерть і похорони. — Сторін 255, 8°.

Ціна: 6 кор.

Гуцульщина. Часть IV. Львів, 1904, з 24 ілюстраціями.

Зміст: XVII. Церковні обряди. — Сторін 271, 8°.

Ціна: 6 корон.

До того видане автора

Гуцульщина. Часть V. Львів, 1908. — Сторін 300, 8°.

Ціна: 4 корони.

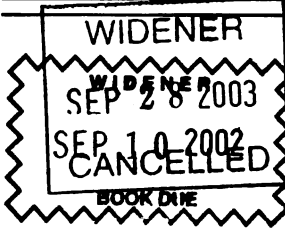
Acme

Bookbinding Co., Inc.
300 Summer Street
Boston, Mass. 02210

The borrower must return this item on or before the last date stamped below. If another user places a recall for this item, the borrower will be notified of the need for an earlier return.

Non-receipt of overdue notices does not exempt the borrower from overdue fines.

Harvard College Widener Library
Cambridge, MA 02138 617-495-2413

Please handle with care.
Thank you for helping to preserve
library collections at Harvard.

